

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Gizem DEMİRÇİ

KÜLTÜREL MİRASIN AKTARILMASINDA VE KORUNMASINDA YEREL
TOPLUMUN ETKİSİ: BERGAMA ÖRNEĞİ

Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2019

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Gizem DEMİRCİ

KÜLTÜREL MİRASIN AKTARILMASINDA VE KORUNMASINDA YEREL
TOPLUMUN ETKİSİ: BERGAMA ÖRNEĞİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Nurşah ŞENGÜL

Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2019

T.C.
Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Gizem DEMİRCİ'nin bu çalışması, jürimiz tarafından Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Dr. Öğr. Üyesi Dinç SARAÇ (İmza)

Üye (Danışmanı) : Dr. Öğr. Üyesi Nurşah ŞENGÜL (İmza)

Üye : Doç. Dr. Ebru İÇİGEN (İmza)

Tez Başlığı: Kültürel Mirasın Aktarılmasında ve Korunmasında Yerel Toplumun Etkisi: Bergama Örneği

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 04/07/2019

Mezuniyet Tarihi : 08/08/ 2019

(İmza)

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Kültürel Mirasın Aktarılmasında ve Korunmasında Yerel Toplumun Etkisi: Bergama Örneği ” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımda yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

...../...../ 2019

İmza

Gizem DEMİRCİ

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Gizem DEMİRCİ
Öğrenci Numarası	20155203013
Enstitü Ana Bilim Dalı	Turizm İşletmeciliği
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Programın Türü	(X) Tezli Yüksek Lisans ( ) Doktora ( ) Tezsiz Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Dr. Öğr. Üyesi Nurşah ŞENGÜL
Tez Başlığı	Kültürel Mirasın Aktarılmasında ve Korunmasında Yerel Toplumun Etkisi: Bergama Örneği
Turnitin Ödev Numarası	1155567569

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 131 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 28/07/2019 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 14

alıntılar dahil % 15 'tür.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

( ) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelerinin aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

...../...../.....
Danışmanın Unvanı-Adı Soyadı
Dr. Öğr. Üyesi Nurşah Şengül

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ	iii
KISALTMALAR LİSTESİ	iv
ÖZET	v
SUMMARY	vi
ÖNSÖZ	vii
GİRİŞ	2

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜLTÜREL MİRAS VE KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASI

1.1. Kültürel Miras	3
1.1.1. Somut Kültürel Miras	4
1.1.2. Somut Olmayan Kültürel Miras	4
1.2. Kültürel Mirasın Korunması ve Sürdürülebilirliği	5
1.2.1. Koruma Kavramının Dünya’da ve Türkiye’de Tarihsel Gelişimi	8
1.2.2. Kültürel Mirasın Korunmasını Etkileyen Unsurlar	13
1.2.2.1. Turizm	13
1.2.2.2. Arkeoloji	16
1.2.2.3. Modernizm	18
1.2.2.4. Medya ve Küreselleşme	19

İKİNCİ BÖLÜM

BERGAMA İLÇESİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ VE KÜLTÜREL MİRAS

DEĞERLERİ

2.1. Bergama (Pergamon) Tarihi	22
2.2. Bergama İlçesinin Kültürel Miras Süreci	26
2.3. Bergama İlçesinin Kültürel Mirası	28
2.3.1. Somut Olmayan Kültürel Mirası	28
2.3.2. Somut Kültürel Mirası	32
2.3.3. Doğal Kültürel Mirası	38

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BERGAMA HALKININ KÜLTÜREL MİRASA VE KORUNMASINA YÖNELİK YAKLAŞIMININ İNCELENMESİ

3.1. Araştırmanın Amacı ve Araştırma Soruları.....	40
3.2. Araştırma Yöntemi	41
3.2.1. Fenomenoloji ve Tematik Yöntem	42
3.2.2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme.....	44
3.2.3. Doküman İncelemesi	44
3.2.4. Örneklem ve Veri Geliştirme.....	48
3.3. Veri Analizi	52
3.4. İnanırcılık	52
3.5. Bulgular	55
3.6. Bulguların Yorumlanması ve Tartışma	91
SONUÇ	101
KAYNAKÇA.....	105
EK 1- GÖRÜŞME FORMU	118
EK 2- GÖNÜLLÜ KATILIMCI BİLGİLENDİRME FORMU	119
EK 3- ARAŞTIRMA GÜNLÜĞÜ	120
ÖZGEÇMİŞ	121

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1 Koruma Kavramının Dünya'da ve Türkiye'de Tarihsel Gelişimi	8
Tablo 2.1 Bergama İlçesinin Yöresel Lezzetleri	31
Tablo 2.2 Bergama İlçesinde Düzenlenen Etkinlikler	31
Tablo 2.3 Bergama İlçesinin Somut Kültürel Mirası	32
Tablo 2.4 Bergama İlçesinin Doğal Kültürel Mirası	38
Tablo 3.1 Tematik Yöntem.....	44
Tablo 3.2 Doküman İncelemesi İçin Yararlanılan Kaynaklar	45
Tablo 3.3 Görüşme Yapılan Kişilerin Listesi	50
Tablo 3.4 Doküman Analizi Bulguları	56
Tablo 3.5 Bulgular	65
Tablo 3.6 Engelleyici Faktörler Alt Temasına İlişkin Bulgular	75

KISALTMALAR LİSTESİ

GEEAYK	: Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu
ICOM	: Milletlerarası Müzeler Konseyi/International Council of Museums
ICOMOS	:Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi/International Council on Monuments and Sites
KUDEB	:Koruma Uygulama ve Denetim Büroları
SOKÜM	:Somut Olmayan Kültürel Miras
SPAB	:Antik Binaları Koruma Derneği/Society for the Protection of Ancient Buildings
STK	:Sivil Toplum Kuruluşu
TBMM	:Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	:Türk Dil Kurumu
UNESCO	:Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü/United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization

ÖZET

Bu araştırmanın amacı kültürel mirasın korunmasında ve aktarılmasında yerel halkın öneminin anlaşılmasıdır. Çalışma kapsamında kültürel mirasını korunmasını etkileyen unsurlar incelenmiş, kültürel mirasın korunması ve aktarılması konusu ayrıntılı bir şekilde tartışılmıştır. Kültürel miras deneyimlerinin ve kültürel mirasın korunmasında ve aktarılmasında sorumluluklarının ne olduğu sorusundan hareketle hazırlanan bu tez çalışmasında nitel araştırma yaklaşımlarından yararlanılmıştır. Veri setinin oluşturulmasında UNESCO tarafından Çok Katmanlı Kültürel Peyzajı Alanı olarak koruma altına alınan Bergama ilçesinde yaşayan yerel halk yüz yüze görüşme yöntemine başvurulmuştur. Fenomenolojik desene uygun olarak tasarlanan araştırma verisi tematik yöntem kullanılarak analiz edilmiştir. Kültürel miras fenomenine ilişkin kültürel miras, koruma, aktarım ve sorumluluk olmak üzere dört ana temaya ulaşılmıştır. Araştırma bulgularının büyük ölçüde literatürle tutarlık gösterdiği görülmüş, bunun yanında kültürel mirasın korunması aktarılması ve sürdürülebilirliğinde yapılacak olan çalışmalarda toplumun göz önünde tutulması gerektiği konusunda fikirler sunulmuştur. Aynı zamanda bu araştırma toplumun kültürel miras bilincini nitel araştırma yöntemleri kullanılarak derinlemesine araştıran ilk çalışma olma niteliği taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kültürel miras, Kimlik, Bergama

SUMMARY

THE EFFECT OF THE LOCAL COMMUNITY IN THE TRANSMISSION AND PROTECTION OF THE CULTURAL HERITAGE: THE EXAMPLE OF BERGAMA

The aim of this research is to understand the importance of local people in the protection and transmission of cultural heritage. Within the scope of the study, the factors affecting the preservation of cultural heritage were examined and the issue of protection and transmission of cultural heritage was discussed in detail. In this thesis study, qualitative research approaches have been utilized based on the question of what are the responsibilities of cultural heritage and the protection and transfer of cultural heritage. In the formation of the data set, the local people who live in the district of Bergama, which has been taken under protection by UNESCO as the Multi-Layered Cultural Landscape Area, was consulted face to face. Research data designed in accordance with the phenomenological pattern were analyzed using the thematic method. Cultural heritage, protection, transfer and responsibility. The findings of the study showed that the findings of the study were consistent with the literature, and the ideas about the conservation of cultural heritage and the sustainability studies should be taken into consideration. At the same time, this study is the first to investigate the cultural heritage awareness of society in depth by using qualitative research methods.

Keywords: Cultural Heritage, Identity, Pergamon

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasının mevcut halini almasında büyük emeği olan ve hiçbir zaman desteğini esirgemeyen sevgili danışmanım Nurşah ŞENGÜL'e her anlamda teşekkür ederim. Gerek araştırma boyunca bana verdiği moral ve motivasyon gerekse de hayata dair sözleriyle bana ışık tutan sevgili Nurşah hocama ne kadar çok teşekkür etsem az kalır. Bana emek veren ve dik duruşuyla bana her zaman ve her anlamda rol model olacak sevgili hocam; bu çalışmanın her bir ayrıntısında yardımcı olduğunuz için, bana daha disiplinli, dikkatli bir Gizem'i kattığınız için size her zaman minnettar olacağımı bilmenizi isterim. Umarım bir gün ben de sizin gibi çevresine bilgisi ve kültürü ile ışık tutan bir hoca olabilirim. Her şey için çok ama çok teşekkür ederim. Çalışmayla ilgili olarak görüşlerini bildiren değerli hocam Dr. Öğretim Üyesi Ece ÖMÜRİŞ'e; ve bu zamana kadar derslerde gerek görüşleriyle gerekse de ilmiyle yol gösterici olan tüm hocalarıma teşekkürlerimi sunarım.

İzmir ili, Bergama ilçesinde araştırmaya gönülden destek olan tüm katılımcılara teşekkürlerimi sunarım. Özellikle bu araştırmada beni derinden etkileyen, parşömen ve Bergama ile ilgili bilgi birikimlerini paylaştığı için ve parşömenin gelecek nesillere aktarılması konusunda gönülden çalışmalar yürüttüğü için Macit GÜNLÜGÖR'e ayrıca teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca Bergama Belediyesi UNESCO Birimi departmanında çalışan, Bergama ile ilgili bilgilere ulaşmamı sağlayan Fatih KURUNAZ'a minnettar olduğumu belirtmek isterim.

Sekiz senedir yanımda olan desteklerini esirgemeyen canım dostum, Yasemin DURDABAK'a, burada tanıştığım ve güzel dostluklar kurduğum arkadaşlarıma da teşekkürü bir borç bilirim.

İlgisini ve desteğini üzerimden çekmeyen aileme, araştırma boyunca yağmur çamur dinlemeden yanımda olan canım anneme ayrıca teşekkür ederim onun hakkını hiçbir zaman ödeyemeyeceğimi buradan da belirtmek isterim.

Gizem DEMİRCİ

Antalya, 2019

GİRİŞ

Kültür ve kültürel mirasın oluşabilmesi için tek ve en önemli faktör bireydir. İnsanın var olduğu zamandan bugüne dek ortaya koyduğu somut ve somut olmayan değerler vardır ve insan var olduğu müddetçe bu değerler devam edecektir. Bu araştırmada kültürel mirasın korunmasında ve aktarılmasında toplumun önemi aktarılmaya çalışılmıştır. Bu nedenle önce birinci bölümde kültürel miras ve kültürel mirasın korunmasını etkileyen unsurlardan turizm, arkeoloji, modernizm, küreselleşme ve medya incelenmiştir.

Bergama ilçesi bu araştırmada örnek olarak sunulmuştur. Çünkü Helenistik Dönem den günümüze kadar birçok somut kültürel miras eseri bulunmaktadır. Helenistik Dönem eserleri bulunan bölge bunun yanında Türk Beylikleri Dönemi eserlerini de barındırmaktadır. 999. sırada UNESCO Dünya Mirası Çok Katmanlı Kültürel Peyzajı Alanı olarak koruma altına alınması Bergama ilçesinde kültürün ve kültürel miras varlıklarının çeşitliliğinin bir kanıtıdır. Bu durumla ilgili olarak Bergama ilçesinin somut ve somut olmayan kültürel miras değerleri incelenmiştir. Araştırmada doküman incelemesi yapılarak Bergama ilçesi ile ilgili bilgiler sunulmuştur.

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan fenomenolojik araştırma yöntemi kullanılmış olup, veri toplama yöntemi olarak 42 kişi ile görüşme yapılmıştır. Bununla birlikte araştırmanın inandırıcılığını ve veri çeşitliliği sağlamak amacıyla gözlem ve doküman incelemesi yapılmıştır. Aynı zamanda nitel araştırmanın doğası gereği tesadüfi örnekleme yöntemi ve amaçlı tesadüfi örnekleme yöntemi bir arada kullanılmıştır. Görüşme öncesi araştırmacı kültür ve kültürel miras ile ilgili katılımcıların her birine bilgi vermiştir ve katılımcının izni doğrultusunda ses kaydına alınmıştır. Ayrıca araştırmanın Bergama ilçesinde gerçekleştirilmiş olması ve araştırmada kullanılan tüm yöntemler inandırıcılığı kuvvetlendirmiş ve inandırıcılığın kuvvetlendirilebilmesi için araştırma yöntemleri ve veri analizi kısmında detaylandırılarak bilgi verilmiştir. Görüşmelerden elde edilen bilgiler transkripsiyonları yapıldıktan sonra tematik yöntem ile kodlanıp dört ana tema ve bu temaların altında on alt tema ortaya çıkarılmıştır.

Araştırma bulgularına bakıldığında araştırmada sunulan literatürü destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Araştırmada sunulan kültürel miras ana tema altında somut ve somut olmayan kültürel miras olarak iki alt tema belirlenmiştir. Katılımcıların ifadeleri doğrultusunda oluşturulan temalar neticesinde kendi kültürel kimliklerine ait ve toplumun hafızasında yer edinen miras değerleri sunulmuştur. Bu kısımda özellikle küreselleşmenin etkisiyle bozulan kültürel miras değerleri ve yerel halkın kültürel miras değerlerinin neler

olduğu belirlenmiştir. Araştırmada ikinci ana tema koruma olarak belirlenmiştir ve engelleyici faktörler, destekleyici faktörler ve bireysel faktörler olmak üzere üç alt tema oluşturulmuştur. Engelleyici faktörler altında katılımcılar kültürel mirasın korunması ve aktarılması ile ilgili olarak yaşadıkları yerin sit alanı olmasından kaynaklanan sorunlara, mekanların bozulmasına, defneciliğe, yanlış restorasyon uygulamalarına ve dilde bozulmalar gibi unsurlar üzerinde durulmuştur. Destekleyici faktörler alt teması altında tanıtıcı faktörlerin etkin kullanılmaması konusu üzerinde araştırmalar yoğunlaşmıştır. Bireysel faktörler alt teması altında ise katılımcıların kültürel mirası koruma nedenleri detaylandırılarak sunulmuştur. Bir diğer ana tema olan sorumluluk bilinci kapsamında katılımcıların kültürel mirası koruma bilinci değerlendirilmiştir. Bu tema altında katılımcılardan sadece bir tanesi haricinde kültürel mirasın korunmasında ve sürdürülebilirliğinde yerel yönetimler veya STK, müze veya Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğu, devlet veya çeşitli bakanlıklar üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu durum kültürel mirasın korunmasında ve aktarılmasında yerel halkın ne kadar önemli bir faktör olduğunu bir kez daha vurgulayarak, araştırmayı destekleyen unsurlar arasında yerini almıştır. Sürdürülebilirlik ve aktarım olarak oluşturulan bir diğer ana tema altında ise bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmaları olmak üzere iki alt tema oluşturulmuştur. Bu alt temalar kapsamında yerel halk kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilirliği konusunda ya bilinçlendirmeye ve bilgilendirmeye yönelik ya da geleceğe yönelik beklentilerini içeren bir takım ifadeler üzerinde yoğunlaşmıştır. Özellikle bu kısımda kültürel mirasın korunması ve kendi tarihlerini öğrenmeye hazır oldukları görölmüştür. Ayrıca bu bölümde kültürel miras fenomenine ilişkin toplumsal arkeoloji, toplumsal hafıza, toplumsal kimlik ve mekân unsurlarına literatürden yararlanılarak vurgulamalarda bulunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜLTÜREL MİRAS VE KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASI

1.1. Kültürel Miras

Kültür kavramı birçok araştırmacı tarafından farklı tanımlarla açıklanmaya çalışılmıştır (Doğan, 2016: 143; Eagleton, 2016: 46; Oğuz, 2011: 1-17; Uygur, 2013: 17; Yılmaz, 2009: 116; Williams, 2005: 106-107; Güvenç, 2002: 96; Usal ve Kuşluvan, 2002: 105-106; Mejuyev, 1998: 22; Eliot, 1962: 21). Kültür; insanoğlunun yapmış olduğu tüm faaliyetlerinden, üretip ortaya koyduğu her şeydir (Köktürk, 2015: 223). Bununla birlikte kültür, bir toplumu ya da toplumsal bir grubu tanımlayan belirli, maddi, manevi, zihinsel ve duygusal niteliklerinin tamamından oluşan bir bütün olarak tanımlanır. Bu bütün sadece bilim ve edebiyatı değil, aynı zamanda yaşam biçimlerini, insanın temel haklarını, değer yargılarını, geleneklerini ve inançlarını da kapsamaktadır (Hayta, 2016: 165-184; Uygur, 2013: 17-45). Kültürel miras ise insanların veya toplumun geçmişten geleceğe değişik nedenlerle bırakmak istediği, insanlar tarafından üretilmiş fiziksel varlığı olan veya olmayan her türlü eserlerle, bir topluma ait değerler bütünüdür (Belber ve Sözbilen, 2017: 440-450; Öztürk ve Caber, 2017: 10; Külcü, 2015: 27-29; Binan ve Cantimur, 2010: 176). Bu tanımlardan yola çıkarak kültür ve kültürel mirasın merkezinde insanın yer aldığını söylemek mümkündür. İnsan olmadan ne kültür ne de kültürel miras oluşabilir (Bauman, 2015a: 158). Bu noktada kültürün ve kültürel mirasın yapı taşı insandır. Kültür ve kültürel miras terimlerinin tanımlarında ortak ifadelerin kullanılması ise bu iki ifade arasındaki ilişkiyi ortaya koyar. (Köktürk, 2015: 223).

Kültürel mirasın en geniş tanımı ise Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Bildirgesinde (SOKÜM) şu şekilde açıklanmıştır: “Bir toplumun kendi kültürel kimliğinin bir parçası olarak gördüğü ve nesilden nesile aktarmak yoluyla günümüze kadar gelmiş olan somut olmayan kültürel mirasının korunmasına ve gelecek kuşaklara aktarmasına katkı sağlayacak yol, yöntem ve imkânlarıdır” (SOKÜM, 2003, Paris). Kültürel mirasın diğer bir tanımı ise geçmişten günümüze kadar uzanan, belli bir grubun sahiplik bağı içinde olmaksızın tüm dünyaya ait olan ve insanların devamlı değişen değerlerinin, inançlarının, bilgilerinin ve geleneklerinin bir yansıması olarak betimlenen, somut ve somut olmayan bütün varlıklar olup insanlar ve mekânlar arasında zaman içinde oluşan etkileşimiyle beraber çevrenin tüm özelliklerini içinde bulunduran her şeydir (Negiz, 2017: 164).

Kültür varlıkları geçmişten günümüze kadar insanların sosyal hayatta edinmiş ve doğaüstüne bırakmış oldukları tüm birikimler, bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yeryüzündeki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklar olarak açıklanabilir. Kültürel miras somut ve

somut olmayan kültürel miras olmak üzere kendi içinde iki gruba ayrılır (Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi, 1972).

1.1.1. Somut Kültürel Miras

Geçmişten günümüze nesiller boyu aktarılan tarihi eserlerin tümü, camiler, surlar, sit alanları, anıtlar, höyükler, tümülüsler, ören yerleri, çeşmeler, tapınaklar gibi eserler ile ayrıca doğal kültürel miras olarak da değerlendirilen deprem, sel vb. nedenlerle oluşmuş travertenler, mağaralar, kaplıcalar gibi alanlar da somut kültürel mirasın içinde yer alır (Sidekli ve Karaca, 2013: 21). Somut kültürel miras içindeki sit alanları, tüm tarihi eserler, lahitler, tümülüsler, höyükler, travertenler, kaplıcalar, mağaralar, kanallar, köprüler, tarihi parklar, arkeolojik alanların tümü taşınmaz kültürel miras olarak adlandırılırken; resim, heykel, sikkeler, takı ve süs eşyaları, arkeolojik değeri bulunan araç ve gereçler gibi varlıklar taşınır kültürel miras olarak adlandırılır (Yeşilbursa, 2011: 26). Tüm bu taşınır ve taşınmaz kültürel varlıklarının hepsi geçmişten günümüze kalan bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan her şey olarak tanımlamak mümkündür (Sidekli ve Karaca, 2013: 21).

Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi'nde (1972) somut kültürel miras unsurları anıtlar, yapı toplulukları ve sitler olmak üzere üçe ayrılmıştır. Anıtlar; evrensel olarak kabul görmüş tüm eserlerdir ve bunlar heykel, resim alanındaki yapıtlar, arkeolojik değere sahip olan yapılar, eski eser yazıtlar, mağaraların hepsi olarak tanımlanmıştır. Yapı toplulukları; toprak üzerindeki yerleri ve uyumları olan tarih, sanat ve bilim yönünden eşi benzeri olmayan bir değere sahip birbirinden bağımsız ya da birleşik yapı topluluklarıdır. Sitler ise; insanoğlunun ortaya koyduğu eserler veya doğa ve insanoğlunun ortaklaşa ortaya koyduğu eserleri ve arkeolojik sitleri içine alan, estetik, bilimsel ve antropolojik açıdan evrensel değeri olan yerlerdir.

1.1.2. Somut Olmayan Kültürel Miras

Somut olmayan kültürel miras kavramını tanımlamadan önce ilk olarak literatüre sonradan giren bir kavramdır (Detaylı bilgi için bkz. s.8). Somut olmayan kültürel miras kavramı literatüre sonradan eklendiği için de kültür kavramı ile benzer bir şekilde açıklanır. Somut olmayan kültür miras el sanatlarından, gelenek ve göreneklere kadar toplumun kendi içinde var olan tüm somut olmayan kültür öğelerini içinde barındıran unsurlardan oluşmaktadır. Kültür ise, sosyal hayat süreci içinde toplumun çevresiyle mücadele ve birlikte yaşamaktan kaynaklanan sorunların çözümü sırasında öğrenilmiş, topluma niteliklerini veren ve toplumlar arası farklılık gösteren işlevselliği nedeniyle yeni katılan üyelere aktarılmak istenen beceri, deneyim, alışkanlık, yöntem, gelenek, görenek, değer ve inançların tümü

olarak tanımlanır. (Negiz, 2017: 164). Somut olmayan kültürel miras ilk zamanlarda folklor olarak tanımlanmaktaydı. Günümüzde ise gelenek, görenek örf ve adetlerin zaman içinde çeşitli sebeplerden toplum tarafından bırakılması veya unutulması dolayısıyla tehlike içine giren ve bu sebepten unutulmaya yüz tutan varlıkların sürdürülebilmesi amacıyla gerekli koşulların sağlanması ve desteklenmesi olarak algılanmaktadır (UNESCO Türkiye Milli Komisyonu, 2013: 31). Somut olmayan kültürel miras, somut kültürel miras dışında kalan sözel, işitsel, görsel, uygulama ve inanmaları kapsamaktadır (Köşklükaya, 2013: 126-140). Somut olmayan kültürel miras toplumun tarihiyle, kendine ait doğasıyla, çevreleriyle olan iletişimini kopartmadan kuşaktan kuşağa toplum tarafından aktarılır ve bu süreklilik kazanarak devam eder. Bu süreç topluma bir kimlik duygusu kazandırır. Böylece kültürel çeşitliliğe ve insan yaratıcılığına duyulan saygıya katkıda bulunur. Somut olmayan kültürel miras ortak geçmişe veya tarihe sahip olan toplumun edinmiş olduğu deneyimlerden toplumsal belleğini oluşturan her şey haline gelir (Oğuz, 2013: 30-57).

1.2. Kültürel Mirasın Korunması ve Sürdürülebilirliği

Kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilirliği konusunda ilk olarak sürdürülebilirlik kavramını açıklamak gerekir. Sürdürülebilirlik kavramı 1987 yılında Dünya Çevre Kalkınma Komisyonu tarafından “insanların mevcut ihtiyaçlarını, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılayabilecek kaynakların miktarını ve şeklini etkilemeden karşılayabilmesi ve tatmin edebilmesi” olarak tanımlanmaktadır.

Her toplumun kültürü farklı olduğu gibi somut ve somut olmayan kültürel değerleri bunu geleceğe aktarma şekilleri de birbirinden farklıdır. Kültürel mirası oluşturan insanlar aynı zamanda kültürel miraslarının birer tüketicisidir. Her toplum kendi kültürel mirasını deneyimler ve onunla yaşar. Bu anlamda kültürel mirasın korumasını ve sürdürülebilirliğini kimlik, bellek ve mekân unsurları kapsamında açıklamak gerekir. Çünkü toplumun içinde yer alan her bir bireyin somut olan veya olmayan nesnelere, yer veya mekânlara yükledikleri anlamlar farklıdır. Yüklenen bu anlamlar sadece birey tarafından değil, bir topluluk tarafından ortak bir anlam yüklenebilir. Toplumların kültürel farklılıkları hem o toplumun hem de içinde yaşayan her bireyin kimliğini oluşturur (Arntzen, 2001: 33). Kimlik kavramının kelime anlamı TDK’da “Toplumsal bir varlık olarak insana özgü olan belirti, nitelik ve özelliklerle, birinin belirli bir kimse olmasını sağlayan şartların bütünü” olarak belirtilmiştir. Bununla birlikte kimliğin en kısa tanımı, insanın içinde olan aidiyetlik duygusudur (Dalbay, 2018: 169). Kimlik, kendi içinde bireysel kimlik ve toplumsal kimlik olarak ikiye ayrılır. Bireysel kimlik; bireylerin bilincinde kurulan ve saklanan, öneme sahip olanı diğerinden

ayıran detayların yarattığı tüm imgelerdir (Assmann 2018: 141). Bireysel kimlik toplumsal kimliğe göre her zaman değişim gösterebilir. Toplumsal kimlik; bireyin ait olduğu toplumsal çevrenin değerlerine, normlarına, akıl yürütmesine, sanatına, diline, dinine, gelenek ve göreneklerine ve diğer kurumlarına karşı geliştirdiği bir aidiyet bilincini ifade eder (Özdemir, 2001: 116). Bireyin içinde yaşadığı toplumun somut ve somut olmayan kültürel varlıkları kendi içinde nasıl ve ne kadar içselleştirdiği, kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilmesi için önemlidir. Kültürel mirasın korunması ve aktarılması bireyin içinde olan aidiyetlik duygusuna bağlıdır (Assmann, 2018: 139-176). Toplumsal kültürel kimlik ise gelenekleri, tarihi ve tinsel değerleri içerir. Kültürel değerler sadece gelenekçi ve eskiye dönük değildir. Bu değerlerin kökü eskiye dayansa da günümüz yaşam koşulları içinde bir dinamizmi ve yaratıcılığı vardır (Bilgin ve Oksal, 2018; 85).

Toplumların kimlikleri kadar belleği ve mekânlarla kurduğu ilişki de farklıdır. Bellek yaşananları, öğrenilen konuları, bunların geçmişle ilişkisini bilinçli olarak zihinde saklama gücü, dağarcık, akıl, hafıza, zihin olarak tanımlanır (Keskin, 2014: 26). Aynı zamanda bellek sadece bir hatıranın saklandığı yer değildir. İnsanı insan yapan tüm değerlerin, o değerlerin var olmasını sağlayan toplumsal, psikoloji ve tarihsel tecrübelerin ve yaşanmışlıkların tümüdür (Pösteği, 2012: 2). Kültürel mirasın korunması ve aktarılması ile ilgili kısmı ise toplumsal bellek kavramıdır. Bellek, insanın hatırlayabildiği anıları zihninde canlandırmasıdır ve geçmişten gelen birikimlerin diğer kuşaklara aktarılmasıyla anlam kazanır (Asiliskender, 2006: 203-212). Toplumsal bellek ise, geçmişte birebir deneyimlemiş bireysel hafızalar değildir; ancak toplumların kültürünü ifade eden, kütüphaneler, müzeler, anıtlar, yer adları, tarih kitapları gibi sosyal olarak üretilmiş hafıza oluşturma öğeleri ya da mekânlar olabilmektedir. Bir olayın hatırlanması sırasında bulunulan mekân da akılda canlanır ve mekânla birlikte aktarım yapılır (Urry, 2015: 36-47). Toplumsal bellek, geçmişle bugün arasında kurulan bir köprü gibidir. Kültürel, siyasal, ekonomik vb. değişmelerin, sonraki kuşaklara aktarılmasında işlev görür (Asiliskender, 2006: 203-212). Mekân; yaşanmışlıklar, içerdiği anılar ve kendisine yüklenen anlamlar ile geçmiş ve geleceği birbirine bağlamaktadır. Mekânın içerdiği bu anlamlar, yeni eklemeler ile artarak nesilden nesile aktarılmaya devam eder (Nora, 2006: 23-62). Mekânın sürekliliği, mekâna yüklenen anlamların ve mekânın içerdiği değerlerin de sürekliliği ile doğru orantılıdır. Sürekliliğin sağlanması, hatırlamanın devamlılığının sağlanması mekânı muhafaza etme, mekânı koruma ihtiyacını da beraberinde getirmektedir (Graham: 2002:1004). Kısacası bellek, mekân ve kimlik kültürel mirasın korunması ve aktarılması konusunda önemli bir yere sahiptir. En basit anlatımıyla; toplumun her bir üyesi bir kültürün içinde doğar ve o toplumun kültürüyle büyür. Bireyin kendini

toplumun ve kültürünün bir parçası olarak gördüğünde aidiyetlik duygusu kazanmış olur (Arntzen, 2001; 33). Bu bireyin kimliğini oluştururken kendi belleğinde yer edinir. Kültürel değerlerini başka bireylerle paylaşırken, mekânla birlikte anlatır. Böylece aktarım sağlanır (Assmann, 2018: 64; Halbwachs, 2017: 45; Çalak, 2012: 34-47; Birol, 2007: 46-54; Herold vd., 2010: 12-22; Yeter, 2008: 13-51; Güvenç, 2002:13).

Kültürel mirasın modernizmden etkilenmesinden dolayı insanın yaşadığı mekânlarda gözle görünür bir şekilde değişimler olmuştur. Dolayısıyla etkilenen mekânlar toplumun belleğini ve kimliğini de etkilemiştir (Gülbetekin ve Öztürk, 2016: 589). Günümüzde değişen değer anlayışına göre oluşturulan bellek mekânları, kültürel miras ve koruma anlayışının odak noktası haline gelmiştir. Bellek mekânları taşıdıkları özellikler nedeniyle kamusal alanlar olup, toplumun ortak belleği bu mekânlarda saklanır. Aynı zamanda bu mekânlarda hatırlamak, geri getirmek suretiyle muhafaza edilir. Bellek mekânlarına zarar vermek, tahrip etmek, restorasyon yerine eskiyi çağrıştırmayan binalar vb. unsurlar yapmak toplumsal belleğe zarar veren bir eylemdir. Kültürel sürekliliğin sağlanması açısından bellek mekânlarının korunması oldukça önemli bir husustur. Bellek mekânlarının ulusal ölçekte olmasına, politik anlamlar içermesine gerek yoktur, daha yerel, daha gündelik hayata ilişkin de olabilirler. Sadece yerel halkın bildiği, anı biriktirdiği mekânlar da bellek mekânı olarak değerlendirilebilir (Urry, 2015: 64; Keskin, 2014: 25-39).

Bellek mekânlarının korunması ile birlikte toplumsal sürdürülebilirliğin sağlanması yönünden mekânlara özgü olan yaşanmışlık, değer, anılar ve anlamlarının korunması da oldukça önem taşımaktadır. Bellek mekânları kültürel mirasın değerleri kapsamına alınarak kent belleği ve toplumsal bellekte yer edinmiş önemli varlıkların korunması hususunda çalışmalar yürütülmelidir (Keskin, 2014: 25-39; Connerton, 2014: 15-65). Toplumsal bellekte ve kent belleğinde yer edinmiş mekânlar arasında, önemli olaylara tanıklık etmiş, ortak bir geçmişin veya yaşanmışlıkların paylaşıldığı meydanlar, sokaklar vb. mekânlar ya da toplumun milli, ortak veya toplumun bir mekâna ait ortak değerlerini içine alan bölgeler ve daha birçok örnek bu kapsam içinde gösterilebilir. Özellikle unutturulmak istenen, silinmek istenen yaşamışlıkların mekân üzerinden kurgulanması, yeniden hatırlatılması ve yaşatılması önemlidir (Urry, 2015; 321-327). Mekânın kurgusallığı ve sosyal inşa sürecinin bir parçası olduğu düşünüldüğünde yaratılacak yeni kamusal alanların anılar biriktirmesi ve kentsel bellekte bir yer edinmesi zaman alacak olsa da, bugünün anılarının gelecekte çağrılabilmesi açısından bu tür mekânlara ihtiyaç vardır (Assmann, 2018: 37-73; Urry, 2015: 312-369; Connerton, 2014: 15-65; Bennett: 2005: 91-123).

1.2.1. Koruma Kavramının Dünya’da ve Türkiye’de Tarihsel Gelişimi

Kültürel mirası koruma kavramı Antik Dönem’den günümüze kadar çeşitli nedenlerle korunmuştur. Koruma kavramı ile ilgili çıkarılan yasalar, kurulan kurum/kuruluşlar vb. yaşanan önemli gelişmeler Tablo 1.1’de kronolojik sırayla sunulmaya çalışılmıştır.

Tablo 1.1 Koruma Kavramının Dünya’da ve Türkiye’de Tarihsel Gelişimi

KORUMANIN TARİHSEL GELİŞİMİ	
Tarih/Dönem	Yapılan Çalışmalar ve Önemli Gelişmeler
Antik Dönem	Romalılar koruma amaçlı eserleri başka yerlere taşımışlar, Roma’nın gelişme döneminde ise hazine dışında kalan değerli gördükleri eserlere belli bir anlam yüklemişlerdir (Erder, 1971: 24).
M.S.3.yy	Yaşanan ekonomik buhran döneminde sanatsal faaliyetler ve yeni binaların yapımı azalmıştır. Romalılar ekonomik buhran döneminde eskiyen binaları yenileyerek onarımlarını yapmışlardır (Erder 1971: 33-35).
M.S.312 yy	Bu dönemde eski yapılar sökülüp başka yerlerde malzeme olarak kullanılmıştır. Ayrıca bu dönemde ekonomik ve politik sorunlar nedeniyle eserlere verilen önem azalmıştır (Erder, 1971: 33-35).
İlk Hristiyanlık Dönemi	Eski eserleri koruma ihtiyacı kesintiye uğramıştır ve bu anlayış Rönesans Dönemi’ne kadar devam etmiştir (Erder, 1971: 33-35).
M.S.313 yy	Roma’nın Hristiyanlığın Katolik mezhebi yönünde merkez haline gelmesi ve değişen yönetim sistemi ile tahribat süreci başlamış, eski yapıların mermerleri yeni yapıların inşa malzemesi olarak kullanılmıştır. Bizans Dönemi’ne kadar artarak devam eden bu tahribat savaşlar, göçler ve yönetimin sürekli el değiştirmesi gibi sebeplerle kültürel mirası koruma düşüncesi zayıflamıştır (Erder, 1971: 33).
18.yy (1700-1799)	Teknolojinin ilerlemesi ile birlikte arkeoloji bilimi önem kazanmıştır. Bu durum antik kentlerin yağmalanmasına neden olmuştur. Ege ve Ön Asya Arkeolojisi önem kazanmıştır. Almanya, Fransa, İngiltere gibi ülkeler, araştırmacılarına destek vermişlerdir. Bununla birlikte arkeoloji, mimarlık gibi bilimsel alanlarda araştırmacıların önderliğinde SPAB (<i>Society for the Protection of Ancient Buildings</i>) kurulmuştur. Bu birliğin amacı restorasyon çalışmalarının eskiye bağlı olarak değişim gerçekleşmeden yapılmasını sağlamak ve bu yönde araştırmacıları desteklemektir (Ashurst, 2007: 4; Kuban, 2000: 27; Erder, 2007: 111).
1840	Osmanlı’da ilk eserlerin korunmasıyla ilgili olarak Asar-ı Atika Nizamname Kararı çıkarılmıştır. “Muhafaza-i Asar-ı Atika Encümeni” bu yasayı uygulayacak kurum olarak belirlenmiştir.
1846	Osmanlı Dönemi’nde günümüz koruma anlayışı güdülmemiştir. Tarihi eserler ya devşirme usulü toplanıp başka eserlerin yapımında kullanılmıştır ya da sanat eserlerine ilgi duyan kişiler tarafından korunmuştur. Bu kişilerden biri ise Tophane-i Amire Müşiri Ahmet Fethi Paşa olup kendisi Aya İrini’yi müze olarak düzenleyerek 1846 yılında “Müze-i Hümayun” adıyla ziyarete açmıştır. Bu dönemde Avrupa’da yaşanan değişimler korumanın ilk kademesi olan müzecilik anlayışını getirmiştir (Kaderli, 2014: 34).
1864	Osmanlı’da imar kurallarını içeren Turuk ve Ebniye Tüzüğü uygulamaya konulmuştur

KORUMANIN TARİHSEL GELİŞİMİ	
Tarih/Dönem	Yapılan Çalışmalar ve Önemli Gelişmeler
	(Bektaş, 1992: 67).
1870	Osmanlı'da Vilayetler Kanunu ile devlet binaları oluşturulurken bir yandan kültür odaklı halkevleri kurulmaya başlanmıştır (Osmay, 1998). Bu dönemde genellikle kent planlaması üzerinde çalışmalar yapılmış, ilk olarak bu planlar İstanbul'da uygulanmıştır. Bununla birlikte "İlmihaber" yani ilk imar talimatnamesi yayınlanmış olup bu talimatnameden sonra 1848'de Ebniye Nizamnamesi yayınlanmıştır (Tekeli, 1998: 156). Literatür kaynakların bazılarında koruma düşüncesinin Tanzimat ile başladığı belirtilse de Tanzimat Dönemi'nde koruma anlayışı sadece salt taşınır eserleri kapsar ve taşınmaz kültür varlıklarını yok sayar niteliktedir. Nizamnamelerde sadece taşınır eski eserlerden bahsedilmiştir. Ayrıca bu dönemde kapitalist sistemin etkisi nedeniyle eski eser kaçakçılığı önlenememiştir (Çeçener, 1995: 27).
19.yy	19. yüzyılın ilk başları Osmanlı Devleti'nin ekonomik anlamda çöküntüye uğradığı bir dönemdir. Savaştan yeni çıkan Osmanlı, yaşadığı yönetsel değişiklikler sebebiyle kamu ve askeri binalar yapmaya başlamıştır (Dinçer, 1994: 127). Türkiye'de bu dönemlerde, kentsel ölçekli bir koruma düşüncesi henüz oluşmamıştır ve buna bağlı olarak da kentsel dokular korunamamış ve tahrip olmuştur (Dinçer, 1994: 131).
1930	Atina'da I. Uluslararası Tarihi Anıtların Korunması ile İlgili Mimari ve Teknisyenlerin Toplantısı düzenlenmiştir. Yine aynı yılda İtalya'da Carta Del Restauro Antlaşması ile restorasyonda kullanılacak ilkeler belirlenmiştir.
1930	Türkiye'de belediyelere şehir planlaması yapma zorunluluğu getirilmiştir. 1593 sayılı "Umumi Hıfzıssıhha Kanunu" ve 2033 sayılı "Belediye Bankası Kuruluş Kanunu" ile şehir dokusunun değişmeye yönelik düzenlemeler yapılmıştır.
1931	Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti (Türk Tarih Kurumu) kuruldu.
1933	Türkiye'de Belediye Yapı ve Yollar Kanunu ile tarihi eserlerin yoğun olduğu bölgelerde özel bir planlama yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Bu anlamda kent planlaması ile ilgili olarak tarihi ve doğal kültürel eserlerin korunma bilincinin arttığı görülmektedir (Tekeli, 1998: 155-172). Atina Antlaşmasıyla kültürel mirasın korunması adına kültürel yapı gruplarının özgünlüğünün korunması için kararlar verilmiştir (Ahunbay, 1996: 54; Binan, 1999: 18; Ender, 2007: 231).
1935	Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesi kurulmuştur. Kültürün diğer alanlarının oluşup gelişmesi içinde halk evleri, güzel sanatlar akademisi, devlet konservatuarı ve müzeler gibi kurumlar oluşturuldu. Ayrıca Atatürk önderliğinde Avrupa'ya birçok öğrenci eğitim amaçlı gönderildi. Yine Anadolu'da birçok yüzey araştırması ve kazı çalışmaları yapıldı ve envantere kaydedildi. 1980'lere kadar kentleşme ve planlama anlayışı kent dokusuyla uyumlu olmadığından tarihi eserlere yapılan tahribat artarak devam etti.
1946	UNESCO kurulmuştur. UNESCO'nun amacı (<i>United Nations Educational Scifintific and Cultural Organization</i>) kültürel mirası korumak ve evrensel barışı sağlamaktır.
1946	ICOM (Uluslararası Müzeler Konseyi/ <i>International Council of Museums</i>) kuruldu.
1948	Türkiye'de, belediyelere planlama ve altyapı projelerinde teknik hizmet sunmak ve finansman sağlamak amaçlı "Belediye Gelirleri Kanunu" çıkartılmıştır ancak bu kanun da tarihi öneme sahip kentleri korumaya yetmemiş, gecekondu ve yap-sat üretimini hızlandırarak kültürel mirasın tahribine yol açmıştır (Kejanlı vd., 2007: 183).

KORUMANIN TARİHSEL GELİŞİMİ	
Tarih/Dönem	Yapılan Çalışmalar ve Önemli Gelişmeler
1950	1950'lerden itibaren değişen teknoloji, nesillerin yer değiştirmesi ile kentleşme toplumun belleğinde başka anlamlar yarattı. Kentlerin iş olanaklarının olduğu yerlerde nüfus hızla arttı ve bunun sonucunda geleneksel yer ile olan ilişki azaldı (Osmay, 1998: 144-145).
1950	1950 yılında I. Menderes Hükümeti kültür ve kültürel mirasa ilişkin herhangi bir şey yapmamış ayrıca alt yapının geliştirilmesi ile ilgili yapılan çalışmalar, arkeolojik ve tarihi yerleşimlerinin tahribatına yol açmıştır. V. Menderes hükümeti ise kültürel mirasın turizme kazandırılması ve kültürel mirasın tanıtılması yönünde çalışmalar yapılmıştır (Kejanlı vd., 2007: 184-186).
1951	2 Temmuz 1951 tarihinde yürürlüğe giren 5805 sayılı "Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Teşkiline ve Vazifelerine Dair Kanun"la Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu (GEEAYK) kurulmuştur. Uzun yıllar görev yapan bu kurul, son derece kısıtlı olanaklarla kültürel mirası koruma konusunda önemli olaylara imza atmıştır. Bugün geçerli olan koruma ilkeleri bu kuruldaki kalmıştır. GEEAYK çalışmalarını; Milli Eğitim Bakanlığı, Kültür Bakanlığı, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığından bağımsız yürüttüğü için geçmişten günümüze tarihi eserlerin korunması amacını taşıyan en yetkili kuruluş olmuştur. Bu dönemde ayrıca "Hars Müdürlüğü" kurulmuştur. Bu müdürlüğün kurulmasıyla birlikte ülkemizde müzecilik de gelişmeye başlamıştır (Ekinci, 1997).
1954	Dünyada korunma bilincinin artmasından dolayı 1954 yılında Lahey ve Avrupa Kültürel Konvansiyonu anlaşmaları imzalamıştır. Ayrıca Lahey'deki toplantıyla ilgili olarak "Silahlı Bir Çatışma Halinde Kültür Varlıklarını Koruma Sözleşmesi" kabul edilmiştir ve eski eser/antika kavramının adı değişerek "kültür varlığı" adını almıştır (Madran ve Özgönül, 2005: 81).
1955	Eserlerin turizmle ilişkisi kurulması açısından dikkat çekici bir dönem olmuştur (Zeren, 1981: 6-7).
1960	1960 yılında Türkiye'de siyasal ve ekonomik alanlarda dönüşümler yaşanmıştır. Devlet Planlama Teşkilatı ülke kaynaklarının akılcı kullanımı için bir kalkınma modeli oluşturdu ve bu modelle kültürel gelişmenin bütüncül ve planlı olması amaçlanarak kültürel mirasın korunmasında Devlet Planlama Teşkilatı görevlendirilmiştir.
1960	1960 yılına gelindiğinde koruma anlayışında yeni bir dönem başlamış oldu. Bu dönemde 1961 anayasası ile koruma çalışmalarında büyük değişimler yaşanmıştır. Anayasanın 50. Maddesine göre devlet, tarihi ve kültürel öneme sahip olan eserleri korumakla yükümlü kılınmıştır (Tekeli, 1998: 158).
1965	1965 tarihinde Varşova'da ICOMOS, mimari mirasın korunması yönünde bilimsel teknikleri geliştirmek amacıyla kuruldu. Uluslararası alanda Venedik Sözleşmesi'ni imzalamıştır.
1967	1967 yılında Quito'da Quito Normları olarak bilinen "Artistik ve Tarihsel Değer Olan Anıtların ve Sitlerin Korunması ve Yararlanılması" raporu Organisation of American States tarafından yayınlanmıştır (Binan ve Özarslan, 2010: 178). Türkiye'de 1967 yılında Venedik Tüzüğü kabul edilmiş olmasına rağmen ilkeleri tam anlamıyla yürürlüğe koyulamamıştır. Tarihi kentlerdeki kültür varlıkları tescillenip koruma altına alınırken, tarihi bir yerleşkeyi (mahalle, sokak vb.) koruma altına almak mümkün olmamıştır. Yasal düzenlemelerdeki eksiklikler nedeniyle kırsal ve kentsel sit alanların korunmasına geç kalınmıştır (Binan ve Özarslan, 2010: 178).

KORUMANIN TARİHSEL GELİŞİMİ	
Tarih/Dönem	Yapılan Çalışmalar ve Önemli Gelişmeler
1970	<p>Dünyada ise tarihi önem taşıyan anıtsal yerlerin korunması düşüncesi, kültürel bilincin oluşmasını sağlarken, Türkiye’de tarihi çevreyi bir bütün olarak koruyabilmek için yasal düzenlemeler 1970’li yıllarda yapılmıştır. Türkiye’de 1970’li yıllar kentlerde nüfusun yoğunlaşmasıyla beraber tarihi kent merkezlerinin hızla tahrip edildiği bir dönemdir. Kültürel çevre gruplarının bilinçsizce yok edilmesi, plansız şehirleşme hareketleri, yeşil alanların yok olması, sosyal altyapının yetersizliği, tarihi ve kültürel değerlerin tahribi gibi sorunlar tarihi kentlerin sorunları arasında yer almaktaydı (Osmay, 1998: 54-62). 1970’lerde Türkiye siyasal anlamda yaşanan değişiklikler nedeniyle kentleşme ve kültürel mirası koruma anlayışı da sekteye uğramıştır.</p> <p>Bu dönemde ilk kez kültür ve tabiat varlıklarının korunması anayasal güvence altına alınmıştır. Yine bu dönemde taşınır ve taşınmaz kültürel mirasın, kültürel çevrenin, geleneksel yerleşimlerin korunması konusunda yapılan ilk çalışmalar yer almaktadır. Ancak çalışmalar koruma amaçlı imar planı adı altında dar bir kapsamda tutulmuş ve başarılı olamamıştır (Kejanlı vd., 2007:188).</p>
1972	1972’de ise Dünya Doğal ve Kültürel Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme imzalanmıştır.
1973	08.02.1973 tarihinde uluslararası çalışmalara katılmak, kültürel mirasın korunması ve tanıtılması yönünde faaliyetleri yönetmek ve bu faaliyetlere gerekli bütçe sağlamakla görevlendirilen Avrupa Konseyi Milli Komitesi kurulmuştur.
1973	Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk koruma yasası olan 1710 sayılı “Eski Eserler Kanunu” (25.04.1973) çıkarıldı (Avcı, 2001).
1975	Bu yıl Avrupa Mimar Mirası olarak ilan edilmiştir. Yine bu yılda Amsterdam Bildirgesi (1975) ile korumanın rolü, kültür envanteri, kültürel miras bilincinin oluşumu gibi konular temel ilke olarak belirlenmiştir (Avcı, 2001).
1980	1982 anayasasında da koruma ile ilgili aynı ibareler yer almış, koruma yasal yaptırımlarla, kamu yararına gerçekleştirileceği belirtilmiştir. 1982 Anayasasının 63. maddesine göre kültür varlıklarının korunması ile ilgili “Devlet, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alır.
1982	ICOMOS Uluslararası Tarihi Bahçeler Komitesi, tarihi bahçelerin korunması amacıyla Floransa Tüzüğü’nü kabul etmiştir.
1983	Kentsel koruma çalışmalarında yetersiz olan 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu, 1983 yılında yürürlükten kaldırılmış, yerine 2863 sayılı “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu” getirilmiştir. Bu kanunla beraber korunması gereken taşınmaz kültür varlıkları yeniden saptanmış ve GEEAYK kaldırılmıştır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu korunacak değerler için bir ayırım getirirse de tüm değerler için uygulama alanını tek bir modelle kısıtlandırılmıştır. Çünkü bu yasa ile birbirinden farklı ve ayrı ayrı uzmanlık gerektiren 6 bilim dalı (Taşınır kültür varlıkları, taşınmaz kültür varlıkları, arkeolojik sit alanları, tarihi sit alanları, doğal sit alanları ve kentsel sit alanları) tek elde toplanarak tüm sorumluluk Kültür Bakanlığı’na verilmiştir (Kejanlı vd., 2007: 179-196).
1987	1987 yılında ICOMOS tarafından Washington’da kabul edilen “Tarihi Kentlerin ve Tarihsel Alanların Korunması Tüzüğü” somut olmayan kültürel mirasın korunması kavramının oluşmaya başladığının bir göstergesidir (ICOMOS/ Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi/ <i>International Council on Monuments and Sites</i> , Tarihi Kentlerin ve Tarihsel Alanların Korunması Tüzüğü, s. 155-172).

KORUMANIN TARİHSEL GELİŞİMİ	
Tarih/Dönem	Yapılan Çalışmalar ve Önemli Gelişmeler
1992	1992 yılından itibaren Dünya Mirası Sözleşmesi ile “Kültürel Peyzaj Alanları” UNESCO Dünya Miras Listesine eklenerek koruma altına alınmaya başlanmıştır (Avrupa Konseyi 1995, Madde1). Aynı zamanda peyzaj alanları “insanların çevrelerinin önemli bileşeni, onların paylaştıkları kültürel ve doğal mirasın çeşitliliğinin bir ifadesi ve kimliklerinin bir temeli olarak tanımlanmıştır (Avrupa Konseyi, 2000 Avrupa Peyzaj Sözleşmesi, Madde 5a).
1994	UNESCO tarafından “Yaşayan İnsan Hazine” ve 1997 yılında “İnsanlığın Somut Olmayan ve Sözel Kültürel Mirasının Başyapıtları İlanı” programı, 2003 yılında UNESCO Somut Olmayan Kültürel Mirasının Korunması Sözleşmesi’nin yürürlüğe girmesiyle sona ermiştir.
2004	14.07.2004 yılında 5226 sayılı “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” ile günümüz uluslararası koruma modellerine uygun bir yasa çıkarılmıştır. Bu kanun “Katılımcı Alan Yönetimi” modeli ile yeni kaynak arayışı, yeni yönetim modeli, katılımcı sürdürülebilir bir yönetim şekli belirlenmiştir.
2013	ICOMOS Türkiye mimari kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi amaçlı “Mimari Koruma Bildirgesi” yayınlamıştır (http://www.icomos.org.tr/dosyalar/icomotr_0623153001387886624.pdf , erişim tarihi: 25.06.2018).

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Günümüze en yakın kültürel mirası koruma ve geliştirme üzerine yapılan çalışma TBMM aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Yurtdışına kaçırılan kültürel mirası varlıklarına ilişkin çalışma raporunda dikkat çeken ilk husus şu şekildedir; Geçmişten günümüze kadar sürdürülen çalışmalardan biri kültürel miras varlıklarımızın iadesinin istenmesidir. Bununla ilgili olarak ilgili komisyon yerinde ziyaretler yaparak yetkililerce görüşülmüştür. Ancak yapılan görüşmeler gözlemlene yapmanın ve bilgi sağlayıcı olmanın ötesine geçememiştir. Bu bağlamda bir sonuca varılamamıştır. Özellikle iadesi istenen eserlerden önce Türkiye’de bulunan eserlerin tespit edilmesi, müzecilik anlayışının geliştirilmesi, kültürel varlıkların korunması, eski eserlerin kaçırılması gibi konularda ciddi bir adım atılması gerektiği ortaya çıkmıştır (Yurt Dışına Kaçırılan Kültür Varlıklarımızın Belirlenerek İadelerinin Sağlanması ve Mevcut Kültür Varlıklarımızın Korunması İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Maksudıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss555.pdf>, erişim tarihi: 25.06.2018).

1.2.2. Kültürel Mirasın Korunmasını Etkileyen Unsurlar

Kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilirliği başlığı altında kimlik, mekân ve bellek kavramları detaylı bir şekilde verilmiştir. Bu kavramlar kültürel mirasın korunmasını ve sürdürülebilirliğini etkileyen kavramlardır. Bu kavramlar ile birlikte bu tez çalışmasında elde edilen elde bulgular neticesinde ve kullanılan tematik yöntem gereğince kültürel mirasın korunmasını etkileyen unsurlar turizm, arkeoloji, modernizm, küreselleşme ve medya olarak belirlenmiştir.

1.2.2.1. Turizm

Turizm, kültür ve kültürün içinde yer alan sanat, dil, din, mimari yapı, yaşam tarzı gibi birçok öğeyi kapsayan bir yapıdır. Bu nedenle somut ve somut olmayan kültürel miras değerlerinin her biri turizm ürünü olarak pazarlanabiliyor olması turizm ile kültürel miras arasında çok yönlü bir ilişki olduğunu kanıtlamaktadır (Çiçek, 2013: 101; Bahçe ve Çakır, 2010: 11-24). Turizmin bu sıkı ilişkisi kültürel mirasın korunmasında ve sürdürülebilirliğinde hem olumlu hem de olumsuz etki yaratmaktadır (Akgül, 2003: 63).

Turizmin en olumlu etkisi yerel halkın yaşam kalitesini artırması ve yeni iş olanakları yaratmasıdır. Aynı zamanda turizmin yarattığı ekonomik gelişmeler, sosyo-kültürel gelişmeyi de beraberinde getirmektedir (Akgül, 2003: 63). Turizmin etkisi ile yerel halkın yaşam kalitesinin yükseltilmesi, yüksek katma değer sağlanması ekonomik gelişmeye örnektir. Aynı zamanda sosyo-kültürel anlamda geleneksel el sanatlarının tekrar faaliyete geçmesi, kadınlara farklı istihdam olanakları yaratmaktadır. Turizm bu sayede somut olmayan kültürel miras değerlerinin devam ettirilmesi yönünden kültürel mirasın korunmasını sağlamaktadır (Yıldırım, 2018: 86-88). Herhangi bir yerel topluma özgü olan kültürün başka hiçbir yerde deneyimlenememesi turizm talebi yaratır. Bu talebi ürün olarak sunan ve karşılayan tek sektör de turizmdir (Akoğlan vd., 2009: 25-92). Turizmin diğer bir olumlu etkisi ise, turistlerin, turizm faaliyetlerinin bir parçası ve kültür varlıklarının birer kullanıcısı olması nedeniyle, turistlerin kültürel, tarihi ve doğal alanlara gösterdiği yoğun ilgi sonucu devletin bu bölgeyi koruma altına almasıdır. Ancak yerel halkın turizme açık görüşlü olması, turizm konusunda bilinçli olması ve gelen turistlere kendi yerel kültürlerini göstermesi oldukça önem taşımaktadır (Huh, 2002: 8). Turizm kontrollü ve planlı bir şekilde uygulandığında, yerel toplum geleneksel kültürünü canlı tutar, kültürünü daha çok sahiplenir ve korur. Böylelikle turizmin olumsuz etkisi en aza indirgenir (Mckercher ve Cros, 2002: 62). Turizm ile elde edilen kazanç doğru yatırımlara ve projelere harcandığı takdirde kültürel mirasın korunması, geliştirilmesi ve sürdürülebilirliği mümkündür (Akgül, 2003: 63).

Yerel halkın kendi kültürünü ne kadar benimsediği ve turizm konusunda ne kadar bilinçli olduğu kültürel mirasın korunmasında doğrudan ilişkilidir. Yerel halk ile turist arasında bir etkileşim söz konusudur. Bu etkileşimlerin olumsuz yönlerini en aza indirmek yerel halkın bilinçli davranması ve kendi kültürüne değer vermesi ile mümkündür (Yıldırım, 2018: 86-88). Eğer toplum her hangi bir yabancı kültürden etkilenirse o toplumun kültürel kimliği zedelenir ve bu durum uzun vadede devam ederse hem devlet hem de yerel halk ekonomik ve kültürel anlamda olumsuz yönde etkilenir. Kontrollü yapılmayan turizm faaliyeti sonucunda kültürel bilinç ayakta kalmayarak turizm faaliyetlerinin azalmasına en önemlisi de yerel halkın kendi kimliğini kaybetmesine neden olur (Kousis, 2000: 468-489; Troel vd., 2005: 68).

Turist ile yerel toplumun birbirinden kültürel anlamda etkilenmesi turizmin kaçınılmaz bir sonucudur. Özellikle bu etkileşim genç kuşağın kültürünü hızlı bir şekilde değiştirebilmektedir (Lea, 2001: 1-7). Bu yüzden toplumun, kültürel kimliğini genç kuşağa doğru bir şekilde aktarması ve benimsetmesi oldukça önem taşımaktadır. Kontrolsüz yapılan turizm; yerel toplumun ahlaki değerlerinin değişmesine, yerel sanatlarının kaybedilmesine, turistlerin yaşam biçimlerinin örnek alınmasına, turizmi kendi kültürünün bir parçası haline getirmesine, halkın yabancı sözcükleri daha fazla kullanmasıyla kendi dilinin özelliklerini kaybetmesine neden olur. Tüm bunların sonucunda turizm, yerel toplumun kültürel kimliğini yok eder (Hitchcock, 1999: 17-32; Griswold, 2008: 32; Buzinde vd., 2006: 222-245; Santos ve Buzinde 2007: 322-332; Doğan, 2004: 13-48). Ayrıca turistler gittikleri yerlerde bozulmamış veya el değmemiş, turizmden dolayı diğer kültürlerin tahribatına uğramamış ve yozlaşmamış yerli kültür ve kimlik öğelerini deneyimlemeyi tercih etmektedir. Bu nedenle turizmde yükselen değerler kültür ve kimlik öğeleridir (Çalışkan, 2009: 24-83; Mellinger, 1994: 756-779). Turizmin ve kültürel mirasın sürdürülebilirliği sağlanabilmesi için yerel halkın kendi kültürünü ve kimliğini korunması oldukça önemlidir (Rızaoğlu, 2003: 47-57).

Küreselleşmenin beraberinde getirdiği kitlesel turizm hareketliliği kültürel mirası olumsuz yönde etkilemektedir. Turizmin kontrolsüz ve plansız bir şekilde yapılması gibi nedenler, kültürel mirasın (mağaralar, ören yerleri, milli parklar vs.) tahribine neden olur (Tok, 2005: 42-43). Bununla birlikte bir bölgedeki yerel kaynakların turistler tarafından aşırı kullanılması, yerel halkın bölgeden göç etmesine, aşırı kalabalığa, kirliliğe, doğal ve kültürel varlıkların tükenmesine yol açabilmektedir (Çiçek, 2012: 54). Ayrıca yerel halkın kendine has olan kültürel faaliyetlerini bırakıp sadece turizme bağımlı olarak hayatlarını sürdürmeleri, yerel halkın kendi kültürünü unutmalarına ve gelenekselleşmiş olan kültürel faaliyetlerini kaybetmesine neden olur. Yerel halkın iletişim halinde olduğu turistlerin kendilerine ve kendi

gelenek, göreneklerine saygısızlık yapmaları, turistlerin yerel halkın görgü kurallarını görmezden gelmeleri yerel halk üzerinde olumsuz sonuçlar doğurur. Yerel halk turizme karşı cephe alabilir ya da aksine bilinçsizce işleyen turizm faaliyetleri sonucu turistlerin bu davranışlarını benimseyebilir. Bu ve benzeri nedenlerle turizm faaliyetlerinin planlı bir altyapı oluşturulmadan yapılması kültürel mirasın tahribine yol açar. Toplumlar kendilerine ait olan özellikleri, kültürleri, kültürel varlıkların telif haklarını kullanmazlarsa kendi kültürlerini kaybetmeleri kaçınılmazdır (Santos ve Buzinde 2007: 322-332; Doğan, 2004: 13-48). Bu durumda toplumun, sivil toplum kuruluşlarının ve devletin birlikte eşgüdümlü olarak işleyişi oldukça önem taşımaktadır (Aas vd., 2005: 28-48). Turizm planlanmasında yerel halkı, turizmin gelişimi sürecine dâhil edip, turizm konusunda bilinçlendirilmelerini sağlamak ve bu konudaki görüş ve fikirlerini almak kültürel kimliğin, turizmin ve kültürel mirasın sürdürülebilirliğini sağlayacaktır (Varnacı vd., 2011: 21-36).

Birçok turist, toplumlara özgü farklı kültürleri tanıma arzusuna sahip olduğu için seyahat etmektedir. Turistlerin bu farklı kültürleri görüp tanımak için yaptıkları seyahat ve konaklamalar kültür turizmi/kültürel miras turizmi olarak tanımlanmaktadır ve kültür turizmi birçok aktiviteyi de içeren turizm çeşididir. Kültür turizmi yerel halkın sahip olduğu kültürel mirasın farkında olmasını sağlarken aynı zamanda yerel halka kültürel miras bilincini kazandırır (Aksu ve Kayabalı, 2006: 25-28; Cave vd., 2003: 371-385). Kültür turizmi, geleneksel yaşamı korumayı amaçlayan bir turizm çeşidi olmasından dolayı diğer turizm çeşitlerinden ayrılır. Tarihi eserlerin görülmesi ve keşfi ile birlikte kültür turizmi turistlerin, birbirlerinden farklı ilgileri, hobileri, kültürel etkinlikleri, el sanatları, yiyecekleri tecrübe etmelerini sağlayan faaliyetlerdir (Chhabra vd., 2003: 702-719; Macdonald ve Jolliffe 2003: 307-322). Kültür ve diğer turizm kaynakları bir araya getirildiğinde ve bütünsel bir ürün oluşturulduğunda ülkelere birçok açıdan kazanç sağlayabilmektedir (Beeho ve Prentice, 1997: 75-87). Kültürel mirasın, turizm içerisinde bir ürün olarak sunulması nedeniyle kültürel mirasın korunması, geliştirilmesi ve gelecek nesillere aktarılması daha çok çaba gerektirmektedir. Bununla birlikte toplumların kültürleri birbirlerinden farklı olduğu için turizmi geliştirme ve bunun sürdürülebilirliği çalışmaları her toplum için farklı olmalıdır (Oakes, 1993: 47-66). Çünkü turizmde standartlaşmaya gidildiğinde hem her yörenin otantikliği bozulacak hem de yerel halkın kültürel özelliklerinde büyük değişimler meydana gelecektir (Greenwood, 1978: 23).

Sonuç olarak bir ülkenin kültürel zenginliğini gösteren en önemli etken o ülkenin sahip olduğu nesilden nesile aktarmış olduğu somut olmayan kültürel mirasıdır (Ekici, 2004: 57- 65). Turizm ise somut kültürel mirasın gelişimi ve kültürel çeşitliliğin korunması

açısından önemli olmasıyla beraber aynı zamanda yerel kimliğin öne çıkarılmasını sağlayan teşvik edici bir unsurdur (Uslu ve Kiper, 2006: 307). Seyahat eden insanlar günlük hayatın aksine farklı, sıra dışı, ilgi çekici yerlere seyahat ederler. Ayrıca turistler farklı kültürel ürünlere kendi toplum ve hayat şartlarını yansıtan ürünlerden daha fazla önem gösterir. Turistlerin beklenen deneyimi yaşayabilmeleri gittikleri yerlerde daha önce görmedikleri veya tecrübe edinmedikleri farklı bir takım kültürel uygulamalar ile karşılaşmalarına da bağlıdır. Dolayısıyla toplumun milli benliği ve yaşayış biçimini yansıtan somut olmayan kültürel miras unsurları bu noktada ilgi çekici ve farklı yapılarıyla akılda kalıcı deneyimler konusunda turistlerin beğenisini kazanabilmektedir (Rabotic, 2010: 2).

1.2.2.2. Arkeoloji

Arkeoloji; sosyoloji, tarih, epigrafi, felsefe, antropoloji, etnografya, etnoloji gibi birçok bilim dalından yararlanılarak arkeolojik yöntemlerle, eski kültür ve uygarlıklardan geriye kalan her türlü maddi kalıntıları, kültürel geçmişlerini ve değişimlerini inceleyen eskinin bilimidir (Can ve Işıklı, 2013: 171). Kültürel miras ile arkeoloji arasında sıkı bir ilişki söz konudur çünkü arkeoloji geçmişten bugüne dek toprak altında veya su altında kalmış eserlerin gün yüzüne çıkartılıp günümüze ulaşmasını sağlayan bir bilimdir (Özdoğan, 2006: 43). Arkeolojide yaşanan problemler kültürel miras üzerinde de etkisini gösterir ve bu problemlerden biri de defineciliktir. Türkiye’de define aramak isteyenlerin, Kültür ve Turizm Bakanlığının Define Arama Yönetmeliği esaslarına dayalı bir şekilde arama yapma zorunluluğu olmasına rağmen yasal prosedürlerin maliyetli olması nedeniyle definecilik sorununun artmasına neden olmaktadır (<http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR-14428/define-arama-yonetmeliği.html>, erişim tarihi: 26.03.2019.). Bu duruma ek olarak definecilerin buldukları eski eserlerin Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından ödüllendirilmesi defineciliğin önüne geçemeyip aksine teşvik etmektedir (Özdoğan, 2008: 64-75). Ayrıca definecilik ile ilgili halkı bilgilendirmek amacıyla oluşturulan internet sitelerinde kültür varlığı kaçakçılığı suçuna teşvik edici bilgiler bulunması, yurt dışı bağlantılı internet siteleri üzerinden kültür varlıklarının satılmasına neden olmaktadır. (Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı 2013 Raporu, 2014: 72). Türk Borçlar Kanunu Eser Sözleşmesi’ne göre taşınmaz eserlerin (ören yeri, cami, kale vs.) onarımını müteahhitlere verilmesi, eserlerin özelliğini kaybedip yeni bir yüze bürünmesine sebep olmaktadır. Definecilik ve bu tür özendirmeler kültürel mirasın tahribine yol açmaktadır.

Türkiye’de bulunan tüm eserlerin envanterlerinin yapılmaması diğer önemli bir sorundur çünkü eserlerin sayısının tam olarak bilinmemesi planlama yapılamamasını

beraberinde getirirken, hangi kültürel varlığın tahrip olduğu bilinmemektedir (Özdoğan, 2008: 34). Bu duruma karşılık olarak Amerika, İngiltere, Avustralya gibi ülkelerde arkeolojik kalıntıların korunmasını teşvik etmek ve ilgili projelerle kazı ve koruma çalışmalarına devlet desteği vermek amacıyla Miras Yönetimi (HM) veya Kültürel Kaynak Yönetimi (CRM) birimleri kurulmuştur. Bu birimlerin amacı kültürel mirasın korunmasında toplumu bu sürece dâhil etmektir. Bu nedenle bu ülkelerde kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilirliği için kamusal arkeoloji önem kazanmıştır (Silberman, 2016: 117- 120). Kamusal/toplumsal arkeoloji kavramı ortaya yeni çıkan bir kavram olmayıp, 1970 yıllarından bu zamana dek üzerinde araştırmalar yapılmaya devam edilen bir konudur. Toplumsal arkeolojinin en temel amacı kitap, broşür, müze teşhirleri, konferanslar, televizyon programları, internet siteleri vb. medya araçlarıyla toplumun ilgisini çekerek arkeolojik değer taşıyan eserlerin korunmasına teşvik etmektir. Toplumsal arkeoloji insan için yapılan insan arkeolojisidir. Ayrıca toplumsal arkeolojinin kültürel miras bilincini artırmasına ek olarak, arkeolojik alanların ve malzemelerin daha iyi korunmasına, arkeoloji aracılığıyla insanların kendilerini, tarihini sorgulaması, geleceği daha sağlam temeller üzerine kurmasına yardımcı olmaktadır. Günümüz dünyasında toplum arkeolojisi üzerine olan yaklaşımlardan biri Nick Merriman'a aittir. Merriman iki model ortaya koymuştur. Bu iki modelden birincisi "anlatıcı" modeldir. Bu modelde amaç, bireyler ve toplumun arkeologların neler yaptıkları konusunda bilgi edinmelerini sağlamaktır (Merriman, 2004: 6). Bu modelde toplum eğitimi temel araçtır yani toplum eğitim araçlarıyla bilgilendirilir. Merriman'ın ikinci modeli ise "çoklu bakış açıları" modelidir ve bu modelde temel amaç bireyler ve toplumun kendilerini ya da yaşamlarını keşfedebilmeleri ya da daha derin düşüncelerle daha yaratıcı olabilmelerini sağlamaktır. Bu modelde arkeologların görevi toplumun bu amaçları gerçekleştirebilmesi için yardımcı olmaktır (Merriman 2004: 7). Merriman'ın yaptığı bu modele benzer modellemelerden biriside Holtorf'un geliştirdiği "educational model" (eğitim modeli), "public relations model" (toplumsal ilişkiler modeli) ve "democratic model" (demokratik model) olarak üç farklı modeldir. Holtorf'un önerdiği eğitim modeli arkeolojik alanlara daha fazla kitleyi çekerek bir kültürel miras bilinci oluşturmayı amaçlarken, toplumsal ilişkiler modeli daha çok arkeolojinin imajını sosyal, ekonomik ve politik desteklerle düzeltip sağlamlaştırmayı amaçlar. Bu iki modele karşın demokratik model önerisi ile 'arkeologların insanları cesaretlendirip ve destekleyip arkeolojiye daha fazla sahip çıkmalarını' hedefler (Holtorf 2007, 119). Toplumsal arkeoloji ile ilgili yapılan tüm bu modellemelerin amacı, toplumla işbirliği yaparak kültürel mirasın korunmasını sağlamaktır. Ayrıca toplumsal arkeoloji kapsamında müzeler, yerel toplumları göz ardı etmeden onlarla birlikte, sahip olduğu

koleksiyonları ve tarihsel objeleri kullanarak, bireylere ve gruplara kendi ve diğer birey ve grupların tarihlerini, dolayısıyla kimliklerini, öğrenmelerine yardımcı olmakla sorumludur. (Merriman 2000; 6). Toplumda ki her bireyin kimliğinin farklı olması nedeniyle müzelerin tüm kitleyi (yaşlı, genç, çocuk, yetişkin) değerlendirip buna göre işlevini belirlemesi oldukça önemlidir. Çünkü müzeler kültür, kültürel miras ve toplumsal kimliği yansıtan bir semboldür. Müzelerin, 19. yüzyılda küreselleşmenin etkisi ile başlayan eser toplayıp sergileme işlevi artık günümüzde kalmamıştır. İngiltere’de bulunan British Müzesi sadece geçmişten günümüze kadar olan eserlerin sergilendiği bir müze olmayıp, eserlerin sergilenme, yorumlanma ve tanımlanma aşamalarına toplumdaki herkesi sürece dâhil eden katan bir rol üstlenmiştir. Burada yapılan uygulama toplumsal arkeolojinin geliştirilmesine yönelik bir çalışmadır (Apaydın, 2015: 175-190).

1.2.2.3. Modernizm

Kültürel mirası koruma anlayışı, geçmişle bugün arasındaki bağı sarsılmaya başladığı andan itibaren, modernizmin yıkıcı ve tahrip edici etkisinden kurtulmak için ortaya çıkmıştır. Modernizm; TDK sözlüğünde çağdaşlık olarak açıklanmaktadır ancak modernizm geçmişin ürünlerinden bağımsız bir olgudur. Ayrıca öncekini beğenmeme, hor görme demektir. Modernizm geleneğe karşıdır ve gelenekle bağı kopartılması taraftarıdır (Assmann, 2018: 128-168). Modernizm geçmişten günümüze taşınmış kültürün ortadan kalktığı, her şeyin değiştiği ve geliştiği bir zamanda meydana gelen bir oluşumdur. Modernizmin hâkim olduğu dönemde kültürel mirası koruma anlayışı günceli ve sanatı yaşayabilmedir. Aynı zamanda modernizmle birlikte kültürel mirası koruma anlayışı bireye odaklı anlayışın yerini akılcı tutumu, rekabeti ve başkalarını yönetme şeklini ortaya çıkarmıştır. Modernizm bilimsel gelişmelere ön ayak olması gibi olumlu gelişmelere sebep olurken; bir yandan insana zorlayıcı ve baskıcı etkisiyle, toplumu, doğayı, kültürü ve kültürel çevreyi olumsuz yönde etkilemiştir (Baudelaire, 2003: 18-42). Bu çerçevede kültürel mirasın sürdürülebilirliği ya da kültürün devamı için modernizmin yıkıcı etkisini göz önünde bulundurmak gerekir. Modernizm durağan bir yapı değildir. Aksine değiştirici, dönüştürücü ya da yok edici özelliği vardır ve bundan dolayı tarih bilinci ve koruma ahlakı yaratılmak zorundadır (Tekeli, 2003: 34). Çünkü modernizm kültürel değişikliklere veya kültürel parçalanmalara neden olur. Günümüz koşulları göz önünde tutulursa bunun sadece modernizm ile ilgili olmadığı anlaşılmaktadır. Modernizmin beraberinde getirdiği; değişen toplum düzeni, yanlış batılılaşma çabaları, küreselleşme, sosyal medya, gelişen teknoloji, politikalar, toplumsal ve kültürel anlayışındaki olumsuz gelişmeler toplumun kimliğini etkileyen bazı unsurlardır. Aynı

zamanda bu unsurlar kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilirliğinde de etkilidir (Heidegger, 2007: 12-56).

Modernizm ile birlikte geçmişe ait mekânsal değerlerin korunması önemli bir sorundur. Ayrıca bu sorun çok boyutlu, yani zincirleme olarak ekonomik kültürel ve politik olmak üzere birbirini etkiler (Karaduman, 2010: 2886-2899). Modernizm aklın ortaya çıkardığı tüm ürünlerden, felsefe, ticaret, günlük yaşantı, bilimsel çalışmalara ve söylemlere kadar çevremizdeki her oluşumu etkilemiş ve değiştirmiştir. Modernizm geleneklerden kopup insanın kendi prensipleriyle yaşayabileceğini savunur ancak toplumları birbirine bağlayan toplumsal kimlik ve bellekleridir. Kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilir olması için modernizmin bu yıkıcı etkisinden sakınmak gerekir. Bu yüzden kültürün ve kültürel mirasın devamlılığı için toplumların geleneksel kültürünü sürdürmesi ve aktarması oldukça önem taşır (Urry, 2015: 24-56).

1.2.2.4. Küreselleşme ve Medya

Küreselleşme dünya üzerindeki toplumları tek tipleşmeye, ortak bir kültür oluşturmaya iten etkindir ve gelişmiş ülkelerin lehine işleyen bir süreçtir (Georgiev ve Terziyska, 2013: 1279-1285; Özden, 2008: 15-24; Oğuz, 2013: 65). Ulaşım, iletişim, üretim ve teknoloji alanında yaşanan devasa gelişmeler küreselleşme sürecini hızlandırmaktadır. Bu gelişmeler insanların hayatını kolaylaştırmasına karşılık, kültürün ve toplumun çözülmesi gibi olumsuzlukları da beraberinde getirmektedir (Taylan ve Arklan, 2008: 86-95; Heidegger, 1992: 14).

Somut olmayan kültürel mirasın aktarımının çoğu zaman sözlü olarak yapılmasından dolayı kültürel mirasın kaderi onu yaratan kişilere ve topluma bağlıdır. Somut kültürel miras, varlığını uzun bir süre devam ettirebilirken küreselleşme nedeniyle somut olmayan kültürel miras değerleri tek tipleşmektedir. Toplumun kültürünü oluşturan sahip olduğu somut olmayan kültürel miras değerleridir (dil, din, gelenek ve görenekler) ve bu değerler toplumun kimliğini yaratan öğelerdir (Assmann, 2018: 54-65). Küreselleşme, toplumların kimliklerinde bozulmalar meydana getirmiştir ve tek tip olan küresel kültürü ortaya çıkarmıştır. Küresel kültür kapsamında toplumlar yeni gelenek ve görenekler edinmişlerdir (Çapçioğlu, 2008: 153-183). Somut olmayan kültürel miras değerlerinin sözlü olarak aktarılması özelliği dolayısıyla toplumun kullandığı dile sahip çıkması da oldukça önem taşımaktadır; çünkü küreselleşme, toplumun dilinde de bozulmalara yol açmıştır. Dildeki bozulma insanın gündelik hayatta kullandığı yabancı sözcük sayısı ile ölçülebilir (Mahiroğulları, 2010; 1276-1288). Ayrıca küreselleşen dünyada etrafa bakıldığında toplumun kültürel değerlerinin turizm amaçlı

pazarlanmaya çalışıldığı görülmektedir. Yöresel tatlardan biri olan Türk lokumunun “Turkish Delight” olarak pazarlanması küreselleşmenin bir sonucudur. Örneğin; Gaziantep ilinin çabaları sonucunda tescillenmiş olan baklavanın, tüm dünyada “baklava” olarak bilinmesi, hem kültürel değerlere sahip çıkılmasına hem de küreselleşmenin dil üzerindeki olumsuz etkisini azaltan en iyi örneklerden biridir. Somut olmayan kültürel değerlerin olduğu gibi pazarlanmaya çalışılmaması küreselleşmenin etkisinden kaynaklanmaktadır (Bauman, 2015b: 86-101).

İletişimde uydu teknolojilerinin geliştiği, uzak mesafelerin her bakımdan yakınlaştırıldığı bir dönemde kültürler arası etkileşim kaçınılmazdır. Kültürler arası etkileşimin karşılıklı ve dayatma olmaksızın kendiliğinden oluşması, kültürel yapıyı olumsuz etkilemez. Ne var ki, belirli bir kültürün, diğer kültürlerle tek yönlü dayatılması durumunda, gerekli önlemler alınmadığında milli kültürlerin aşınması, buna bağlı olarak kuşaklar arası “kültürel çatışma” ve “kimlik bunalımı”nın yaşanması muhtemeldir (Çelik, 2012: 22). Küreselleşme ve medya arasında sıkı bir ilişki vardır çünkü medyanın haberleşme işlevi küreselleşme süreci içerisinde yer alır. Kültürel değerlerin değişmesi ve aktarılmasında da medyanın önemli bir etkisi vardır. Değişen dünyayı küreselleşmenin etkisi olarak görmek mümkündür. Popüler kültür adı altında rastlanılan birçok şey küreselleşmenin bir sonucudur. Medyanın kültürel oluşumlara etnik açıdan bakması, etnik sorunları meydana getirir. Bu nedenle kültürel kimliklerin ön plana çıkarılmasında medyanın etkisi önemlidir. Medyanın doğru bir şekilde kullanılması toplumun kültürel mirası konusunda bilinçlenmesini ve kültürel mirasın korunmasını, aktarılmasını ve tanıtılmasını sağlayacaktır (Kocadaş, 2005: 2-6).

Son dönemde gerçekleşen bilim ve teknik alanındaki gelişmeler, özellikle de iletişim, ulaşım teknolojilerindeki ilerlemeler insanların her şeye çabuk ulaşmasına, yakın iletişime zemin hazırlamıştır (Hall vd., 1992: 277). Medyanın bu kadar çok gelişmesi somut kültürel miras değerlerini de etkilemiştir. Özellikle internetin her yerde kullanılabilir olması, bireylerin istediği anda istediği bilgiye ulaşmasını sağlamaktadır (Nuryanti, 1996: 23-255). Bu durum insanların eski medeniyetlere olan merakını daha da arttırmış, insanlar kendi kültürleri dışında ki kültürleri araştırmaya ve ilgi duymaya başlamıştır (Emekli, 2006: 15-54). İnsanların bu ilgileri üzerine turizm sektöründe kültürler, kültürel ürün olarak medya üzerinden sunulmaya başlanmıştır. Bu nedenle medya, turizme hazırlıksız yakalanan alanlarda somut kültürel miras varlıklarının tahribine yol açmıştır. Medyada bilinçsizce yapılan tanıtımlar, somut kültürel miras varlıklarının aşırı kullanılmasına zemin hazırlamıştır (Pustu ve Tosun, 2006: 145-148).

Toplumları birbirinden ayıran kültür, insanların hayatlarını, davranışlarını şekillendiren bir özelliğe sahiptir. Küreselleşmenin ve medyanın etkisiyle kültür, bir ticaret ürününe dönüştürülüp, alınıp satılmaya başlamıştır. Toplumda ve toplumsal hayatta gözlemlenebilecek değişimlere neden olan medya, kültürün tüm alanlarında kendini göstererek, yeni kültürel değerlerin oluşmasına zemin hazırlamıştır (Tok, 2003: 25-62). Medyanın, küreselleşmenin etkisiyle her birey tarafından ulaşılabilir olması nedeniyle kitleler arası kültürün aktarılması oldukça kolaylaşmıştır. Bu kolaylaşan mekanizma içerisinde kültürde, kültür endüstrisini meydana getirmiştir (Nuryanti, 1996: 23-255).

Küreselleşmenin etkisi ile kentlerin ve mekânların da kimliği değişmektedir. Bir kentin kimliğinden bahsedebilmek için onu tanımlayan ve diğer kentlerden ayırt edilebilmesini sağlayan unsurlar vardır. Bu unsurlardan biri kentlerin kültürel mirasıdır. Küreselleşme nedeniyle değişen kentler toplumun yaşam şartlarını da değiştirmektedir (Lynch, 1960: 47). Her ülke, her şehir, her mahalle birbirinden farklı tarihi ve kültürel değerlere sahiptir. Her birini tek tipleştirmek toplumsal kimliğin kaybına neden olur. Bireylerin doğup büyüdüğü, anlamlar yüklediği ve anılar biriktirdiği alanları, yıkıp yeniden yapmak ya da yenilemek onlara yarardan çok zarar verir (Tunçsiper, 1996: 104-107). Birbirini zincirleme etkileyen bu faktörler toplumun belleğini de etkilemektedir (Lynch, 1960: 47). Bu nedenle, kültürel kimliğin korunması kavramı önemlidir (Yim, 2002: 37-48).

İKİNCİ BÖLÜM

BERGAMA İLÇESİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ VE KÜLTÜREL MİRAS DEĞERLERİ

2.1. Bergama (Pergamon) Tarihi

Bergama (Pergamon) antik kenti, yaklaşık Balıkesir ilinin tamamı ile Manisa'nın kuzeyi, İzmir'in kuzeybatısı, Bursa'nın güneybatısı ile Kütahya'nın batısı ve Çanakkale'nin doğusunu kapsayan Antik Dönem'de Mysia olarak adlandırılan bölgenin güneybatısında yer alan Pergamene yöresindeki kenttir. Kent, Teuthrania (Kalargatepe) denen verimli Kaikos ovasında, Kaikos ırmağı (Bakırçay) ve kolları Keteios (Kestel çayı) ile Selinus'un (Bergama çayı) birleştiği yerde kurulmuştur (Sevin, 2001).

Bakırçay ovasında yapılan çalışmalar, Pergamon'un tarih öncesi devirlerde geçici olarak kullanıldığını ortaya koyar. Komşu bölgelerde M.Ö. 7.binyıl yerleşimlerinin erken evreleri, Bakırçay Ovası'nda da Neolitik Dönem köyleri olduğunu düşündürse de, bu şimdilik bir varsayımdır. Ovada sabit bir yerleşime işaret eden en erken veri M.Ö. 4.- 3. binyıla (Geç Kalkolitik – Erken Tunç Çağı) işaret eder (Horejs, 2014: 114). Pergamon tepesindeki tahkimli yerleşim ise İ.Ö. 7.yüzyıldan itibaren yer almaktadır (Mitchell, 2015: 48).

Kent konumu itibariyle ovada yoğun tarımın uygulandığı, ova ve dağlık kesimlerin kontrol altında tutulduğu bir yerleşimdi (Radt 2014: 191) . Kentin ismi Eski Yunanca “kale” anlamına gelen pergamos kelimesinden gelmektedir (Homeros, İlyada 5. 446). Bu ismin kentin konumunu açıklayan bir isim olarak kente verildiğini göstermektedir.

Kentin nüfus yapısını Lydler, Phrygler ve Anadolu'nun etnik grupları oluşturmaktaydı. Karanlık Dönem olarak adlandırılan dönemde yaşanan Kıta Yunanistan'dan Anadolu'nun batı kıyılarına gerçekleşen koloni hareketlerinden kent denizden uzak konumu ile etkilenmemiştir (Matthews 2014; 81). Ancak kentin güneyine yerleşen kolonist komşu Aioller ile etkileşimleri Hellen kültürü ile yakınlaşmalarında etkili olmuştur.

M.Ö. 470 yıllarında Kıta Yunanistan'da bir kent olan Eretria'dan Persleri desteklemesi dolayısıyla kovulmuş olan Gongylos, Pergamon Kenti'nde yönetici konumundaydı (Matthews 2014; 81). Perslerin Anadolu'ya hâkim olmasıyla birlikte kentin yönetimine getirilen Gongylos, sikke bastırması olmasından dolayı küçük bir kaleyi değil de ekonomik güce sahip kent niteliğindeki bir yeri yönetmişti. Yönetici olarak Gongylos'a ait olması beklenen sarayın yeri alanda tam olarak tespit edilememiş, ancak diğer saray yapılarının bulunduğu noktada

olabileceği düşünülmüştür (Radt 2014; 191-192). Eserleri İ.Ö. 5.yy. sonu - 4.yy. başlarına tarihlenen Yunan komutan Ksenophon, *Anabasis, Onbinlerin Dönüşü* adlı kitabında M.Ö. 399 yılında kente geldiğinde Gongylos'un dul eşi Hellas ve Gongylos'un annesi ile karşılaştığını yazar (Ksenophon, An. 7,8, 8-23). Bu tarihte Hellas, Pers krallığına bağlı ancak kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmektan kaçınmayan kentin yöneticisi durumundaydı (Müller, 2014; 262).

Perslere karşı harekete geçen Makedonia kralı Büyük İskender, M.Ö. 334 yılında Çanakkale yakınlarında Granikos Çayı kenarında gerçekleşen ilk savaşta Persleri yenmesiyle, Batı Anadolu'daki Pers hâkimiyeti sona ermeye başlar. İskender, daha sonraki tarihlerde gerçekleşen Issos Savaşı (M.Ö. 333) ve Gaugamela Savaşı'nda (M.Ö. 331) elde ettiği galibiyetler ile Pers hâkimiyetine tamamen son verir (Tekin, 2011;125-136). Bu esnada Pergamon kenti M.Ö. 309 yılında öldürölmelerine kadar İskender'in Pers asıllı metresi Barsine ve M.Ö. 327 yılında dünyaya gelen Herakles isimli oğullarına ev sahipliği yapmaktaydı (Gehrke 2014; 123).

Kent için dönüm noktası ise Büyük İskender'in ölümüyle (M.Ö. 323) birlikte başlayan ve komutanlarının onun kazandığı toprakları paylaşma çabalarıyla geçirdikleri Diadokhlar Dönemi'nde gerçekleşir. M.Ö. 300 dolaylarında İskender'in ardılı komutan Lysimakhos, İskender'in Perslerle yaptığı savaşlar sonucunda elde ettiği savaş ganimetinin 9bin talantonluk kısmını Pergamon kentinde korumaya alır. Hazineyi koruması için de Tioslu hadım Philetairos'u görevlendirir. Hazinesinin değeri 1966 yılında 10 milyon sterlin karşılığındaydı (Gates 2015; 386). Lysimakhos İ.Ö. 281 yılında ölünce hazinenin sahibi olan Philetairos, hazineyi Pergamon'daki yerini sağlama almak için kullandı ve dönemin diğer önemli gücü Seleukos Krallığı'na bağlılığını açıkladı (Gerkhe 2014; 124).

Philetairos yeğeni Eumenes I'i evlat edinerek varisi yapar. Eumenes I, M.Ö. 263-241 yıllarında hüküm sürer ve bu esnada diplomatik yollarla Seleukoslar ile bağını koparır. Ondan sonra tahta çıkan Attalos I (M.Ö. 241-97) ise kral unvanını alan ilk yöneticidir (Mitchell 2015; 48). Orta Anadolu'ya yerleşmiş olan Kelt Kavimi Galatlara karşı zafer kazanarak hem kendi krallığı hem de komşu kentleri garanti altına almıştır. Bu zafer Attalos I'in Yunanların savunucusu kimliğini kazanmasında kullanıldı (Mitchell 2015; 48). Attalos I artık Kıta Yunanistan'daki pek çok yönetici ile eşit konumdaydı. Öyle ki kentin limanı Elaia'da konuşlanan bir Pergamon donanması ve bu donanmanın M.Ö. 220lerden itibaren Aitolia Birliği'ni desteklediği yapılan çalışmalarla ortaya konulmuştur. Bu dönemde bir başka önemli gelişme Pergamon Krallığı'nın dönemin etkin güçlerinden biri olmaya başlayan Roma'nın

müttefik olmasıydı (Gates 2015; 386). Makedonialılara karşı Roma'yla müttefik olan Attalos, Atinalıların da desteğini almıştı.

Attalos I'in ardından tahta büyük oğlu Eumenes II (M.Ö. 197-159) geçer. M.Ö. 190 yılında Roma'nın Seleukos kralı III. Antiokhos'a karşı gerçekleştirdiği Magnesia (Manisa) Savaşı'nda Roma'nın yanında yer aldı. Savaş sonunda M.Ö. 188 yılındaki Apameia (Dinar) Barışı ile Pergamon, Thrakia, Lykia ve Karia dışında neredeyse Küçük Asya topraklarının tamamına egemen oldu (Tekin 2011; 151-153). Eumenes II'in yönetiminde kentte büyük imar faaliyeti baş gösterdi. Buna göre: Kentin sınırları aşağı ovaya kadar genişledi; gymnasium, Hera Tapınağı, Büyük Sunak (Zeus Altarı), Yukarı Agora inşa edildi; Athena Kutsal Alanı, Kütüphane yapısı geliştirildi. M.Ö. 64 – M.S. 24 yılları arasında yaşamış olan Amasyalı coğrafyacı Strabon, *Geographika* (13, 4, 2) isimli eserinde Eumenes II'yi şu şekilde anar: “Kenti ayağa kaldıran, Athena Nikephoros Kutsal Alanı'nda bir koru oluşturan, ince zevkini yansıtan heykeller, kütüphaneler adayarak kenti süsleyen ve Pergamon'un “bugünkü” muazzam genişliğini borçlu olduğu kişidir”. Bu yapıların en önemli özelliği ise Kyzikos (Balıkesir/Erdek) kenti tarafından işletilen Prokennesos (Marmara) Adası'ndan getirilen mermerlerin yoğunlukla kullanılmış olmasıdır. Kentin görünüşe bu kadar önem verilmesinin bir sebebi de Pergamon kralları başkentlerini Yunan Dünyası'nın kültürel merkezi, dönemin Atinası olarak görmeleridir (Gates 2015; 386).

Eumenes II'nin yerine erkek kardeşi Attalos II (M.Ö. 159 – 138) tahta geçti. Abisine olan sevgisinden dolayı Philadelphos unvanını aldı. Attalos II de Roma'nın yanında yer alırken, ayrıca ondan izin almadan bazı girişimlerde de bulundu. Ayrıca sanat ve bilim alanında desteklerini sundu (Matthews 2014; 84).

Krallığın en son başına geçen Attalos III (M.Ö. 138 – 133), Attalos II'nin yeğeniydi. Kent bu dönemde bir dönüm noktası yaşar. Suikasta uğrama korkusu ile şüpheli ve içe kapalı bir karakter sergileyen kral, 133 yılında öldüğünde vasiyeti aracılığıyla tüm mal varlığını Roma'ya bırakmıştı (Gehrke 2014; 137). Roma mirası kabul etti ve M.Ö. 132 yılında Romalı bir elçi konuyla ilgili kente geldiğinde Eumenes'in gayri meşru oğlu Aristonikos tahta hak iddia ediyordu. Roma bu isyanı bastırdıktan sonra, Pergamon toprakları Roma'ya bağlı bir eyalet haline getirildi ve Romalı proconsul Manius Aquilius, Roma senatosunun kararıyla M.Ö. 129-126 yıllarında Asia Eyaleti'nin başına getirildi (Gehrke 2014; 139). Eyaletin başkenti Ephesos olarak tayin edilmesine karşılık Pergamon kenti, Roma yönetiminde de eski itibarı ve tarihsel ağırlığı dolayısıyla gelişmeye devam etti (Mitchell 2015; 49). 123 yılında Roma, eyalet vergilerinin toplanmasında zengin bölgelerin yağmalanmasına yol açacak yeni bir vergi sistemini yürürlüğe koydu. En sonunda Roma'dan gelen vergi toplayıcılar halkın

nezdinde kabul görmemeye, hatta huzursuzluk yaratmaya başladılar. Pontos kralı VI. Mithridates M.Ö. 89-88 yılında emperyal güç Roma'ya başkaldırıp savaş açtığında Pergamon halkı, tıpkı diğer kentlerin halkları gibi kayıtsız şartsız Mithridates'i destekledi. Bu isyan da çok kanlı bir şekilde bastırıldı ve isyanı destekleyen kentler ağır cezalarla karşı karşıya kaldı (Gehrke 2014; 139-140).

Pergamon kenti düştüğü bu kötü durumdan biri Diodoros Paspáros diğeri de Iulius Caesar'ın dostu Mithridates isimli iki önemli vatandaşının kişisel girişimleriyle kurtuldu. M.Ö. 1.yüzyılda Roma ile ilişkileri bu iki isim sayesinde yeniden kuruldu ve kent eski bağımsız statüsünü ve imtiyazlarını tekrar elde etti (Mitchell 2015; 50). M.Ö. 31 yılında gerçekleşen Actium Savaşı ile Roma'nın başına geçen Augustus ile birlikte tüm Roma topraklarında yeni bir dönem başladı. Bu dönem Pax Romana (Roma Barışı) adıyla anılmıştır. Bunun sonucu olarak da Roma İmparatoru tanrısal payeler elde etti. Pergamon kenti M.Ö. 29 yılında imparator için ilk taşra tapınağının kurulduğu yer oldu. Kurulan bu imparator kültü için kütten sorumlu eyalet meclisinin toplandığı yer Pergamon oldu. Tanrıça Rome ve imparator Augustus için olan tapınağın bekçisi anlamına gelen neokoros unvanını taşıma şerefine ulaştı (Gerkhe 2014; 140-141). Kent neokoros unvanını Traianus ve Caracalla zamanlarında da alarak 3 defa bu unvanı elde etmiştir. İmparatorluk kültü için ikinci tapınak Traianus zamanında inşa edilmeye başlandı ve ardılı imparator Hadrianus'un M.S. 129 yılında kente ziyaretini kutlamaya yetiyecek şekilde tamamlandı (Mitchell 2015; 50). Yine Hadrianus zamanında kentin hem önemli bir kült merkezi hem de sağlık merkezi olan Asklepieion dönüşüm geçirdi. Asklepieion Kutsal Alanı M.S. 130lu yıllarda kentin önde gelenlerinin yardımıyla yeni bir görünüm elde etti. Bir su kaynağında yer alan kült alanında, geçitlerle bağlanılan daire biçimli uyku odalarında şifa dağıtılacağına inanılırdı. Dönemin ünlü hekimleri burada görev yapmışlardı (Mitchell 2015; 50). Ayrıca tıp alanında yaptığı çalışmalar ile günümüze iz bırakan Galenos da M.S. 129 Pergamon'da dünyaya gelmiş; kentte eğitim gören ve dövüşen gladyatörlere hekimlik yaparak spor hekimliğinin temellerini atmıştır.

Kent, M.S. 3.yy.da Erken Hıristiyanlık Dönemi'nin Batı Anadolu'daki Yedi Kilisesi'nden birine ev sahipliği yapması ile önemini korumaya devam etmiştir. Ayrıca 2. yy.dan itibaren piskoposluk merkezleri arasında sayılmıştır. Aziz Yuhanna'nın Vahiy kitabında da Büyük Sunağa "şeytanın tahtı" diye gönderme yapılarak antik dönemin önemli putperest tapınağının bulunduğu yer olarak anılır. Ayrıca vahiyde İmparator Domitianus zamanında katledilen ve kilise tarihine ilk Hıristiyan şehit olarak geçen Antipas'ın kenti olarak zikredilir.

9.yy.-11.yy. sonu kent için karanlık çağların başladığı dönemlerdir. Kentin ilk küçülmesi Bizans Döneminde Arapların gelişiyle yaşanır ve halk Yukarı Kale'ye çekilir. 12. – 13. yy.larda Yukarı Kent'te yeni surlar sağlam ve korunaklı hale getirilmeye çalışılmıştır. 13. – 14.yy.lar arasında politik ve askeri açıdan yaşanan gerilemeler sonucu kırsal yerleşimler terk edilmiş; kentte ise kanalizasyon gibi altyapı izlerinin gözlemlenememesi, bebek – çocuk ölümlerinde ve hastalıklardaki artış gibi bulgularla küçülme gözler önüne serilmiştir. 14.yy.dan itibaren Kale'ye gelen Türkler, askeri bir kuşatma olmaksızın kansasız şekilde ve yavaş yavaş bir hakimiyet kurmuşlardır. Bu süreçte Kale bir kısım yerleşimciler tarafından terk edilmiş, geri kalanlar ise Türk hakimiyeti altında asimile olmuştur (Otten 2014; 164-183). Osmanlı egemenliğine girdikten sonra yerleşim aşağıya, ovaya doğru yayılmıştır.

2.2. Bergama İlçesinin UNESCO Süreci

Bergama Belediyesi tarafından UNESCO Dünya Miras Listesi'ne adaylık çalışmaları 2010 yılında başlatılmış ve Bergama ilçesi 2011 yılı Nisan ayında ön veya geçici olarak tanımlanan listeye adını yazdırmıştır. Ardından Aralık 2011 yılında Bergama Belediyesi bünyesinde “Dünya Mirası ve Alan Yönetimi Birimi” kurulmuştur. Alan Başkanlığı birimi 2012 Aralık ayına kadar başta Kültür ve Turizm Bakanlığı olmak üzere, farklı üniversiteler, kamu kurum ve kuruluşları ve STK'lar ile farklı konular hakkında ve değişik platformlarda buluşarak Bergama ilçesinin adaylık dosyasını hazırlamıştır. Bu süreçte başta Uluslararası Bergama Sempozyumu (2011/2013) olmak üzere çok sayıda bilimsel toplantı, panel ve konferans düzenlenmiş, binlerce sayfa ulusal, uluslararası yayın, makale, harita ve belgeler üzerinden literatür taraması yapılmış, farkındalık oluşturmaya yönelik eğitim ve bilgilendirme seminerleri tertiplenmiştir. Bergama Belediyesi Dünya Mirası ve Alan Yönetimi Başkanlığı ekibi dosya hazırlama sürecinde ofis çalışmaları ve alan gezileri yaparak ortaya çıkan verileri toplantılarda Eşgüdüm ve Danışma Kurullarıyla paylaşmışlardır. 2012 Eylül ayına kadar ki süreç içerisinde Bergama ilçesinin Üstün Evrensel Değerlerini ortaya koyan kriterler netleştirilmiştir. O ana kadar hazırlanan veriler ile taslak adaylık dosyası UNESCO Dünya Miras Komitesi Merkezi'ne gönderilmiştir. 2012 yılı Kasım ayında komiteden gelen değerlendirme mektubu sonrası dosyanın daha iyi bir şekilde geliştirilmesi için yeni haritalar, görseller ve Bergama ilçesinin adaylık kriterlerinin evrensel anlamda üstün değere sahip olduğunu göstermek için hazırlanan karşılaştırmalı analizler derinleştirilmiştir. 2012 Aralık ayında ise dosya Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndaki uzmanlar ile birlikte genel değerlendirmeye tutulmuştur. Bu değerlendirme sonrası Ocak 2013'de dosya UNESCO Dünya Miras Komitesi'ne Dış İşleri Bakanlığı aracılığı ile gönderilmiştir. Eylül 2013'de ise

UNESCO'nun görevlendirdiği bir ICOMOS uzmanı yerinde incelemeler için Bergama ilçesini ziyaret etmiştir. UNESCO Dünya Miras Komitesi'nde dosya ayrıca farklı uzmanlar tarafından da incelenmeye alınmıştır. Tüm uzmanların raporlarının birleştirilmesi ile oluşan kimi sorular, UNESCO 2013 yılı Eylül ayında Bergama Belediyesi Dünya Mirası ve Alan Yönetimi Birimi'ne gönderilmiştir. Sorular genel olarak seçilen alandaki varlıkların nasıl seçtikleri konusu üzerine yoğunlaşmakta idi. Bu sorulara da açıklayıcı yanıtlar verildikten sonra uzmanların nihai raporları derlenerek ICOMOS tarafından "Öneri Raporu-Recommendation Report" hazırlandı. Bu öneriler Dünya Miras Komitesi'nde oy kullanacak 21 ülkenin büyükelçininin Dünya Mirası adayı olan kültürel ve doğal varlıklar hakkında ayrıntılı bilgi sahibi olmasını sağlayacak ve yine bu varlıklara ilişkin ICOMOS'un adaylık konusundaki önerilerini de kapsayacak bir biçimde hazırlandı. Söz konusu rapor; 1) Adayın listeye girmesi, 2) Adayın dosyadaki kimi eksiklikleri tamamlayarak sonraki yıl listeye girmesi, 3) Adayın dosyada kimi değişiklikler yaparak sonraki yıllarda (Ülke değişiklikleri en fazla üç yıl içinde tamamlamak zorunda) listeye girmesi, 4) Üstün evrensel değere sahip olmadığı için hemen listeye alınmaması gibi dört farklı öneride bulunabilmektedir. Bergama ilçesi için ICOMOS uzmanları bazı değişiklikler yapılarak çok büyük bir alanı kapsayan Dünya Miras Alanı'nın biraz daha küçültülmesi ve bu sayede Helenistik ve Roma Dönemi antik alanlara daha da ağırlık verilmesini önerdiler. Ancak gerek Kültür ve Turizm Bakanlığı gerekse dosyayı hazırlayan kurum olarak Bergama Belediyesi bu öneriye karşı çıkma kararı aldı. Bu karar Mayıs 2014'de UNESCO Türkiye Temsilciliği, UNESCO Daimi Büyükelçiliği ve akademisyenler ile birlikte yapılan bir toplantıda görüşülerek uygun bulundu. Sonuçta Türkiye UNESCO Daimi Büyükelçiliği bu kararı ve gerekçelerini içeren kısa bilgi notlarını Dünya Miras Komitesi'nin oy kullanacak 21 üyesine iletiler ve 15-25 Haziran tarihlerinde Katar'ın başkenti Doha'da yapılan toplantılarda görüşülen itiraz kararı yerinde bulunarak değişiklik yapmadan Bergama ilçesinin listeye girmesi sağlandı (22 Haziran 2014). Bergama ilçesi UNESCO Dünya Miras Listesi'nde yer alan varlıklar içinde adaylık sürecindeki çalışmaları en hızlı şekilde yürüterek listeye giren nadir alanlardan birisidir. Bergama ilçesinin Geçici Listeye girişi ile başlayan süreçte hiç vakit kaybı olmadan UNESCO'nun ve ICOMOS'un izlediği adaylık süreci tamamlanmıştır. Bir yerin listeye dâhil olması için geçirmesi gereken en kısa sürede, yani 3 yılda Bergama ilçesi adını listeye yazdırmıştır. Bergama ilçesinin Dünya Miras Listesi kriterleri açısından tartışılmaz değeri bir yana çalışmayı sürdüren Bergama Belediyesi Dünya Mirası ve Alan Yönetimi Birimi'nin; kararlı, özverili ve titiz çalışmaları ile Eşgüdüm ve Danışma Kurullarının desteği, bu başarıda ki en önemli etkenler olmuştur. Bu çalışma Geçici Liste'de 15-20 senedir bekleyen birçok alana ve

Geçici Liste'ye son yıllarda giren onlarca farklı aday alana örnek olabilecek bir sürecin nasıl işletilmesi gerektiği konusunda fikir verebilecek ayrıntılara ve deneyimlere sahiptir. Dosya hazırlık çalışmaları sürecinden o güne kadar tescili olmayan Roma Su Kemerleri, Kybele Kutsal Alanı, bazı Tümülüsler ve Columbarium gibi göz ardı edilmiş yapılar üzerinden çalışmalar geliştirilerek tescil işlemlerinin yapılması gerçekleştirilmiştir. Ayrıca Bergama ilçesinin somut olmayan kültürel değerleri olan halıcılık, yorgancılık, sepetçilik, parşömen yapımı, gelin çeyizi, sünnet yatağı gibi geleneksel eylemlerin de tescillenmesi işlemleri gerçekleştirilmiştir (Bergama Belediyesi, <http://www.bergama.bel.tr/Home/Page/455> , erişim tarihi: 22.03.2019; Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı UNESCO Raporu).

2.3. Bergama İlçesinin Kültürel Mirası

Bergama ilçesi, sahip olduğu tarihi ve kültürel değerleriyle Dünya'nın 999., Türkiye'nin 13. ve İzmir'in ilk UNESCO Dünya Mirası Kentidir. Bergama; Parşömenin anavatanı, Hekim Galenos'un kenti, 1937 yılından bu yana Türkiye'nin ilk yerel festivaline hiç ara vermeksizin ev sahipliği yapmış ve yapmaya da devam eden, İncil'de geçen Anadolu'daki yedi kiliseden birine sahip, dünyanın en dik tiyatrosuna sahip kent gibi pek çok nitelemeye sahiptir.

2.3.1. Somut Olmayan Kültürel Mirası

Somut olmayan kültürel miras, bir yerin veya toplumun doğrudan maddi ya da fiziksel nitelikli olmayan ancak tarihi ve kültürel öğeler içeren değerlerini ifade etmektedir. Bergama ilçesinin kendine has kız isteme, düğün, sünnet yatağı yapma, zeybek oyunu gibi toplumun kültür belleği kısmını oluşturan unsurları bulunmaktadır. Bunların yanı sıra Türkiye'nin ilk festivali olma özelliği taşıyan Bergama Uluslararası Kermesi geleneksel olarak her yıl düzenlenmektedir. Bergama halıları, el sanatları, yöresel kıyafetler, deve güreşleri, geleneksel parşömen yapımı gibi daha birçok unsur Bergama ilçesinin somut olmayan kültürel mirasıdır (Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı UNESCO Raporu).

Bergama ilçesinin dünya kültür ve medeniyetine bıraktığı en önemli miraslardan birisi oğlak derisinden yapılan parşömenidir ve anavatanı Bergama'dır. Günümüzde pek kullanılmasa da kendi döneminde yazılı bilgi kaynaklarının oluşturulmasında en önemli araçtı. Antik Dönem'in Mısır'daki en önemli kütüphanesi İskenderiye Kütüphanesi'ne rakip olabilecek bir diğer kütüphane Pergamon Kütüphanesidir. Dönemin Mısır Kralı Ptolemaios VI. Philometor, Pergamon Kralı II. Eumenes'in kütüphanesinin gelişimini durdurmak amacıyla papirüs ihracatını yasaklar. Bunun üzerine Pergamon kenti daha önceden de bilinmekte olan hayvan derisinden bir yazı aracını kullanıma geçirir. Bu malzeme antik

dünyada “pergamena” ismiyle bilinirken, günümüzde bu isimden türeyen parşömen adını taşır (Blanck, 2000: 72-73). Bergama ilçesinde İsmail Araç isimli bir şahıs tam 60 yıl boyunca bu mirası sürdürmeye devam etmektedir. Ayrıca yaptığı bu çalışmalarla birçok ödüle layık görülmüş, UNESCO Dünya Mirası Listesi’ne girerek Bergama ilçesinin tarihi zenginliğini taçlandırarak seçici kurulun yaşayan insan hazinesi olarak değerlendirdiği Tarihe Saygı ödülüne layık görülmüştür. Günümüzde İsmail Araç ile birlikte Macit Günlügör’de parşömeni imal etmeye devam etmektedir. (<http://www.berksav.org/berksav&kultur&sanat&odulleri38>, erişim tarihi: 01.12.2018)

Bergama Kermesi Türkiye’de düzenlenen ilk kermestir. Bergama’nın dünyaya tanıtılması amacıyla Atatürk’ün direktifi, Kazım Dirik ve dönemin İzmir Valisi Fazlı Güleç’in çabalarıyla ilk olarak 22 Mayıs 1937’de Atatürk Şenliği adıyla düzenlenmiştir. Düzenlenen bu kermes, bazı aksamalara rağmen günümüze kadar varlığını sürdüren önemli bir gelenek olarak korunmuştur. Kermes, Bergama’daki sivil toplumun da katılımı ile Bergama’nın ve Türk turizminin dünyaya tanıtılmasında önemli bir rol oynamıştır (Güneş ve Kocamaz, 2011: 206-208). Kermesin ilk düzenlendiği 22 Mayıs 1937’de kermes alanına toplam 20-25 bin kişi gelmiştir ve bunların yarısından fazlası Bergama dışından katılmışlardır. Ancak bu kermes günümüzde giderek önemini kaybetmiştir (Güneş ve Kocamaz, 2011: 206-208; Bağana, 1993: 35).

Bergama ilçesinin somut olmayan kültürel mirası listesine somut nitelikli bir tarihi ve kültürel öge olmasının yanında dönemin inanç yapısını da temsil eden özelliği ile Tanrıça Kybele’yi de eklemek gerekir. Kybele, Anadolu uygarlıklarının en eski tanrıçalarından birisi olup birçok yerde tanrıçaya adanmış kutsal alanlar bulunmaktadır. Bunlardan birisi de Bergama’da yer almakta olup, Bergama Krallığı Dönemi’nde çok önemli tarihsel roller üstlendiği görülmektedir. Pergamon Krallığı, Kybele Tanrıçası vasıtası ile yerel halkla bağımlı güçlendirmiş, Roma ile ilişkilerinde başarılı bir dış politika aracı olarak kullanmıştır (Ekinci vd., 2017: 13). Kybele’nin gerek toplum üzerinde yarattığı etki ve bu etkinin yönetim-yönetilen ilişkisine etkisi gerekse Bergama’nın Roma’yla ilişkisine yeni bir yön veren rolü, Kybele’yi tüm Anadolu için olduğu kadar Bergama için de tarihi nitelikli bir somut olmayan kültürel miras haline getirmektedir (Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzajı Alan Yönetimi Planı 2017-2021).

Bergama dokumaları, Bergama ilçesinin en gelişmiş el zanaatlarından birisidir. Özellikle kilimleri ile ün yapmıştır. Yörede çarşaf, gömleklik kumaş, ince ve pamuklu dokumalar, yünden heybeler, seccade, kilim ve halı dokunmaktadır. Bergama halıları somut olmayan kültürel mirasları içerisinde önemli bir yeri vardır. Dünya çapında ün yapmış olan

çeşitli renk ve özellikteki Bergama halıları etnografik açıdan da oldukça değerlidir. Batı Anadolu Bergama halıları kullanılan renk, desen, biçim ve dokuma tekniğine göre farklılık göstermektedir. Bu yüzden Bergama halıları UNESCO Dünya Miras Listesinde tescillenmiş somut olmayan kültürel miras değerlerinden biridir (Kayıpmaz ve Kayıpmaz, 2001: 38-44).

Ege Bölgesi'nin birçok yerinde deve güreşleri önemli geleneksel etkinliklerinden biridir. Günümüzde deve güreşleri kültür turizmi açısından önemli bir etkinlik olarak kabul edilmektedir. Deve güreşleri Bergama ilçesinde her yıl düzenlenmeye devam edilmektedir. İzmir'de Bergama, Selçuk, Tire, Pınarbaşı ve Torbalı'da deve güreşleri yapılmakta ve bu etkinliklere yurt içinden geniş bir katılım olmaktadır (Çulha, 2008: 1839-1846; <http://www.bergama.bel.tr/Home/Page/219>, erişim tarihi: 23.03.2019).

Bergama ilçesinin somut olmayan kültürel değerlerinden birisi de yöresel halk oyunları ve yöreye ait ezgilerdir. Yöresel halk oyunları karma (erkek ve kadınların bir arada oynadıkları) oyunlar, erkek oyunları ve kadın oyunları olmak üzere üç çeşittir. Bergama Zeybeği, Harmandalı, Bergama Bengisi, Güvende, Somalı, Yalabı, Dağlı, Arpazlı, Çekirdeksiz Bağlarım karma oyunlardır. İsmaili, Jandarma, Yund Dağı, Sebai, Üç parmak, Koca Arap, Nacakoğlu erkeklerin oynadığı halk oyunları olup; Bergama Konakları, Entarisi Mavili, Zahide Molla, Findik Sıdıkam, Al Basma, Kız Harmandalısı, Ey Yüceler, Al Basmadan Donu Var, Sepetçioğlu kadınların oynadığı halk oyunlarıdır. Bu halk oyunlarının her biri Bergama yöresine ait ezgilerdir ve bu ezgiler dışında Bergama ilçesine özgü çeşitli halk müzikleri de vardır (Altınay, 2011: 691-703; Yaltırık, 2011: 706-717; Bergama Kültür ve Sanat Vakfı, 2004: 10-164). Ayrıca Bergama ilçesine özgü gelin ağlatan türküler ve maniler de bulunmaktadır (Bayatlı, 1944: 21).

Bergama ilçesinin bir diğer somut olmayan kültürel mirası ise kadınların el işi olarak yaptığı tel kırmadır. Günümüzde Bergama Halk Eğitim Merkezi'nde açılan kurslarla bu gelenek sürdürülmeye çalışılmaktadır. Ayrıca yorgancılık, sepet yapma, tel kırma gibi birçok el sanatları sürdürülmeye devam etmektedir ve bu el sanatları da UNESCO tarafından tescillenmiştir.

Bergama ilçesinin yöresel lezzetleri de somut olmayan kültürel miraslarından biridir. Bergama ilçesinin yöresel lezzetleri ve açıklamaları Tablo 2.1'de verilmiştir.

Tablo 2.1 Bergama İlçesinin Yöresel Lezzetleri

BERGAMA İLÇESİNİN YÖRESEL LEZZETLERİ	
Yöresel Lezzetleri	Açıklama
Çığırtma	Bergama ilçesinin en ünlü yemeklerinden birisidir. Adı, odun ateşinde patlıcanların “çığırtma çığırtma” kızartılırken çıkardıkları sesinden gelir.
Bergama Köftesi	Dana etlerinin terbiye edilmesi ve odun ateşinde kızartılarak piyaz ve özel yoğurtla servis edilen bir köfte çeşididir.
Zeytin ve Zeytinyağı	Bergama'nın iklim şartlarının uygunluğu ve termal sularının toprağına verdiği sıcaklık ve mineral katkısı ile üretilen zeytinyağının tadı farklıdır. Bereket kaynağı zeytinyağından yapılan sabunlar da, hem sağlıklı hem de doğal olması nedeniyle oldukça tercih edilen ürünlerdir.
Zülbiye	Osmanlı döneminde Arabistan'a yolculuğu sırasında Suriye'de iken Zülbiye denen helvayı tadan Bergamalı ünlü bir ailenin tarifi, Bergama ilçesine getirmeleri ile başlayan bir gelenektir. Günümüzde Ramazan helvası diye bilinmektedir.
Bergama Tulum Peyniri	Bergama ilçesi, tulum peyniriyle de meşhurdur. Bakırçay Ovası ve Kozak Yaylasında otlatılan hayvanların sütüyle yapılan bu tulum peyniri tat olarak diğer tulum peynirlerinden farklıdır. Ayrıca geleneksel olarak üretilmeye devam edilmektedir.
Kozak Çam Fıstığı ve Çam Fıstığından Yapılan Helva ve Ezmesi	Büyük zorluklarla toplanan ve bölgenin önemli bir gelir kaynağı olan çam fıstığı iri taneli ve kaliteli oluşu ile fark yaratmaktadır. Kozak fıstığı ve balının karışımı ile yapılan helvası da bölgenin lezzetlerindedir.
Cilveli Çay	Bergama ilçesinde bu çay, Kozak yaylasından toplanan çam fıstıklarının kavrulup, odun ateşinde yavaş yavaş pişirilmiş çayla buluşmasıyla ortaya çıkan bir lezzettir.
Sakızlı Karanfilli Leblebi	Karanfille kavrulan sıcak leblebilerin üzerine dökülen dövülmüş sakızla harman olması sonucu ortaya çıkan bu lezzet Bergama'nın ünlü yöresel tatlarından birisidir.
Nohut Böreği	Bergama'nın ünlü el açması nohut böreği yıllardır nesilden nesle aktarılan yöresel lezzetlerden birisidir.

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Bergama ilçesinde düzenlenen ve gelenekselleşen etkinlik ve festivaller Tablo 2.2' de verilmiştir.

Tablo 2.2 Bergama İlçesinde Düzenlenen Etkinlikler

BERGAMA İLÇESİNDE DÜZENLENEN ETKİNLİKLER	
Festivalin/ Etkinliğin Adı	Düzenleyen
Kozak Karaveliler Ağaçlandırma Festivali	Karaveliler Köy Muhtarlığı
Uluslararası Bergama Çocuk Festivali	Bergama Belediyesi
Uluslararası Bergama Festivali	
Bergama Foto maratonu ve Fotoğrafçılar Buluşması	
Deve Güreşleri ve Yağlı Güreş	
Papatya Festivali	Galenos Kültür ve Turizm Derneği

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

2.3.2. Somut Kültürel Mirası

Bergama ilçesi, Pergamon Krallığı başta olmak üzere tarihte birbirinden farklı medeniyetlerin tarih ve kültürünü bünyesinde çok katmanlı olarak birleştiren bir yerleşim yeridir. Pergamon Krallığı'nın başkenti olmasının yanı sıra Roma İmparatorluğu'nun Asya Eyaleti'nin önemli kentlerinden biri olan Bergama, günümüze kadar ulaşan tarihi ve kültürel birikimin yanında döneminin en önemli sağlık merkezlerinden birisi olan Asklepion'a da ev sahipliği yapmıştır. Helen ve Roma Dönemi'nin ardından Selçuklu ve Osmanlı Dönemi eserlerinin de yer aldığı Bergama, Türkiye'deki en önemli tarihi ve kültürel mirasa sahip yerleşim yerlerinden birisidir. Ev sahipliği yaptığı her kültür ve medeniyetten izler taşıyan Bergama kültürel ve tarihi mirası günümüzde "Kybele Kutsal Alanı, İlyas Tepe, Yığma Tepe, İkili, Tavşan Tepe, X Tepe, A Tepe ve Maltepe Tümülüsleri" olmak üzere dokuz bileşen olarak ele alınmaktadır. Bu tarihi ve kültürel miras içerisinde Helen ve Roma eserlerinin yanında özellikle Osmanlı Dönemi'ne ait çok sayıda cami, han, hamam ve ticari merkez de yer almaktadır (Yılmaz, 2015: 99; Ekinci vd., 2017: 17). Ayrıca bunların dışında Bergama ilçesinin diğer somut kültürel mirasları açıklamaları ile birlikte Tablo 2.3'de verilmiştir.

Tablo 2.3 Bergama İlçesinin Somut Kültürel Mirası

BERGAMA İLÇESİNİN SOMUT KÜLTÜREL MİRASI	
Somut Kültürel Miras Değerleri	Açıklamalar
Ulu Cami	I.Sultan Beyazid tarafından 1398-1399 yılında inşa edilmiştir. Tek minareli bir selatin camisidir. Bergama'daki Türk Dönemi yapıları içerisindeki günümüze kadar gelebilmiş en büyük ve en eski tarihli cami olma özelliği taşımaktadır. Roma Dönemi'ne ait yapı kalıntıları devşirilerek yapılmıştır (Bingöl, 2007:146).
Ulu Cami Köprüsü	Roma Dönemi'nden (M.S.2-3.yy.) kaldığı düşünülmektedir. Osmanlı Dönemi'nde bir onarım görmüş, tabyanın iki kenarına sonradan demir korkuluklar eklenmiştir (http://www.bergama.bel.tr/Home/Page/369 , erişim tarihi :20.11.2018)
Bergama Müzesi	1924 yılında kurulan Bergama Müzesi, Pergamon Antik Kenti'nde Bulunan eserlerin depolandığı yer olarak kullanılıyordu. 1963 yılından itibaren de müze olarak faaliyettedir.1979 yılında müzeye etnografya bölümü açılmıştır. Müzede sergilenen eserler Tunç Çağı'ndan Bizans Dönemi'ne kadar tarihlendirilmektedir. Etnografya bölümünde ise Bergama ve çevresinin halk kültürünü yansıtan, efe kültürünü tanıtan giysiler, dokumacılık örnekleri, bulunmaktadır. 1998 yılından itibaren yapılan kazı çalışmaları sonucunda Roma ılıca kenti olan Alliano'i'de bulunan eserler'de burada sergilenmektedir. Bu eserlerden en önemlisi ise Nymphe heykelidir (https://izmir.ktb.gov.tr/TR-77096/bergama-muzesi.html , erişim tarihi: 20.11.2018).
Küplü Hamam	Adını içinde bulunan soyunma salonundaki havuz üstüne konmuş olan mermer küpten alan, kimin tarafından yaptırıldığı bilinmeyen hamam 1427 yılında yapılmıştır. Şuan bu mermer küp Paris Louvre Müzesi'nde sergilenmektedir (http://www.berksav.org/berksav&turkislameserleri2.asp , erişim tarihi: 20.11.2018)
Taş Han	Küplü Hamam'ın yanında yer alan Taş Han, kapısının üstündeki kitabesine göre I. Sultan Murat Dönemi'nde Hatip Mahmut'un oğlu Hibeytullah tarafından 1432 tarihinde yaptırılmıştır. Kervansarayın yapımında Pergamon Antik Kenti'nden alınan taşlar devşirme sulü kullanılmıştır. Han önceden bir katlıydı. Ahşap olan ikinci kat,

BERGAMA İLÇESİNİN SOMUT KÜLTÜREL MİRASI	
Somut Kültürel Miras Değerleri	Açıklamalar
	yapıya sonradan eklenmiştir. Günümüzde ise harap durumdadır (http://www.berksav.org/berksav&turkislameserleri4.asp , erişim tarihi: 20.11.2018)
Çukur Han	Tarihi Osmanlı Arastası içerisinde. Bergama'da büyük oranda korunan tek han Çukur Han'dır. Çukur Han'ın inşa tarzına göre 14.-15. yüzyıllarda yapıldığı tahmin edilmektedir (Ersoy, 2012: 70-85).
Koyun Köprüsü	Üzerinde yer alan yazıta göre 1384 yılında Sultan Orhan oğlu Murat Bey zamanında Felekiddin'in oğlu tarafından yapılmıştır. Köprü'nün diğer bilinen adları ise Paşa Köprüsü veya Boyun Köprüsü'dür. Dar bir köprü olduğu için sonradan geçidi genişletmek için bazı tahribatlara maruz kalmıştır.
Bergama Arastası	Bergama Arastası 16. yüzyıldan bu yana farklı zanaatlara ev sahipliği yapmıştır. Arastadaki en eski yapı 19. yüzyıla aittir. Kentte 1853 yılında çıkan büyük yangın sonucu 400 civarında dükkânın kül olduğu bilinmektedir. Günümüze ulaşan dükkânların çoğu bu yangından sonra inşa edilmiştir.
Perperene Antik Kenti	Perperene Antik Kenti, Bergama'nın KozakYaylası'nda bulunan bir antik kenttir. Gün yüzüne çıkmayan eserler mevcuttur. Bunlardan bazıları; iki sur kalıntısı, bir tapınak, bir hamam ve 2000 kişi kapasiteli bir antik tiyatrodur. Perperene Antik Kenti'nin Doğu Roma İmparatorluğu Dönemi'nde Teodosiopolis adını aldığı ve piskoposluk merkezi olduğu düşünülmektedir. Perperene Antik Kenti'nin korunamaması sebebiyle definecilerin uğrak merkezi olmuştur (Bergama Kültür ve Sanat Vakfı, 2005).
Elaia Antik Kenti	Elaia Antik Kenti, antik dönemin en önemli yerleşim yerlerinden biri olup kentin kurucusu mitolojiye göre Menetsheus'dur. Pergamon Antik Kenti'nin limanı ve deniz üssü olması en önemli özelliğidir. Antik kentten günümüze en sağlam olarak ulaşan kalıntı mendireğidir. Bunun dışında liman duvarları 182-183 m. Devam ettikten sonra çamurlar arasında kaybolmaktadır. Günümüzde Maltepe ve Laleli denilen yerlerde ve Kazıklı Bağlar mevkinde antik kentin kalıntılarını görmek mümkündür (Pirson, 2011:246-253).
Allianoi Antik Kenti	Allianoi "Sağlık Tanrısı Asklepiyon'un yurdu" olarak bilinmektedir. Yortanlı Barajı gölet alanının tam ortasında yer almaktadır. 1998 yılından bu yana Paşa İlçesi merkez olmak üzere baraj gölet alanı içinde kalan alanda kurtarma kazı çalışmaları devam etmektedir. Proje aynen uygulandığı takdirde, baraja su toplanmaya başlandığı gün Allianoi tamamen su altında kalacaktır (http://www.izto.org.tr/Portals/0/allianoi_kazilari_ve_gelismeler.pdf , 20.11.2018)
Ansarlı Cami	Yapının mimari üslubuna dayanılarak, 1544 yılında yapıldığı sanılmaktadır. Caminin önündeki şadırvan, Roma Dönemi'ne ait bir lahitten yapılmıştır (http://www.bergama.bel.tr/Home/Page/369 , erişim tarihi: 20.11.2018).
Bedesten	Bedestenin 16.-17. yüzyıl arası yapıldığı düşünülmektedir. Uzunca bir süredir civardaki dükkanların deposu olarak kullanılmaktadır ve bakımsız bir haldedir. Benzer bedestenler arasında, devrinin önemli sanat eserlerinden biridir (http://www.bergama.bel.tr/Home/Page/369 , erişim tarihi: 20.11.2018).
Bergama Evleri	Yaşayan en eski Bergama Evi örnekleri 18. yüzyıla aittir. Bergama evleri dört çeşittir: Osmanlı dönemine ait geleneksel Türk Evleri, batı etkili kâgir evleri, Rum Evleri, Cumhuriyet Dönemi evleri. Bu evler Kale Mahallesi sokaklarını oluşturmaktadır. Bergama evlerinin tamamı kültür varlığı olarak tescil edilerek koruma altına alınmıştır (http://www.bergama.bel.tr/Home/Page/369 , erişim tarihi: 20.11.2018).
Hacı Hekim Hamamı	Çifte hamamlar veya çarşı hamamı da denilir. Hamamın inşa kitabesi bulunmamaktadır. Yapının plan krokisi ile birlikte kısa birer betimlemesinin yer aldığı iki yayında, karşısında bulunan Hacı Hekim Camii'nin vakfı olduğu belirtilmiştir. Pek çok kez onarım gören hamam, 2008 yılında kapsamlı bir yenilemeden geçmiştir ve şuan ki görünümünü almıştır

BERGAMA İLÇESİNİN SOMUT KÜLTÜREL MİRASI	
Somut Kültürel Miras Değerleri	Açıklamalar
	(http://www.berksav.org/berksav&turkislameserleri2.asp , erişim tarihi: 20.11.2018).
Hacı Hekim Cami	Caminin inşa tarihi, 1508-1509'dir. Eskiden büyük kubbesinin etrafında bulunan süslerden bugün hiçbir iz kalmamıştır. Ayrıca, yerli halkın ifadelerine dayanarak, evvelce caminin yanında bir hazire bulunduğunu, Hacı Hekim'in burada yer alan mezarının ihata duvarı altında kaldığını aktarır (Eriş, 2003: 20).
Yabets Sinagogu	1948 yılında Bergama'da yaşayan Yahudilerin çoğu göç etitği için bu tarihten itibaren bir süre depo olarak kullanılmıştır. Yabets Sinagogu, üçüncü derecede arkeolojik sit sınırları içerisinde yer almaktadır. 1875 yılında inşa edilen sinagog, 2012 yılında Bergama Belediyesi tarafından restore edilmiştir (http://www.bergama.bel.tr/Home/Page/369 , erişim tarihi: 20.11.2018).
Gazi Paşa İlköğretim Okulu	1867-1955 yılları arasında Rum çocuklarının eğitimi için kullanılan eski Gazi Paşa Okulu'nun 2009'da Bergama Belediyesi tarafından restorasyonu yapılarak butik otel olarak işletilmeye başlandı. Yapı, Tarihi Kentler Birliği'nin 2009 yılı Tarihi ve Kültürel Mirası Koruma Proje ve Uygulamalarını Özendirme Yarışması'nda uygulama kategorisinde ödüle layık görüldü (http://www.bergama.bel.tr/Home/Page/369 , erişim tarihi: 20.11.2018).
Emirsultan Cami	Kitabesine göre Bani Emir Sultan için Bergama Voyvodası Mustafa Ağa tarafından 1831 tarihinde yaptırılmıştır. İlk caminin Yıldırım Beyazıt zamanında Emir Sultan tarafından inşa ettirilmiş olduğu anlaşılmaktadır. 18 m. yüksekliğinde olan minaresi, taş işçiliğinin güzel bir eseridir. Bu minarenin ilk cami ile birlikte yapılmış olduğu kabul edilmektedir. Bugün yalnız tarihi minaresi ayakta. Cami harap olduğundan 1943 tarihinde Vakıflar İdaresi tarafından yıkılmıştır. Bergama belediyesi tarafından minareye ek olarak ibadet yeri yapılarak 2010 yılında cami olarak kullanılmaya başlandı. Cami avlusundaki mezarlıktan müzeye kaldırılmış olan bir mermer lahit, barok devrinin en güzel işçiliğini taşımaktadır.1757 tarihli olan bu mezar, Abdül Fettah kızı Hafize'yi aittir (http://www.bergama.bel.tr/Home/Page/369 , erişim tarihi: 20.11.2018).
Eski Hükümet Konağı	Bina, Kaymakam Kemal Bey tarafından 20. yy sonu II. Abdülhamid Dönemi'nde yapılmıştır. Bugün Emniyet Müdürlüğü olarak kullanılmaktadır. Dışı muntazam kesme taş kaplamasıyla dikkat çeker niteliktedir. Binanın üstünde ahşap saat kulesi bulunmaktadır (http://www.bergama.bel.tr/Home/Page/369 , erişim tarihi: 20.11.2018).
Kale Çeşmesi	M.S.2. yüzyılda yapıldığı tahmin edilmektedir. Roma Dönemi'ne ait bir çeşme kalıntısına benzeyen çeşmenin her tarafı sökülmüş, süsleme unsurları çalınmıştır (http://www.bergama.bel.tr/Home/Page/369 , erişim tarihi: 20.11.2018).
İncirli Mescit	1427 yılında yapılmıştır. Değişik zamanlarda yapılan onarımlarla kısmen özelliğini yitirmiştir. Yakın tarihlerde önüne mimari özelliği olmayan bir yapı eklenmiştir. Mihrap birçok onarım geçirmiş, özelliğini kaybetmiştir (http://www.bergama.bel.tr/Home/Page/369 , erişim tarihi: 20.11.2018).
Bergama Eski Lisesi	Yapımına 1916' da başlanmış olsa da Yunan İşgali nedeniyle ancak 1926 yılında tamamlanabilmiştir. İlk önce Reji İdaresi, daha sonra Milli Eğitim Bakanlığı tarafından kullanılmıştır. Şuan okul olarak hizmet vermektedir (Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzajı Alan Yönetimi Planı 2017-2021).
Kara Osman Sebili	II. Mahmut döneminde Karaosman-zâde Hacı Ömer Ağa tarafından yaptırılmıştır. Mermer işçiliğiyle, süsleme zenginliği ve günümüze sağlam bir şekilde ulaşmış olması ile önemli bir eserdir (http://www.bergama.bel.tr/Home/Page/369 , erişim tarihi: 20.11.2018).
Kasapoğlu Çeşmesi	Refik Efendi tarafından 1264 yılında yapılmıştır. Çeşmenin yapımında Roma Dönemi'ne ait bir lahit kullanılmıştır (http://www.bergama.bel.tr/Home/Page/369 , erişim tarihi 20.11.2018).
Kız Meslek Eski	Bir süre Eski Türk Ocağı, daha sonra otel ve mağaza olarak kullanılmıştır. Yapının

BERGAMA İLÇESİNİN SOMUT KÜLTÜREL MİRASI	
Somit Kültürel Miras Değerleri	Açıklamalar
Lisesi	2013 yılında Bergama Kaymakamlığı tarafından restorasyonu yapılarak, sergileme amaçlı salon ve Bergama İlçe Halk Kütüphanesi olarak hizmet vermektedir (http://www.bergama.bel.tr/Home/Page/369 , erişim tarihi: 20.11.2018).
Komutanlık Eski Binası	19. yüzyıl sonuna doğru yapıldığı düşünülmektedir. Eski kayıtlarda Merkez Komutanlık Binası olarak belirtilen yapı uzun bir süre İlçe Halk Kütüphanesi olarak kullanılmıştır. Cephesi oldukça süslüdür. Bergama Belediyesi tarafından 2011 yılında restorasyon çalışmaları sonucunda bugün Haluk Elbe Çok Amaçlı Toplantı Salonu olarak kullanılmaktadır (http://www.bergama.bel.tr/Home/Page/369 , erişim tarihi: 20.11.2018).
Kulaksız Cami	Bu caminin diğer bir adı Gazi Hayrettin Camisidir. Kapısı üstündeki kitabesine göre, bu cami Çelebi Hacı Mehmet'in kızı Ayşe tarafından 1803 tarihinde yaptırılmıştır. Caminin önünde bugün mevcut olmayan, sonradan yıkılmış dış daire, arkasında iç daire denilen iki medresesi bulunuyordu. Günümüzde yapılan restorasyon ile camii özgünlüğünü kaybetmiştir. Temelden itibaren bir de yeni minare yaptırılmıştır (http://www.bergama.bel.tr/Home/Page/369 , erişim tarihi: 20.11.2018).
Kurşunlu Cami	Bu cami, Safi'nin oğlu Hacı Hasan tarafından 1439 tarihinde yaptırılmıştır. Birçok tadilatın geçmiş ve eski görünümünü kaybetmiştir. Avluda bulunan mezarlar Bergama Müzesi bahçesine kaldırılmıştır (http://www.bergama.bel.tr/Home/Page/369 , erişim tarihi: 20.11.2018).
Laleli Cami	1534 yılında yapılmıştır. Çeşitli onarımlardan geçmiştir. İbadet alanı altı üstlü iki sıra halinde pencerelerle aydınlatılmıştır. Ancak bu pencere düzeni yapılan onarımlar sırasında özgünlüğünden uzaklaşmıştır (http://www.berksav.org/berksav&turkislameserleri1.asp , erişim tarihi: 23.11.2018).
Lonca Mescidi	Cafer Çelebi, Semerciler, Sarıhoca Mescidi adlarıyla da anılır. 15. yüzyıl ortalarına tarihlendirilebilen mescidin Cafer Çelebi tarafından yaptırılmış olabileceğini düşünülmektedir (http://www.bergama.bel.tr/Home/Page/369 , erişim tarihi: 20.11.2018).
Parmaklı Mescit	Yapının kitabesi olmadığı için yapılan araştırmalar sonucunda 15.yüzyılda inşa edildiği varsayılmaktadır. Mescit ismini pencere parmaklıklarından almaktadır. Parmaklıklar, demircilik sanatının önemli örneklerindedir (Bergama Kültür ve Sanat Vakfı, 2005).
Rum Ana Okulu	Rum çocukları için inşa edilen ana okul 19.yüzyılda yapılmıştır. Mermer işçiliğinin en güzel örneklerinden birini sergilemektedir. Şimdiki okulun bahçesinde bulunan Metropolit (Hristiyanlığın Ortodoks mezhebinde bir bölgenin din işlerinde en yetkili kilise demektir) kilise tamamen yok olmuştur. Bergama Belediyesi tarafından 2012 yılında restorasyonu yapılmıştır. Günümüzde 14 Eylül İlkokulu'na ait idari binası ve Bergamalı Kadri Eğitim Tarihi Müzesi olarak hizmet vermektedir (http://www.bergama.bel.tr/Home/Page/369 , erişim tarihi: 20.11.2018).
Selçuklu Minaresi	Eskiden Guduk Minare, Arap Camii ve Müftü Camii diye de adlandırılmıştır. 13. ve 15. yüzyıllar arasında yapıldığı tahmin edilmektedir. 1930 yılında, İzmir Valisi Kazım Dirik tarafından tamir ettirilmiştir. Bu sırada mimari değeri olmadığı bir raporla tespit olunan camisi yıkılmıştır. Cami avlusundaki 15 kadar medrese odasından sadece 5'i günümüze ulaşmıştır. Burada müftüler oturduğu için bu medrese Bergama'nın ilim ve irfan merkezi olmuştur (Bingöl, 2007: 145).
Şadırvan Cami	Hacı Osman oğlu Hacı Hasan tarafından 1550 tarihinde yaptırılmıştır. Klasik demir işçiliğinin güzel örneklerini burada görmek mümkündür. Temizlik amacıyla kapı üzerine sürülen yağlı boya ile orijinal durumunu bozulmuştur. Cami avlusunda bulunan şadırvan ise 1885 tarihinde Bergama Voyvodası Abdullah Ağa tarafından yaptırılmıştır (Bingöl, 2007: 145).

BERGAMA İLÇESİNİN SOMUT KÜLTÜREL MİRASI	
Somut Kültürel Miras Değerleri	Açıklamalar
Tabak Köprü	Yapım tarihi ve kimin yaptırdığı bilinmemektedir. Halen sağlam ve kullanılabilir durumda olmakla beraber onarıma ihtiyaç duymaktadır (Bergama Kültür ve Sanat Vakfı, 2005).
Tekke Boğazı Köprüsü	14. yüzyılda Osmanlı Dönemi'nde yapıldığı düşünülmektedir. Değişik dönemlerde yapılan onarımlarla özelliğini büyük ölçüde yitirmiştir. Günümüzde üzerindeki korkulukları yıkılmış ve yerine demir parmaklıklar konulmuştur. Ayrıca Selinos Çayı'nı ikiye bölen köprünün iki tarafına taşkınları önlemek amacı ile duvar örülmüştür (Bergama Kültür ve Sanat Vakfı, 2005).
Üçkemer Köprüsü	Roma Dönemi'nde (M.S.2.-3.yy.) yapıldığı düşünülmektedir. Değişik zamanlarda yapılan onarımlarla özgünlüğünü kaybetmiştir (Bergama Kültür ve Sanat Vakfı, 2005).
Yeni Cami	Cami Karaosmanzade Haidi İbrahim Nazif Ağa tarafından 1814 tarihinde yaptırılmıştır. Cami, 1908 yılında geniş kapsamlı tamir görmüş ve yeşile boyanmıştır. 1914 yılında olan depremden zarar görmüştür. 1954'de Müessesatı Diniyeyi Koruma Cemiyeti tarafından caminin minaresi yaptırılmıştır. Minareyi, Bergamalı minareci Kamil Toy yapmıştır. Cami avlusunun üç tarafında 16 medrese odası bulunuyordu ancak bugüne beş odası kalmıştır (http://www.berksav.org/berksav&turkislameserleri1.asp , erişim tarihi: 23.11.2018).
Pergamon Antik Kenti	Pergamon Antik Kenti Bergama'nın simgelerinden birisidir Pergamon Antik Kenti, MÖ 282-133 yılları arasında Pergamon Krallığı'nın başkentidir. 1870'lerde başlayan kazı çalışmalarının hala sürdüğü antik kentte en önemli yerler Akropol ve Asklepion'dur. Bergama Akropolü Bergama devletinin kutsal alanları ile kral sarayları, tiyatro, Zeus sunağı, Athena tapınağı, Traianus ve Hadrianus Tapınağı, şehir yerleşim bölgesi, Demeter kutsal alanı, Gymnasiumlar, yukarı ve aşağı agorayı kapsayan bölgeden oluşmaktadır. Asklepion kutsal alanı ise iç tarafı stoalarla ve doğu yanı çeşitli yapılardan oluşan, içerisinde kütüphane, gezinti yolu, tiyatro, su ve çamur banyoları, uyku odası ve tüneli bulunan bir alandır. Zeus Sunağı, Almanya'da bulunan Berlin Pergamon Müzesi'nde sergilenmektedir. Günümüze kadar ulaşmış antik dönem buluntuları aşağıda açıklanarak verilmiştir (Bingöl, 2007: 140; Bergama Kültür ve Sanat Vakfı, 2005).
Akropolis	Akropolis, Eski Yunanca akros (yüksek tepe) ve polis (kent) kelimelerinden türetilmiş yukarı kent anlamına gelmektedir. Antik Yunan kentlerinin en yüksek kısmı olan bu alanda kentin koruyucu tanrısının tapınağı, kral sarayı ve hazine binaları gibi önemli yapılar yer almaktadır (Er, 2012).
Athena Tapınağı	Kentin en önemli tapınağı tanrıça Athena'ya aittir. Tapınağın bazı parçaları günümüze ulaşmıştır (Bingöl, 2007: 142).
Heroon	Attalos I ve Eumenes II gibi önemli kralları ölümünden sonra kahramanlaştırmak/tanrılaştırmak amacıyla yapılmıştır. Anadolu için önemli bir örnektir (Bingöl, 2007: 144).
Kral Sarayları	Bergama krallarının oturdukları saraylardır. Yazılı bir belge ele geçmemiş, genel buluntulara göre bu yapılar kral adları ile ilişkilendirilmiştir (Bergama Kültür ve Sanat Vakfı, 2005).
Arsenal (Cephanelik)	Arsenaller cephanedir. Burada bulunan güller şimdi aşağı Agora meydanında açıkta korunmaktadır. Arsenallerin bulunduğu yer yakın mesafeye gelen düşman tarafından görülemeyecek bir yerde bulunmaktaydı. Burası kentin savunması için çok uygun bir konumda bulunuyordu (Bergama Kültür ve Sanat Vakfı, 2005).
Zeus Sunağı	Helenistik Döneme ait bu yapı II. Eumenes zamanındaki imar faaliyetleri esnasında inşa edilmiştir. Akropolde yalnız temelleri görülebilen Zeus Sunağı'nın tüm mimari parçaları ve kabartmaları bugün Berlin'deki Pergamon Müzesi'nde sergilenmektedir.

BERGAMA İLÇESİNİN SOMUT KÜLTÜREL MİRASI	
Somit Kültürel Miras Değerleri	Açıklamalar
	(Korkmaz, 2009: 59; Ekinci vd., 2017: 18).
Agora	Şehirle ilgili politik, dini, ticari her türlü faaliyetin gerçekleştiği, tüm kamu binalarının etrafında sıralandığı halka ait geniş açık alanlardır. Kentte Aşağı ve Yukarı olmak üzere iki agora bulunmaktadır (Bergama Kültür ve Sanat Vakfı, 2005).
Antik Tiyatro	Bergama kent merkezinden rahatça görülen tiyatro dik bir yamaca yaslı şekilde yapılmıştır. Helenistik dönemin en güzel mimari eserlerindedir. Batı Anadolu'nun en dik tiyatrosu olan yapı 10.000 kişiliktir (Bergama Kültür ve Sanat Vakfı, 2005).
Dionysos Tapınağı	Sunağı ile birlikte çok iyi korunmuş olan tapınak, bir podyum üzerinde yükselen İon düzeninde sütunlardan oluşur. Yapı, Roma sanat anlayışı ile Avrupa Barok mimarisini de etkilemiştir. Helenistik Dönem'de inşa edilmiş olan tapınak Roma Çağı'nda tadilat görmüştür. Tapınağa ait orijinal parçalar Berlin Müzesi'nde yer almaktadır (Bergama Kültür ve Sanat Vakfı, 2005).
Demeter Temenosu (Kutsal Alanı)	Helenistik Dönem'de yapılan Demeter kutsal alanı bir dikdörtgen teras üzerinde yer almaktadır. Bulunan yazıtlarda tapınağın Philetairos ve kardeşi Eumenes tarafından anneleri Boa için yaptırıldığı belirtilmektedir. Bugünkü kalıntıları Roma Çağı'na aittir. Demeter kültürünün gereklerinden olan bir çeşme ve kurban çukuru bulunmaktadır (Bingöl, 2007: 146: 143).
Bergama Kütüphanesi	II. Eumenes Dönemi'nde zenginleşen kütüphanenin en büyük rakibi İskenderiye kütüphanesiydi. Bu rekabet sonucunda papirüsün alternatifi parşömen kullanımını yaymışlardır. Bu kütüphanenin içerisinde 3.50 m. yüksekliğinde Athena heykeli vardı. Bu heykel şu anda Berlin Müzesinde sergilenmektedir (Bergama Kültür ve Sanat Vakfı, 2005).
Gymnasionlaar	Halka açık beden eğitimi için düzenlenmiş yapılarıdır. Bu yer aynı zamanda sosyalleşme ve entelektüel uğraşlar için de kullanılırdı. Kentte 3 terastan oluşan bir gymnasium kompleksi bulunmaktadır. Ele geçen yazıtlardan alttaki terasların çocuklara, ortadaki terasın delikanlılara üstteki terasın yetişkinlere ait olduğu anlaşılmıştır (Bergama Kültür ve Sanat Vakfı, 2005).
Roma Kenti	Pergamon yerleşimi Roma İmparatorluk Dönemi'nde genişlemiş ve üzerine kurulduğu Kale Dağ'ın etekleri üzerine yayılmıştır.
Traianus Tapınağı	Ölümünden sonra tanrılaştırılan Roma İmparatoru Traianus için yapılmış, kentteki imparatorluk kültü için önemli tapınaklardan biridir. Tapınağın içinde ele geçen Traianus ve oğlu Hadrianus'un heykel başları günümüzde Berlin Müzesi'nde sergilenmektedir (Bingöl, 2007: 146).
Asklepieion	Asklepieion, tanrı Asklepiyon'a adanmış döneminin önemli sağlık merkezidir. En erken yapım tarihi İ.Ö. 4.yy.a tarihlenmiş olan alan, Roma Dönemi'nde de artan önemiyle başka kentlerden tedavi amaçlı gelen birçok kişiye ev sahipliği yapmıştır. Tedavi için daha çok sudan yararlanan alanın en önemli kısmı, tedavinin de en temel kısmı olan uykunun gerçekleştirildiği uyuma odalarıdır. Ayrıca bu alanda bir tiyatro ve kütüphane bulunmaktadır. Restorasyonu yapılan tiyatrodaki her yıl Bergama Kermesi yapılmaktadır (Bingöl, 2007: 141).
Serapis Tapınağı	Kızıl Avlu olarak da adlandırılan kırmızı tuğla ile inşa edilmiş ve Mısır tanrıları ile birlikte Helen tanrılarına da adanmış olan tapınaktır. Tapınak İmparator Hadrianus (M.S. 117-138) zamanında inşa edilmiştir. Ana yapı Bizans çağında kiliseye çevrilmiş ve Apostel İohannes'e sunulmuştur. Batı Anadolu'daki Hristiyanlığın ilk yedi kilisesinden biri olduğu düşünülmektedir (Bingöl, 2007: 144; http://www.berksav.org/berksav&bazilika.asp , erişim tarihi: 21.04.2019).
Tümülüsler (Tepe Mezarları)	Bergama ilçesinde Maltepe, Yiğmatepe ve Tavşantepe ve diğer tümülüsler olmak üzere toplam 7 tane tümülüs bulunmaktadır. Maltepe Tümülüsü'nde üç mezar odası, mumya ve lahit parçaları bulunmuştur. Tümülüsün daha önce kapısının açılıp içi

BERGAMA İLÇESİNİN SOMUT KÜLTÜREL MİRASI	
Somit Kültürel Miras Değerleri	Açıklamalar
	soyulmuş olduğu için bulunan mumyaların kimliği tesbit edilememiştir. Yığmatepe Tümülüsü ile ilgili araştırmalar Alman Arkeoloji Enstitüsü tarafından 1905-1909 yılları arasında yapılmıştır ancak araştırmalar devam ederken toprakta oluşan göçük nedeniyle araştırmalara son verilmiştir. (http://www.berksav.org/berksav&bilgibankasidetaylar.asp?id=1012 , erişim tarihi: 21.04.2019)

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

2.3.3. Doğal Kültürel Mirası

Bergama ilçesinin doğal kültürel mirasları başta Kozak Yaylası olmak üzere birden çok ılıcasıdır. Bergama ilçesinin doğal kültürel miras değerleri açıklamalarıyla birlikte Tablo 2.4’de verilmiştir.

Tablo 2.4 Bergama İlçesinin Doğal Kültürel Mirası

BERGAMA İLÇESİNİN DOĞAL KÜLTÜREL MİRASI	
Doğal Kültürel Miras Değerleri	Açıklama
Kozak Yaylası	Kozak Yaylası, Balıkesir ve İzmir’e kadar uzanmaktadır. Fıstık çamlarının yetiştiği yerdir. Yaylada kamp alanları ve yürüyüş parkurları vardır. Özellikle kuş gözlemciliği için oldukça uygundur. Bergama Ayvalık yolu arasında kalan yayla çevresinde bulunan Nebiler Şelalesi, küçük bir kaplıca ve mağara da bulunmaktadır.
Güzellik Ilicası	I. Eumenes Dönemi’nde (M.Ö. 263-241) kurulduğu öne sürülmektedir. Yüksek radyoaktivite sebebiyle ılıcanın su sıcaklığı 36 derecedir. Sodyum bikarbonat ve sülfat bulunan suyunun romatizmal hastalıklara, deri hastalıklarına, nevrasten ve nevralk kalp rahatsızlıklarına iyi geldiği söylenmektedir. Halk arasında, Mısır Kraliçesi Kleopatra’nın burada yıkanarak güzelleştiği söylenir ve ılıcanın insanları güzelleştirdiğine inanılır. Günümüzde ılıcanın bulunduğu yer restoran olarak işletilmektedir. Aynı zamanda alanda kafe, aquapark ve piknik alanı bulunmaktadır.
Mahmudiye Ilicası	Sodyum açısından zengin olan ılıcada kalsiyum yoktur. Bu nedenle köylüler tarafından çamaşır suyu olarak da kullanılmaktadır. Cilt hastalıklarında faydalı olduğu belirtilmektedir.
Paşa Ilicası	Ziyaretçilerin daha çok baraka ve çadırlarda konakladığı ılıcanın madensel tuzları yönünden fakir olan sıcak suları banyo olarak kullanılır. Kronik romatizma, gıda metabolizması bozukluğundan ileri gelen gut, diyabet, şişmanlık, yaşlılıktan ileri gelen düşkünlük halleri, böbrek ve kadın hastalıklarında da bu sulardan yararlanılmaktadır. Açık yaralara pansuman yapıldığında yumuşatıcı bir etki göstermektedir.

BERGAMA İLÇESİNİN DOĞAL KÜLTÜREL MİRASI	
Doğal Kültürel Miras Değerleri	Açıklama
Geyiklidağ Ilıcısı	Etrafında konaklama tesisi bulunmamaktadır. Bu nedenle yakın yerleşimlerde bulunanlar ılıcanın sıcak ve kükürtlü sularından, özellikle kronik iltihap sendromların tedavisinde ve üst solunum yollarının kronik iltihapları nefritlerinde kullanılır.
Dereköy Ilıcısı	Sularının ağrılı hastalara iyi geldiği ılıcada hamam bulunmaktadır.
Haydar Ilıcısı	Roma Dönemi'nden kalma bir hamam kalıntısından başka yapı bulunmamaktadır. Ilıcanın sıcak ve kükürtlü sularının hareket sisteminin ağrılı hastalıklarında ve deri hastalıklarında tedavi edici olduğu düşünülmektedir.

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BERGAMA HALKININ KÜLTÜREL MİRASA VE KORUNMASINA YÖNELİK YAKLAŞIMININ İNCELENMESİ

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Toplumları birbirinden farklı kılan sahip oldukları kültürel değerleridir. Literatürde de belirtildiği gibi, kültürel mirasın korunmasını etkileyen faktörlere bütünsel bir çerçeveden bakıldığında, kültürel mirasın korunmasında ve aktarılmasında toplumun taşıdığı kimlik oldukça önemlidir (Bauman, 2015a: 158; Assmann, 2018: 64; Halbwachs, 2017: 45; Çalak, 2012: 34-47; Birol, 2007: 46-54; Herold vd., 2010: 12-22; Yeter, 2008: 13-51; Güvenç, 2002: 10-13). Kültürel mirasın korunmasında ve aktarılmasında toplumun yaşadığı mekândan, belleğine kadar birçok faktör etkili olduğu gibi, toplumun kültür ve kültürel miras bilincinin olması veya oluşturulması da önem taşımaktadır (Assmann, 2018: 37-73; Urry, 2015: 312-369). Buradan yola çıkarak bu araştırmada İzmir ili Bergama ilçesinde yaşayan yerel halkın sahip olduğu değerleri ne kadar benimsedikleri ve bu mirasın korunmasına yönelik bakış açılarının ne olduğunun incelenmesi amaçlanmıştır. Böylece çalışmada Bergama'da yaşayan yerel halkın somut ve somut olmayan kültürel miras bilinci ile bu mirasların korunması hususundaki bilinçleri ve tutumları değerlendirilerek, toplumsal kimliğin önemini vurgulamak hedeflenmiştir. Çalışmada uygulanan tematik yöntem ile de toplumun kültürel mirası neden ve nasıl korunması gerektiği konusundaki düşünceleri detaylı bir şekilde ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Araştırmanın ilk temel sorusu ortaya konulmadan önce araştırmacı danışmanının önerisiyle önce kültür, sosyoloji ve felsefe ile ilgili, daha sonra kültürel miras ile ilgili kitapları ve konuyla ilgili olan literatürdeki kaynakları okuyarak bu konuyla ilgili bilgisini genişletmeye çalışmıştır. Araştırmada yerel halkın gözüyle kültürel miras bilincinin derinlemesine incelenmesi amacıyla çalışmanın nitel araştırma olmasına karar verilmiştir. Çalışmada araştırma yöntemi olarak tematik yöntemin kullanılması araştırma sorularının değiştirilmesine de olanak sağlamıştır (Braun ve Clarke, 2006:45). Çalışmayla ilgili görüşmeler devam ederken katılımcıların ortak olarak verdikleri cevaplar neticesinde ana temalar oluşmaya başlamış ve araştırma sorularının genişletilmesi uygun bulunmuştur.

1. Kültürel mirasın korunması ve aktarılmasında toplum bilincinin önemi nedir?
2. Kültürel mirasın korunması ve aktarılmasında toplum bilinci nasıl geliştirilir?
3. Kültürel mirasın korunmasında ve aktarılmasında toplumun/yerel halkın rolü nedir?

4. Toplumun, kültürel mirasını korunmasının gerekçeleri ne/neler olabilir?

Bir toplumun hafızasını oluşturan en önemli unsur yerel halkın sahip olduğu kültürel değerlerdir (Halbwachs, 2017: 43-54). Her toplum kendi kültürüyle ve kültürel mirasıyla yaşar ve yaşadığı çevrede bulunan bu kültür ve kültürel mirasın da tüketicisi konumunda bulunur; bu mirası korumak ve yaşatmak için de toplum bilincini oluşturmak en önemli şarttır. Bu farkındalığa ulaşamayan yerleşim alanları ise gerek insan gerek çevre faktörlerinin etkisiyle giderek daha da fazla tahrip edileceği gerçeği ile karşı karşıya kalmaktadırlar (Assmann 2018: 24-62). Günümüz toplumlarında kültürel miras bilincinin er ya da geç oluşturulması gerektiğinin önemi, zengin bir mirasa sahip Bergama ilçesi örneği ile ortaya konulmaya çalışılması araştırmanın önemini ortaya koymaktadır.

Genel olarak yapılan araştırmalarda kültürel mirasın korunmasında yerel yönetimler, turizmin kültürel mirasa etkisi, eğitimde kültürel miras, yerel halkın turizme bakış açısı veya yaklaşımı gibi konular ele alınmıştır (Dönmez ve Yeşilbursa, 2014: 425-442; Uslu ve Kiper, 2006: 304-314; Emekli, 2006: 52-59; Türker ve Çelik 2012: 86-98; Mortara vd., 2015; Avcı, 2016: 104-124; Gülcan, 2010: 99-120; Hampton, 2005: 735-759; Aas vd., 2005: 28-48 vb.). Bu araştırmanın yapılmasının asıl nedeni, toplum üzerine yapılan çalışmaların az olması, bu konu ve bu ölçekte yapılan bir çalışmanın literatürde olmaması etken olmuştur. Aynı zamanda bu araştırma toplumun kültürel miras bilincini nitel araştırma yöntemleri kullanılarak derinlemesine araştıran ilk çalışma olma niteliği taşımaktadır. Yapılan literatür araştırmalarda bu konu ve bu ölçekte yapılan bir çalışmayla karşılaşılması. Ayrıca araştırmacının kültürel mirasa karşı özel ilgisi ve merakından yola çıkarak yaptığı literatür araştırmalarından elde ettiği sonuç neticesinde, “Bir toplum/yerel halk kendi kültürel mirasını nasıl korur?” sorusu bu çalışmanın başlamasında temel olmuştur.

3.2. Araştırma Yöntemi

Bu tez çalışmasında nitel araştırma yönteminden yararlanılmıştır. Nitel araştırma, belirli durumlardaki bireylerin incelenmesinde, çoklu öznel veri türleri kullanılmasına ve kendi doğal ortamında incelenmesine olanak sağlayan yorumsamacı, bütüncül araştırma yaklaşımıdır (Denzin ve Lincoln, 2005; Marshall ve Rossman, 2010). Nitel veri araştırma sorularının araştırma devam ederken geliştirilmesine veya değişimine izin verir çünkü nitel araştırma olguların keşfedilmesine odaklanır. Ayrıca nitel araştırma, durumların anlaşılması ve tarifi ile teori geliştirmede en faydalı yöntemlerden biridir. Bu sebeple nicel araştırma yöntemlerinde test edilen hipotezden farklıdır. Nitel araştırmalarda veriler toplanırken çeşitli yöntemler (gözlem, görüşme, yazılı belgeler, fotoğraflar, tarihsel bilgiler vb.) kullanılabilirdiği

için esneklerdir (Uçak, 2000: 265; Batı, 2004). Ayrıca yapılan nitel araştırma doğal ortamında ve çevrelerce gerçekleştirilir. Nitel araştırma kişi veya grupların genel kimliklerinin tarif edilmesini ve anlaşılmasını sağlarken aynı zamanda araştırmacının üretip geliştirdikleri olgular hakkında teorik anlamlardan veri sağlmasına imkân sağlamaktadır. Nitel araştırmalar “ne”, “nasıl” gibi sorulara derinlemesine yanıt aranır (Christensen vd., 2015: 54-55; Creswell, 2013: 42-45). Bu nedenle yapılan bu araştırmada toplumun kendi kültürünü ve kültürel mirasını nasıl koruyabildiğini, konuyla ilgili olarak geleceğe yönelik beklentilerini ve düşüncelerini anlamaya yönelik derinlemesine incelemeye olarak veren nitel araştırma yöntemlerinden biri olan fenomenolojik araştırma yöntemi kullanılmıştır. Böylece yerel halkın görüşlerinin derinlemesine incelenebileceği ve yerel halkın gözüyle kültürel mirasın korunması alanındaki uygulamalara ilişkin görüşlerinin de ortaya çıkarılabileceği düşünülmektedir (Walters, 2016: 107-116).

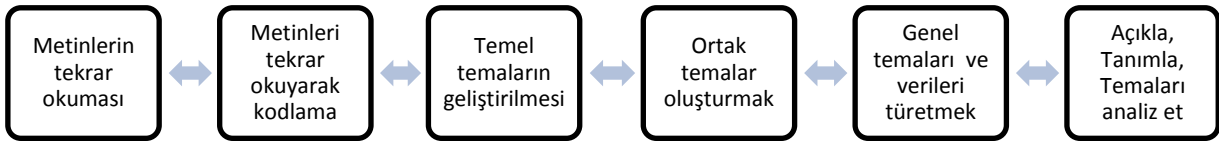
3.2.1. Fenomenoloji ve Tematik Yöntem

Tematik yöntem, araştırmada yer alan veri içerisindeki temaların anlamlarına odaklanırken aynı zamanda araştırma problemini derinlemesine irdelenmesini sağlayan bir yöntemdir. Elde edilen veri setindeki temaların şekillenmesine olanak sağlarken aynı zamanda sistematik olarak temaları tanımlar ve düzenler (Braun ve Clarke, 2006: 45). Ayrıca bu yöntem bireylerin deneyimlerine öznel olarak odaklanması bakımından fenomenoloji ile de ilgilidir. Bu yaklaşım verilere dayanan teorileri inşa etmek için tasarlanmış bir yöntem olarak kullanılır.

Fenomenolojik araştırma yöntemi ise; birkaç kişinin bir fenomen veya kavramla ilgili yaşanmış deneyimlerinin ortak anlamını tanımlar. Araştırma bir fenomeni deneyimleyen tüm katılımcıların ortak özelliklerinin tanımlanmasına odaklanır. Böylece ortak temalar, ortak kodlar oluşur. Fenomenolojinin temel amacı bir fenomenle ilgili bireysel deneyimleri evrensel nitelikteki bir açıklamaya indirgemektir. Araştırmacılar fenomenle ilgili deneyime sahip olan kişilerden veri toplar ve bireylerin deneyimlerinin özünü bütüncül olarak tanımlamaya odaklanır. Bu bütüncül yaklaşım, onların "neyi", "nasıl" deneyimlediklerinden oluşur (Cresswell, 2013: 12). Bergama ilçesi 2014 yılında Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı olarak UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne dâhil edilmesiyle, bu bölgede yaşayan yerel halk da aynı kültür ve kültürel mirasın içinde hem yaşamaya devam ettikleri hem de bu mirasın bir tüketicisi oldukları kabul edilmiştir. Ayrıca bu ortak yaşam ve koruma deneyimi de araştırmada fenomenolojik yöntemin uygulanmasını doğrulamıştır.

Tematik yöntem teoriden elde edilen verileri, destekleyici iddialarda bulunarak inşa eder. Tematik yöntem, bir metindeki sözcük öbeklerini veya sözcükleri tanımlamanın ötesine geçer ve veriler içindeki örtük ve açık fikirleri belirlemeye ve betimlemeye yardımcı olur (Walters, 2016: 107-116). Temalar, bir fenomenin açıklanması için önemli olan ve belirli bir araştırma sorusuyla ilişkili olan veri kümeleri arasındaki kalıplardır. Bununla birlikte tek bir yöntem yerine farklı yaklaşımlar içine alan çok yönlü bir araştırma yöntemidir. Kodlama; ham bilgi ve veri içinde yorumlama yapmadan verideki ortak olanları belirleyerek temalar geliştirmek birincil süreçtir. Bu kodların yorumlanması; tema frekanslarının karşılaştırılmasını, temaların oluşumunu tanımlamayı ve farklı temalar arasındaki ilişkiyi grafiksel olarak göstermeyi içerebilir. Birçok araştırmacı, tematik analizin, bir veri kümesindeki anlam karmaşıklığını yakalamada çok yararlı bir yöntem olduğunu kabul etmektedir (Braun ve Clarke: 2006: 57). Bu araştırmadan elde edilen veriler transkripsiyonları yapıldıktan sonra, araştırmacı kodlamayı ve analizi program kullanmadan el yordamıyla yapmıştır. 24.12.2018'de başlayan transkripsiyon

Çoğu araştırma metodunda olduğu gibi, veri analizi tümevarım veya tümdengelim olmak üzere iki temel yol ile gerçekleştirilebilir. Nitel araştırma tümevarım ve tümdengelim mantık yoluyla karmaşık akıl yürütmesine izin verirken aynı zamanda belirli plana bağlı olmaksızın araştırmacıya derinlemesine ve ayrıntılı çalışabilmesine olanak tanır. Araştırmacı verileri tümevarımsal bir şekilde organize ederek, örüntü, kategori ve temaları "aşağıdan yukarıya" doğru oluşturulmuştur. Bu tümevarımsal süreç, kapsamlı bir dizi tema oluşturuncaya dek, temalar ve veri tabanları arasında ileri ve geri çalışan araştırmaları içermektedir. Ayrıca, bu süreçte ortaya çıkan temalar veya soyutlamalara şekil verebilmesi için, katılımcılarla etkileşimli görüşme yöntemi içermektedir. Bununla birlikte, araştırma boyunca oluşan temalar verilerle karşılaştırarak sürekli kontrol edilmiştir. Bu çalışmada sonuç önceden tahmin edilemediği için araştırmacı verileri topladıktan sonra bir sonuca ulaşmıştır (Herzog vd., 2018: 1-4; Vaismoradi vd., 2016: 2-4; Uçak, 2000: 265) Tematik analiz aşamaları sayfa 46, Tablo 3.1'de verilmiştir.

Tablo 3.1 Tematik Yöntem

Kaynak: Walters, 2016: 107-116.

3.2.2. Doküman İncelemesi

Nitel araştırmalarda veri toplama yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi, görsel, işitsel ve yazılı belgelerin araştırmanın niteliği ve inandırıcılığını arttırıcı etkisinden dolayı tercih edilen yöntemlerden biridir (Creswell, 2013: 35-47). Bu çalışmada da yapılan görüşmeler neticesinde ve daha önce literatürde yapılan araştırmalara ek olarak Bergama ilçesinin UNESCO'ya dâhil edilme süreci ile ilgili Bergama Belediyesi UNESCO Birimi'nde çalışan bir kişi ile telefonla görüşme gerçekleştirilmiştir. Literatürde bu konuyla ilgili belge veya içerik olmadığı için Bergama Belediyesi UNESCO Birimi'nde çalışan bu kişi, Bergama ilçesinin UNESCO'ya girme süreci ile ilgili belgeleri araştırmacıya iletmiştir. Araştırmacıya ulaşan belgelerin incelemesi yapıldıktan sonra araştırmacı bu süreçle ilgili verileri 2.2. Bergama İlçesinin UNESCO Süreci başlığı altında toplamıştır.

Araştırmanın literatür kısmı ile ilgili olarak Bergama ilçesinin somut ve somut olmayan kültürel değerleri ile ilgili yine doküman incelemesi yapılmıştır. Araştırmacı Bergama ilçesinde düzenlenen Uluslararası Bergama Sempozyumu bildirileri başta olmak üzere Bergama Belediyesi Kültür Yayınlarını ve Bergama Kültür ve Sanat Vakfı'nın yayınladığı Bergama Belleten Dergilerini irdeleyerek araştırmasına eklemiştir. Ayrıca araştırmacı Bergama Araştırmaları Kütüphanesi'ne giderek Osman Bayatlı'nın Bergama ile ilgili yazmış olduğu kitaplara da ulaşmıştır. Araştırmacının Osman Bayatlı kitaplarını tercih etmesinin sebebi ise şudur: Osman Bayatlı, Bergama Müzesi'ne atandığı dönemde, burası arkeolojik eserlerinin saklandığı bir depo olarak kullanılmaktaydı. Kendi çabaları ve kültürel miras bilinci ile bu depoyu müze haline çevirmiştir ve Bergama ilçesinin tarihinden, köylerine kadar birçok eserleri Bergama ilçesine kazandırmıştır. Eserlerinde, Bergama köylerinde yaşayan halkın günlük dil kullanımlarını (ağız ve şive), yaşam biçimlerini betimsel bir şekilde anlattığını görmek mümkündür. "Bergama Krallık Kültü" adlı kitap Osman Bayatlı'nın eserlerinden derlenmiştir ve Bergama ilçesinin tarihi değerleri ile ilgili birçok bilgi edinmek mümkündür.

Tablo 3.2 Doküman İncelemesi İçin Yararlanılan Kaynaklar

DOKÜMAN İNCELEMESİ İÇİN YARARLANILAN KAYNAKLAR		
Kaynak	Kurum	Açıklama
Bildiri Kitabı	Uluslararası Bergama Sempozyumu (7-9 Nisan 2011)	<ul style="list-style-type: none"> Bergama’da Halk Müziğe Alanında İlk Tespitler ve Çözümlemeli Bir İnceleme, Kermeslerin Kültür ve Turizme Katkıları Bergama’nın (Pergamon) UNESCO Dünya Kültür Miras Listesine Alınması İçin Yapılması Gerekenler Bergama Turizminde Yaşanan Sorunlara Turizm Coğrafyası Yaklaşımıyla Çözüm Arayışları Alman Arkeoloji Enstitüsü’nün Pergamon’daki Restorasyon Projeleri
Yönetim Planı	Bergama Belediyesi	<ul style="list-style-type: none"> Bergama Çok Katmanlı kültürel Peyzajı Alan Yönetim Planı 2017-2021
Kitap	BERKSAV (Bergama Kültür ve Sanat Vakfı)	<ul style="list-style-type: none"> Osman Bayatlı Köyler Dört Çepni Köyü Osman Bayatlı Köyler Tırmanlar Köyü

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

3.2.3. Katılımcı (Doğrudan) Gözlem

Araştırmanın inandırıcılığını arttırmak amacıyla katılımlı (doğrudan) gözlem tekniğine başvurulmuştur. Bergama ilçesine İzmir merkez ilçelerden ulaşmak isteyen biri önce İZBAN (İzmir Banliyö Sistemi) ile son istasyon olan Aliğa ilçesine ulaşır, Aliğa İZBAN Tren İstasyonu’ndan belirli saatlerde kalkan ESHOT otobüsleri ile Bergama ilçesine ulaşabilir. Araştırmacı da ikamet ettiği Aliğa ilçesinden Bergama ilçesine ulaşımını Aliğa Metro İstasyonu’ndan kalkan ESHOT otobüsleri ile bir saatte sağlamıştır. Araştırmacının Aliğa ilçesinde ikamet ediyor olması araştırma verilerini elde etme konusunda bir avantaj sağlamıştır. Aynı zamanda araştırmacı görüşme yöntemine başvurmadan önce Bergama ilçe merkezine yakın ve ulaşılabilir yerleri kendi imkânları ile ziyaret ederek (Pergamon Antik Kenti, Bergama Müzesi, Kale Mahallesi, Camiiler) gözlem yapmıştır. Görüşmelerine devam ederken merkeze daha yakın bir yerleşim yeri olan Kale Mahallesi ve Atmaca Mahallesi’ne giderek orada gözlemlerine devam etmiştir. Görüşmeler bittiğinde elde ettiği verilerin doğruluğundan emin olmak amacıyla Bergama Araştırmaları Kütüphanesi’ne giderek Bergama ilçesi ile ilgili dokümanları araştırmıştır.

Araştırmacının Pergamon Antik Kenti (Akropolis) ile gözlemleri ise şu şekildedir: Araştırmacı Akropolis’e gitmek için hem telefon navigasyon uygulamasını kullanmış hem de çevredeki insanlara yol sormak zorunda kalmıştır Bergama ilçe merkez girişinde Pergamon Antik Kenti tabelaları olmasına rağmen Kale Mahallesi içerisindeki herhangi bir kişi

Akropolis'in yolunu tabelaların azlığı hatta neredeyse hiç olmaması nedeniyle bulmakta zorluk yaşayabilir. Araştırmacı Bergama ilçesine ulaştıktan sonra Kale Mahallesi içinden yürüyerek Akropolise çıkmak için teleferiği kullanmak istemiş ancak ücretinin 15 TL olması sebebiyle vazgeçmiş ve 30 dakika yürüyerek Akropolis'e ulaşmıştır. Antik kente giriş ücreti 2019 yılı itibari ile 35 TL'dir. Araştırmacının gittiği dönemde ücret 25 TL'ydi. Araştırmacı ise Müzekart kullanarak giriş yapmıştır. (<http://dosim.kulturturizm.gov.tr/giris-ucretleri>, erişim tarihi: 11.07.2019). Akropolis'in çevresi ise tel örgülerle çevrilmiş, kimi yerlerde ise tel örgüler zarar görmüş ve kaçak girişe müsait olduğu gözlemlenmiştir. Akropolis'in içinde yer alan tabelaların çoğu eskimiş, küflenmiş, üzerindeki yazılar okunamaz duruma gelmiştir. Ayrıca tabelalardaki yazılar (İngilizce ve Türkçe) bilimsel olarak yazılmış yerel halkın anlayabileceği bir anlatıma sahip değildir. Ayrıca Akropolis'te rehberlik hizmeti verilmemesi bir eksiklik olarak gözlemlenmiştir. Akropolis'in ücra köşelerinde derin çukurlar ise araştırmacı tarafından dikkat çekici bulunmuştur. Alanda hala Alman Arkeoloji Enstitüsü çalışmalarına devam etmektedir.

Araştırmacı Bergama Müzesi'ne müze ile ilgili araştırma yaparak gitmiştir. Ayrıca Bergama Müzesi'ne gittiğinde Müze Müdürü ile görüşmüştür. Müze müdürü ses kaydı yapılmasına müsaade etmeyip, sadece araştırmacının öğrenmek istediği bilgileri not alıp çalışmada kullanabileceğini beyan etmiştir. Araştırmacı bu verileri araştırmaya dâhil etmemiştir. Araştırmacının Bergama Müzesi ile ilgili olarak gözlemleri ise şu şekildedir: Bergama Müzesi, Osmanlı Bayatlı sayesinde Türkiye'nin ilk arkeoloji müzesi olarak faaliyete geçmiştir. Bayatlı'nın Bergama ilçesine ataması gerçekleştiğinde Bergama Müzesi, arkeolojik değeri olan eserlerin saklandığı bir depo olarak kullanılmaktaydı ve onun girişimleri ile depo olarak kullanılan bu yapı arkeoloji müzesine dönüştürülmüştür. Günümüzde Bergama Müzesi içerisinde yer alan Osman Bayatlı Etnografya Bölümü ise Bayatlı'nın Bergama ilçesinde yaşayan yerel halktan topladığı, yöresel kıyafetlerinin ve yöreye ait halı dokuma tezgâhlarının ve Bergama halılarının sergilendiği kısımdır Özellikle bu kısım Bergama ilçesi yerel halkın kimliğini, toplumsal hafızasını gösteren sergi alanıdır. Ayrıca Bergama Müzesi'nde yer alan tarihi ve arkeolojik eserler dikkat çekicidir. Pergamon Antik Kenti'nden bulunan eserler ve Allianoi Antik Kenti kurtarma kazısında bulunan Nymphe Heykeli burada bulunmaktadır. Günümüzde ise bu antik kent sular altında kalmıştır. Bergama Müzesi bahçesinde lahitler bulunmaktadır. Aynı zamanda Kurşunlu Camii ve Hacı Hekim Camiisi bahçesinde bulunan mezarlar da bu müzenin bahçesine taşınarak tahrip edildiğini gözlemlemiştir. Müze'ye girişi ücreti ise 2018 yılı 5 TL iken 2019 yılı itibari ile 6 TL olmuştur.

Araştırmacı Bergama ilçesi Kale Mahallesi'nde bulunan tarihi Bergama Evlerini gözlemlemiştir. Burada bulunan evlerin bahçesinde veya duvarlarında antik kente ait çeşitli arkeolojik değeri olan eser görmek mümkündür. Bergama evlerinin bazılarında restorasyon çalışmalarının devam ettiği görülmüştür. Eski olma özelliğini kaybeden evler olduğu gözlemlenmiştir. Eski Arnavut kaldırımları kaldırılmış, yerine belediye tarafından taş döşenmiştir. Domuz Alanı olarak bilinen yere çıkıldığında Bergama Ticaret Odası'nın Sosyal Tesisleri bulunmaktadır. Bu sosyal tesisin bahçesinde Zeus Sunağı'nın bir maketi yer almaktadır. Şuan bu tarihi bina restoran olarak kullanılmaktadır. Aynı zamanda yanında bulunan binanın yerin altında bulunan, eskiden ahır olduğu söylenen kısım toplantı salonu olarak kullanılmaktadır. Ancak bu yerin etkileyici bir atmosfere sahip olmasına rağmen yılda birkaç kez kullanılması atıl durumda kaldığını göstermektedir. P30 kodlu katılımcı ile burada görüşülmüş, bu mekânla ilgili bilgiler ayrıca bu katılımcıdan da alınmıştır.

Bergama ilçesinde en iyi korunan Türk İslam Eserlerinden biri Ulu Camii'dir ancak bu Selçuk Minaresi, Şadırvan Camii, Mescidaltı Camisi, Kurşunlu Camisi için aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Selçuk Minaresi tamir görmüş ancak eski özelliğini kaybetmiştir. Ayrıca cami avlusunda bulunan 15 kadar medrese odası da 1927 yılında görev yapan belediye yetkilileri tarafından yıkılmıştır. Kurşunlu Cami'sinde ve Şadırvan Cami'sinde bulunan eski mezar taşları kaldırılarak müzeye taşınmıştır. Ayrıca Şadırvan Camii restorasyon sırasında bazı değişikliklere uğramıştır. Mescidaltı Camisi ise 2007 yılında yapılan restorasyon sırasında mimari özelliğini kaybederek yeni bir görünüme sahip olmuştur (<http://www.berksav.org/berksav&turkislameserleri1.asp>, erişim tarihi: 11.07.2019).

3.2.4. Yarı Yapılandırılmış Görüşme

Nitel araştırmalarda derinlemesine ve bütüncül bir araştırma yapabilmek için kullanılan veri toplama tekniklerinden biri görüşmedir (Creswell, 2013: 47). Araştırma sorusuna ve desenine bağlı olarak veri geliştirme tekniği belirlenebilmektedir. Bu tez çalışması yerel halkın kültürü ve kültürel mirası ile ilgili deneyimleri, kültürlerini ve kültürel miraslarını nasıl koruduklarını ve neden koruduklarını açıklamaya odaklanması yönüyle fenomenolojik araştırma desenine uymaktadır. Creswell (2013: 61) fenomenolojik araştırmalarda anlaşılmaya çalışılan olguyu deneyimleyen bireylerle derinlemesine görüşmeler yapılmasını önermiştir. Bu yüzden araştırmada nitel araştırma yöntemi çerçevesinde veri toplama tekniği olarak yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinden yararlanılmıştır.

Görüşme soruları oluşturulmadan önce literatürde yer alan bazı çalışmaların anketleri araştırmacı tarafından incelenmiştir ve araştırmacı yaptığı araştırmalar neticesinde yararlanılabilecek literatürdeki çalışmaları doküman haline getirip, derleyerek danışmanına mail üzerinden iletmiştir. Danışmanın incelemeleri sonucunda araştırmanın uygulanabilirliği ve verimliliği açısından üç araştırmanın anketi (Giritlioğlu ve Bulut, 2015; Genç ve Şengül, 2015; Okuyucu ve Somuncu, 2012) çalışma için uygun bulunmuştur. Araştırmacı bu sefer üç araştırmanın anketleri üzerinde çalışarak biri nitel biri nicel anket yöntemini içeren örnek görüşme formunu danışmanına tekrar iletmiştir ve nihai olarak Ek 1'deki Görüşme Formu elde edilmiştir. Bu çalışma 22.10.2018 - 10.12.2018 tarihleri arasında gerçekleşmiş ve ardından 12.12.2018 tarihinden itibaren görüşmelere başlanmıştır.

Görüşmeye başlamadan önce araştırmacı tarafından katılımcılara kültür ve kültürel miras kavramı konusunda açıklamalar yapmış ve bilgi vermiştir. Kültürel miras ile bilgi verirken araştırmacı: “Kültürel miras insanların veya toplumun geçmişten geleceğe değişik nedenlerle bırakmak istediği, fiziksel varlığı olan veya olmayan insanlar tarafından üretilmiş her türlü eserlerle, bir topluma ait değerler bütünüdür. Aynı zamanda kültürel mirastan bahsederken, sizi siz yapan değerlerden bahsediyoruz. Aklınızda neler canlanıyorsa lütfen belirtin”. Araştırmacı bu tanımlamayı yaparken SOKÜM tanımında yer alan “bir toplumun kendi kültürel kimliğinin bir parçası olarak gördüğü” ilkesini benimsemiştir ve kültürel miras tanımını Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın 2009 yılında Kültürel Miras ve Müzecilik adlı çalışma raporundan alıntı yapmıştır. “Aynı zamanda kültürel miras toplumların yaşam biçimlerini, değer yargılarını, geleneklerini ve inançlarını kapsamaktadır” şeklinde açıklama yapmıştır. Daha sonra araştırmacı “Kültürel mirası bilimsel anlamda ikiye ayırıyoruz, bunlardan birincisi somut kültürel mirastır diğeri ise somut olmayan kültürel mirastır. Somut kültürel miras; geçmişten günümüze kadar ulaşmış çevrenizde gördüğünüz, sizin de tarihi eser olarak adlandırdığınız miraslardır. Bunlar; tapınaklar, ören yerleri, çeşmeler, tümülüsler, camiiler, surlar, kiliseler vb. tarihi değeri olan eserlerdir. Somut kültürel miras, doğal kültürel miras varlıklarını da kapsar. Doğal kültürel miras ise insan eliyle oluşturulmamış çevrenizde gördüğünüz doğal güzelliklerdir. Bunlara örnek olarak mağaralar, kaplıcalar, travertenler, yaylalar, şelaleler vb. doğal güzellikleri sayabiliriz. Somut olmayan kültürel miras ise sizin daha çok geleneklerimiz ve göreneklerimiz olarak bahsettiğiniz değerlerinizdir. Örnek olarak; gelenek ve göreneklerimizden düğünlerde yapılan adetleriniz, geleneksel olarak yapılan festival veya etkinlikleriniz, geçmişten günümüze miras kalmış yörenize ait meslekler, yöreye ait türküleriniz veya oyunlarınız vb. değerleri sayabiliriz”, şeklinde katılımcılara açıklama yapılmıştır. Ayrıca katılımcıların her birine görüşmenin nasıl yürütüleceği, istedikleri an

görüşmeyi sonlandırabilecekleri yönünde bilgi verilerek görüşmeye başlanmıştır. Bununla birlikte katılımcılara, bulguların doğrulanması amacıyla yerel halk ile yapılan görüşmelere ilişkin gönüllü katılımcı bilgilendirme formunu okuyup onaylanması istenmiştir. Daha sonra araştırmacı, araştırma sorularını katılımcılara yöneltmiştir. Görüşmenin tamamı katılımcıların izni doğrultusunda ses kaydına alınmıştır. Kaydedilen bu veriler ile beraber araştırmacı görüşme sırasında katılımcının verdiği cevaplara dayalı olarak veriler elde etmiştir. Araştırmacı kendi fikirlerini benimsetmek veya katılımcıyı yönlendirme amacıyla olmayıp aksine katılımcının takıldığı veya konuşmaya çekindiği bir durumda “-Ne gibi, nasıl, sizce nasıl olmalı veya olmamalı” gibi sorular yönlendirerek, katılımcının daha aktif olarak ve soruları daha derinlemesine bir cevap vermesi sağlamıştır. Bu sayede uygulanacak olan tematik yöntemin ve bulguların daha geçerli olacağı varsayılmıştır. Ayrıca yapılan bu çalışmanın Bergama ilçesinde yerel halk ile birebir yapılması araştırmaya avantaj sağlamıştır. Mevcut araştırmada katılımcılara yöneltilecek soruları içerecek, araştırmacıya görüşme sırasında değinilmesi gereken temel konuları hatırlatacak ve görüşme yapılan herkesle araştırmanın temel noktalarının konuşulmasını sağlayacak bir teknik olarak görüşme formu yaklaşımı da benimsenmiştir.

3.2.5. Örneklem ve Veri Geliştirme

Birçok nitel araştırmada amaçlı örneklem yöntemi kullanılmasına rağmen örneklemin tesadüfi seçimi araştırmacının yanlılığını ortadan kaldırır. Örneklemin yansız olarak seçimi, çalışma sürecinde ortaya çıkacak olumsuz durumların katılımcılara eşit olarak dağılmasını sağlar. Örneklemin yansız seçimi, nitel araştırmaların doğallığına da daha uygundur. Bunun yanında örneklemin tesadüfî seçilmesi araştırmacının çalışma sırasında kontrol edemeyeceği birçok unsurun da ortaya çıkmasına etki edecektir. Araştırmacı önceden alacağı önlemlerle bunları en az seviyeye indirgeyebilir (Shenton, 2004). Nitel araştırmalarda rastlantısal olarak katılımcıların belirlenmesinin araştırmanın niteliğine olan güvenin artmasına katkı sağlamaktadır (Creswell, 2013). Araştırmacı Bergama ilçesine giderek, rastgele örnekleme yöntemi kullanılarak yerel halktan 42 kişi ile görüşme yapmıştır. Konuyla ilgili bilgi sağlayıcı kişilere ulaşılması amacıyla Bergama Belediyesi UNESCO Biriminde bir görevli ile telefonla iletişime geçilmiş ve Bergama ilçesinde kültürel miras ile ilgili çalışmaları yürüten 10 kişinin telefon numaraları alınmıştır. Ancak araştırmacı 10 kişiden yalnızca 4 kişiyle iletişime geçebilmiştir ve görüşmeyi gerçekleştirmiştir. Böylelikle araştırmacı araştırmanın amacına yönelik amaçlı rasgele örnekleme yöntemini de kullanmıştır. Araştırmacı amaçlı rasgele örnekleme yöntemini kullanarak bu 4 kişiden derinlemesine bilgi almayı amaçlamıştır. Ayrıca

çalışmada rasgele örnekleme ile amaçlı rasgele örnekleme yönteminin bir arada kullanılması nitel araştırmanın inandırıcılığını kuvvetlendirmektedir (Baltacı, 2018: 258).

Araştırmacı 50 kişiyle yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak katılımcılara sorular yönelmiştir. Ancak 50 kişiden 8'i görüşmeden çekilmek istediğini beyan etmiştir. Bu durumun sebebi araştırma soruları yöneltildiğinde katılımcıların ya çekimser davranmaları ya da konuyla ilgili bir şey bilmediklerini söylemeleridir. Ek 2'de Gönüllü Katılımcı Bilgilendirme Formu'nun ilk maddesinde belirtildiği gibi bu 8 kişinin görüşme kaydı imha edilmiştir. Bu durumun dışında toplam 42 kişiden veri toplanmıştır. Yapılan görüşmeler 11-22 Aralık 2018 tarihleri arasında Bergama'da gerçekleştirilmiştir. Görüşme yapılan kişiler ile ilgili bilgiler Tablo 3.2'de verilmiştir. Görüşme öncesi katılımcılara gönüllülük esas olduğu beyan edilmiş ve her birine Ek 2'de yer alan katılımcıları bilgilendirme formu okutulmuş ve imzalatılmıştır. Görüşme soruları yöneltilmeden önce araştırmacı tarafından katılımcılara kültürel miras kavramı konusunda açıklamalar yapılmış ve somut ve somut olmayan kültürel mirasın ne olduğu hakkında da bilgi verilmiştir. Gizlilik esası gereği katılımcıların cevapları adı ve soyadı kullanılmadan, 1'den 42'ye kadar kodlanarak araştırmada yer verilmiştir. Bu araştırmanın Bergama ilçesinde gerçekleşmesinin sebebi ise Bergama ilçesinin UNESCO Dünya Miras Listesi'nde yer almasıdır. Ayrıca araştırmadan elde edilen veriler tekrarlanmaya başladığında araştırmacı görüşmeleri sonlandırmıştır. Bu sebeple veri toplama süreci 42 kişi ile son bulmuştur.

Görüşmeler sırasında kullanılan, araştırmacıya gerektiğinde üzerinde durulması gereken hususları hatırlatan görüşme formu Ek 1'de sunulmuştur. Bu form ile birlikte katılımcılara Bergama ilçesinin somut ve somut olmayan kültürel miras değerlerinin neler olduğu, kültürel mirası neden ve nasıl korudukları ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Görüşme formu yapılan görüşmelere rehberlik etmesiyle birlikte, gerektiğinde soruların sırasını değiştirecek, derinlemesine sorular yöneltecek ve formdaki konulara sohbet tarzında değinecek esnekliği tanımaktadır. Bu konuyla ilgili olarak, katılımcının kültürel miras ile ilgili verdiği cevaplardan üzerinde durduğu konulara, araştırmacı ek sorular yönelterek katılımcıdan daha derinlemesine bir cevap almasını sağlamıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Tablo 3.3 Görüşme Yapılan Kişilerin Listesi

Kod	Yaş	Eğitim Durumu	Meslek	İkamet Süresi (Yıl)	Görüşme Süresi (dk.)	Görüşme Tarihi
P1	55	Lise	Halı İmalatçısı	35	7	12.12.2018
P2	24	Üniversite	-	24	13	21.12.2018
P3	40	Ortaöğretim	Pazarlamacı	40	15	21.12.2018

Kod	Yaş	Eğitim Durumu	Meslek	İkamet Süresi (Yıl)	Görüşme Süresi (dk.)	Görüşme Tarihi
P4	43	Üniversite	Devlet Memuru	43	20	14.12.2018
P5	37	Ortaöğretim	İnşaat Ustası	37	15	21.12.2018
P6	29	Üniversite	Psikolog	3	12	17.12.2018
P7	36	İlkokul	Esnaf	36	11	14.12.2018
P8	20	Ortaöğretim	Öğrenci	20	11	21.12.2018
P9	49	İlkokul	Ev Hanımı	25	14	18.12.2018
P10	21	Lise	Öğrenci	21	18	18.12.2018
P11	21	Lise	Öğrenci	21	18	18.12.2018
P12	18	Ortaöğretim	Öğrenci	1	9	17.12.2018
P13	66	Lise	Ticaret	66	59	12.12.2018
P14	32	Ortaöğretim	Ev Hanımı	32	13	17.12.2018
P15	18	Lise	-	18	9	17.12.2018
P16	51	İlkokul	Bakıcı ve Ev Hanımı	51	13	16.12.2018
P17	28	Yüksek lisans	Öğretmen	3 (ay)	6	14.12.2018
P18	18	Lise	Öğrenci	18	10	14.12.2018
P19	48	İlkokul	Çiftçi	48	6	14.12.2018
P20	71	İlkokul	Ev Hanımı	71	17	14.12.2018
P21	42	İlkokul	Ev Hanımı	6	8	16.12.2018
P22	20	Lise	Öğrenci	20	13	16.12.2018
P23	53	Ortaöğretim	Fırıncı	45	7	16.12.2018
P24	52	Üniversite	Belgesel Fotoğrafçısı	1	30	16.12.2018
P25	42	Üniversite	Belgesel Fotoğrafçısı	1	30	16.12.2018
P26	52	Lise	Ev Hanımı	52	23	16.12.2018
P27	82	-	Esnaf Antikacılık Halıcılık	82	13	16.12.2018
P28	36	Üniversite	Esnaf Emlakçı	36	32	14.12.2018
P29	26	Lise	Çiftçi	26	7	14.12.2018
P30	43	İlkokul	Aşçı Yardımcısı	22	21	14.12.2018
P31	40	Lise	Seracılık	6	21	14.12.2018
P32	44	Üniversite	Devlet Memuru	8	10	
P33	18	Lise	Garson	6	12	14.12.2018
P34	18	Lise	Garson	12	12	14.12.2018
P35	47	Üniversite	İlkokul Öğretmeni	14	10	14.12.2018
P36	53	Üniversite	İlkokul Öğretmeni	22	10	14.12.2018
P37	47	Üniversite	Esnaf	13	7	12.12.2018
P38	68	İlkokul	Ev Hanımı-Esnaf	60	13	21.12.2018
P39	41	Lise	Esnaf	41	15	12.12.2018
P40	18	Lise	Öğrenci	3 (ay)	8	16.12.2018
P41	28	Üniversite	Özel Güvenlik	28	11	17.12.2018
P42	68	Lise	Parşömen Ustası	68	32	18.12.2018

Tablo 3.3’de görüşme ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Ortalama görüşme süresi 16 dakikadır. 62 sayfa doküman elde edilmiştir. Toplam sözcük sayısı 25.311’dir. Ortalama sözcük sayısı yaklaşık olarak 603’tür. Ortalama sayfa sayısı, 1,5 sayfadır. Katılımcıların yaşları 18 ile 82 arası değişmektedir.

Fenomenolojik araştırmada örneklem seçiminde bütün katılımcıların çalışılan fenomene yönelik deneyimlerinin olması şart olduğu için Bergama’da ikamet eden kişiler ile görüşme yapılmıştır. Araştırmanın fenomenine yönelik farklı deneyimlere sahip kişilerden veri toplandığı için yapılan çalışmadan heterojen bir örneklem elde edilmiştir. Elde edilen verilerin transkripsiyonları ise 22-28 Aralık 2018 tarihlerinde yapılmıştır. Bu aşamada katılımcıların verdiği cevaplar eksiksiz olarak doküman haline getirilerek araştırmacı tarafından tekrar tekrar okunmuştur. İkinci aşamada katılımcıların vermiş oldukları cevaplar üzerinde kodlar oluşturulmuştur. Katılımcıların verdiği cevaplar ile veri seti arasında uyumsuzluk olup olmadığı tespit edilerek gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Bazı kodlar değiştirilerek veri seti ile daha uyumlu hale getirilmiş ve üçüncü aşamaya geçilmiştir. Üçüncü aşamada ise araştırmacı katılımcıların verdikleri cevaplarda ortak noktaları bularak ana temaları oluşturmuştur. Tematik yöntem kapsamında katılımcıların vermiş oldukları betimleyici veriler toplanarak ve niteliksel olarak analiz edilerek buna bağlı ana temalar belirlenmiştir. Sonrasında veriden hareketle belirlenen kodlar benzerliklerine göre kategoriler ve temalar altında gruplandırılmıştır. Böylece veri setindeki örüntülerin tanımlanması, analiz edilmesi ve raporlanmasında tümevarım yaklaşımıyla tematik yöntem gerçekleştirilmiştir (Braun ve Clarke, 2006). Ayrıca tematik yöntem aşamaları sonrasında geriye dönülerek literatür tekrar incelenmiş ve veriler hakkında değerlendirilmelerde bulunulmuştur.

3.3. Veri Analizi

İnsan deneyimlerinin anlaşılması için yapılan araştırmalarda verilerin analizi yapıldıktan sonra bu amaçla tematik yönetime başvurulur. Tematik yöntemden elde edilen bir tema eldeki araştırma soruları ile ilgili olan verilerden gelen desenli cevap ve anlamlılık düzeyini temsil eder. Temalar birçok kez veri setinde tekrar edilmesi ile ortaya çıkar ve bu şekilde belirlenir. Ayrıca elde edilen temaların örneklendirilmesiyle araştırmanın güvenilirliği artırılır. Tematik kodlama için ilk aşamada, ortaya çıkan kodların benzerlik ve farklılıklarının saptanması ve buna göre birbiriyle ilişkili olan kodları bir araya getirebilecek türden temaların belirlenmesi gerekir (Braun ve Clarke, 2006: 60). Ortaya çıkan temanın altında yer alan verilerin anlamlı bir bütün oluşturup oluşturmadığı dikkate alınmalıdır. Bu “iç tutarlılığa” ilişkindir. Ortaya çıkan temaların tümünün birbirlerinden farklı olmakla birlikte kendi

aralarında anlamlı bir bütün oluşturabilmesi gerekmektedir. Bu “dış tutarlılığa” ilişkindir. İlk iki aşama sonucunda araştırmacı topladığı verileri organize edebilecek bir sistem oluşturur. Bu sisteme göre elde edilen verileri düzenler ve bu şekilde belirli olgulara göre verileri tanımlamak ve yorumlamak mümkün olabilir. Bu aşamada araştırmacı, kendi görüş ve yorumlarına yer vermez ve toplanan bilgileri işlenmiş bir biçimde okuyucuya sunar. Ayrıntılı bir biçimde tanımlanan ve sunulan bulguların araştırmacı tarafından yorumlanması ve bazı sonuçların çıkarılması bu bulgular aşamasında yapılır. Araştırmacı bu son aşamada, topladığı verilere anlam kazandırmak ve bulgular arasındaki ilişkileri açıklamak, neden-sonuç ilişkileri kurmak, bulgulardan birtakım sonuçlar çıkarmak ve elde edilen sonuçların önemine ilişkin açıklamalar yapmak zorundadır (Herzog vd, 2018: 2). Bireysel temaların geçerliliğini ve veri kümesine nasıl bağlandıklarını göz önüne almak bu tematik analiz sürecinin ikinci aşamasıdır ve oldukça önemlidir. Potansiyel tematik haritanın, katılımcıların deneyimlerinin doğru bir şekilde temsil edilmesini sağlamak için veri setindeki anlamları doğru bir şekilde yansıtmayı yansıtmadığının değerlendirilmesi zorunludur. Bir kez daha bu aşamada, güncel temaların veri kümesine geri dönüp dönmeyeceği belirlenmek üzere veriler tekrar okunmuştur. Bu süreçte ilk kodlama sırasında daha önce gözden kaçırılmış olan temaların içerdiği ek maddeler kodlanmıştır. Bu çalışmanın analizinde de yapılan tekrarlı okumalar ve ilk tur kodlamadan sonra veri tekrar gözden geçirilerek ikinci tur kodlaması yapılmıştır. Kodlamalar doğru yapıldığında araştırmacı analiz sürecinin bir sonraki aşamasına ilerlemiştir. Mevcut kodları gözden geçirmek ve iyileştirmeye devam etmek için verilere geri dönmek çok önemlidir. Kodların altında gruplanabileceği temaların belirlenmesi ve nihai kod şemasının oluşması aşamasında ise literatürden yararlanılmış ve tez danışmanının görüşüne başvurulmuştur. Danışman görüşünün alınması yoluyla gerçekleştirilen analiz sürecinin literatür ile uyumu kontrol edilmiş, ayrıca araştırma sürecinin dışarıdan kontrolünü sağlayarak araştırma geçerliliğini arttırmak amaçlanmıştır (Creswell, 2013: 54-67). Çalışmanın bu aşamasında veri analizinin dışarıdan kontrolü sağlanmıştır. Ayrıca veriler ve araştırma literatürü arasındaki uyumsuzluklar, veriler tarafından elde edilen bulgular sonrası azaltılır. Eğer araştırmacı verilerin ve tematik analiz yorumlarının karşılık geldiğinden eminse bir sonraki aşamalara geçer. Araştırmacılar tematik haritadan memnun olana kadar bu süreci tekrar ederler. Bu aşamanın sonunda, nihai rapor için araştırmacılar temaların neler olduğuna dair sonuçları ile bulduğu veri kümesini raporlaştırarak bilgi verir (Boyatzis, 1998; Patton, 2002; Hayes, 1997; Aronson, 1995; Attride-Stirling, 2001; Fereday ve Muir-Cochrane, 2006; Tuckett, 2005).

3.4. İnandırıcılık

Merriam ve Tisdell'e göre (2015) içsel geçerliliğin nitel araştırmadaki adı inandırıcılıktır. Nitel araştırmada gerçek bütüncüdür, çok boyutludur ve durmaksızın değişmektedir. Başka bir deyişle nicel araştırmada olduğu gibi keşfedilmeyi bekleyen tek bir sabit ve nesnel fenomenen bahsetmek mümkün değildir. Bu yüzden nitel araştırmalarda sabit ve nesnel bir fenomen olmadığı için inandırıcılığın sağlanabilmesi için literatürde bazı teknikler mevcuttur (Lincoln ve Guba, 1985). İlk olarak inandırıcılığın belirlenen örnekleme güçlendirilmesi, geliştirilen veri setinin özelliklerinin anlaşılmasına çalışılan evreni ne ölçüde temsil ettiğinin gösterilmesi yönünden önemlidir (Miles vd., 2014). Bergama'da yaşayan yerel halkın sahip olduğu değerleri ne kadar benimsedikleri ve bu mirasın korunmasına yönelik bakışlarını derinlemesine irdelendiği bu araştırmada, konuyla ilgili aynı deneyimlere sahip ve aynı bölgede yaşayan yerel halkla birebir görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca bu nitel araştırmada kullanılan rastgele örneklem seçimi inandırıcılığı arttıran bir unsurdur. Nitel araştırmalarda çoğunlukla amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmasına rağmen, rastgele örnekleme yönteminin kullanılması, katılımcıların seçimi konusunda araştırmacının önyargılı bir şekilde davrandığı yönündeki ithamları önler (Shenton 2004: 63-75). Bunun yanında rastgele örnekleme yöntemi bilimsel araştırmanın doğasına daha uygun bir yaklaşımdır. Öte yandan, Marshall'a göre (1996) gerçek anlamda rastgele örnekleme yalnızca evrenin genelinin özellikleri bilindiği takdirde mümkün olmaktadır. Bu çalışma Bergama ilçe merkezine gidilerek araştırmacı tarafından bizzat yapılmıştır. Araştırmacının bu araştırmayı Bergama ilçesinin merkezinde gerçekleştirmesinin nedeni ise merkezde insan yoğunluğunun fazla olmasıdır. Araştırmacı Cumhuriyet Caddesi, Kaymakam Kemalbey Caddesi ve Böblingen Caddesi olmak üzere Bergama Kültür Merkezi, Kale Mahallesi, Bergama Müzesi çevresinde görüşmelerini yapmıştır. Ayrıca araştırmacı, veri toplama süreci boyunca birbirinden farklı meslek gruplarında çalışan, yaşları ve ikamet süreleri farklı olan kişilerle, yaşadıkları ortamda (doğal ortamında) görüşerek araştırma sorusu ile ilgili farklı veriler toplamıştır. Bu yolla araştırma sorusu ve evrenine uygun katılımcılara ulaşılması ve araştırma amacına uygun veri setinin oluşturulması mümkün olmuştur. Bununla birlikte bu araştırmada rastgele örnekleme yöntemi ile amaçlı rasgele örnekleme yöntemi birlikte kullanılmıştır. Amaçlı rasgele örneklem yöntemi ve sürecin ayrıntılı açıklaması, aktarılabiliğe yaptığı katkı yoluyla çalışmanın inandırıcılığını arttırmaktadır.

Araştırmanın aktarılabiliğini ve güvenilebilirliğini sağlamak için araştırmacının gerçekleştirdiği görüşmelerin hepsi ses kaydına alınmış ve devam eden günlerde

transkripsiyonları yapılmıştır. Yapılan bu transkripsiyonlar ve ses kayıtları elektronik ortamda saklanmaktadır.

Üçgenleme veya çeşitleme olarak adlandırılan yöntem ile inandırıcılığı arttırmak mümkündür. Üçgenleme farklı kaynakları, yöntemleri, araştırmaları ve teorileri destekleyici kanıtları içermektedir (Creswell, 2013; Christensen, 2015: 32-57). Tipik olarak bu süreç, bir tema veya perspektifi aydınlatmak için farklı kaynaklardan destekleyici kanıtları kapsamaktadır. Bu nitel araştırmada kodlar ve temaların oluşabilmesi için farklı veri toplama yöntemleri (doküman incelemesi, gözlem, birebir görüşme, tematik ve fenomolojik yöntem) kullanılarak çeşitlendirilmiştir. Yapılan bu çeşitlemeler bulgulara geçerlilik kazandırmaktadır.

Zengin, yoğun betimleme okuyucuların aktarılabirliğe ilişkin karar vermelerine olanak verir (Lincoln ve Guba, 1985; Merriam, 1998). Yapılan bu çalışmada, araştırmacı katılımcıların konuşmalarını detaylarıyla betimlemiştir. Yoğun betimleme, araştırmacının bir durumu tanımlarken veya bir tema hakkında yazarken detayları vermesi anlamına gelmektedir. Yoğun betimleme inandırıcılığı kuvvetlendirmede önemli bir koşuldur (Shenton, 2004: 64). Ayrıca bu tez çalışmasında yapılan araştırmayla ilgili ayrıntılı açıklamalara yer verilmesi ve bulguların açıklanmasında kullanılan doğrudan alıntılar ve literatüre geri dönüşler, okuyucuya bilgi vermesi yönünden araştırmacının inandırıcılığını arttırmaktadır (Christensen vd., 2015).

Araştırmacının vaka veya bağlamın temel özelliklerini kavramaları için uzun süreli etkileşim sağlamaları gerekir. Uzun süreli etkileşim aynı zamanda ilgisiz özelliklerin araştırmadan ayıklanabilmesine olanak sağlar. Bu nedenle araştırmacılar uygulama esnasında araştırma konusuna ilişkin yorumlarını destekleyecek ölçüde sahada vakit geçirdiklerini kanıtlayabilmelidir. Araştırmacının İzmir Aliğa ilçesinde yaşaması, konum olarak Bergama ilçesine yakın olması araştırmacının daha verimli yürümesini sağlamıştır ayrıca araştırmacı yaklaşık bir ay boyunca (21.11.2018 ile 12.12.2018 tarihleri arasında) Bergama ilçesine giderek görüşmelerini tamamlamıştır. Araştırmacının seyri hakkında tutulan notlar veya günlükler, araştırmacıların vaka veya bağlama özgü genel geçer niteliklere ulaşmak için nasıl çaba sarf edildiğini göstermektedir (Lincoln ve Guba, 1985). Bu çalışmanın araştırma günlüğü Ek 3'te verilmiştir.

Inandırıcılığın sağlanabilmesi için bir diğer yöntem ise araştırma konusu fenomenin kavranması ve yorumlanması esnasında ortaya çıkan olumsuz durum veya olayların analiz edilmesini sağlayan olumsuz durum analizidir (Lincoln ve Guba, 1986). Bu araştırmada araştırmacı öncelikle tema veya kategorileri oluşturmuştur ve ardından bunlarla uyumlu veya uyumsuz verileri ortaya çıkarmıştır (Creswell ve Miller, 2000: 124). Buradaki amaç

kategorilerin çalışma konusu fenomene ilişkin olayların nedenlerini açıklayıp açıklayamadıklarını doğrulamaktır (Shenton, 2004).

Araştırmanın dış geçerliliği katılımcıların yansız, rastgele olarak seçilmesi ile de sağlanmıştır.

3.5. Bulgular

Araştırmaların bulguları doküman analizi ve görüşme bulguları olmak üzere iki başlık altında detaylı olarak sunulmuştur. Doküman analizi kısmında araştırmacının Bergama ilçesi ile ilgili ulaştığı ve araştırmada kullandığı önemli dokümanlar verilmiştir. Görüşme bulguları kısmında araştırmacının, araştırmaya katılan katılımcılardan elde ettiği veriler aktarılmıştır.

3.5.1. Doküman Analizi Bulguları

Araştırmacı yaptığı doküman analizi bulgularını Tablo 3.4’de detaylı olarak sunmuştur.

Tablo 3.4 Doküman Analizi Bulguları

Sıra No	İncelenen Doküman Türü	İncelenen Materyalin Adı, Yazar ve Konusu	Metin	Görsel	İçerik	Erişim Tarihi	Kaynak
1	Bildiri Kitabı	Uluslararası Bergama Sempozyumu/ Bergama’da Halk Müziğe Alanında İlk Tespitler ve Çözümlemeli Bir İnceleme / Reyhan Altınay / Bergama Türküleri ve Ezgileri ile ilgili olarak bu kaynaktan yararlanılmıştır .	Var	Var	Metin: Yapılan araştırmada; Bergamalı Mahalli müzisyenlerinin azaldığı halk müziğinin önemi kaybettiği ve yerini oyun havalarına bıraktığı belirtilmiştir. Görsel: Halk müziklerinin notaları sunulmuştur.	17.07.2018	İzmir Milli Kütüphane/ Konak
2	Bildiri Kitabı	Uluslararası Bergama Sempozyumu/ Kermeslerin Kültür ve Turizme Katkıları / Eyüp Eriş, Nagehan Çetinkaya, İsmail Kalkın	Var	Var	Metin: Bergama’da İlkçağdan başlayarak yapılan şenliklerden bahsedilmiştir. Athena Nikephoros Şenlikleri, Demeter ve Tohum Atma Şenlikleri, Baküs ve Bağ Bozumu Şenlikleri, Hıdırrellez ve günümüzde yapılan Bergama Kermesinden detaylı olarak anlatılmıştır. Günümüzde bu kermeslerden sadece Bergama Kermesi kalmıştır.	17.07.2018	İzmir Milli Kütüphane/ Konak

Sıra No	İncelenen Doküman Türü	İncelenen Materyalin Adı, Yazar ve Konusu	Metin	Görsel	İçerik	Erişim Tarihi	Kaynak
					Ayrıca çalışmada eskiden Bergama Kermesi'nde yapılan etkinlikler anlatılmış görseller ile desteklenmiştir.		
3	Bildiri Kitabı	Uluslararası Bergama Sempozyumu/ Bergama'nın (Pergamon) UNESCO Dünya Kültür Miras Listesine Alınması İçin Yapılması Gerekenler/ Mehmet Tuncer	Var	Yok	Metin: Günümüzde Bergama ilçesi UNESCO Dünya Mirası Listesinde yer almaktadır. Bu süreci daha detaylı öğrenmek amacıyla bu kaynaktan da yararlanılmıştır.	17.07.2018	İzmir Milli Kütüphane / Konak
4	Bildiri Kitabı	Bergama Turizmde Yaşanan Sorunlara Turizm Coğrafyası Yaklaşımıyla Çözüm Arayışları /Emre Ataberk	Var	Yok	Metin: Bergama'nın turizm çekicilikleri ile birlikte Bergama ilçesinin turizmdeki sorunlarına yer verilmiştir. Görsel: İncelenen dokümanda herhangi bir görsel sunulmamıştır.	17.07.2018	İzmir Milli Kütüphane / Konak
5	Bildiri Kitabı	Uluslararası Bergama Sempozyumu / Alman Arkeoloji Enstitüsü'nün Pergamon'daki Restorasyon Projeleri / Martin Bachmann	Var	Var	Metin: Bildiride Alman Arkeoloji Enstitüsü tarafından yapılan restorasyon çalışmaları sunulmuştur. Özellikle çalışmada Kızıl Avlu restorasyonu ele alınmıştır. Görsel: Alman Arkeoloji Enstitüsü'nün fotoğraf arşivinde bulunan çeşitli görseller verilmiştir.	17/07/2018	İzmir Milli Kütüphane / Konak
6	Yönetim Planı	UNESCO Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzajı Alan Yönetim Planı/ Bergama Belediyesi ve UNESCO Birimi	Var	Var	Metin: UNESCO Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzajı Alan Yönetim Planı'nda sit alanı içerisinde yer alan kültürel miras değerlerine ilişkin unsurlara yer verilmiştir. Ayrıca somut olmayan kültürel miras değerleri anlatılmıştır. Günümüzde Bergama Kermesi'nde yapılan faaliyetlerde anlatılmıştır. Alan yönetiminde belirlenen stratejiler ve hedefler anlatılmıştır.	15.03.2019	Bergama Araştırmaları Kütüphanesi/ Ayrıca alan yönetim planı belediye tarafından halka açık olarak web sayfası üzerinden sunulmaktadır. http://bergama.bel.tr/bergama/Images/files/unesco/071

Sıra No	İncelenen Doküman Türü	İncelenen Materyalin Adı, Yazar ve Konusu	Metin	Görsel	İçerik	Erişim Tarihi	Kaynak
					Görsel: Bergama ilçesinin somut ve somut olmayan kültürel miras değerlerine ilişkin çeşitli görseller sunulmuştur.		12017bergamaalanyonetimplani.pdf
7	Kitap	Bergama Kültür ve Sanat Vakfı/ Bergama Halk Evleri Yayını/ Bergama'da Köyler Tırmanlar Köyü/ Osman Bayatlı	Var	Var	Metin: Tırmanlar Köyü'nün somut ve somut olmayan kültürel miras değerleri detaylı olarak anlatılmıştır. Görsel: Tırmanlar Köyü'nün krokisi verilmiştir. Ayrıca bölgede bal üretimin olmasından dolayı kovanları gösteren üç tane fotoğraf sunulmuştur. Bunun dışında bu köye ait görsel sunulmamıştır.	20.12.2018	Bergama Araştırmaları Kütüphanesi
8	Kitap	Bergama Kültür ve Sanat Vakfı/ Bergama Halk Evleri Yayını/ Bergama'da Köyler Dört Çepni Köyü /Osman Bayatlı	Var	Var	Metin: Bu bölgedeki ağız ve şive dikkat çekicidir. Bölge hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca kültürel miras değerlerine ilişkin kısaca bilgi verilmiştir. Tırmanlar ve Çepniler köyleri arasında gelenek ve göreneklere ilişkin farklılıklara rastlanmamıştır. Görsel: İlgili dokümanda köylülerin yöresel kıyafetleri ile ilgili fotoğraflara yer verilmiştir.	20.12.2018	Bergama Araştırmaları Kütüphanesi

Bergama'da Halk Müziğe Alanında İlk Tespitler ve Çözümlemeli Bir İnceleme adlı çalışmada Bergama ilçesine özgü eserler örnek olarak gösterilmektedir. Bu örnek eserler Bergama ilçesinin halk kültürünü oluşturmaktadır. Araştırmancının bu çalışmayla ilgili olan kısmı ise; dokümanda Bergamalı mahalli müzisyenlerinin azaldığı, halk müziğinin önemi kaybettiği ve yerini oyun havalarına bıraktığı belirtilmiş olmasıdır. İncelenen doküman bu araştırmancının Bergama ilçesinin somut olmayan kültürel miras değerlerinden biri olan müzik ve halk oyunları çerçevesinde ayrıca sunulmuştur.

Alman Arkeoloji Enstitüsü'nün Pergamon'daki Restorasyon Projeleri adlı dokümanında; Pergamon Antik Kenti'nde ilk restorasyon çalışmasının mimar Wilhelm Dörpfeld tarafından yapılmış olduğu öğrenilmektedir. 1900'lerde Alman Arkeoloji Enstitüsü'nün Pergamon Antik Kenti'nde başlattığı restorasyon çalışmaları günümüzde de devam etmektedir. 2006 yılından sonra Alman Arkeoloji Enstitüsü restorasyon çalışmalarını

Akropolis'ten Aşağı Kent'e taşımıştır. Aşağı Kent'te gerçekleştirilen restorasyon çalışmalarından bir tanesi de Kızıl Avlu'dur. Kızıl Avlu'daki ilk restorasyon çalışması dönemin Bergama Müze Müdürü Osman Bayatlı tarafından 1940'larda; ancak yapının üst bölümleri restore edilmemiş ve eksik kalmıştır. 2002 yılında tekrar bir araştırma projesine başlanmış ve bu araştırma sonucunda Kızıl Avlu'daki tüm kalıntılar kaydedilmiştir. 2006 - 2010 yılları arasında çeşitli restorasyon çalışmalarının alanda devam ettirildiği anlaşılmaktadır. Kızıl Avlu'daki restorasyon çalışmalarının uzun yıllar sürdüğü P28, P32, P35, P36 kodlu katılımcılar tarafından da ifade edilmiştir. Bu dokümanda ilk yapılan restorasyon çalışmalarının detayları anlatılsa da kullanılan malzemelerle ilgili veya orijinale uygun olup olmadığı hakkında bilgi verilmemiştir. Bunun yanı sıra Alman Arkeoloji Enstitüsü'nün arşivinde bulunan Kızıl Avlu'nun planını gösteren bir görsel verilmiştir. Bu görselde, katılımcıların Bergama ilçesinin altından geçtiğini söylediği tüneller araştırmacı tarafından da belirlenmiştir.

Tablo 3.4'te sıra no 2 olan araştırmada kermeslerin kültür ve turizme katkıları sunulmuştur. Bu kapsamda Bergama'da yapılan İlk Çağ'dan yörede gerçekleştirilen bütün etkinlikler ve şenlikler ele alınmıştır. Araştırmada Athena Nikephoros Şenlikleri, Demeter ve Tohum Atma Şenlikleri, Baküs (Bakkhus) ve Bağ Bozumu Şenlikleri, Hıdırellez gibi şenlikler hakkında genel bir bilgi verilmiştir. 1941'den günümüze kadar devam eden Bergama Kermesi ile ilgili geçmişte yapılan etkinliklerin daha geniş olduğu, bugün yapılan etkinliklerin daha kısıtlı olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin; geçmişte Bergama Kermesi'nde Asklepion açık hava tiyatrosunda Eşber, Kral Oidipus, Atinalı Timon, Elektra, Godom ve Salome gibi klasikler sergilenmekteydi. Bergama Kermesi sadece Bergama ilçesi ile sınırlı olmayıp Dikili, Çandarlı ve Kınıkbağlar'ı da içine alan geniş bir alana yayılmıştı. Bergama Kermesi'nde, kermes günleri farklıydı. Yani parşömen günü, Dikili günü, bale günü, güreş günü, tiyatro günü, Kozak günü, misafirler günü, folklor günü, erdemliler günü, atalar günü, Kleopatra günü, esnaf ve sanatkarlar günü, kibar günü, Şentürk günü, kardeş şehir günü, gençlik günü, denizcilik günü, keşkek günü Osman Bayatlı günü gibi birçok farklı etkinlik farklı günlerde ve değişik konseptlerde yapılmaktaydı. Araştırmada ayrıca Haluk Ökeren'in Bergama ilçesinde yerli gazetede çıkan bir makalesine de yer verilmiştir ve bu makalede kermeste yapılan milli kıyafet balosundan bahsedilmiştir. Bu baloda kadınlar yöresel kıyafetlerini giyerek sokağa çıkarılmış ve bu durum canlı etnografya müzesine benzetilmiştir. Ökeren kermesin sürdürülmesinin ilk amacı olarak folklor ve etnografya bakımından kıymetli hazinelerin meydana çıkarılması, milli uyumun yaratılması, örf ve adetlerin yaşatılması olarak belirtmiştir. Ancak günümüzde Bergama Kermesi bu şekliyle devam ettirilmemektedir.

Tablo 3.4'te sıra no 3 olan araştırmada Bergama'nın UNESCO Dünya Kùltür Mirası Listesi'ne alınması için yapılması gerekenlerden bahsedilmiştir. Ayrıca UNESCO Dünya Kùltürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme'ye, Dünya Miras Fonu'na, adaylık kriterleri ve alan yönetimi kavramına da değinilmiştir. Alan yönetimi; sit alanları ve ören yerleri ile bunların etkileşim alanlarının doğal bir bütünlük içerisinde korunması, yaşatılması, değerdendirilmesi, geliştirilmesi ve toplumun kùltürel eğitsel ihtiyaçlarıyla buluşturulması amacıyla oluşturulmuş bir yönetim birimi olarak tanımlanmıştır (Kùltür ve Tabiat Varlıkları Koruma Mevzuatı 2863 sayılı Kùltür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kanunu, Madde 3/a-10). Alan yönetiminden beklenen amaç sit alanları ve ören yerlerinde ekonomik, kùltürel ve eğitsel olarak en üst seviyede yararlanılmasıdır. Araştırmada alan yönetimi ve idari yapılanma ile ilgili olarak bilgi verilmiştir. Bergama'nın UNESCO Dünya Miras Listesine girmesi amaç ile yapılanlar ve yapılması gerekenlerle ilgili olarak araştırmada genel bir bilgiye yer verilmiştir. Araştırma bu listeye girmeden önce yapıldığı için yapılması gerekenlerle ilgili öneriler sunulmuştur. Ayrıca dönemin belediye başkanının yaptığı çalışmalar, konuşmalar, konferanslara da yer verilmiştir.

“Bergama Turizmde Yaşanan Sorunlara Turizm Coğrafyası Yaklaşımıyla Çözüm Arayışları” adlı araştırmada Bergama'nın turizm çekicilikleri ile birlikte Bergama ilçesinin turizmdeki sorunlarına yer verilmiştir. Özellikle Bergama turizminin sorunlarından bahsetmek gerekirse turist ve konaklama azlığı sorunu, kùltür turizminin yapısından kaynaklanan sorunlar, turizm çekiciliklerinin tümüyle değerdendirilememesi sorunu, turizmin Bergama kent merkezi ve çevresinde yoğunlaşma sorunu ve diğer sorunlar olmak üzere detaylandırılabilir. Bergama ilçesinde konaklama imkânları sınırlıdır ve bu yüzden turistler bölgeye günübirlik olarak gelmektedir. Bu nedenle bölgede kùltür turizminin gelir getirici yönü zayıf kalmaktadır. Araştırmada turizm çekiciliklerin tümüyle değerdendirilmemesi sorunu Bergama'da kùltürel turizmi dışında termal turizmi, gastronomi turizmi, agroturizmi, eko turizm, kırsal turizm gibi fırsatlar bulunduğundan bahsedilmiştir. Ayrıca çeşitli aktivitelerin de yapılmasına elverişli olduğu bir bölge olduğu ifade edilmiştir. Bergama ilçesinde kùltürel turizm hareketlerinin bir iki yerde toplanması ilçede turizmin dengesiz dağılımını beraberinde getirmiş olduğu hatta antik döneme ait yerlerin daha çok ziyaret edildiğı ve bu durumun kent merkezindeki Türk dönemine ait eski Bergama kent dokusunun az bilinmesine sebep olduğu ifade edilmiştir. Aynı zamanda bu durumun kùltürel turizmin kendi içinde bile bir ziyaret dengesizliğı yarattığı ifade edilmiştir.

Osman Bayatlı'nın “Köyler Tırmanlar Köyü” adlı kitabında Tırmanlar Köyü'nün coğrafi konumu, doğal güzellikleri, geçim kaynakları, inançları, gelenek ve görenekleri,

konuşma ifadeleri ve şiveler gibi birçok unsur ele alınmıştır. Köyde yapılan dokumacılık faaliyetleri kırpıt (yünden), alaca (pamuktan), mintanlık (yün ve pamuk) dokumalardır. Kitapta eskiden köydeki insanların hastalık, ağrı veya yaralar için çeşitli ot veya besinlerle yaptıkları karışımlara da yer verilmiştir. Tırmanlar köyünde özellikle arı yetiştiriciliği var olduğundan bölgede atasözlerinin de bal üzerine olduğu görülmüştür. Köye özgü manilerden ve türkülerden örnekler verilmiştir. Köylülerin bazı inançlarından bahsedilmiştir. Örneğin; yağmur istemek için Akçenger, Pireveliler, Yoğurtdöken, Çobanlar ve Hacılar köylüleri birlikte Tırmanlar Köyü'nün Balaban Dede tepesinde toplanıp çeşitli yemekler pişirir, dua edilmiştir. Hıdırellez'de ise köylüler gün doğmadan kalkar. Başlarına ısırgan takıp hasır yakarlar ve “ağrım acım savrula, harman savrula” diyerek ateş üzerinden atlanırmış. Bu ateşe taş atılır, geceden kilim ve halıları güveden korunmak için avluya serilir, o gün iş yapılmaz, çıban çıkar diye yumurta ellenmez, sinek olmasın diye pekmeze el sürülmez, kara böcek olmuş diye un elenmezmiş. Hıdırellez günü yine çeşitli yemekler pişirilir. Bütün köy halkı Koca Çaya giderlermiş. Bir tarafta kadınlar diğer tarafta erkekler olmak üzere eğlenirler, kadınlar ve erkekler kendi aralarında çeşitli oyunlar oynarlarmış. Köyde bir cenaze olursa hiç kimse o gün cenaze kaldırılmadan herhangi bir işe girişmez. Köye dönünce cenaze çıkan eve gidilir orada dualar edilmiştir. Kitapta düğünlerle ilgili olarak çeşitli örf adetlere yer verilmiştir. Örneğin; kız evi nişan haftasında oğlan evine telli çiçek ve çerez dolu mendiller gönderir ve düğüne kadar iki ev arasında hediyeleşme devam edermiş. Köylerde düğünler salı gününden başlar cuma günü sona erermiş. Düğünün ilk gününe “dübek günü” denilir. Dübek günü çalgılar eşliğinde üç erkek kış keklik (keşkek yapmak için buğday) döverler. Taş dibekte ağaçtan tokmaklarla buğday dövülürken damadın diğer arkadaşları zeybek oynar. Kadınlar ise kız evinde kızın başına kına yakarlar ve şerbet dağıtırlarmış. Gece olduğunda çalgılarla kız evi oğlan evine düğün kutlamasına giderler. Onlara tepsilerle börek götürürlermiş. Ertesi gün dışardan gelecek konuklar konuk evlerine yerleştirilir. Oğlan evine sağdıçlar gelir, güveye elma ve nar atırmış. Akşam yemeğinden sonra kadın erkek çalgılarla oğlan evine kınaya giderler ve kapının arkasına serilmiş yazmanın üstüne erkekler para atarlar ve burada oyun oynarlarmış. Kadınlar ise kına töreni yaparlarmış. Günümüzdekinden farklı olarak sırayla kaynana, sağdıçlar, konu komşu kına tepsisine para atarlarmış. Ertesi gün kız evine çeyiz inmeden kız evi oğlan evine bir adam gönderir. Burada kız evi oğlan evinden iki şahit çağırarak orada istediklerini söyler ve bu o gün imam nikahı kıyılır. Daha sonra yine dualar edilir şerbet içilir gelin ata bindirilir. At üzerinde nikah tekrar edilir ve herkes şahit olur. Böylece gelin alayı başlar ve tüm köy gezilir. Nikah olduktan sonraki gün (Perşembe) önce cirit oynanır sonra pehlivanlar güreşir. Yemekten sonra gelin almaya gidilir. Kız ata

bindirildiğinde babası başından buğday ve para atar. Erkek evine geldiklerinde bu sefer oğlan babası aynı şeyi tekrar eder. Kitapta Kırmanlar köyünün konuşma ağızları ile ilgili karşılıklı konuşmalara örnek verilmiştir. Bu şekilde bölgede ağız ve şive farklılığı olduğu ortaya konulmuştur.

Osman Bayatlı'nın yukarıda değinilen kitabında olduğu gibi “Köyler Dört Çepni Köyü” adlı kitabında da benzer şekilde coğrafi konumu, doğal güzellikleri, geçim kaynakları, inançları, gelenek ve görenekleri, konuşma şekli ve şiveler gibi birçok unsurdan bahsedilmiştir. Çepini aşireti Pınarköy, Narlıca, Tepeköy, Yalnızev, Sarıdere, Deliktaş (Dikili ve Çandarlı bölgesinde), Büyükoba (Kınık), Arpaseki, Ularca, Karaçam ve Almadere olmak üzere 11 tane köy kurmuştur ve ilk dört sırada olan Pınarköy, Narlıca, Tepeköy, Yalnızev dört Çepni Köyü'nü oluşturur. Özellikle Çepni köylülerinin kendi aralarında geliştirdikleri şive ve dil ile ilgili olarak Osman Bayatlı kısa bir sözlük vermiştir. Köylülerin kullandığı kelimelerden birkaç örnek vermek gerekirse; Ba (evet), edik (ayakkabı), cavra (köpek), gezzem (keçi), gızlancelik (duvak), çığa (ev), yazıcı (tavuk) olarak ifade edilmektedir. Köye ait Yıldızdağ ve Uyan Yavrum türküsü uzun havalarına yer verilmiştir.

Yerel yönetimin yayınlamış olduğu “Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzajı Alan Yönetim Planı” 2017 - 2021 yılları arasını kapsayacak bir biçimde hazırlanmıştır. Plan hazırlama ekibi; Bergama Belediyesi'nden iki şehir planlayıcı ve iki arkeolog, mimar, filolog, sosyolog, harita mühendisi, restoratör, inşaat teknikeri, uluslararası ilişkiler uzmanından oluşmaktadır. Ayrıca siyaset bilimi ve kamu yönetimi uzmanı olan bir öğretim görevlisi ile, belediyenin bünyesinde iktisatçı ve işletme bölümlerinden birer kişi de yer almaktadır. Alan yönetim planının amacının “Bergama ve Koruma denildiğinde akla gelebilecek her türlü soruya ve soruna en akılcı ve en doğru çözümü getirebilecek bir mekanizma kurmak olduğu; ayrıca bu mekanizma içinde Bergama'yı tüm zenginlikleri ile gören ve tüm zenginliklerinin korunması ve sağlıklı şekilde nesillere aktarılması için çalışacak herkesi ve tüm kurumları ahenkle bir araya getirmek” olduğu belirtilmiştir. Planda Bergama ilçesinin tarihi, somut ve somut olmayan kültürel miras değerlerine ilişkin açıklamalar yer almaktadır. Somut olmayan kültürel miras değerlerine ilişkin karatabakçılık, Bergama Kermesi, tel kırma, sepetçilik, yorgancılık, Bergama dokumaları ve halıları, klarnet çalma, çeyiz ve çeyiz serme, sünnet yatağı verilmiştir. Doğal miras alanı olarak Kozak Yaylası verilmiş ve buradaki kozak fıstığı üretiminden, fıstıkçamı alanlarından bahsedilmiştir. Ayrıca Kozak Yaylası dışında hiçbir doğal kültürel miras değerinden bahsedilmemiştir. Somut kültürel miras ile ilgili olarak Bergama ilçesinin tarihi sunulurken, Helenistik Dönem, Roma Dönemi, Osmanlı Dönemi ve Cumhuriyet Dönemi olarak ayrılarak somut kültürel miraslarına tek tek değinilmeden bir

anlatım yapılmıştır. Bergama ilçesinin Dünya Miras Listesi'ne girmesini sağlayan kriter ise şunlardır; yaratıcı insan dehası ürünü olması; belli bir zaman diliminde veya kültürel mekanda, mimarinin veya teknolojinin, anıtsal sanatların, gelişimde, şehirlerin planlamasında veya peyzajların yaratılmasında, insani değerler arasındaki önemli etkileşimi göstermesi; kültürel bir gelenek veya yaşayan ya da kayıp bir uygarlığın tek veya en azından istisnai tanıklığını yapması; insanlık tarihinde bir veya birden fazla anlamlı dönemini temsil eden yapı tipinin ya da mimari veya teknolojik peyzaj topluluğunun değerli bir örneğini sunması; istisnai düzeyde evrensel bir anlam taşıyan olaylar beta yaşayan gelenekler, fikirler, inançlar veya sanatsal ve edebi eserlerle doğrudan veya maddeten bağlantılı olması. Alan yönetim planında stratejik amaçlar ve eylem planı da sunulmuştur. Bergama ilçesinde yapılacak rövele ve restorasyon çalışmaları ile ilgili çok kısa bilgiler ve sorumlu kurumlar, finansal kaynaklar sunulmuştur. Alan yönetiminde yer alan stratejik amaçlardan sekiz tanesi aşağıda aynı şekilde sunulmuştur:

1. Bergama'nın üstün evrensel değerleri hakkında farkındalık yaratan ve aynı zamanda kentin kültürel yaşamını destekleyici, eğitim merkezleri olarak da kurgulanan konsept müzeler kurulması (Parşömen İşlik Müzesi, İsa Çelik Fotoğraf ve Görsel Sanatlar Müzesi, Halı İşlik Müzesi, Galenos Antik Tıp Müzesi, Kent Müzesi).
2. Araştırmacıların ve halkın kentin çok katmanlı miraslarına erişimi konusunda destek olmak. Halkın düzenli olarak ören yerlerini ziyaret edebilmesi için yıla yayılan mahalle gezileri düzenlemek.
3. Koruma ve yaşatma çalışmalarında, halkın düzenli olarak çalışmaların ve karar alma mekanizmasının içinde olmasını sağlamak için mahalle toplantıları, ev ziyaretleri gerçekleştirilmesi ve şikâyetleri olanların dinlenmesi için özel görüşmeler düzenlenmek.
4. Alana araştırma veya eğitim için gelen bilim insanlarına, öğrencilere gerekli lojistik ve rehberlik hizmetlerini vermek. Alana araştırma için gelen bilim insanlarının UNESCO Dünya Miras Alan Yönetimi Birimi kütüphanesine ve dijital arşivine erişimini sağlamak.
5. Vatandaşların özellikle de gençlerin Bergama'nın üstün evrensel değerlerini öğrenmesine yönelik düzenli mahalle, okul veya konsept eğitim faaliyetleri yürütmek. Bergama'nın üstün evrensel değerleri içinde tanınırlığı düşük olan Tümülüsler ve Tümülüsler çevresinde getirilen kat yükseklik sınırları hakkındaki eğitimlere ağırlık vermek.
6. Vatandaşların özellikle de gençlerin Bergama'nın üstün evrensel değerlerini öğrenmesine yönelik basım ve yayın faaliyetlerini sürdürmek.

7. Örgün eğitimde kullanılacak ‘‘Kültürel Koruma ve Bergama’’ materyallerinin geliştirilmesi ve bu materyallerin yıl boyu okullarda kullanılmasını sağlamak.

8. Bergama hakkında yapılan araştırmalarda, kentin çok katmanlı ve çok miraslı yapısının daha fazla ele alınmasını desteklemek (kent planlaması, sanat tarihi ve mimarlık vb. alanlarında çalışan bilim insanlarının ve araştırmacıların Bizans, Beylikler Dönemi, Erken Osmanlı Dönemi ve Geç Osmanlı Dönemleri’nde Bergama’nın durumu üzerine yaptıkları çalışmalara lojistik destek vermek. Çalışmaların yayınlaşmasına finansal katkı sağlamak) gibi birçok eylem planı yer almaktadır.

3.5.2. Görüşme Bulguları

Görüşme metinlerinin tematik yöntem ile analizi sonucunda dört ana tema ve on bir alt tema ortaya çıkarılmıştır. Bunlar içerikleri ile birlikte Tablo 3.5’de verilmiştir. Bulgular sunulurken birebir görüşmelerden ve görüşmede alınan notlardan doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Alıntıların aktarımında 3.2.5. Örneklem ve Veri Geliştirme s. 57’de Tablo 3.3’de yer alan katılımcı kodları kullanılmıştır. Bulgular detaylı açıklanmadan önce Tablo 3.5’de verilen kodlamaların birbirleriyle ilişkili ve örtüşür olduğu saptanmıştır. Üzerinde durulması gereken diğer bir unsur ise görüşme soruları sorulmadan önce araştırmacı, somut ve somut olmayan kültürel miras ile ilgili örnekler vererek açıklamalarda bulunmuştur. Buradaki amaç, katılımcıların zihninde kültürel miras fenomeninin somutlaştırılması ve anlaşılmasını sağlamaktır. Yapılan analiz sonucunda katılımcıların cevapları kodlandığında Tablo 3.5’te gösterildiği gibi nihai alt temalar oluşturulmuştur. Oluşturulan bu alt temalar, kodlanan cevapları kapsar niteliktedir.

Elde edilen bulgular doğrultusunda dört adet tema ve bu temaların altında on bir adet alt tema ortaya çıkarılmıştır. İlk tema Bergama ilçesindeki kültürel mirası ortaya koymaktadır. Bu tema altında somut ve somut olmayan kültürel miras adlı iki alt tema yer almaktadır. Koruma teması altında engelleyici faktörler, destekleyici faktörler ve bireysel faktörler yer almaktadır. Sorumluluk bilinci teması altında yerel halkın kültürel mirasın koruma konusunda sorumlu bulunduğu kurum ve kuruluşlar ortaya çıkarılmıştır. Bu kapsamda yerel yönetimler/belediye/STK, müze/Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü ve çeşitli bakanlıklar/devlet olmak üzere üç alt tema yer almaktadır. Sürdürülebilirlik ve aktarım temasında ise bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmaları olmak üzere iki alt tema yer almaktadır.

Tablo 3.5 Bulgular

Temalar	Alt temalar	İçerik
Kültürel Miras	Somut Kültürel Miras	Bu alt tema başlığı altında katılımcılara göre somut kültürel miras değerleri incelenmiştir. Katılımcıların ifadelerinden yola çıkarak kültürel kimlik eksikliği ve küreselleşmenin etkisi ön plana çıkan unsurlardır.
	Somut Olmayan Kültürel Miras	Bu alt tema başlığı altında katılımcılara göre somut olmayan kültürel miras değerleri irdelenmiştir. Katılımcıların ifadelerinden yola çıkarak kültürel miras fenomenine ilişkin kimlik, küreselleşme, değişen toplum düzeni (modernizmin etkisi), adet ve göreneklerin unutulması, düzenlenen kermesin etkin kullanılmaması gibi unsurlar ön plana çıkmıştır.
Koruma	Engelleyici Faktörler	Kimlik, küreselleşme, definecilik, yanlış restorasyon uygulamaları, kültürel değerlerin giderek kaybolması, mekanların bozulması ve sit alanı olmasından dolayı kaynaklı sorunlar ön plana çıkmıştır.
	Destekleyici Faktörler	Kültürel mirasın korunmasında ve aktarılmasında tanıtıcı faktörlerin etkin kullanılmaması sorunu ele alınmıştır.
	Bireysel Faktörler	Bu tema alt başlığında katılımcıların kültürel mirası korumalarının gerekçeleri sunulmuştur. Ayrıca katılımcıların kültürel mirası koruma anlayışlarını da içermektedir.
Sorumluluk Bilinci	Yerel Yönetim/Belediye/STK	Katılımcılar kültürel mirasın korunmasının ve aktarılmasının sorumluluğunu yerel yönetimlere yüklemişlerdir.
	Müze/Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü	Katılımcılar kültürel mirasın korunmasının ve aktarılmasının sorumluluğunu müze ya da Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğüne yüklemişlerdir.
	Çeşitli Bakanlıklar ve Devlet	Katılımcılar kültürel mirasın korunmasının ve aktarılmasının sorumluluğunu devlet ve bakanlıklara yüklemişlerdir.
Sürdürülebilirlik Aktarım	Bilgilendirme Çalışmaları	Katılımcılar kendi kültürel miras değerlerine ilişkin nasıl bilgilendirilebilecekleri yönünde çalışmalar üzerinde durmuştur. Bu kısımda kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilirliği kapsamında katılımcılar tüm yönetim birimlerinin yaptıkları çalışmalardan haberdar olmak istediklerini belirtmişlerdir.
	Bilinçlendirme Çalışmaları	Katılımcıların kültürel mirasın sürdürülmesine ilişkin toplumsal hafızaya değinilerek bilinçlendirmeye yönelik çalışmalar ele alınmıştır.

3.5.2.1. Kültürel Miras

Katılımcılara yönetilen birinci ve ikinci soru sırasıyla “Bergama’nın somut kültürel mirasları nelerdir?”, “Bergama’nın somut olmayan kültürel mirasları nelerdir?” şeklindedir. Bu soruların cevaplarına bağlı olarak ortaya çıkan ilk tema kültürel miras unsurudur. Bu ana temaya ait somut ve somut olmayan kültürel miras olarak adlandırılan iki alt tema oluşturulmuştur. Somut kültürel miras olarak adlandırılan temada katılımcılar kendileri

yaşadıkları mekânla özdeşleştirerek kimlik duygusu ön plana çıkmıştır. Bu anlamda P9, P31, P19, P38, P30, P38, P20, kodlu katılımcılar kültürel kimliğe ve toplumsal kimliğe vurgu yapan “Bergamamız”, “Akropolümüz” vb. şekilde ifadelerde bulunmuşlardır ancak çoğu katılımcının ifadesi bu şekilde olmamıştır. Ayrıca katılımcılar tarafından ortak olarak bilinen somut kültürel miras değerleri ilgili ifadeleri de aşağıdaki gibidir:

“...Kalemiz meşhur. Müzemiz, Asklepeion’umuz var. Camilerimiz var. Ulu Camii, Şadırvan Camii. Kızıl avlu hem eskiden kiliseymiş. Yenilendi. Cem evleri var. Kozak yaylamız var. Başka bir şey diyemiyorum yok başka”. (P9)

“...Zeus Sunağı, Bazilika-Kızıl Avlu, Asklepeion, antik tiyatro, bizi biz yapan tarihi kalıntılar bunlar”. (P28)

“Ayvazelimiz var. Müzelerimiz, hamamlarımız var”. (P31)

“Kalemiz, camilerimiz, Zeus sunağımız var ama çaldılar resmen, gözümüzün önünde gitti. Güzellik ılıcalarımız var”. (P30)

“Asklepeion’umuz var. Kalemiz... Oralar güzeldir. Müzemiz, Kozak Yaylamız var. Kendi köyümüzde Ulu Çınarımız var. Kaç yüz yıllık. O kadar büyük ki dalları demirle desteklenerek ayakta tutuluyor. Kozak fıstığımız da meşhur”. (P19)

“Akropol var, Kalemiz var, Asklepeion var. Başkada bir yerimiz yok. Camilerimiz var ama tarihi değil. Yeni Camii ve Ulu Camii var”. - Hamam? “Hamam var iki tane öyle işte”. (P38)

“Bergama Kalesi var. Ayvazeli, Kozak Yaylası, Viran Kapısı, Müze var. Bergama bağlarımız vardı ama bitti artık. Ulu Camii, Kulaksız Camii, Yeni Camii Kurşunlu camiimiz var. Hamamlarımız var”. (P20)

Bergama ile ilgili somut kültürel miras unsurları katılımcılara sorulduğunda ortak olarak verdikleri cevaplar doğrultusunda Bergama Kalesi, Asklepeion, Kızıl Avlu (Bazilika)’nın öne çıktığı görülmüştür. P32 ve P12 kodlu katılımcılar hemen hemen aynı cevapları vermişler bu durum toplumun hafızasında Bergama ilçesinin somut kültürel miras değerlerine ilişkin Bergama Kalesi, Asklepeion, Kızıl Avlu’dan başka bir imge oluşmadığı söylenebilir. Katılımcıların ifadeleri aşağıdaki gibidir.

“Bergama Kalesi, Asklepeion, Kızıl Avlu ve birkaç cami var. Şimdi isimlerini hatırlayamıyorum. Aklıma gelenler bunlar”. (P32)

“Akropolis, kale, Kızıl Avlu başka aklıma bir şey gelmiyor şuan.” (P12)

“Bergama tarihi küçük bir kent. Emeklilerin olduğu bir yer. Neden böyle deniliyor dersiniz. Tarihi bir kent olduğu için. Bergama Yunanlılardan kalma bir şehir, o kadar tarihi bölgelerimiz var ki bilinmiyor...” (P10)

“Meşhur Bergama Kalesi, müzesi var. Tarihi hamamı var. Camiler var. Göçbeldesinde de tarihi camiler var. İnanın aklıma gelmiyor adları.” (P5)

“Akropolis, Asklepeion, Bergama Müzesi, Anıtlar” - Ne anıtı var. “Zeus Sunağı şuan gitti.” (P33)

“Bu tarihi yapılar, Kızıl Avlu, tiyatro, Asklepeion bir yer daha vardı ama hatırlamıyorum. Yani bu tarz şeyler.” (P1)

“Çok var aslında. Kale, Kızıl Avlu, su kemerleri var. Bir sürü yer var pek değer gösterilmiyor. Akropol var. Kale Mahallesi var evler açısından çok güzel. Kız türbesi var orada.” (P2)

“Kızıl Avlu, Kale, Asklepeion, Ayvazeli diye de geçer. Turistik açıktan en önemli bunlar var.” -Sadece turistik açıdan düşünmeyelim. Başka kültürel miras değerlerinizden neler var? “En yaygın olanlar benim dediklerim.” (P37)

“En başta Asklepeion’u söylemek lazım bir de Bazilika var”. (P39)

“Kale var. Asklepeion var. Asklepeion Bergama’nın ilk hastanesidir. Bazilika var. O da dünyanın ilk hastanesi olarak biliniyor. Kale tarafında evler var eskiye ait. Osmanlı-Rum evleri var. Onlar da eskiye ait. Bergama’nın içinde de evler var. Yığma Tepeleri var onlar da eskiye ait.” (P7)

“Bergama’da adınızı attığımız her yer tarihi doku var. Şuan UNESCO’ya bile katıldı, biliyorsunuzdur mutlaka. Kale Mahallesi var Asklepeion var. Bunlar yetiyor insana zaten. Bizans’tan kalma zaten bunlar. Kale mahallesini biliyorsunuzdur. Onun önüne kadar eskiden denizmiş sonra deniz çekiliyor Çandarlı’ya kadar. Zaten onların kanıtları da bulundu. Kale Mahallesinde Atmaca dediğimiz yerde. Kiliseleri var surları var mesela benim evimin tek duvarı enine 20 cm’dir. Delinmiyor. Kız Türbesi var orda. Baba, anne ve çocuk mezarı var oradan atılan oklarla orda vuruluyorlar. Savaşta kalma. Ulu Camii Bergama’nın en büyük camisi. Onu da görmemiz lazım.” (P14)

Kültürel miras ana temasının diğer bir alt teması ise somut olmayan kültürel miras olarak belirlenmiştir. Katılımcıların somut olmayan kültürel miras değerleri ile ilgili ortak görüşleri ise, merkeze yakın bölgelerde gelenek ve göreneklerin kaybolduğu ancak kısmen köylerde devam edildiği yönündedir. Bergama ilçesinde toplam 114 köy bulunmaktadır ve katılımcıların ifadelerine göre her köyün farklı adetleri vardır. Bergama’nın somut olmayan kültürel miras ile ilgili P24, P20, P16 kodlu katılımcıların görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Köylerde gelenek ve görenekler var. Köy halkı birleşir. Bir gün belirlerler. Köy hayrı yapıyorlar. Göçbeli Beldesi, Alibey Köyü’nde Ecikdede hayrı çok meşhurdur. Deve güreşlerimiz var...” (P24)

“... Aşuremiz, Çığırtmamız var keşkek, nohut, yuka dolamalı böreği. Ebe çöreği, keçi bacağı var. Kurabiyelerimiz, yoğurt tatlısı, hoşmerim, un helvamız var. Danteller örgüler dikiş dikilirdi. Demirci halısı bizde yok. Kilim dokurlardı. 20-30 sene evvele kadar dokulurdu. Şimdi kalmadı. Kirmanda dokunurdu onlarla battaniye dokunurdu, çorap yapılırdı. Onlarla şimdi kalmadı...” (P20)

“Bergama’nın kültürleri farklıdır. Türkmen köyleri var, Kapıkaya’da mesela deve güreşleri meşhurdur.” (P16)

Bergama ilçesinin somut olmayan kültürel mirası ile ilgili olarak düğünlere özgü geleneklerin olduğu P27, P28, P5, P31 kodlu katılımcılar tarafından ifade edilmiştir ancak katılımcıların ifadelerine bakıldığında düğünlerdeki adet/geleneklerin birbirinden farklı olduğu söylenebilir. Bu durumla ilgili olarak katılımcıların ifadeleri aşağıdaki gibidir:

“...Bizde hamam günü olurdu. Şimdi hamamlara girilmiyor ki halkı faydalanamıyor. Gelin kısmı toplanır hamama gidilirdi. Hatim duamız okunurdu. Bürümcüklerimiz vardır, nakışlı işlemeli, harbalı elbiseler giydirilirdi geline. Kınası yakılır. Düğünü olur düğün burada iki gün olurdu. Cumadan başlanır. Pazar günü gelin alması olur. 40-50 araba sıralanır, çok güzel merasimlerimiz olurdu. Gelin görme işi olurdu. Bak şimdi onlar mühim Bergama’da. Pazar günü gelin oğlanın evine iner. İnerken damat onu karşılamaya gider. Koluna girer, onun adına da koltuk derler. Biz koltuk görmeye gidiyoruz derdik. Damat alır onu eve götürür gelini sandalyeye bindirirler. Herkes gelin görmeye gelirdi.” (P27)

“...Düğünlerle ilgili birçok farklı kültür olduğu için farklı örf adetler var. Mesela Kozak dediğimiz bölgede düğünler üç gün oluyor. Hala devam ediyor. Orada daha farklı yaşanıyor. Biz 126 tane köye sahip bir ilçeyiz. Onun için hemen hemen her köyde farklı örf ve adetler, yemek çeşitleri var.” (P28)

“Düğünlerde olan. Kız kaçırma var. Kızın elleri bağlanır 41 kere, damat bunu çözer. Kız tarafı erkek tarafına baskına gider. Damada sağdıçları tarafından hediye yapılır. İç içe geçirilmiş kutuların içinde onun içinde ya hıyar ya emzik çıkar genelde. Sağdıçları düşünce ayakkabısını kaybedebiliyorlar, damadın kravat yakabilirler.” (P28)

“...Kaynana donu yakmaya gideriz. Diyelim ki sen benim gelinimsin. Ben Kurfanlı Köyü’nde oturuyorum. Senin ailen de buranın herhangi bir köyünde oturuyor. Biz seni almaya geldik. Sana kınanı yaktık. Biz evimize geri döndük. Sonra kız tarafı gelir. Bizde şalvar giyeriz. Şalvarımı alırsınız, bir çomağa dolayıp yakarsınız. Biz de size envayi çeşit yemekler, çerezler sunarız. Yanına da çayımızı koyarız. Gelinin elini ayağını bağlarlar, çok düğüm atarlar. Aynı kıyafetten arkadaşlarına da giydirirler. Damadın gözlerini bağlarız. Damat elleye elleye gelini bulmaya çalışır ve hangisi olduğunu bilir. Bir de o düğümleri damat tek tek çözer, damadın sabrı ölçülür, elleri kınalı gelinin elini ayağını damat yıkar. Gelin hiç ellemez. Damat gelinin elini yıkadıktan sonra karşılıklı dümbek ile karşılıklı oynarlar. Orada herkes eğlenir. Ertesi günde gelin almaya gidilir.” (P31)

P26, P22 kodlu katılımcılar düğün gelenekleri için farklı bir yorumlamada bulunarak geleneksel bir durum olmadığını ifade etmişlerdir. Bu duruma ilişkin katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

“Düğünler bilindiği gibi. Kınada harbalı giyerler.” (P26)

“Örf adet düğünlerimiz farklı değil Bergama’ya özgü bir şey yok. O da birçok yerle aynı çok farklılık yok aslında. Bir şey farklı diye biliyorum Kozak’tan kız almak çok zormuş, damadın önünü keserler, para alırlarmış. Örf adet olarak çok bilmiyorum.” (P22)

Somut olmayan kültürel miras değerlerinden biri olan Uluslararası Bergama Festivali ile ilgili olarak katılımcılar, yapılan festival üzerinden belediyenin ticari amaç güttüğünü, gelenek ve görenekleri yansıtmayan bir etkinlik olduğunu ileri sürmüşlerdir. Her yıl düzenlenen Uluslararası Bergama Festivali’nin Bergama’yı tanıtan ya da insanları Bergama’ya çeken hiçbir yönünün olmadığını vurgulamışlardır. Katılımcıların ifadelerine dayanarak Bergama’nın somut olmayan kültürel miras değerlerinde küreselleşmenin ve modernizmin etkisi görülmektedir. P28 kodlu katılımcının; somut olmayan kültürel mirasımızı kullanmıyoruz, soyutlaştık, insanların yaşam tarzları değişti ifadesi de bu durumu destekler niteliktedir. Ayrıca diğer P7, P3, P34, P15, P34, P27, P24, P16, P26 P22 kodlu katılımcıların Bergama Kermesi ile ilgili ifadeleri aşağıda örnek olarak sunulmuştur:

“Bergama biraz daha batılılaşmayı yakalamış durumda. Bizde somut olmayan kültürel mirasımıza soyutlaştık yani kullanmıyoruz. İnsanlarımız körüklü çizme giyiyormuş külotlu pantolon giyiyormuş. Şimdi insanlar “Jean” takılıyor. Kılık kıyafet örf adet yediden yetmişe değişti. Yöresel lezzetlerimizden çığırtma var. Yöresel kıyafetlerimizden, zeybek kıyafetlerimiz vardı. Yörük derneğimiz var. Yörük ağırlıklı bir memleketteyiz. Onların giydiği kıyafetler var bunun yanı sıra farklı yapıda olan insanların değişik kıyafetleri var. Farklı kültürlerin olduğu bir yerde yaşıyoruz biz. Yöreyle ait geleneksel mesleklerden halıcılık vardı ama halıcılık da eskisi kalmadı. Şuan halk eğitim tarafından günlük 20 lira karşılığında insanlara kurslar veriyor. Günlüğü 20 lira almak için halk eğitime gidiyorlar. Ücret karşılığında süre geliyor yani. İŞKUR’un kurslarından biriydi bu yapılan halıları halk eğitim kendi satıyor. Bunun dışında çok az örf adet kaldı. Düğünlerle ilgili birçok farklı kültür olduğu için farklı örf adetler var. Mesela kozak dediğimiz bölgede düğünler üç gün oluyor. Hala devam ediyor. Orada daha farklı yaşıyor. Biz 126 tane köye sahip bir ilçeyiz. Onun için hemen hemen her köyde farklı örf ve adetler yemek çeşitleri var.” (P28)

“Bergama çok karışık, zamanında buraya göçmenler gelmiş. Biz de göçmeniz. Dört beş göçmen var. Selanik, Burgar, Arnavutluk falan. Bergama’nın 120 tane köyü var. Köylerde iş imkânı azaldıkça köylerden Bergama’ya taşınmaya başladılar. 15 senedir böyle. Örf adetlerimiz pek kalmadı. Misafirlikler var yani birebirlerine gider gelirler aileler. Komşuluk var. Çığırtması var, patlıcandan yapılıyor. Ateşte güzel olur. Halıcılık, dokumacılık mesela. Çok yaygın değil. Burada birkaç yer var halı dokumacılığı yapan yer İstiklal Meydanı ve Bergama’nın çıkışında var. Bu halıları benim bildiğim kadarıyla yurtdışına satıyorlar.” (P7)

“Kermesimiz var. Eskiden daha zengin oluyordu. Tiyatro geliyordu. Kültürümüzü yansıtan şeyler vardı. Şimdi eskisi gibi değil.”(P20)

“Kermesi var. Çok eskiden daha güzeldi. Kültürel değerlerimiz eskiden yansıtıyordu. Şimdi içi boşaltıldı. Şimdi şunu söylüyorum ne kermese katılıyorum ne de tarihini takip ediyorum. Önceden daha fazla gelenek göreneğimiz vardı...” (P3)

“Yaz ayında 1 hafta kermesimiz oluyor. Oyuncaklarımız geliyor. Sergiler açılıyor. Halk eğitimimiz var, el işleri falan kermes dediğimiz yerde satılıyor. Çığırtması meşhur. Eski kermes gibi değil. Genellikle takı toka... Eskiden el işleri ön plandaydı. Eskisi gibi ilgimizi çekmiyor.” (P15)

“Kermes var. Bu sene 73. senesi düzenlendi galiba. Kermes kendi kültürümüzü yansıtmıyor çünkü kültüre ait bir şey yok.” (P34)

“Kermesimden başlayayım. Şimdi görenekler, eski göreneklerimiz, yemeklerimiz, her şeylerimiz çok güzeldi. Eskiden kermesimiz böyle 3 gün 3 gece sürerdi. Şimdiki gibi bir hafta sürmezdi ama eskiden değerliydi. Devlet opera sanatçılarımız, devlet tiyatrosundan sanatçılarımız, büyük Türk müziği sanatçılarımız gelirdi. Folklorik değerlerimiz çok kıymetliydi. Çok değerliydi. Şimdi her yerde “abidik gubidik” zıplıyorlar. Öyle değildi, eskiden değerliydi. Şimdi de yapmaya çalışıyorlar ama şimdi değer veren kalmadı o zaman değer verilirdi. Sanata değer veriliyordu. Şimdi her şey maddiyata dökülmüş. Eskiden mesela Almanya'nın Böblingen şehri vardı o zaman kardeş şehirdik. Çok iyidiler, gelirlerdi, giderlerdi. Alır verirdik. Şimdi bitti. Gerçi bizim her yerle ilişkimiz bitti biraz. Belediyeler pek bir şey yapamadı.” (P27)

“Kermes yapılıyor ama kültürel değerlerimiz yansıtmıyor. Lunapark oluyor. Ticari anlamda sürdürülüyor. Kermes 10-15 gün sürüyor.” (P24)

“...Kermes var. Kermes kültürel değerleri yansıtmıyor. Kermes eskisi gibi değil. Gençler kültürel değerleri önemsemedikleri için eskisi gibi değil. Eskiden yöresel ürünler satılırdı. Şimdi takı toka. Her yöreden her yerden insanlar geliyordu. Bu sene kermese gelen olmadı. Çok azdı.” (P16)

“...Kermesimiz var. Bir hafta sürüyor. Panayır gibi sergiler kuruluyor. Eskiden daha iyiydi. Bergama'nın yerel halkı olarak kermeste çok fazla kültürel değerlere ait bir şey görmüyoruz. Kitap sergileri, halk gösterileri oluyor o kadar...” (P26)

“Kermes bizim kültürümüzde yok. Sadece kermesi farklı kılan özel eğitim çocuklarının yaptıklarını satmaları. Yörüklerle ait kermeste satılıyordu tek bir stantta, diğerleri takı toka. Öyle kültürü yansıtan bir şey yok.” (P22)

Kermes ve düğünler dışında farklı somut olmayan kültürel miras değerlerine ilişkin P26, P8, P27, P36, P24, P26, P24, P25, P22 kodlu katılımcılar şu ifadelerde bulunmuşlardır:

“...Güzellik İlıcası vardı. Çocukluğumda sıcak su havuzu vardı. Şuan da hiç bir şey yapılmıyor. Şuan düğün yeri, restoran olarak kullanılıyor ama benim çocukluğumda sıcak su vardı. Hani Kleopatra'nın girdiği ılıca. Ama şuan korunmuyor yani.” (P26)

“Halıcılık var, klarnet çalma var Atmaca Mahallesinde var. Benim bildiğim başka yok yöresel lezzetlerden ise Çığırtma, Bergama Köftesi var. Maltepe Tümülüs'ü ve kral mezarı var.” (P8)

“...Bizim komşumuzun oğludur Sefa (Eski belediye başkanından bahsediyor) çok istedi Zeus sunağını almak için verirler mi vermezler. Vermediler de. Kleopatra Ilıca'mız vardı. O çok faaldi. Hatta ve hatta çok faaliyete geçti bizim dönemimizin, belediye reisimizin zamanında. Oteli de vardı. Akrabamız, bir şeyimiz olsa orada misafir ederdik. Balayı yapacak kadar güzellikteydi. Onlar maalesef yok oldu. Ilıcasının suyunu çoğaltmışlardı. Hamama çevirdiler ama yine de termal su var. Şuan biraz meyhaneleşmiş gibi geliyor...” (P27)

“Bergama tipik, Türk aile yapısında neler varsa onlar var, Bergama'da da aynen geçerli. Düğünler, asker uğurlama, yemekler, folklorumuz. Hepsi Bergama'da mevcut. Yaşatılmaya kısmen devam ediliyor. Çok fazla değil yani eskisi kadar değil. Yani benim Bergama'ya geldiğim 22 yıl evvelsine göre çoğu şey geçerliliğini yitirdi.” (P36)

“Kozak fıstığı, Kozak Yaylası, Bergama'nın en meşhur Bergama Köftesi var. Mesela restoranımızda yaptığımız Bergama çığırtmamız var. Buraya sadece Bergama çığırtması yemek için gelen müşterilerimiz oluyor. Ot yemeklerimiz var. Sıcak ot var...” (P26)

“Bu konuda çok fazla bir şey bilmiyorum açıkçası. Bir tek deve güreşlerinden haberdardım. Doğal güzellikleri sayıyoruz mesela? Kozak Yaylası. Sinemalar sen kadar sayılabilir ama. Ben de şuan 50'lerden bu yana Bergama sinemaları üzerine çalışıyorum. Şu ana kadar keşfedebildiğimiz çok köklü bir yemek kültürü yok. Çığırtma köfte falan var ama onun dışında çok görebildiğim bir şey yok.” (P24)

“Yöresel yemek olarak Çığırtma, Bergama köftesi var. Onun dışında çok fazla köy var. Türkiye'nin en çok köyü olan bir ilçe. 118 tane köyü var. Lehçelerde birkaç değişik kelime var. Yayıntı. Dile yansıyan birkaç şey var. Bir iki tane alıca var. Hamamı var. Parşömen çok önemli burası için. Mısır kralı buradaki kütüphaneyi kıskanınca Bergama'ya Papirüsün girmesini yasaklıyor. Helen döneminde buna yakın bir ham madde üretmek için araştırmalar yapıyor koyun derisinden yapılan parşömen yapmaya başlıyorlar. Buradan tüm dünyaya yayılıyor. Hala şuan İngiltere'de parlamento kararlarında bir kopyası parşömene yazılmaya devam ediyor. Parşömen tekrardan silinip yazılabiliyor. Daha dayanıklı. İngiltere parlamentosu hala bu kullanıyor. Bunun anavatanı ise Bergama.” (P25)

“Bergama'ya has bir şey yok bir şey. Çığırtma var sadece belki biliyorsunuzdur o sadece Bergama'da var. Ramazan helvası var. Kozak Yaylası var. Adı ılıca diye geçen bir yer ama piknik yapılıyor sadece orada. Kaplıca değil... Örf adet düğünlerimiz farklı değil Bergama'ya özgü bir şey yok. O da birçok yerle aynı çok farklılık yok aslında. Bir şey farklı diye biliyorum Kozaktan kız almak çok zormuş, damadın önünü keserler, para alırlarmış. Örf adet olarak çok bilmiyorum. Oyunları olabilir yani zeybek olabilir.” (P22)

3.5.2.2. Koruma

Araştırmada ikinci ana tema, koruma olarak belirlenmiştir. Kültürel mirasın korunması ve aktarılması ile ilgili olan araştırmanın bu kısmında kültürel mirasın korunmasının gerekçeleri incelenmiştir. Bu ana tema başlığı altında katılımcıların cevapları kodlanarak engelleyici faktörler, destekleyici faktörler ve bireysel faktörler olmak üzere üç tane alt tema belirlenmiştir. Bireysel faktörler alt teması başlığı altında, katılımcılara yöneltilen “kültürel

miras korunmalı mı yoksa korunmamalı mı”, “koruyorsanız neden korunmalısınız” sorularının cevapları aranmıştır. Katılımcıların her biri kültürel mirasın korunması gerektiğini belirtmiş ancak katılımcılar korunmanın gerekçelerinde farklı içerikler ortaya çıkmıştır. Bu nedenle kapsayıcı bir kod olarak bireysel faktörler kodu kullanılmıştır. Ayrıca okuyucunun kültürel mirasın korunmasının gerekçelerine bütünsel bir şekilde bakması amacıyla bireysel faktörler alt teması oluşturulmuştur.

Katılımcılardan P37, P8, P24, P6, P3, P18, P17, P5, P4, P35 kültürel mirasın korunmasının gerekçesi olarak gelecek nesillere aktarmak, onlara öğretmek, onlara yaşatmak, onların da bu mirası görmeye hakkı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca katılımcılar miras kavramına değinmişler ve kimlik unsuru ön plana çıkmıştır. Bununla ilgili olarak katılımcıların ifadeleri aşağıda sunulmuştur:

“Korunmalıdır. Geleceğimize bırakmak için. Çünkü bizim mirasımız.”(P37)

“Kesinlikle korunmalıdır çünkü eskiden gelen bir şey ve bizim kültürümüzü açığa çıkartıyor. Değer vermemiz gerekiyor. Herkes tarafından yok edilirse kültürel miras kalmaz.” (P8)

“Elbette korunmalıdır. Çünkü kültürel miras dediğiniz şey toplumun birer hafızası. Yani toplumu oluşturan şeylerden bir tanesidir. Onu çıkartırsanız ortada hiçbir şey kalmaz.” (P24)

“Tabii ki korunmalıdır. Gelecek nesillere bir şey aktarabilmek adına ciddi anlamda korunmalıdır. İnsanlar somut olarak gördükleri ve somut şeylere dokunarak, onu hissederek akıllarında tutuyorlar. Soyut bir şekilde devam etmemesi olarak korunmalı”. (P6)

“Tabii ki korunmalı. Çünkü daha sonra çocuklarımıza bırakacağımız bir tek hatıramızdır. Bir mirasımız kalmadı. Onları biraz daha koruyabilsek biz birleşebilsek daha çok anlatacağımız şey olur”. (P3)

“Tabii ki korunmalıdır. Çünkü bizi yansıtan şey kültürümüz. Kültürümüz de bizim mirasımız, bıraktığımız şeyler. Bu yüzden korunmak zorundadır.” (P18)

“Tabii ki korunmalıdır çünkü adı üstünde bu kültürel miras. Sadece bize değil, bize kalmış bir şeyin, bizden sonra da devam etmesi gereken bir şey. Doğa gibi düşünelim mesela. doğayı hunharca katledip bizden sonrakileri düşünmeden bir yaşam tarzı benimsersek bu çok bencilce bir davranış olur. Bizden sonraki insanların da bunda payı var”. (P17)

“Kesinlikle. Onlar bizim tarihi değerlerimiz. Köylüler burada tarihi değerlerine sahip çıkarlar. Okul çağlarımda hocalarımız bizi Bergama Müzesi’ne götürdüğü zaman mutlu oluyorduk.” - Aslında koruma güdümüz geleceğe aktarmak için mi var? “Kesinlikle bunu çocuklarımıza yaşatmak içindir.” (P5)

“Korunmalı ama korunurken de gelişmeye engel olmamalı. Ne diyorum! Buradan tarih fişkiriyor! Şehirleşmeyi burada yapmamalı. Bir ara altın madeninden dolayı ismi çok çıktı Bergama’nın. Reklamın iyisi kötüsü olmaz ya! Bergama beklediğimiz bir yer değil. Geri kalmış gibi duruyor diyorlar. Tarihinden dolayı belki ama modern binalar yok.” (P4)

“Geleceğimize çocuklarımıza bunu aktarmamız gerekiyor. Daha önce neler yaşanmış, neler yaşanmış, yaşam ile kültür hakkında daha iyi bilgiye sahip olması için bence korunması gerekir.” (P3)

“Korumalıyız. Tarihimize korursak geleceğe de ışık tutarız. Bizden sonraki nesile bırakırsak onlara çok faydalı olacağını düşünüyorum Yani, Tarihimizi unutursak geleceğimize yön veremeyiz.” (P35)

P13, P36, P25, P8, P10 kodlu katılımcıların kültürel mirasın korunmasının gerekçelerini ifade ederken “yaşamımızın parçası, öz benliğimiz, bizi biz yapan değerler” gibi söylemleri, toplumsal kimlik ve kültürel bellek kavramlarını vurgulamaktadır. P13, P36, P25, P8, P10 kodlu katılımcıların kültürel mirasın korunması gerektiğine dair ifadeleri şu şekildedir:

“Tabii mutlaka korunmalı. Yaşamımızın parçası, kent kültürü dediğimiz şey budur.” (P13)

“Kültürel mirasımızı korumazsak kendi öz benliğimizi de korumamış oluruz. Yani var olmak için eğer bu dünya üzerinde var olmak istiyorsak bu kültürel değerlerimizle var oluruz. Onlar yok olursa kimliksiz kalırız.” (P36)

“Korunmalıdır. Aslında geçmişten gelen unsurlarla bizler günümüzü ve yarınımızı koruyoruz. O mirasın üst üste binmesiyle gelecek şekilleniyor. Kültürel çeşitliliğin sağlanması için kültürel mirasın korunması lazım.” (P25)

“Kesinlikle korunmalıdır. Çünkü eskiden gelen bir şey ve bizim kültürümüzü açığa çıkartıyor. Bizi gösteriyor. Değer vermemiz gerekiyor. Herkes tarafından yok edilirse kültürel miras kalmaz.” (P8)

“Bence korunmalı. Çünkü bunlar bize atalarımızdan miras kalmış. Bizi biz yapan şeyler aslında bunlar. Bizi öne çıkaran, bizi Almanlardan Yunanlılardan ayıran farklı oluşumuzu sağlayan öğeler bence bunlar.” (P10)

P15, P41, P33 kodlu katılımcılar kültürel mirasın korunmasına vurgu yaparken korumanın gerekçesi olarak yerli yabancı turistler için korunması gerektiğini vurgu yapmıştır. Katılımcıların bu yöndeki ifadeleri şu şekildedir:

“Korunmalı. Bize ait olduğu için korunmalıdır. Dışardan gelen insanlar farkımızı görsün diye koruyoruz.” (P15)

“Korunmalı çünkü geleceğimiz için. Bergama Müzesini bile gezmiş değilim. Bunların öğrenilmesi gerekir. Yabancılar buraya geldiği zaman ben bir şey bilemiyorum.” (P41)

“Korunmalı. Şehire bakıldığı zaman övünülecek hiçbir şey olmadığı için, hiç değilse bazı tarihi miraslara önem verilebilir ve bunlar herkese gösterilebilir, açıklanabilir, öğretilir. Bu yüzden.” (P33)

Katılımcılardan P16, P9, P14 ve P16 kültürel mirasın korunmasında ve aktarılmasında kimlik kavramına vurgu yaparlarken, katılımcıların ifadelerinde; geçmişe olan bağlılıkları, geçmişteki yaşanmışlıklara sempati duyması, ilgi duyması veya özlem duyması gibi etkenler dikkat çekmektedir:

“Geçmişini yansıtıyor. Ne bileyim şimdi benim babamdan kalma eski bir gecekondur var. Ben onu koruyorum. Hiç bozmadım hatırası var çünkü. Müzeye gidiyoruz. Müzede görüyoruz. Mesela Asklepionda tiyatrolar oluyor. Gidiyoruz. Orada eskiye dönük şeyler var.” Neden koruyoruz peki? “Geçmişimiz yani geçmiş zamandan kalan hatıralar geçmiş zamanı yansıtıyor.” Peki bunu aktarma gereğini neden duyuyoruz? “Yani çocuklarımıza miras bırakmak için koruyoruz ama şimdiki gençler eskiyi dönük sevmiyor. Mesela ben müzeye gidip seyrediyorum. Ama başkası aman bu eski zamandan kalmış ama öyle değil. Onun için ne imparatorluklar yıkılmış. Seviyorum yani. Ne insanlar kayıplar vermişler kalede mesela.” (P16)

“Korunmalıdır. Ben daha çok geçmişi sevdiğim için, kültürlerini, onların adetlerini yaşama ortamlarını onların birbirlerine olan saygılarını sevdiğim için korunması gerektiğini düşünüyorum.” (P14)

“Korunmalı. Kültürel miras güzel bir şey. Değer verdiğimiz şeyler kaybolmasın. Geleceklerimiz için, çocuklarımıza anlatmak için koruyoruz tabii ki. İnsanın bir hoşuma gidiyor. Bunlar bizi oluşturan şeyler yani. Buralarda yaşanmışlıklar var. İnsanın hoşuna gidiyor. Ben eskiye ait olanları çok seviyorum.” (P9)

Kültürel mirasın korunmasını dinin gerektirdiği bir unsur olarak gören ve bu sebeple korunmasına gerektiğine inanan katılımcı tek bir kişidir. Bu ifadeyi veren tek bir kişi olmasına rağmen bu ifadeyi yok saymak mümkün değildir. Çünkü din dediğimiz kavram da kültürle ilgilidir (Tanrıverdi, 2018: 595-601; Özkan, 2016: 299-314). P20 katılımcısının ifadesi şu şekildedir;

“Korunmalıdır. Şimdiki devirde her şey çok ama hiç değeri yok. Benim çocukluğumda her şey vardı. Saygı vardı, hürmet vardı. Komşuluk ilişkileri vardı. Akraba muhabbetlikleri vardı. Şimdi bir şey kalmadı. Kültürel mirasımızı korumamızın sebebi dinimiz için koruyor olmamızdır. Geleceğe öğretmen için ama gençlerimiz öğrenmiyorlar.” (P20)

Kültürel mirasın aktarılmasında ve korunmasında karşılaşılan en büyük engelden biri defneciliktir (Özdoğan, 2008). Bu yüzden koruma olarak kodlanan ana temanın ilk alt teması engelleyici faktörler olarak belirlenmiştir. Engelleyici faktörler, katılımcıların söylemlerinden edinilen bilgiler neticesinde oluşturulmuştur. Bu faktörler içerisinde en başta defnecilik, yapılan yanlış restorasyon çalışmaları, yerel halkın yaşadığı yerin sit alanı olmasından

kaynaklı yaşanan sorunlar, kimlik sorunu, eğitim eksikliği, mekanların bozulması, küreselleşmenin etkisinden kaynaklı yaşanan sorunlar sunulmuştur. Ayrıca Tablo 3.6’da engelleyici faktörler alt temasına ilişkin bulgular verilmiştir.

Tablo 3.6 Engelleyici Faktörler Alt Temasına İlişkin Bulgular

TEMA	ALT TEMA	İÇERİK
KORUMA	Engelleyici Faktörler	Definecilik
		Yanlış yapılan restorasyon çalışmaları
		Yerel halkın yaşadığı yerin sit alanı olmasından kaynaklanan sorunlar
		Mekânların bozulması
		Kimlik sorunu
		Eğitim sorunu
		Küreselleşmenin etkisi

Kültürel mirasın korunmasında engelleyici faktörler alt teması kapsamında katılımcılar defineciliğin devam ettiği yönünde ifadelere yer vermişlerdir. Defineciliği normal bir durum olarak görmeleri, bu duruma şahit oldukları halde müdahalede bulunmadıkları anlaşılmaktadır. Bu durumla ilgili olarak P5, P32, P40, P10, P14, P26, P29, P40 kodlu katılımcıların ifadeleri sunulmuştur:

“Bergama aslında çok tarihi bir yerdir. İnsanlar define konusunda çok fazla zarar veriyor. Definecilik, kazı konusunda, bu tür işler burada oldukça fazla. Ben de gittim bir sefer. Bulanlar da oldu bu kişileri de biliyorum.” (P5)

“Definecilik hala var. Şiddetle artarak devam ediyor. Koruyamıyoruz. Mesela Bergama civarında, eskiye dayalı çeşmeler, sarnıçlar var onlar tamamen tahrip edilmiş durumda isimlerini bilmiyoruz ama ben birkaç tane gördüm. Üç beş kuruş niyetiyle dağıtılmış buralar. Bir şey bulabilir miyiz diye ama “o” onun farkında değil, değerinin farkında değil. Bilinçlenme yok.” (P32)

“Definecilik çok fazla var. İmar konusuyla değinmek istiyorum. İnşaatın bu denli yaygınlaşması da Bergama’ya zarar veriliyor. 8 kata kadar izin veriyorlar. Her inşaatın temelinde tarihi bir şeyle karşılaşıyorsunuz. Buradan 200 metre ilerde bir inşaata başlandı nerdeyse 5 aydır öyle duruyor. Müzenin de bir çalışması yok orada. İnşaat izni de vermişler. Ne olacak. İnşaat yapıp gidecek orada yani. Nereyi kazsanız tarih burası gerçekten. Tarihi dokumuzu korumuyoruz.” (P40)

“Önce insanlarımızın saygı duyması gerekir. Her şey devlet adamlarına bağlı değil. Kaçak kazılar yapılıyor. Bu kaçak kazılardan bazı buluntular buluyorlar. Sonra insanlar bunları yurtdışına satılıyor. Sonra ne yapmış oluyoruz, tarihimizi satmış oluyoruz, korumamış oluyoruz. İlk önce bizim sahip çıkmanız gerek sonra devletimiz sahip çıksın. Onlar korunaklı bir yerde tutulsun. Müzede mesela olmayan bir sürü eserimiz var. O eserlere ne oldu. Kaçak

kazılardan bulunanlar dış ülkelere satılmış yani. Yerel halkın bilinçlenmesi için isteklilik çok önemli.” (P10)

“Kaçak kazılar var mı? Gece gel bizim oraya “takkudu takkudu” duyarsın. Kaçak kazılar devam ediyor hala var. Ben şu yapıyor bu yapıyor değil söyleyemem. –Şikâyet etseniz? Nasıl şikâyet edeceğiz. Biz şikâyet edene kadar onlar oradan çoktan gider.” (P14)

“Karşıda gördüğün evlerin her tarafında kültürel miras çıkıyor. Kaçak kazı da var. Gece burada duyarsın kazma seslerini!” (P26)

“Kaçak kazılar var mı? Gece gel bizim oraya “takkudu takkudu” duyarsın. Kaçak kazılar devam ediyor hala var. Ben şu yapıyor bu yapıyor değil söyleyemem.” –Şikâyet etseniz? “Nasıl şikâyet edeceğiz. Biz şikâyet edene kadar onlar oradan çoktan gider.” (P14)

“Karşıda gördüğün evlerin her tarafında kültürel miras çıkıyor. Kaçak kazı da var. Gece burada duyarsın kazma seslerini!” (P26)

“Dağdan çıkan mantarı alıp yiyoruz. Aman evladım ne yapsın bırak insanlar çıkarsınlar çünkü çıkarıp da kim çıkaracak. Böblingen şehrinde gelen resmi olarak çalışan kişiler çalışıyorlar. Buldukları eserleri de bırakıyorlar. Müzelerimiz maşallah dopdolu!” (P27)

“Kaçak kazılar yapıyorlar. kalenin orda yapıyorlar güvenliğinin olmasına rağmen.” (P29)

“Hala insanlarımız tarihi eser kaçırmayı düşünüyor. Bergama’da var. Bazı insanlar var çoğu yerde olduğu gibi. Kaçıranlar varsa yakalanmalı. Buna yönelik bir şeyler yapılmalı. İzin verilmemeli ya da bu tarihi eserler onlardan önce gün yüzüne çıkartılmalı ve insanlara halka sunulmalı. Müzeler gibi yerlerde. Daha geniş kapsamlı araştırmalı.” (P40)

Engelleyici faktörler alt teması altında diğer bir unsur olarak Bergama ilçesinde yapılan yanlış restorasyon çalışmaları P10, P36, P31 P15 kodlu katılımcıların üzerinde durduğu diğer bir konu olmuştur. Ayrıca P32, P34 kodlu katılımcılarda kültürel mirasın korunabilmesi için restorasyonların olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu durumla ilgili olarak katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

“Kültür Bakanlığı ile işbirliği içerisinde olmalı zaten. Mesela yapılan bazı restorasyonlar kendine uygun şekilde restore edilmediği için. Orijinaline uyulmadığı için Evet. Bazı yapılar burada tahrip olmuş burada. Mesela Kesik Minare var daha önceki belediyeler tarafından oradaki medresenin yıkıldığını biliyoruz. Ne dersiniz bu konuyla ilgili? Bir belediyenin yaptığını bir başka bir belediye yok etmemeli. Devamlılık esas olmalı. Restorasyonlarda arkadaşımın da dediği gibi bilinçli insanlar tarafından orijinaline uygun olarak yapılması lazım. Kontrollü olması lazım.” (P36)

“... Kontrol eksik kontrol edilmediği için yani yapılan işin takibini yapacak bir üst eleman lazım. Bir grup eleman restorasyon yapıyor ama bunu teftiş edecek kimse yok yani doğru mu yapıyor, orijinaline yakın mı diye. Birde belediye bu kadar tarihi eserin olduğu yerden kesinlikle fayda sağlamalı. Çok önemli.” (P35)

“Koruma hem restorasyon hem de çevre korumayla ikisi birlikte olur. Bence ikisi bir arada yürütülmeli.” (P32)

“Yani gerek restorasyonlar olsun güvenlik açısından falan olsun korunuyor. Sadece güvenlik olarak değil de insanların kendi miraslarına sahip çıkması bilinçlenmesi konusunda ne düşünüyorsunuz? Buranın insanları bilinçli değil ama gelen turistler daha bilinçli bu konuda.” (P34)

“Kültürel mirası korumak için bilinçli insanlardan oluşan yerde ne tehlike olabilir! Hazine arandığın için tarihinden pay çıkarmaya çalışan insanlar tahrip ettiler. Kulaksız Cami’yi mahvettiler. Tahrip ettiler.” (P31)

“... Yerel halk bilinçlendirilmeli gerekirse Ceza olmalı. Mahalleri yıkıyor daha yenisini güzelini yapmaya çalışıyorlar restorasyon amacı farklı bir iş görüyor.” (P15).

“Restorasyona bakış açım olumlu ancak bazı yanlış uygulamalar var. Bu duruma örnek olarak Kale Mahallesi’nde yer alan Hera Otel. Şuan otel olarak kullanılıyor. Eski ile şuan arasındaki benzerlik yok. Bu şekilde ticaret odasının tesisi var yine kale mahallesi’nde şuan restoran olarak kullanılıyor. Domuz alanında yanlış restore edildi. İkisi de yanlış restore edildiği için kullanılmıyor.” (P10)

Kültürel mirasın korunması ana teması kapsamında kültürel mirasın korunması için sorumluluğu sadece yönetimlere yıkan P31 ve korumada yerel halkın hiçbir sorumluluğu olmadığını ifade eden P32; Kültürel mirasın korunmasının nedeni olarak turistler için korunduğunu ifade eden P23; kültürel mirasın korunması denildiğinde görevliler müze aracılığıyla korunması gerektiğini ifade eden P18; Zeus Sunağı’nın Bergama ilçesinde olmaması nedeniyle korunacak hiçbir şey olmadığını ifade eden P29 kodlu katılımcıların ifadelerine bakıldığında kimlik sorununun ön plana çıktığını söylemek mümkündür. Katılımcıların ifadelerine bakıldığında, kültürel mirasın korunması konusunda kendilerine bir pay çıkarmadıkları ve kendilerinde bir sorumluluk bulmadıkları görülmüştür. Bu durumla ilgili olarak katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

“Halk kültürel mirasın korunmasında bir şey yapamaz. Halk kendi üzerine düşeni yapabilir. Evini restore edebilir ama restorasyon dediğin şey tamirdir. Bir evin çatısı akıyorsa duvar yıkılmışsa mesela. Bu kısımda 100 seneden aşağı ev yok. Devlet de daha çok zarar görmüş yerlere elini uzatacak.” (P27)

“Kültürel miras turistler için korunmalı. Eskiden Bergama’nın içinde inerti turist şimdi arabalar yukarda (Akropol) duruyor. Esnaf faydalanmıyor yani artık. Sıkıntı var yani.” (P23)

“Bergama’nın çok farkında değil yerel halk neye sahip olduğunun. Halk Eğitim Merkezi’nde el işleri yapılıyor ama kültürel miras koruma konusunda bir şeye denk gelmedim.” (P21)

“Kültürel mirasın korunmasında bizim halkımız sorumlu değil. Sorumluluk bilinci yok. Bu insanların yetiştirilme durumundan da kaynaklanıyor bence. Eskiden bence daha çok değer kıymet veriliyordu ama şuan insanların öncelikli olarak başka şeylere önem veriyor ticari anlamda. Kültürel miras ikinci planda kalıyor.” (P18)

“Öncelikle somut olarak bunları koruması gerekiyor. Müzelerde, ören yerlerinde falan diğer insanların zarar vermeyeceği şekilde. Görevliler aracılığı ile. Bu şekilde somut olarak korunması gerekiyor. İkincisi az önce bahsettiğim gibi halkı bu konuda bilinçlendirerek bu konularda onların sahip çıkmasına, yani bu konuda bir bilinç yaratırsa zaten bir koruma durumu meydana gelir.” -Somut olmayan kültürel miras öğeleri nasıl korunur peki? “Bu konuda çeşitli etkinlikler yapılır mesela kermesler düzenlenir. Ama kültürel öğeleri böyle zorla tutamazsınız yani mesela o da dil gibidir o da yok olacağı varsa yok olur. Devam etmiyorsa bitecektir. O zaman toplum kimliğini kaybeder? Kimliğini kaybeder ama yeni bir kimlik kazanır belki de. Onları nasıl internet arşivinde müzelerde, resimlerde, fotoğraflarda bir yemekte düşünelim mesela bu şekilde kayıt altına alabilir. Ama şöyle bir baskı yapamaz; bu yemeği yapın bu yemeği yiyin gibi baskı yapamaz. Kültür insanlarla birlikte değişir yani. Böyle düşünüyorum.” (P17)

“UNESCO muydu? Onlar koruyor da, Bergama halkı korumuyor işte.” (P33)

“Yerel halkın sorumluluğu yok. Yerel halk eğitilebilir işte başka bir şey yok bence. Eğitilmeli.” (P32)

“Yerel halka kimse bir şey demiyor ki! Bana bir sorumluluk veriyor musun? Vermiyorsun! Atıyorum Fadime sen de şunu korumaya mecbursun deniliyor mu denilmiyor ama ben ne yapıyorum, bir taş görsem onu müzeye götürüyorum. Bu benim insanlık vazifem. Herkes bu bilince sahip olsa bu kadar tahribat olmazdı zaten. Maalesef ki insanlar üzerine düşen görevi yapmadığı için bana ne canım o yapmıyor ben mi yapacağım diyen insanlar var. Bizim Bergama'mızın insanı da böyle. Bana ne diyenler çok.” (P30)

“Bergama'nın kültürel mirası kesinlikle korunmamıştır. Nedenine geçmişe gidip bakmak lazım biz geçmişimizi çok iyi bilmiyoruz. Bilmediğimizden dolayı koruyamıyoruz zaten. Zeus sunağı gitti diye Bergamalılar böyle bir acısı var. Şuan ki durumdan bahsederek de bence Türkiye'nin acısı var. Yeterince korunmuyor. Yeterince korunması demek, toplumun bilinçlendirmek, topluma orada bir değer olduğunu anlatabilmek. Ben Bergamalıyım sunağa ne kadar çıktın diyorsan beş kere çıktım. Ama dışarıdan toplum geliyor geziyor. Ama biz ağzımızın içindeki yeri gezmiş değiliz. Neden diye sorarsan, bilinçlendirilmiyoruz. Bence ilk önce toplumun bilinçlendirilmesi lazım. Sadece korumak cisimleri müzelere kaldırılarak cisimleri yok ederek değil aslında bilinçlendirerek de koruma sağlanır.” (P28)

“Bergama'da kültürel miras korunsaydı Zeus Sunağı alınmazdı buradan. Bir şey kalmamış ki korunacak. O zaman ki devir nasıldı bilmiyorum ama adam almış götürmüş sunağı. Kızıl Avlu restorasyonunu yaptılar ama restorasyon yapılırken eski özelliğini kaybetti... Eğitimi çok zor değiştirirler. Gelen turistler bizle aynı parayı vermiyorlar. Kaleye her taraftan kaçak girebiliyorsun. İsteyen istediği şeyi yapıyor. Kalenin orda kaçak kazılar yapıyorlar insanlar, güvenliğin olmasına rağmen.” (P29)

“Şuan bütün iş belediyede. Mesela şuan aklıma şu geldi. Yukarda Asklepeion var. Belediye burada konser veriyor. Buraya gelişi güzel insanlar geliyor çıkıyor. Oturuyorlar kirletiyorlar çevresini. Orda konser olmadığı zaman başıboş hayvanlar geziyor. (Hayvan otlatanlardan bahsediyor) Yani oranın etrafını çevrilebilir. Ne bileyim koruma altına alınabilir. Bence gitgide kaybediyor değerini. İnsanların bilinci de yüksek olmalı ki koruma olmalı değil mi? Şimdi

oraya konsere gidip de oranın değerini düşünerek gelmiyor (Kermesten bahsediyor). İnsanlar oraya A,B,C sanatçısına geliyor. Neyin üzerine oturduğunu bilmiyorlar. Neyin üzerinde zıpladığını bilmiyor. Oralara çadırlar kuruyorlar. Çiviler çakıyorlar. Ben gördüm yarım metrelik çivileri oradaki tarihi taşların aralarına çakmışlardı. Bence bu bile tahrip ediyor oraları.” (P32)

“Kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilirliği hakkında bir şey söyleyemem. Burada yaşıyor olsaydım bir şeyler söyleyebilirdim benim de çocukluğum burada geçti. Ailem burada yaşıyor sürekli gidip geliyorum sadece. Ailemle bir araya geldiğimde kültürel miras ile ilgili bir şey konuşmuyoruz açıkçası.” (P41)

Koruma ana teması kapsamında bir diğer engelleyici faktör olarak eğitimde kültürel mirasın yerini gündeme gelmiştir. P40 kodlu katılımcı kendisinin de öğrencisi olduğu üniversitedeki eser koruma bölümünde okuyan arkadaşlarının Bergama ilçesinde çalışmalara katılabileceklerini gerek staj gerekse ders ortamı olarak karşılıklı fayda sağlanması yönünde bir açıklama getirmiştir. P11 kodlu katılımcı Akropolis’e bir kez çıktığını ifade etmiş genel olarak sorulan soruların cevaplarını tam anlamıyla bilmediğini ifade etmiştir. P33 kodlu katılımcı ise Bergama ilçesinin kültürel mirası ile ilgili derslerde yüzeysel olarak değinildiğini ifade etmiştir. Katılımcılar konuyla ilgili geçmişteki deneyimlerden yola çıkarak eğitimde ki eksiklik üzerinde durmuşlardır. Katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

“Bence korunmamış bazı şeylerin değerleri bilemiyoruz. Bergama korunmuş bence. Eski yollar var. Kaleleri var. Bir yer var, restoranta çevrilmiş. Mesela burası da korunmamış bana göre. Orayı müzeye çevrilebilirdi. İnsanların gezebileceği bir yer olsaydı daha faydalı olurdu. Burada arkeoloji, burada 2 yıllık eser koruma öğrencilerine biraz daha önem verilebilir. Bildiğin toprakta kazı yapıyorlar, En azından Asklepeion, Kızıl Avlu gibi yerlerde imkân verilse daha çok şey yapabilirler. En azından korumaya yönelik, nerde ne var ona yönelik şeyler yapılabilirler yani.” (P40)

“Akropole ben tek başıma çıkamadım ÇEKÜL Vakfı tarafından ortaokul zamanımda bir kez gezmiştim.” -Neler kaldı peki aklında? Anlatabilir misin biraz? “Tarihini bilmiyoruz. Kendi yaşadığımız yerin tarihini bilmiyoruz şu sorduklarımızın cevabını bilmiyorum. Bize onları aktaracak, onlara hâkim bir insan yok. O yüzden diyorum bize tarihimizi anlatacak insan lazım, seminerler yapılarak bize tarihimizi anlatsınlar. Çok zor şeyler değil.” (P11)

“Dediğim gibi sadece ilkokulda bir kez gezi oldu bu kadar. Ondan sonra tarih dersinde yüzeysel Bergama ve Akropolis hakkında bilgiler veriliyor ama koruma açısından hiçbir şey öğretilmedi.” (P33)

Bergama’da her yıl düzenlenen kermesin kültürel mirasın korunması ve aktarılması konusunda engelleyici faktörler alt teması altında da değerlendirilmesi gerekir. Kültürel mirasın aktarımı ve korunması konusunda festivallerin, etkinliklerin ve ritüellerin

tekrarlanması toplumun hafızasının tazelenmesini sağlar ancak yapılan bu faaliyetlerin kültür ile ilişkili olması oldukça önemlidir (Assmann, 2018: 65-74). Bergama Kermesi ile ilgili ifadeler kültürel miras ana teması kapsamında verildiği için bu bölümde veri tekrarı olmaması için sadece P32 kodlu katılımcının ifadesine yer verilmiştir.

“ Kermes kültürümüzün %10’u belki yansıtıyor. Çünkü tamamen kermes ucuzluk algılanıyor ama ucuzluk değil ki kermes dediğin buranın kültürünü yansıtmalı. On tane firma varsa bir tanesi yerli değil. Çinlisi, Japon usulü incik boncuk dolu, leğenin kermesle ne alakası var. Kermeste kitap satılsın. Bir reyonda dövmeci var. Dövmeci bizim kültürümüz mü. Değil. Kermes amacının dışında kar amacı güdüyor. Belediye belirli bir metrekareye belirli bir ücret karşılığında bu insanlara veriyor. İnsanlar da satış yapıp onun kirasını çıkarıp para kazanma derdinde. Bir kültürel etkinlik yok. Ayakkabıcı. Ayakkabının hiç kültürel değeri olur mu!”
(P32)

Kültürel mirasın korunmasında, aktarımında ve sürdürülebilirliğinde engelleyici faktörler alt teması başlığı altında yerel halkın yaşadığı yerleşim yerinin sit alanı olmasından kaynaklanan sorunlar P13, P31, P28 kodlu katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Kültürel mirasın korunması ve yaşatılması kapsamında kültürel miras varlıklarının bulunduğu bölge, yerleşim yeri ya da mirasın kendisi bazı kriterlere uygun olduğunda Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından koruma altına alınabilir. Bergama ilçesinin UNESCO Dünya Miras Listesi’ne adını yazdırmasıyla koruma altına alınan yani sit alanı olarak adlandırılan bölgede yerel halk yaşamaktadır. Atmaca Mahallesi, Kale Mahallesi gibi yerleşimlerde yaşayan yerel halkın gelir durumlarının çok düşük olması onların bu bölgede yaşamaya devam etmelerini zorlaştırmaktadır. Ayrıca sit alanı olan bölgelerde evleri bakımsız olsa bile yaşadıkları yeri satıp bu durumdan kar elde etmeye çalışan kişiler mevcuttur. İşte bu nedenle literatürde de bahsedildiği gibi, toplumsal kimlik, toplumsal bellek, mekânlara yüklenen anlamlar kaybolmaktadır. Bu durumla ilgili olarak katılımcılar şu ifadelere yer vermişlerdir:

“Kültürel mirasın korunmasında birinci derecede Anıtlar Kurulu sorumlu. Onlardan izin almadan bir şeyler yapılamıyor. Bunu aşmanın bir yolu var. KUDEB diye bir kurum var. KUDEB ne yapıyor bazı yetkilerini belediye bünyesinde kurulup. Siyasi iradeye bağlı olmadan kendi kararlarını kendi verebiliyor. İçinde şehir planlayıcısından tüm ekipler var. Bu kurulamadı bizde. Eski bir binası var adamın tamir ettirmek istiyor. Anıtlar kurulana müracaat ediyor. 6 ayda bir toplanıyor. Bu binada bu sürede kendi kendine yıkılıyor zaten. Mal sahibi de kendi binasını koruyamıyor. Hâlbuki aktarma yapabilecekse. Buradaki bir kurum bu konuda karar verebilmeli yani... KUDEB kurulması gerekiyor. Yerel halkın yaşadığı sit alanının olduğu yer mesela kale mahallesindeki insanların geliri düşük insanlar bu insan bunu nasıl restorasyon

yapabilir. Bir sürü süreç var. Bu insanları da suçlayamayız. Bu insanlar evini köyünü satıyor şimdi sit alanı olduğu için. Daha hızlı karar veren KUDEB gibi kurumları oluşturmamız lazım.” (P13)

“Belediyenin eksikliği var. Bir yerlerin tahrip edilmesi, yıkılıp dökülmesi, bir mezarın oradan oraya taşınması, onun bunun eli olmadıktan sonra bu nasıl mümkün olabilir ki. Sen camiye gireceksin oradan mezarı çıkaracaksın. Benim bile evimin bahçe duvarını yapabilmem için belediyeden izin almam gerekiyor.” (P31)

“Kozaga giderken, Ulu Cami’ye giderken bir dere var mesela. Restorasyon yapılacaktı. İstiklal Meydanı Bazilika’nın olduğu yer Bergama’nın merkeziydi. Artık o kadar merkez değişmeye başladı ki yerel yönetimin o bölgeye yapamamış olduğu yatırımdan dolayı toplum daha farklı yerlere daha farklı yozlaşmaya başladı.” (P28)

Küreselleşme dünya üzerindeki toplumları tek tipleşmeye, ortak bir kültür oluşturmaya iten bir unsurdur. Aynı zamanda küreselleşme bireylerin yaşam biçimlerini ve kullandıkları dili, şehirlerin dokusunu, toplumların kültürlerini etkilemektedir (Özden, 2008: 15-24; Georgiev ve Terziyska, 2013: 1279-1285; Oğuz, 2013: 65). P28 kodlu katılımcının paylaştığı bir anısı küreselleşmenin ve medyanın dil üzerindeki etkisine ve turizmin olumsuz etkisine örnek olarak sunulmuştur. Ayrıca küreselleşmenin etkileri kapsamında P20 ve P37 kodlu katılımcıların ifadelerine de yer verilmiştir.

“... Bir anımı paylaşmak istiyorum. Ben 1995 senesinde işte anneme aşağıdan seslendim annem 15 babam16 yaşında köyden gelmişler. Biz Yörük kültürüne sahibiz. Bizim evimiz iki katlıydı. Ben aşağıdan şu şekilde sesleniyorum Ana ana diye annemin bana verdiği cevap “What” o zamanlar ben kendi kültürüme kendi benliğime yeni yeni oturmaya başladığım dönemdi. Onu duyunca başımdan aşağıya kaynar sular döküldü sanki. Benim annem nasıl olurda İngilizce ne diye cevap verebilir! Turizmin de olumsuz etkisidir bu. Benim annem turizmden ne kadar etkileniyor aslında turizm değil. Bakıldığında şuan internet çağındayız, televizyon çağındayız. Bunlarında sadece turizmin verdiği olumsuzluktan yana birçok değer, mesela bizim kültürümüze ait olmayan Bihterler vardı. Örnek veriyorum. Bakıldığında bunların amacı, bizim maneviyatımızı yok etmek, kültürümüzü ezmek, evveliyatımızı yok etmek. Anneme sordum sen burada hamburger yiyorsun ama orda bizim lahmacunumuzu bilmiyorlar. Buraya geldiğinde görüyorlar. Aslında batılılaşma yani küreselleşen dünya bizim içimize çok çok daha baskın bir şekilde girmiş durumda. Belki bu toplumların bizim üzerimizde kurmak istedikleri düzene ait bir şey olabilir 95 senesinde bundan kaç sene önce düşünün ben daha kültürüme, kişiliğime yeni yeni oturmuşken annemin verdiği o “What” cevabından o kadar etkilenmişim ki anlatamam. Diyorum ya bizim değerlerimiz, sizin şu sorduğunuz soruların cevapları hep olumsuz.” (P28)

“Bergama’da kültürel miras korunmamıştır. Nere olursa olsun köklü halkımız öldü. Gelen arkadaki nesil de dağıldı. Gitti buralardan. Çok yabancı geldi. Lazlar, Doğulular geldi. Göç

oldu. Eski nesil kalmadı o yüzden korunamadı. Şimdi bir tane Bergamalı görmezsin. Yapılacak bir şey kalmadı.” (P20)

“Şuan tamamen insanlar sanala döndü. Komşu komşuyu tanımıyor. Köy ortamı kalmadı. Ekonomik politikalarından köyde kimse kalmadı nüfus daraldı köylerde.” (P37)

Kültürel mirasın korunması ve aktarılması konusunda koruma ana teması kapsamında bir diğer alt tema destekleyici faktörler olarak belirlenmiştir. Destekleyici faktörler altında kültürel mirasın korunmasında turizm ve tanıcı faktörlerin etkin kullanılmaması gibi içerikler sunulmuştur. Bu konuyla ilgili olarak turizmin kültürel mirası koruyabileceği yönünde yerel halkın ortak bir düşüncesi vardır ancak belirtmek gerekir ki turizmin olumsuz etkilerini de göz önünde bulundurmak gerekir. Yerel halkın sadece turizm konusunda bilinçlendirilmesi değil, sahip oldukları kültürel miras konusunda bilgilendirilmeleri ve bilinçlendirilmeleri gerekir. Bu durumla ilgili olarak katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

“Halkın bilinçlenmesi lazım o da ancak gençlerle olur. Taş deyip geçiliyor.” Yerel yönetim yerel halka yönelik bir şey yapıyor mu? “Halka yapılırsa benim de haberim olurdu çünkü esnafım. Sürekli çarşı içindeyim. Benim haberim olmasa ev halkının mutlaka haberi olurdu. Belediye çok önemli ama dışa tanıtma açısından yerel yönetim gruplar getirip göstermeli. Turizmi kaldıracak potansiyelde.” (P37)

“Turizmin kültürel mirasa asla bir zararı olmaz bilinçli bir şekilde yapılırsa çok da faydası olur. Planlı ve programlı yapılması gerekir.” (P34)

“Bergama turizmini kaldıracak potansiyelde de değil. Buraya gelen turist çoğunlukla rehber eşliğinde turlarla geliyor. Hiç çarşıya uğramadan direk Kaleye çıkıyorlar. Asklepeion’a gidiyorlar. Bazilika’ya gidiyorlar yani hiç ticareti canlandıracak bir turizm yok etrafta. Bir alışveriş yapmıyor. Bir halıcılar var. Bazilika’nın etrafında eski halı satan yerler var. Oralara falan gidilmiyor direk tarihi eserler geziliyor. Bergama halkı hiç bu turizmden maddi açıdan ticari anlamda bir kazanç sağlamıyor. Turizm olsaydı burada kültürel mirası korunabilirdi.” (P35)

“Mesela burada o kadar güzel evler var ki. Turistler Bergama’ya otobüslerle geliyor. Hiç otobüsten inmiyor turist. Bize gelen turistler de pansiyonda, otelde kalan turistler zaten. Mesela bundan 3 - 4 sene önce çok daha fazla turist geliyordu. Teleferiği gördünüz değil mi? Otobüslerle orada iniyor. Oradan çıkıyor. Hiçbir şekilde esnafa faydası yok.” (P26)

“Bergama ilçesinde kültürel mirası korumuyorlar ben nedenini bilmiyorum ama daha çok ziyaret eden olsa korunmuş olurdu. Korusalardı Bergama’yı daha çok iş kolu olurdu. Mesela turizm neden insanlar sabah kalkıp gidiyorlar ki başka yerlere Aliğa’ya falan. Buralara daha fazla iş olanağı sağlansaydı, şehir biraz daha kalabalık olsaydı, belki de turistler gelirdi, böylece hem Bergama merkezi hem de tarihi mekânları görebilirlerdi.” (P33)

“Bergama yerel halk turizm isteyen bir halk ama turizm olmadığını söylüyorlar. Eskiden Bergama’ya serbest turist geliyordu. Karavanla turistler geliyordu ve çok geliyordu. Bunlar

Bergama'yı gezip konaklıyordu, alışveriş yapıyorlardı. Esnafa faydası oluyordu. Burada tarihi eserleri geziyorlardı. Bergama'nın içini dolaşan yok şimdi." (P7)

"Bergama'da kültürel miras kesinlikle korunmamıştır. Gördüğüm kadarıyla çağa uygun olmaya çalışıyorlar. Bergama'nın kültürel varlıklarına sahip çıkılsa daha büyük bir turizm kaynağı sağlayacağını düşünüyorum. Tanıtılması mı dikkat mi çekilmesi gerekiyor. Bir şeyler yapılması gerekiyor. İlgenilmeli sahip çıkılmalı, tanıtılmalı dikkat çekilmeli. Şurada 50 kişiye sorun kaç kişi çıkmış Akropole. Kale mahallesinde bir sene içinde 3-4 sefer yangın çıkar." (P14)

"Kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilmesi için halkın bilgilendirmesi gerekir. Yönetim reklamlar yapabilir tanıtımlar yapabilir. Bergama biraz daha gelişmeli, turizm için. Turizm olursa kültürel miras korunabilir." (P12)

"İnsanların kendi kültürel değerinin farkına varması lazım. Diyorum ya dışardan o kadar çok tur geliyordu ki. Ben isim sayabilirim. Bundan mesela 2006'lı 2007'li yıllarda Doral, Bontrip, Club, IDS, Tigris, Bergama'ya Japon turist getiren birçok firmalar vardı. Bergama'ya İzmir tarafından girişinde turizmle uğraşan halıdır, altındır platindir gümüştür. Bu tarz turizmle alakalı satış yapan dükkânlar vardı onlar bile kapandı. Kapanmak üzere olanlar var. Biz turizmimizi yok ediyoruz. O kadar çok alan var ki, o kadar çok kültürel mirasımızı yok ediyoruz ki yani düşünüldüğünde Bergama'mız çok kültürel bir yer çok tarihi bir yer fakat turist burada bir gece kalmadan bir yerden alışveriş yapmadan, bir yerde yemek yemeden gideceği yere geri gidiyor. Beş yıldızlı otelimiz bile yok. Bergama'mızın iş adamlarının değerlendirebileceği onun yanı sıra devletinde birtakım yatırımlar yapabileceği bir yer Bergama. Çünkü çok antik bir yer, bir Efes gibi bir Selçuk gibi, çok antik bir yer. Derin tarihi geçmişi olan bir yer ama dediğim gibi koruma cisimlerle değil bilinçlendirmeyle de olur." (P28)

"Bergama'da kültürel mirasın korunduğunu zannetmiyorum. Tahribat olan yerler restorasyon yapılabilir. Buralar tarihi eser tarihi kendilerine pay çıkaran insanlar dolu. Koruma altına almak gibi bir düşüncesi yok." (P31)

Bergama ilçesinin tarihi kadar kültürel mirasın korunması konusunda tanıtıcı unsurların kullanılması da önem taşımaktadır. Kültürel mirasın korunmasında destekleyici faktörler teması altında tanıtıcı faktörlerin etkili kullanılmasının önemine değinmek bu nedenle doğru bulunmuştur. Bu anlamda bu tema altında parşömen, kermes, Bergama halısı gibi unsurlara değinilmiştir. Bu duruma ilişkin katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

"Parşömenle ilgili uluslararası sempozyum yaptık. Amerika Japonya, Almanya iki yerden daha parşömenler geldi dünyaca ünlü. Hepsi bize minnettarlar. 55 kez ulusal basına çıktık. Çıkmadığımız kanal kalmadı. Sadece TRT'ye 14 kez çıktık. Belgeseller yapıldı, parşömenin yapım aşamaları gösterildi. Canlı yayınlara çağrıldık. Geçtiğimiz yılda Fransa'dan National Geographic, Portekiz'den, Brezilya'dan televizyoncular geldi. Onlarla röportaj yaptık. Bunlar benim kaşım gözüm için gelmiyorlar kesinlikle. Parşömenle olan ilgilerinden geliyorlar. Biz

parşömenin tekrar gün yüzüne çıkardık. Kimse kusura bakmasın. İsmail Usta dahi bilmiyordu. İsmail Usta parşömeni çıkarıyor ama ne diye çıkarıyor biliyor musun? Atmaca Mahallesi davul derisi olarak imal ediyor. Ona parşömenin tarihçesini anlattım, yaptığı bütün o derileri ben satın aldım. Bizim araştırmalarımız sonucunda İsmail usta bir anda potaya girdi ve İsmail Usta son karatabak diye bu şekilde İsmail Usta da gündemde kaldı. Tabi ben bundan çok mutluyum. Kim çağırırsa parşömeni anlatmaya gidiyorum. O kadar enteresan ki, kamu araştırması yaptık. Bilinirliğini ölçmek için. Öğrenmek istedim kim biliyor diye anavatanında. %3 oturur şöyle sokağa ağlarsın. Geçtiğimiz Haziran ayında bir kez daha araştırma yaptık %90'a varan bir netice aldık. Kendi memleketime en azından öğretebildim. Bundan da çok mutluluk duyuyorum. Neler yapmadık ki. İstanbul Emitt'e ve Travel Turkey'e katıldık. Yardım almadan cebimizden karşılayarak gittik. İzmir'de bir sürü okula gittik. Okullarda stant açtık. Öğrencilere parşömeni tanıtıyoruz. En azından parşömene dokunsun diye. Dediğim gibi UNESCO ya girmemize neden olan enstrümanlardan biride parşömandır. Biz parşömeni tanıtmak için birçok şey yaptık ama destek görmedik. Evet! Bunu da söylemeden geçemeyeceğim. Niye geçeyim! Dediğim gibi beni destekleyecekler. Beni desteklemeleri gerekir. Ben tek başımayım. Ayakta kalabilmek için bangır bangır bağıryorum. Başka turistik obje yok. Burada sağlık turizmi var. Ilıcalar var biliyorsun. Dünyada ilk kez su sesi ile tedavi ilk burada Asklepeion'da yapılmış. Hipokrat yeminleri var yedi sekiz dilde. Bu da önemli bir şey. Birçok doktor geliyor. Bunun dışında Bazilika yedi kiliseden biri bu İncil'de yer alan bir kilise. Yedi tane kiliselerine yazılmış papazlarına yazılmış mektuplar var elimizde. Dinle gelen turistler var buraya. Ben burada yaşıyorum.” (P42)

“Kermes sadece ticarethane bir sürü stant kuruluyor. Takı toka, bir sürü dövmeci var. Dövmeci yerine Parşömen olmalı. Kendi hayatınızda parşömen var mı deseniz evet evimde var. Ofisimde var. Ama ne kadar kullanıyorsunuz dediğinizde bize atalarımız ne kadar öğrettiyse o kadar değerlerimize sahip çıkıyoruz. Zaten atalarımız da öğrenmeden gelmişler. Onun için ciddi bir eksiklik var. Geçmişten gelen bir eksiklik var. Diyorum ya o yüzden burada ciddi bir eksiklik var. Biz zaten kültürel değerlerimize Zeus Sunağı'nı göndererek sahip çıkmamışız. Bu sorduklarınıza genelleme bir cevap istiyorsanız, biz ne örf âdetimizi yaşıyoruz ne somut olmayan kültürel miras kavramına sahibiz ne somut kavramda hiçbir şekilde kültürümüze sahip değiliz. Bir çığırtmayla olmaz.” (P28)

“Bergama'ya 35 sene önce geldiğimde Bergama Halılarından çok etkilendim ve burada yaşamayı tercih ettim. İlk halıcılığa başladığım dönemde Bergama halılarını Balıkesir halılarıyla benzettim. Oraya gittim araştırmalara başladım ve Yörüklerle konuştum. Yöresel motiflerin birbirine benzediğini keşfettim. Her iki bölgede Karesioğlu Beyliği altında yaşamış. Bu gayet normal bir durum. Renkler ve motiflerin anlamları üç aşağı beş yukarı aynı. Her birisi Yörük doğal bir durum bu. Burada çok yoğun dikkatimi çeken Alevi Kültürü de oldu. Halı değil ama kilim daha derin bir olay. Halı o kadar değil. Bergama Sergeni denir. Sergen demek halı demektir. Bergama'ya özgü 14-15 motifi var. Bunlarda yine 15 sene öncesine kadar bilinmiyordu. Bergama halıları kök boya ile yapılır. Bazı bitkilerin ezilerek boyaları çıkarılır. Daha sonra mordamlama dediğimiz bir şey var. Mordamlama yaparız. Bunu yapabilmek içinde en çok insan sidiği, at sidiği, koyun sidiği kullanılır. Mordamlama demek rengin sabitlenmesi

demektir. Bu şekilde yapılıyor. Şimdi sülfatlar kullanılıyor bunun için. Bunların içinde bakır sülfat, alüminyum sülfat gibi maddeler kullanılarak yünün kirmanlar tarafında elde bükülmesi gerekiyor. En meşhur motifimiz denince çeyiz halısı akla gelir. Âdete göre Bergamalı kızlarımız evlenmeden önce 3 tane kendileri halı dokurlarmış, bir tanesini kendisine, bir tanesini kayın validesine rüşvet olarak verilirmiş bir tanesi de annelerine teşekkür etmek için evde bırakırlarmış onları büyüttükleri için. Birde Kız Bergama Halısı vardır hayat ağacı motiflidir. Bu da buranın kültürel değerlerinden biridir ve araştırılmalıdır.”(P27)

3.5.2.3. Sorumluluk Bilinci

Kültürel mirasın korunması ve aktarılması fenomenine ilişkin sorumluluk bilinci ana teması kapsamında katılımcıların sahip oldukları kültürel miras bilinci irdelenmiştir. Bu kapsamda P3 kodlu katılımcı dışında tüm katılımcılar kültürel mirasın korunması ve aktarılması ile ilgili sorumluluğu yönetimlere yüklemişlerdir. Bu kapsamda ilk alt tema olarak yerel yönetimler, STK’lar belirlenmiştir. Bu duruma ilişkin önce P3 kodlu katılımcının ifadesi sonra diğer katılımcıların ifadeleri sunulmuştur:

“Önce bireyler sorumludur sonra mahalle - muhtarlık - belediye. Sonra büyükşehirler sonra devlet. Gidiyor böyle... Önce kişi bireysel olarak korumalı. Örneğin; Siz önce gittiğiniz her yere çöp atarsanız çocuğunuzun yanında, o da büyüdüğünde aynısını yapacaktır. Siz önce kendi içinizde çözebilerseniz, biraz bundan bilgi edinebilir ve bunu bildiğiniz kişilere anlattırsanız çocuklarınıza anlattırsanız zaman içinde süreç yaratır. Ben şimdi size desem ki belediye bunun için çok sayıda panel yapabilir. Gitse ne olacak! Kimse ilgilenmiyor. Önce ilgi çekmek lazım. Mesela Bazilika’ya çok ciddi şekilde çok sayıda Mayıs aylarında papazlar gelirler orda ayin yaparlar. Orası onlara göre haç yeridir. Biz de bakarız böyle bir sürü sakallı insan geldiler ne zaman gidecekler. Hâlbuki onlar haç için geliyor. Bir halt ettikleri yok hiçbir şey yapmıyorlar”. (P3)

Sorumluluk bilinci teması kapsamında P31, P15 kodlu katılımcılar belediye başkanının sorumlu olduğunu, P27, P26, P40, P19, P16, P1, P36 kodlu katılımcılar yerel yönetimlerin sorumlu olduğunu belirtmişlerdir. Bu duruma ilişkin katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

“Başta kim varsa, belediye başkanı. Kim baştaysa o sorumlu. Sen baştaysan sen koruma mecburiyetindesin. Sen onu görevlendir, bunu görevlendir görevine düşkün insanları görevlendirecek. Bir sonraki belediye başkanı geldiğinde o koruyacak. Ne demek istediğimi anladınız mı?” (P31)

“Başta buranın başkanı onun yanında çalışanlar. Onlar bir şey yapsa biz de bir şeyler yapabiliriz. Yani bize destek çıksa bizde bir şeyler yaparız.” (P15)

“Belediye sorumlu. Biz halk olarak ne yapabiliriz. Bizim yapabileceğimiz bir şey yok baştakilerin işi var. Müze çok güzel çalışıyor. Görevlerini yapmasalar Bergama, Bergama olmaz.” (P27)

“En başta belediye başkanı sorumludur. Şuanda bulunduğumuz yer Ticaret Odasının Sosyal Tesisleri. Tanıtım olarak Ticaret Odası ve Belediye Başkanları bir şey yapmalı. Yanda bir bina var. Altta toplantı salonu var belediye binasının. Çok atıl kaldı. Şuan hiçbir şey yapmıyorlar.” (P26)

“Kültürel mirasın korunmasında ve aktarılmasında sorumluluk belediyelere ait ama ne kadar yapabiliyorlar orası sıkıntı. Genelde biz eserlerimize sahip çıkamıyoruz. Haberlerde görüyoruz bir sürü tarihi eser kaçakçılığı şu anda ülkemizin dışında olan şeyler var. Hala getirmeye çalışıyoruz. Ama bunu koruyabilseydik zamanında bugüne kadar belki biz daha gelişmiş olacaktık, eserlerimiz gitmemiş olacaktı. Yani yönetim önceden bunları görseydi. Bunlar gitmemiş olacaktı.” (P40)

“Halk eğitim, kaymakamlık belediye. Şuanda bunların ne yaptığını bilmiyorum açıkçası. Bunlar bizi bilgilendirmek için de bir şey yapmıyor.” (P19)

“Kaymakamlık ve belediye sorumludur. Benim gördüğüm ve bildiğim tek şey her zaman yol yapımı yaptıkları. Ulaşımında sıkıntı var. Gençlere yönelik bazı şeyler yapılması gerek. Kültürel mirasa yönelik kurslar olsa daha güzel. Kültürel mirası koruma yönelik bir şey yapmıyor.” (P16)

“Belediye, turizm kuruluşları, çünkü finansal anlamda destek çıkabileceğini düşünüyorum. Müzeler. Koruyor mu bu alanları bununla ilgili hiçbir fikrim yok.” (P1)

“Sivil toplum örgütleri olabilir. Belediyeler, kaymakamlık, eğitim kurumları okullar. Gerekli eğitimi verebilirler öğrencilerine velilerine. Bunlar bence.” (P36)

Kültürel mirasın korunmasına ve aktarılmasına ilişkin sorumluluk bilinci alt teması kapsamında P36, P32, P28, P16, P30 kodlu katılımcılar müzelerin/Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nü bu konuda sorumlu olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların bu yöndeki ifadeleri şu şekildedir:

“Kültürel mirasın korunmasında en önemli kuruluş Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü kültür bakanlığına bağlı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğüne çok daha fazla kadro verilmeli, oraya araştırmacılar, arkeologlar daha çok olmalı. Kazılar ve ücretleri daha yüksek olmalı. Yani şöyle oluyor, Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğüne bağlı çalışan araştırmacılar ve kazı elemanları çok düşük ücretle çok uzun süre yazın sıcakta bölgelerde çalışmak istemiyorlar ve personel sayısı da çok az. Yani Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü ödenek çok ayrılırsa, Bergama'ya gelecek eleman sayısı da fazlalaşır. Çok az kişi geldiği için çok fazla çalışma yapılmıyor.” (P36)

“Önce müze müdürlüğü ama müze müdürlüğü 200 metrekare alana sıkış durumda bence hiçbir aktif faaliyeti yok. Ne ekibi var ne çalışması var. Sadece müzenin içinde iki tane nöbetçisi var ve orayı koruyorlar. İçerde başka bir şey yok müzenin yaptığı. İhbar da olursa jandarmayla

gidiyorlar. Belediyenin de sorumluluğu kesinlikle var ama belediye biraz daha amatörce yaklaşıyor. Müze daha profesyonelce. Çünkü belediye zannetmiyorum öyle bir personel olsun, profesyonelce yaklaşan. Bence öncülük müzenin olmalı. Müze öncülüğünde diğerleri bu işe el atmalı bence.” (P32)

“Kontrollü kazı yapan anıtlar kurulu, müzemiz, yani bu kültür bakanlığına kadar dayanacak bir konu.” Peki yerel yönetim? “Yerel yönetim de sorumlu ama yerel yönetim sadece belediye sosyal hayata sadece bağımlı olarak çalışıyor.” (P28)

“Çok çalışmalı bu konuyla ilgili. Masa başında oturup da şurayı şöyle yap burayı böyle yap denilmemeli. Kendileri de çıkıp gezmeli. Nerde güzel yerler var ne yapılması gerekir kapı kapı gezmeleri gerekir. Müzeyi büyütebilir. Çocukluğumdan beri aynı müze. Çıkan şeyler olduğu yerde duruyor orda çürüyor. Müzeye konulsa daha güzel olur bence. Okullarda kültürel miras hakkında bir şey verilmiyor.” (P16)

“Başta belediye başkanımız. Sonrada müzeler sorumludur.” (P30)

Kültürel mirasın korunmasına ve aktarılmasına ilişkin sorumluluk bilinci alt teması kapsamında P29 kodlu katılımcı tüm yönetim birimlerinin kültürel mirasın korunmasında ve aktarılmasında sorumlu olduğunu belirtmiş ancak kendilerini sorumlu tutmamıştır. Katılımcının bu yöndeki ifadesi şu şekildedir:

“Devlet, belediye, valilik, kaymakamlık. Zarar verenleri uyarmalı.” Yerel halk korumalı mı? “Kimseye zarar verdirmemesi lazım o çevredeyse. Yönetimlerin şuan ne yaptığını da bilmiyorum.” (P29)

Sorumluluk bilinci ana teması kapsamında diğer bir alt tema devlet olarak belirlenmiştir. Kültürel mirasın korunması ve aktarımı konusunda P17, P42, P33 kodlu katılımcılar tüm sorumluluğun devlete ait olduğu yönündeki ifadeleri şu şekildedir.

“Birinci derecede sorumlu olan devlettir çünkü halkların bu konuda çok bilinçli olmasını bekleyemeyiz.” Neden bekleyemeyiz? “Çünkü bunu o halkın o bilinçte olmasını sağlayacak devlettir. Yine bir bilinçsizlik varsa devletin bir ihmali söz konusudur. Yani o yüzden halktan bekleyemeyiz. Birinci derecede sorumluluğu devlettir. Devlet bu konuda halkı bilinçlendirebilir. Halk ancak ikinci derecede sorumlu olabilir.” (P17)

“Kesinlikle yerel yönetimlerin kontrolü kifayetsiz gelir. Bu işe kesinlikle devlet eliyle müdahale edilmesi gerekir. Zeus Sunağı'nın buraya geldiğini düşünelim. Olmayacak bir şey tabii ki. Ben bir zamanlar turizm dernek başkanıydım. Ayasofya Müzesi'nde Bergama kralının burmalı bir tacı var. Madem biz Zeus Sunağımızı isteyeceğimize önce kendi sınırlarımız içindekileri getirelim. Bergama'dan çıkan bir şey niye burada durmuyor. Taş yerinde ağırdır. Bu sefer müze müdürü bunu duydu. Bana yalvarıyor. M. Bey biz nasıl bakacağız diyor. Personelim yok ona bakacak. Düşünün yani Bergama'da donanım yok. Devlet tarafından

kontrol altına alınması gerekir. Bunun bütün devlet politikası olması gerekir... Kültürel mirasımız korunmalı. Onlar çocuklarımıza miras bırakabileceğimiz tek şeyler. Kendimden misal vereyim. M. kızımıza miras bıraktım. Hani derler ya boynuz kulağı geçer derler ya geçiyor yani. Bunlar benim hoşuma gidiyor. Kültürel mirasımıza saygı göstereceğiz. Benim yaşımla on yediyken evimizin bahçesinde babam aslan başı buldu. Bergama'nın her yerinde var Bergama açık müze. Hemen aldım. 1968 den bahsediyorum götürdüm müzeye. Müdür beyin yanına gittik. Ben bir şey buldum dedim. Nedir o dedi. Açtım gösterdim aslan başını. Koy ver şuraya dedi. Böyle bir şey olur mu ya. Sen beni nasıl özendireceksin. Baştakilerin bunlara çok dikkat etmesi gerekiyor. Küçük bir kâğıda bunu M.G. aldım diye yazıp verebilirdi. Konuşabilirdi. Teşekkür edebilirdi. Nitekim ben oraya sonra gittim. Verdiğim aslan başını göremedim orada. Konuşmakta istemiyorum bu konuda. Bilmiyorum yani.” (P42)

“İnsanlar daha çok bilinçlendirilmeli, özellikle aile büyüklerine birçok şey aktarılmalı, gerekirse kapı kapı gezilmeli. Bergama halkına ücretsiz olabilir orası. Böylelikle herkes ailesini götürebilir ya da daha uygun fiyatlı olabilir. Seni doğrulamak için söylüyorum. Benim anladığım kadarıyla bu gezilecek yerlerin Asklepeion, Bazilika gibi yerlere Bergamalıların ücretsiz gezmesini istiyorsun. Evet çünkü geleceği aktarmayı istiyorlarsa uygun fiyatta olabilir. Bazı aileler fiyatlardan şikâyetçi teleferiğe biniyorsun mesela kısacık yer bir manzarası yok, Bursa gibi değil yani. Gidiyorsun 20-30 lira para veriyorsun.” (P33)

Ayrıca toplumsal arkeoloji doğru planlandığında kültürel mirasın korunmasına ve sürdürülebilirliğine olumlu yönde etki yapar. Örneğin; yukarıda verilmiş olan P36 kodlu katılımcıya göre kültürel mirasın korunmasında Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü sorumludur ve P36'ya göre kazı eleman sayılarının ve ödeneklerin az olması Bergama ilçesini araştırmaya gelen sayısını etkilemektedir. Bu duruma ilişkin olarak P23 kodlu katılımcının ifadesi de örnek teşkil etmektedir:

“Şuan daha yeni yeni Bergama korunmaya başlandı. Tamiratlar yapıyorlar görüyoruz. Restorasyonlar yapıyor. Eğitimidir halkı bilgilendirmedir, seminerlerdir, yapıyorlar mı onu bilmiyorum. Belki yapıyorlardır belki ama duymadım hiç.” (P23)

3.5.2.4. Sürdürülebilirlik Aktarım

Kültürel mirasa ilişkin diğer ana tema olarak sürdürülebilirlik aktarım olarak belirlenmiştir. Alt tema olarak bilinçlendirme ve bilgilendirme çalışmaları yer almaktadır. Yerel halk kültürel miras konusunda bilinçlendirilme ve bilgilendirilmelerinin yerel yönetimlerin sorumluluğu olduğu birçok katılımcı tarafından vurgulanmıştır. Bilinçlendirme çalışmaları alt teması kapsamında katılımcılar bilinçlendirmeye yönelik isteklerini de dile

getirmişlerdir. Bilinçlendirme çalışmalarına ilişkin P14, P33, P13, P28, P4, P40 kodlu katılımcıların beklentisi şu şekildedir:

“Belediye kültürel mirası korumalı. Devlet oradan burayla ilgilenemez. Buranın yönetimi bir şeyler yapmalı. Halkı bilinçlendirmek konusunda bir şey yapmıyor. Yapsa en önce ben duyarım Kale Mahallesinde oturuyorum. Seminerler yapabilirler. İnsanları bir araya getirmek için konser düzenlenir konser öncesi bir film gösterilebilir. İnsanların dikkatini çekebilir. Broşür dağıtmakla olmuyor işte. Broşürleri soba tutuşmak için kullanır insanlar.” Belediye broşür dağıtıyor mu? “Evet! O soba tutuşturan biri de benim o broşürlerle.” (P14)

“İnsanlar daha çok bilinçlendirilmeli, özellikle aile büyüklerine birçok şey aktarılmalı, gerekirse kapı kapı gezilmeli. Bergama halkına ücretsiz olabilir Akropol. Böylelikle herkes ailesini götürebilir ya da daha uygun fiyatlı olabilir.” (P33)

“Anadolu’daki ilk yedi kilisesinden biri burada. İncil’de Bergama Pergamon olarak geçiyor. İncil’de Bergama ile ilgili yazılar var. Bazilikanın içinde boğa heykeli olması lazım. Din turizmi yok burada. Buradaki Yahudiler çok iyi insanlardı. Yahudiler buradan gittikten sonra Bergama’da tarımla olan ilgisi azalıyor. Bergama istenilen ilgiyi görmüyor. İnsanlara bunları anlatmaları lazım. 400.000 kişi geldiği söyleniyor. Eskiden daha çok insan gelirdi.” (P13)

“Halk eğitimlerde sadece dikiş nakış, halı dokumaktan ziyade insanı dokuması gerekir. Halk eğitimler birçok kurs açabilir. Bizim birçok örf âdetimizi geçmişimizde olan. Sizler eğitimcisiniz siz gibi eğitimcilerin bizi eski kültürel değerlerimize döndürmesi. Ki bu da çok zor çünkü herkes sizin de kullandığımız gibi iletişim cihazlarımızın içinde sınırsız internetimiz. İnternetlerimizin içinde televizyon programlarında Bihter dizileri kalktıysa, geçmiş anlatan diziler geldiği gibi. Bence yayın evleri, iletişimdeki birçok kotalar, insanların bu elimizdeki iletişim aletlerinin daha doğru kullanmamıza yönelik çalışmalar yapması gerekir. Reklam, tanıtım, ücretsiz gezi yapılabilir. Toplum bir araya getirebilir. Burada bir arastamız var. Tarihi yılların çarşısı. Geçtiğimiz seneden beri daha yeni yeni insanlar gitmeye başladı. İnsanları oraya çektiler. Oraya gittiğinizde bizim müziklerimiz çalmıyor. Bana sorsanız deseniz ki H. Bey buranın şarkıları türküleri var. Ben mesela Ferizler Başını söylerim ne bileyim Üç Kemerin Dibi gibi parçalarımız var. Biz kırsaldan geldiğimizden biliyoruz. Biz de tesadüfen biliyoruz bunları. Bizi kimse bilinçlendirmedi. Yani o kadar eksiklik var ki sabahtan akşama kadar konuşmamız gerekir. Bence kültür merkezindeki sinemada bile Bergama’nın tarihi film yapıp Bergama’nın ücretsiz davet edilip tarihimizi geçmişimizi anlatan bir film gösterilebilir. Bakın ben inanıyorum; Bergama’nın yüzde doksanı kalenin tarihini bilmiyor. Buna ben de dâhil. Ege bölgesine bakıldığında her yer tarihi yerler ama Bergama’mız basit kalmış. Siz diyorsunuz ki çocuklara eğitim verilebilir mi, evet verilebilir. Devamlılık hiç olmadı ki kültürel miras sürdürülebilir olsun. Burada bir çalışma var mı kültürümüzle alakalı. Evet yerel yönetimin suçu var. Devamlılık sağlanmıyor. Benim iki tane oğlum var ben ne verebilirim ki. O yüzden biz hiç kendi kültürümüzü kesinlikle burada yaşamıyoruz. Bunlar hep geçmişten gelen belki bunlar bize dedelerimizden atalarımızdan aktarılmadığı için oldu belki de.” (P28)

“Tarihe sahip çıktıklarını düşünmüyorum. Halkı bilinçlendirmeliler daha çok. Tarihi tiyatrolar yapabilir. Ücretsiz servis koyacaklar Akropole. Çevre köylerde yaşayanlarda katılım sağlanabilir. Tanıtım için onları gezdirirken bilinçli bir rehber olmalı.” (P4)

“Biz burada arkeoloji ile ilgili bölümde okuyan öğrencileriz. Arkeoloji okuyan arkadaşlarımız stajlarını oralarda yapabilir. Bulunduğu şehrin arkeolojik kazılarını yapabilir. Biz akropole çıkamadık. Fiyatı pahalı. 30 TL teleferik, 35 TL giriş. Bir öğrenci için neden o kadar para vereyim. Buraya dışarıdan gelen üniversite öğrencileri var. Buradaki üniversite öğrencilerine buranın tanıtılması gerek. Halkın bilinçlendirilmesi gerekli. Öğrenciler buraya ilk geldiğinde tıpkı rehberlerin anlattığı gibi yönetim de bize bunları anlatsa, biz de desek Bergama'nın şusu varmış bunu gördük diyebilsek.” (P40)

Bilgilendirme çalışmaları alt teması kapsamında P8, P2, P32, P30, P29, P19, P18, P34, P31, P22, P21, P14, P10, P3 kodlu katılımcıların ifadelerinden yola çıkarak kendi kültürlerini tanımaya istekli oldukları anlaşılmaktadır. Ayrıca yerel halkın yerel yönetimin ne tür çalışmalar yürüttüğü konusunda ortak bir fikre sahip değildir. Kendi kültürlerini tanımaya yönelik yönetimlerin bazı çalışmalar yapması gerektiğini söyleyen katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

“Bilgilendirme bence insanlarımızı. Kermes düzenlediği gibi bir faaliyet düzenleyebilir. Kimse bir şey bilmiyor cahil insan çok. Mesela paralı olarak giriş ücreti mesela Bergama halkına ücretsiz olabilir. Kendi insanına öğretebilir. Broşürler dağıtsınlar. Cumhuriyet meydanındaki ekranda tanıtım yapabilirler.” (P8)

“Her şey kendilerine çok özelleştirmemeliler bence. Sokak sokak gezmek gerekiyorsa yapsınlar. Sürekli bilgilendirme olmalı. 4 kere gitmişimdir müzeye. Geçen sene 50 lira dediler bana. İstanbul'da 7 lira Galata Kulesi'ne çıktım. Rehber hizmeti yok. Çanakkale'de makul ücrette rehber tutabiliyorsun. Mesela burada da olabilir. Çünkü tarihimiz çok geniş ve çok güzel. Belediye kalemizi ortaya çıkarabilir. Çok silik bir silueti var oranın ışıklandırma yapabilir. Ulaşım sağlayabilirsin. Oraya hiçbir şekilde ulaşım yok. Teleferik pahalı mesela ya kendi arabanla çıkacaksın ya da yürüyeceksin.” (P2)

“Önce eğitim şart. İnsanlara bunun değerini ve insanlara bunun bir daha elde edilemeyeceğini öğretmek gerekir. Bunu kırıp döküp tamir etme şansımız yok. Bu öğretilmeli. Bununla ilgili tanıtım video öğeleri olabilir. Afişler olabilir.” (P32)

“Belki el altında kendince belediye yapıyor. Koruyor. Ama biz halk olarak bilgili değiliz. Bize bilgi vermiyorlar. Bergama tanınmış bir yer değil. Dünyada burası Pergamon diye geçiyor. Hangi belgeselde gördük. En güzel yerde yaşıyoruz. Bizim örfümüz çeşitli. Gelmiş geçmiş en güzel yerimiz. Biz bilinçli değiliz. Şuraya ekran koymuşlar sen orda yol gösteriyor. Orda tarihim geçsin. Sen benim tarihimi tanımama izin vermiyorsun ki ben gidip göremiyorum. Halktan oluşan kurumlar oluştursun öğretmenler olsun başlarında öğretsinler. Evde oturacaklarına insanlarımız tarihiyle vakit geçirsinler. Tamamen nasıl koruyacağımızı öğretsinler. Tarihimizi öğretsinler.” (P30)

“Devlet, belediye, valilik, kaymakamlık. Zarar verenleri uyarmalı.” Yerel halk korumalı mı?
 “Kimseye zarar verdirmemesi lazım o çevredeyse. Yönetimlerin şuan ne yaptığını bilmiyorum.” (P29)

“Bilgilendirmeleri lazım eğitim vermeleri lazım. Neyin yanlış neyin doğru olduğunu öğretmeleri lazım. Neyin ne olduğu olduğunu öğretmeleri lazım. Çocuklarımız olsun, bizim gibi insanlara olsun öğretmeleri lazım.” (P19)

“Mesela şuan ilkokul çocuklarından başlayarak, çok ilkokul olmaz ama ilkokullar çok kavrayamazlar yine de ortaokullara kültürel mirasımız hakkında bilgi verilerek onları bilinçlendirebilir. Çünkü o zaman bazı bilişleri kavriyoruz. Belki o zamanlar böyle tanıtımlar olması çok önemli.” (P18)

“Bergama’da turizm olabilmesi için en başta iç sahası bir değişmesi lazım ondan sonra ancak turizm olur. İzmir’in ilçelerini de biliyoruz ama burası oralar gibi değil. Oraya gittiğinde huzur buluyorsun ama yani burası öyle değil. Ondan dolayı turizm gelse de pek bir şey fark etmez.” (P34)

“Bergama halkına ücretsiz olması gerekir. Kaleye gitmek kişi başı 20 - 30 lira. Öğrenciler gidip görse güzel olmaz mı? 4-5 kişilik bir aile ne yapsın.” (P31)

“Belediye bazı şeylere vakit bulamayabilir yani bunu her insan yapar bunu. Hatalar. Vakıf tarzı buna tarzı gönüllü. Bir topluluk kurulması daha iyi olabilir... Mesela ücretsiz yapabilir yerel halka müzeleri vs. tamam anlıyorum ama ekonomi onla dönüyor olabilir. Ulaşım kolaylaştırılabilir. Kaleye gitmek çok zor. Bergama’da tuttuğun kaç kişi kaleye çıkmış. Biri bana sorsa Kale çok güzel derim ama tarihini anlatamam.” (P22)

“Tanıtım konusunda bir şey yapabilir. Koruma altına alınması gereken yerleri koruma altına almalı.” (P21)

“Daha çok tanıtım yapmalı. Eskiden bir kermes yapardık kermes geliyor diye uyumazdık. 3-4 senedir kermese gitmiyoruz. Kermeste dikkat çekici bir şey yok. Dışardan katılım yok. Yöreyle ait hiç bir şey yok işte şimdi. Turizm için hazırlık gerekir. Turistlerin burada gelip kalacağı bir yer bile yok yani.” (P14)

“Öncelikle seminerler düzenleyebilir, halkın katılımını sağlayabilir. Öğrencisin sen tarihini görebilmek için belli bir ücret ödüyorsun. Ödüyorsun peki neden bu kadar pahalı. İnsanlar kendi tarihini görmek için para veriyor. Yani buna bir yol açılrsa çok daha iyi olur bence.” (P10)

“Önce bir şey yapmak için siyasi düşünceleri unutup orayı koruma kafasına geçtiğimiz zaman olacak. Bir şey yapıp bir parti, kişi koymalarının mantığı yok. Bir kere burası turizme hazır değil bırakın hazır olmayı turizm olmasını istediklerini bile düşünmüyorum. Böyle bir şey yapacaklarsa, Esnaflarla konuşulabilir. Biz akropolü gezmek için tel örgülerden atlayıp kaçak giriyoruz. Önce turisti şehre indirmeleri gerekir. Esnaflar bir araya getirilmeli. Yerel yönetim bu konuda uzlaşma sağlamalı. Anlatılmalı. Turist şehre indirilmeli. Bu arz talep meselesidir. Afaki söyleyebileceğim bir şey yok.” (P3)

3.6. Bulguların Yorumlanması ve Tartışma

Bu bölümde araştırma kapsamında ulaşılan bulguların kültürel miras fenomeni ile birlikte düşünülmesi ve değerlendirilmesi yapılacaktır. Nitel araştırmalarda bulguların yorumlanması, veri analizinin önemli bir aşamasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 254). Bulguların farklı araştırmacılarca farklı şekillerde ele alınabileceği kabul edilen nitel yaklaşımda, bulguların yorumlanmasında en makul açıklamaların geliştirilmesi önerilmektedir (Graneheim ve Lundman, 2004: 110). Buradan hareketle bulguların alternatif açıklamalarını da düşündürecek zenginlikte sunulmasına özen gösterilerek, kültürel miras yazınıyla birlikte bir açıklama geliştirme çabasına girilmiştir.

Fenomenolojik araştırma yönteminin kullanıldığı bu araştırmada kültürel mirasın korunmasında ve aktarılmasında yerel halkın deneyimleri sunulmuştur. Konuyla ilgili olarak toplumun kültürel mirasını korumasının gerekçeleri irdelenmiş, kültürel mirasın korunması ve aktarılması konusunda toplum bilincinin önemini ve toplumun rolünün ne olduğu üzerine odaklanılmıştır. Ayrıca toplum bilincinin geliştirilmesine yönelik nasıl bir yön izlenebileceği yönünde yürütülen araştırmada kültürel mirasın aktarılması ve korunması fenomeni irdelenmiştir. Bu nedenle bu araştırma, yönetimlerin kültürel miras konusunda yapacakları çalışmalar kapsamına yerel halkın düşüncelerini, beklentilerini, kültürel bilincinin değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Araştırmacı katılımcılara görüşme formu (Ek 1) doğrultusunda açık uçlu sorular yönelmiştir. Ayrıca fenomene ilişkin katılımcının sözünü ettiği konu üzerine derinlemesine bir anlayış geliştirebilmek amacıyla konuyu açması sağlanmıştır. Ancak katılımcının kendisinin sözünü etmediği bir konuda herhangi bir yönlendirme yapılmamıştır. Sonuç olarak görüşme verilerinin analizi yapılırken ve kültürel mirasın korunması ve aktarılması konusu ile ilgili temalar belirlenirken, araştırmacı literatüre geri dönüş ve bu kısma bilgi ekleme ve çıkarma yaparak literatüre uygun bir şekilde araştırma bulgularını ortaya koymuştur. Tematik veri analizinin kullanıldığı araştırmada, araştırmanın fenomeni kültürel miras, koruma, sürdürülebilirlik ve aktarım, sorumluluk bilinci ana temaları kapsamında incelenmiştir. Araştırmada veri toplama araçlarından biri doğrudan gözlem olup, bulguların yorumlanması ve tartışma bölümü bir bütün olarak sunulmuştur. Ayrıca kültürel miras fenomeninin Bergama ölçeğinde araştırılması nedeniyle bu çalışma aynı zamanda örnek/vaka çalışmasıdır.

Araştırma soruları sorulmadan önce tüm katılımcılara kültürel mirasın, somut ve somut olmayan kültürel mirasın ne olduğu hakkında detaylı bir şekilde açıklanma yapılmıştır. Bu detaylı açıklama sonrası sorular yönlendirilmiştir. Genel olarak katılımcılar somut kültürel miras değerlerine örnek vermekte sıkıntı çekmemişlerdir ve Bergama ilçesinin somut kültürel

miras değerleri hakkında birkaç arkeolojik veya tarihi değer söyleyebilmişlerdir. Ancak Bergama ilçesinin somut olmayan kültürel miras değerleri katılımcılara sorulduğunda katılımcılardan bazıları, araştırmacıya “ne gibi”, “sen örnek verebilirsen anlarım”, “turizm sayılıyor mu”, “ne demek bu ben anlamadım” gibi cevaplar vermişlerdir. Araştırmacı bu durumda “sizi siz yapan değerleriniz”, “adetleriniz, gelenek ve görenekleriniz”, “geleneksel meslekler”, “gelenekselleşmiş etkinlikler/festivaller” gibi ifadelerde bulunmak durumunda kalmıştır. Bergama ilçesinin somut kültürel miras değerleri sorulduğunda katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplara bakıldığında en çok bilinen Pergamon Antik Kenti olmuştur. P9, P30, P38, P19, P32, P5 kodlu katılımcılar gibi bazı katılımcılarda antik kentten bahsederken “Kale” kelimesini kullanmışlardır. Bu isimlendirme katılımcıların / yerel halkın zihinlerinde bağdaştırdıkları mekânla ilişkili olmasından kaynaklıdır. Bir mekânın sürdürülebilirliği için o yerin tek bir isimlendirmeye aktarılması da önemlidir. Bu anlamda Pergamon Antik Kenti’ne çıkıldığında girişte büyük bir tabelada “Akropolis” yazısı dikkat çekmektedir. Ayrıca mekân ve bellek ilişkisi kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilirliği konusunda değinilmiştir.

Bergama ilçesinin somut kültürel miras değerlerine ilişkin; Pergamon Antik Kenti’nden 13 katılımcı, Kızıl Avlu’dan 8 katılımcı, Asklepeion’dan 8 katılımcı, Bergama Müzesi’nden 7 katılımcı, Zeus Sunağı’ndan 3 katılımcı, Ulu Cami’den 3 katılımcı, Yeni Cami’den 2 katılımcı, Kulaksız Cami’den ve Şadırvan Cami’den 1 katılımcı bahsetmiştir.

Kültürel miras ana teması kapsamında elde edilen bulgulara bakıldığında yerel halkın somut ve somut olmayan kültürel miras değerleri hakkında bilgisinin yetersiz olduğu gözlenmiştir. Katılımcılardan bazıları somut kültürel miras öğelerinden bahsederken kendini mekânla özdeşleştirerek “Bergamamız”, “Ayvazelimiz,” vb. ifadeler kullanmışlardır. Koruma bilincinin oluşturulması ile mekânlara veya yapılara olan bakış açısının derinleşmesi, koruma anlayışının esnetilmesi ve bu konuyla ilgili olarak yeni sınırlar ve tanımlar ile bellek mekânlarına karşı olan tutumun gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Somut olmayan kültürel miras değerlerine ilişkin katılımcıların ifadelerinden ve yapılan doküman analizinden yola çıkarak düğün adetlerinin farklılaşmış olduğu gözlenmiştir. Bu duruma ilişkin iki durumdan bahsedilebilir. Ya küreselleşmenin etkisi ile düğün âdetleri değişime uğramıştır ya da bu âdetler Bergama’nın köyelerine göre değişkenlik göstermektedir. Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzajı Alan Yönetimi Planı’nda koruma altına alınan gelenekler belirtilmiştir. Ancak bu gelenekler içerisinde düğünler ile ilgili bir ifade bulunmamıştır, klarnet çalma geleneği ve çeyiz serme âdeti içerisinde bir iki sözcük olarak yer almaktadır. Bu durumla ilgili olarak gerek düğün adetleri, gerek diğer somut olmayan kültürel miras değerlerine ilişkin yerel yönetimlerin yerel halkla bir araya gelerek çalışmalar

yürütmesi gerekmektedir. Bu çalışmalar ilgili yetkililer tarafından oluşturulacak bir sözlü tarih envanterini içermelidir. Somut olmayan kültürel miras değerlerine ilişkin katılımcılar Bergama Kermesi'nden bahsetmişlerdir. Katılımcıların Bergama Kermesi ile ilgili söylemlerine bakıldığında Bergama Kermesi'nin ticari bir amaçla yapıldığını ve bu kermesin kültürel miras değerlerini yansıtan unsurlara sahip olmadığını belirten ortak bir görüş ortaya çıkmıştır. Bergama Kermesi'nin tarihine bakıldığında geçmişte yapılan etkinliklerin şu an yapılmıyor olması araştırmacı tarafından yapılan doküman analizinde de ortaya konmuştur. Ayrıca Bergama Kermesi ile ilgili katılımcılara kaçınıcı kez düzenlendiğine yönelik bir soru daha sorulmuştur ve katılımcılar ya bilmiyorum demişlerdir ya da yanlış sayısal değerler vermişlerdir. Bu anlamda kermesin toplumun hafızasında yer edinmediği anlaşılmaktadır. Urry kitabında (Urry, 2015) gelenekselleşmiş ritüellerden ve festivallerden bahseder ve bu gelenekselleşen festival veya ritüellerin bireyin hafızasında ve kimliğinde önemli yer edindiğini ve böylece kültürel mirasın aktarılabilceğini ifade eder. Yapılan kermeslerin veya festivallerin genel anlamda amacı toplumun hafızasını tazelemektir. Bu anlamda Bergama Kermesi'nin her yıl düzenlense bile geleneksel olarak sürdürülmemesi, toplumun kimliğini yansıtmaması önemli bir sorundur. Ayrıca Bergama Kermesi çalışmada tanıtıcı faktörler alt teması altında da değerlendirilmiştir. Bergama Kermesi ile ilgili olarak katılımcıların Bergama Kermesi'ne gitmeyi bıraktıklarına yönelik ifadeleri bulunmaktadır. Bergama Kermesi'ne sadece yerel basında değil, ulusal ve uluslararası basında da yer verilmesiyle ve sosyal medya araçlarının etkin kullanılmasıyla Bergama ilçesine dikkat çekilebilir. Bergama Kermesi modernizmin etkisine uğramış geleneksel ve uluslararası olma özelliğini kaybetmiştir. Bergama Kermesi'nin eskiye dönük tüm yapılan etkinlikler ile beraber tekrar ele alınması gerekmektedir.

Bergama ilçesinin somut olmayan kültürel miras değerlerine ek olarak çığırtma, Bergama köftesi, çam fıstığı, halıcılık, klarnet çalma, ramazan helvası, deve güreşleri katılımcılar tarafından söylenen ifadeler olmuştur. Parşömen ustası olan P42 ve P25, P28 kodlu katılımcılar dışında parşömeni kültürel miras değerlerinden sayan kimse olmamıştır. Kozak Yaylası katılımcılar tarafından en çok bilinen doğal kültürel miras değerinden biridir. Günümüzde restoran olarak kullanılan Güzellik Ilıcası ile ilgili olarak P26, P27 kodlu katılımcılar ılıcanın eski özelliğini kaybettiğini ifade etmişlerdir. Güzellik Ilıcası'nın kendi özelliğinin dışında kullanılması bu kültürel mirasın korunmasını ve sürdürülebilirliğini sağlamayacaktır.

Araştırmacı katılımcılara sizce kültürel miras korunmalı mı yoksa korunmamalı mı korunmalıysa neden diye bir soru yönelmiştir. Katılımcılardan her biri kültürel mirasın

korunması gerektiğini ifade etmiştir ancak katılımcıların kültürel mirası koruma nedenlerinin farklı olduğu ortaya konmuştur. Bu durum koruma teması kapsamında olan bireysel faktörler çerçevesinde ele alınmıştır. Katılımcılara göre kültürel mirası koruma nedenleri ise şu şekildedir: gelecek nesillere aktarmak, yerli yabancı turistler için korumak, kimliğinin bir parçası olarak gördüğü için korumak, geçmişe bağlılıkla veya sempati duyduğu için korumak ve dini için korumak olmak üzere beş farklı kategoride görüş bildirmişlerdir.

Koruma teması başlığı altında bir diğer alt tema engelleyici faktörler olarak isimlendirilmiştir. Araştırmacının katılımcılara “Bergama’nın kültürel mirası yeterince korunmuş mudur, korunmamışsa nedenleri nelerdir ve korunması için neler yapılmalıdır” sorusundan engelleyici faktörler alt temasını ortaya çıkarmıştır ve Bergama ilçesinde yaşanan sorunlar katılımcıların ifadeleri doğrultusunda ele alınmıştır. Bu alt tema kapsamında definecilik, yanlış yapılan restorasyon çalışmaları, mekanların bozulması, kimlik sorunu, eğitim sorunu, küreselleşmenin etkisi, yerel halkın yaşadığı yerin sit alanı olmasından kaynaklanan sorunlar ele alınmıştır. Engelleyici faktörler alt teması altında definecilik ilgili katılımcıların ifadeleri araştırmanın görüşme bulgularında sunulmuştur. Definecilik ile ilgili olarak P5 kodlu katılımcı define bulan kişilere şahit olduğunu hatta kaçak kazıya gittiğini itiraf etmiştir. Bu duruma ilişkin kendi kültürel mirasının çalındığına şahit olsa bile karşı koymaması ve bu durumu normalleştirilmesi hem kültürel bilincin olmadığını hem de Bergama ilçesinde şüphesiz ki defineciliğin devam ettiğinin kanıtıdır. Ayrıca P32, P40, P14, P26, P10 kodlu katılımcılar içinde (s.76) defineciliğe şahit olup sessiz kalanlar mevcuttur. Bu durum toplumsal kimlik ile doğrudan ilgilidir. Kültürel miras değerlerinin milli değerler içerisinde değerlendirilmemesi yerel halkın toplumsal kimlik problemini ortaya koymaktadır. Bergama’da olduğu gibi Türkiye’nin birçok kentinde definecilik devam etmektedir. Bu duruma karşı olarak toplumsal arkeoloji temelleri üzerine derinlemesine çalışmalar başlatılmalıdır. Bu yönde yapılacak olan çalışmalar hem toplumun kültürel miras konusunda bilinçlenmesini sağlayacak hem de yaparak ve yaşayarak öğrenmeyi sağlayacağından kültürel mirasın sürdürülebilirliği sağlanacaktır. Türkiye’de toplumsal arkeolojinin uygulanabilmesi için müzecilik anlayışının da değiştirilmesi/geliştirilmesi, arkeoloji ve kültürel miras alanlarının eğitim sistemi içinde yer verilmesi gerekir. Eğitim sisteminde toplumsal arkeolojiye yer verilirken, din, dil, ırk, gelenek ve görenek gibi kültürel farklılıklar gözetmeksizin toplumun tüm kültürel değerleri bütünsel bir şekilde ele alınmalıdır (Apaydın, 2015: 179). Ayrıca katılımcılar eğitimde kültürel miras eksikliği üzerinde durmuşlardır. Bu durum kültürel mirasın korunması teması başlığı altında engelleyici faktörler içerisinde ayrıca değerlendirilmiştir. P40 kodlu katılımcı “Bergama ilçesinde bulunan üniversitede eser koruma

öğrencilerinin Bergama gibi bir yerde değerlendirilmesi gerekir, biz öğrencilere buraları anlatmaları lazım, biz başka şehirlerden buraya okumaya geliyoruz, biz başkalarına anlatacak bir şeyini bilmiyoruz burada yaşıyoruz ancak bir senemiz doldu bir şey bilmiyoruz. Akropolis'e çıkmadık bence bir öğrenci için çok fazla bir ücret" ifadesinde bulunmuştur. Bu anlamda yerel yönetim üniversite işbirliği ile gerekli prosedürler tamamladığında eser koruma bölümünde okuyan öğrencilere staj imkânı sağlanabilir. Aynı zamanda öğrencilere uygulayıp öğrenme fırsatı verilebilir. P33 ve P11 kodlu katılımcılar da kültürel mirasın korunması anlamında eğitim görmediklerini veya Bergama ilçesinin kültürel miras değerlerinin öğretilmesine yönelik bir eğitim olmadığını ifade etmişlerdir.

Engelleyici faktörler altında defnecilik probleminden bahsedilirken kimlik sorunu üzerinde durulmuştur. Kimlik sorunu sadece defnecilik için geçerli olmayıp kültürel mirasın korunması ana teması kapsamında kimlik sorunu detaylı bir şekilde katılımcıların ifadeleriyle sunulmuştur. Kültürel mirasın korunması için sorumluluğu sadece yönetimlere yıkan P31 kodlu katılımcı ve kültürel mirasın korunmasında yerel halkın hiçbir sorumluluğu olmadığını ifade eden P32 kodlu katılımcının yanı sıra P23 kodlu katılımcı da kültürel mirasın korunmasının nedeni olarak turistleri öne sürmüştür. Diğer bir örnek; Zeus Sunağı'nın Bergama ilçesinde olmaması nedeniyle Bergama ilçesinde başka korunacak eserin olmadığını ifade eden P29 kodlu katılımcının ve diğer katılımcıların ifadelerine bakıldığında kimlik sorununun ön plana çıktığını söylemek mümkündür. Katılımcıların ifadelerine bakıldığında, kültürel mirasın korunması konusunda kendilerine bir pay çıkarmadıkları ve kendilerinde bir sorumluluk bulmadıkları görülmüştür. Bu duruma ilişkin yerel halkın kültürel kimliklerini, Bergama ilçesinde bulunan kültürel miras değerlerini içselleştirmedikleri veya benimsemedikleri söylenebilir. P41 kodlu katılımcı "Kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilirliği hakkında bir şey söyleyemem. Burada yaşıyor olsaydım bir şeyler söyleyebilirdim benim de çocukluğum burada geçti. Ailem burada yaşıyor sürekli gidip geliyorum sadece. Ailemle bir araya geldiğimde kültürel miras ile ilgili bir şey konuşmuyoruz açıkçası" şeklindeki ifadesinden kültürel mirasın içselleştirilemediği anlaşılmaktadır. Kültürel miras, yaşamın bir parçasıdır ve her an deneyimlenen bir olgudur. Ne kültür ne de kültürel miras insan olmadan meydana gelebilir (Assmann, 2018: 139-176).

Engelleyici faktörler altında Bergama ilçesinde özellikle Kale Mahallesi'nde yaşayan yerel halkın yaşadığı yerin sit alanı olmasından kaynaklanan sorunlar katılımcılar tarafından gündeme gelmiştir. P13 kodlu katılımcı koruma altına alınan yerlerde yaşayan insanların evlerini terk ettiğini, bu bölgelerde bir yozlaşma olduğunu ifade etmiştir. Geliri düşük insanların yaşadığı bu evleri daha fazla gelir elde etmek amacıyla sattıkları ifade edilmiştir.

İnsanların yaşadıkları mahalleleri bırakmaları kültürel bozulmalara, mekânların yozlaşmasına ve toplumsal belleğin kaybolmasına yol açacaktır. Ayrıca bellek mekânlarının sit alanı olmasından kaynaklı yaşanan sorunlar üzerinde düşünülmelidir. Çünkü sit alanı içinde yaşayan yerel halkın bu durumu fırsat bilip yaşadıkları evleri terk etmeleri veya satmaları, kültürel bellek mekânlarının da unutulmasına yol açacaktır. Bu durum engelleyici faktörler alt teması altında mekânların bozulması ile de ilişkilendirilmiştir. Ayrıca bu sorunun uzun süre devam etmesi, özellikle de somut olmayan kültürel miras değerlerinin yok olmasıyla sonuçlanacaktır.

Engelleyici faktörlerden bir diğeri ise yanlış restorasyon çalışmaları olmuştur. Bu duruma ilişkin P36, P35, P32, P34, P31 kodlu katılımcılar hem yapılan yanlış restorasyon çalışmalarından hem de kültürel mirasın korunmasının restorasyonla olabileceğinden bahsetmişlerdir. Katılımcılardan P36 kodlu katılımcı Kesik Minare olarak bahsettiği aslında Selçuklu Minaresi'dir ve bahçesinde bulunan medreselerin yıkıldığı yönünde bir ifadeye bulunmuştur. Bu duruma ilişkin yapılan doküman analizinde Selçuklu Minaresi'nin bahçesinde bulunan medreselerin yıkıldığı yönündeki bilgi verilerle de desteklenmiştir (Ayr.bkz.s.42). Bergama ilçesinde yapılan restorasyon çalışmalarının eserlerin gerçeğine uygun olarak yapılıp yapılmadığına dair literatürde herhangi bir veriye rastlanmamıştır. Bu durumla ilgili olarak yapılan restorasyon çalışmaları hakkında yönetimler toplumu bilgilendirmelidir ve halka açık platformlar oluşturulmalıdır. Restorasyon yenilemek veya baştan yapmak değil, onarımdır. Bu nedenle mekânların özgünlüğü bozulmadan toplum belleğinde yeri değişmeyecek şekilde yıkılmaya yüz tutmuş veya tahribe uğramış eserlerin restorasyonu gerçekleştirilmelidir. Bu kapsamda daha önceden yapılmış bellek mekânlarını koruma ve yaşatma çabaları ile birlikte kentin bellek mekânı haline dönüşmesi için çalışmalar yapılmalıdır (Connerton, 2014: 15-65; Assmann, 2018: 37-73; Bennett: 2005: 91-123; Urry, 2015: 312-369). Kültürel mirasın korunmasını etkileyen unsurlar başlığı altında arkeolojinin kültürel mirasa olan etkisinden bahsedilmiştir. Kültürel mirasın korunmasında ve sürdürülebilirliğinde toplumsal arkeoloji alanında yapılacak planlı çalışmalar defneciliğin önüne geçilmesinde yarar sağlayabilir, ayrıca yönetimlerin de yaptığı çalışmalar hakkında topluma bilgi vermesi olumlu etkiler yaratabilir

Yapılan araştırmalardan elde edilen bilgiler doğrultusunda modernizmin, küreselleşmenin ve medyanın etkisini dile de yansımış olduğu görülmektedir. Bu durumun kullanılan dile yansması sonucu mekânların isimlerinin değiştirilmesine neden olmuştur. Osman Bayatlı'nın köy yaşantısını anlattığı Bergama'da Köyler adlı kitabında gerek toplum yaşantısındaki ilişkiler gerekse de toplumun kullandığı dilde değişiklikler olduğu

gözlenmiştir. Bu duruma örnek sergenin, Bergama halısı olarak değişim göstermesi sayılabilir.

Küreselleşme, dünya üzerindeki toplumları ortak bir kültür oluşturmaya iten bir oluşumdur. Bu durumla ilgili olarak P28 kodlu bir anısını paylaşarak küreselleşmenin ve medyanın dil üzerindeki etkisi ve turizmin olumsuz etkisi bu araştırmada örnek olarak sunulmuştur (s.82-83). Küreselleşmenin etkileri olarak katılımcı P20 tarafından köklü yerel halkın ya göçtüğü ya da vefat ettiği şeklinde ifade edilmiştir. Küreselleşme ve modernizm toplumların yaşantısını zorla değişime uğratmaktadır. P37 kodlu katılımcı ekonomik nedenlerle insanların köylerini bırakıp başka yerlere/kentlere göç ettiğini, aynı zamanda bireylerin komşuluk ilişkilerinin bittiğini söylemektedir. Bu durum oldukça önemlidir çünkü komşuluk ilişkileri de somut olmayan kültürel miras değerleri içerisinde sayılır. Kentlerde veya mahallelerde birbirine yabancılaşan insanlar ortak bir kültürü paylaşamaz. Uzun vadede bu durum toplumun toplumsal hafızasını etkiler. 16 Eylül 2017 yılında UNESCO Türkiye Milli Komisyonu desteğiyle Açık Diyalog İstanbul'da komşu etkinlikleri kapsamında "Kültür Mirası ve Komşuluk İlişkileri" konferansı düzenlenmiştir (Ahunbay vd. 2018). Bu konferansta komşuluk ilişkileri kültür, bellek, kolektif hafıza, barış, hoşgörü ve kültür miras kapsamında değerlendirilmiştir. P37 kodlu katılımcının "Şuan tamamen insanlar sanala döndü. Komşu komşuyu tanımıyor. Köy ortamı kalmadı. Ekonomik politikalardan köyde kimse kalmadı nüfus daraldı köylerde" ifadesi kültürel mirasın korunması konusunu vurgulayan bir cümledir.

Araştırmada kültürel mirasın korunması ana teması kapsamında destekleyici faktörler alt teması oluşturulmuştur. Bu alt tema altında tanıtıcı faktörlerin etkin kullanılmaması ve turizm üzerinde durulmuştur. Katılımcıların turizmin kültürel mirasın korunması ve aktarılmasında fayda sağlayacağına yönelik bir beklentileri olduğu gözlenmiştir. Ancak turizm ile ilgili olarak altyapı oluşturulmadan yapılan herhangi bir turizm faaliyeti, doğal ve kültürel kaynakların plansızca tüketilmesine ve fiziksel çevre üzerinde tahribatlara neden olur (Altanlar ve Akıncı, 2011:1-20). Ayrıca Bergama'da yerel halkının kendi kültürel kimliklerinde olan eksiklik turizmin olumsuz etkilerini beraberinde getirecektir. Turizm ile ilgili yapılan planların etkileri gerek yerel toplum gerekse bireysel açıdan iyi değerlendirilmeli ve planlama aşamasındayken yerel toplum üzerinde oluşabilecek olumsuz etkiler göz önünde bulundurularak bir turizm politikası oluşturulmalıdır. Tüm turizm faaliyetlerinde yerel halk ile turist arasında etkileşim olacağından yerel toplumun özünü kaybetmemesi ve kültürel anlamda değişimlerin yaşanmaması, aksi halde olacakların toplumsal sorunlara yol açabileceği unutulmamalıdır. Yaşanacak olumsuz bir etkileşimin yerel toplumun kültürlerini

etkileyecektir. Sürdürülebilir bir kültürel miras için yerel halkın bu planlama aşamasında katılımı ve yerel halkın bilinçlendirilmesi oldukça önem taşımaktadır. Bu anlamda yerel topluma destek verilmeli, turizm ve çevre konularında eğitimler verilmeli, yerel kültürün ne kadar önemli olduğunu vurgulanmalıdır (Meydan vd., 2007: 30-49). Ayrıca bir toplumun kültürü ve kültürel varlıkları iyi korunduğunda ve iyi yönetildiğinde sürdürülebilir olmaktadır (Samidi, 2001: 12).

Bir diğer destekleyici faktörler alt teması altında tanıtıcı faktörlerin etkin kullanılmaması sorunu araştırmada sunulmuştur. Bergama ilçesine ait parşömen, sergen (Bergama halısı) gibi unsurlar Bergama ilçesini ön plana çıkartan somut olmayan kültürel miras değerlerindedir. P42 kodlu katılımcının ifadeleri parşömenin tanıtılmasında yönetimler tarafından destek görmediği, kendi çabalarıyla bu kültür mirasını dünyaya tanıttığı yönündedir. Bu unsurun yönetimler tarafından desteklenmemesi, kültürel mirasın sürdürülebilirliğini zorlaştırmaktadır. Bergama ilçesinde geleneksel bir şekilde üretilmeye devam edilen parşömen sadece bireysel çabalarla korunmaya ve tanıtılmaya çalışılmaktadır. Ülkemizde parşömen gibi geleneksel üretim sistemleri kullanılarak sürdürülmeye çalışılan somut olmayan kültürel miras değerleri yerel yönetimler ve devlet kanalıyla daha çok desteklenmelidir. Çünkü tek tipleştirmeye çalışan küreselleşme toplumun yaşadığı çevreyi de üretim faaliyetlerini de etkilemektedir. Birbirinden farklı oluşturulan, özgünlüğü ve otantikliği bozulmamış mekânların da turistler açısından daha çekici olduğu unutulmamalıdır. Tersini durum modernizmin yıkıcı etkisini gösterir. Örneğin; Bergama halısı ile ilgili olarak yapılan görüşmede mordamlama tekniğinin bırakılarak yerine modern üretim yöntemlerinin kullanılması bu duruma gösterilebilecek örneklerden biridir (s.53).

Araştırmacı “Bergama’da kültürel mirasın korunmasında kimler ya da hangi kurum ve kuruluşlar sorumludur” sorusunu katılımcılara yönelttiğinde, P3 kodlu katılımcı haricinde kültürel mirasın korunmasında kendini sorumlu bulan kimse olmamıştır. Bu anlamda kültürel mirasın korunması ve aktarılması fenomenine ilişkin sorumluluk bilinci ana teması kapsamında katılımcıların sahip oldukları kültürel miras bilinci irdelenmiştir ve bu duruma ilişkin veriler 3.5.2.4 Sorumluluk Bilinci alt teması başlığı altında detaylı olarak sunulmuştur. Sorumluluk bilinci oluşturmaya yönelik yerel yönetimler daha etkili çalışmalar yürütmeli, yerel halka kültürel miras konusunda eğitimler verilmelidir. Hatta bu eğitimler uygulamalı olarak gerçekleşmelidir. Örneğin; yerel yönetimler yerel halka yönelik rehberli ücretsiz geziler düzenleyebilir ya da ayda bir gün (yıl/ay değişken olabilir) belirleyip müze ve öğren yerlerinin ücretsiz olduğu duyurup (medya araçlarının daha etkin kullanarak) yerel halkın kendi kültürel mirasını öğrenmeye teşvik edebilir. Bu durum kültürel mirasın

sürdürülebilirliği ve aktarım teması altında yerel halkın kendi kültürel mirasını öğrenmeye istekli olduğu bulgular kısmında ortaya konmuştur. Bu tema kapsamında bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmaları olmak üzere iki alt tema oluşturulmuş, katılımcıların ifadeleri sayfa 90'da sunulmuştur. Katılımcılar kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilirliği ile ilgili olarak bilgilendirme ve bilinçlendirmeye yönelik çalışmalar yapılmasına olumlu yaklaşmıştır. Ayrıca yerel yönetimlerin kültürel mirasın korunmasına ve sürdürülebilirliğine ilişkin herhangi bir çalışma yapılmadığı yönünde katılımcılar ortak bir fikre sahiptir.

SONUÇ

Görüşme metinlerinin tematik yöntem ile analizi sonucunda dört ana tema ve on bir alt tema ortaya çıkarılmıştır. Bunlar içerikleri ile birlikte Tablo 3.5’de verilmiştir. Bulgular oluşturulan temalar altında sunulurken katılımcıların ifadeleri doğrudan araştırmaya eklenmiştir. Araştırmaya dâhil olmayan konulardan biri Bergama ilçesinde günümüzde faaliyette olan altın madenidir. Ancak belirtmek gerekir ki katılımcılar genel olarak bu altın madeninden rahatsızdır, hatta köylerinde yetiştirdikleri ürünlerin azaldığı ve etrafa siyanür yaydığıyla ilgili ifadeleri araştırmacının elinde mevcuttur. Araştırmaya dâhil olmayan konulardan bir diğeri ise Bergama ilçesinde bulunan ılıcaların değerlendirilmesi yönündeki katılımcıların talepleridir.

Bu bölümde araştırma ile ilgili olarak elde edilen sonuçlar her bir araştırma sorusunun özelinde verilecektir.

1. Kültürel mirasın korunması ve aktarılmasında toplum bilincinin önemi nedir?

Bergama ilçesi ölçeğinde yürütülen bu çalışmada kültürel mirasın korunması ve aktarılmasında toplum bilinci kültürel mirasın korunmasını etkileyen kavramlardan (turizm, arkeoloji, modernizm, küreselleşme ve medya) mekân, kimlik ve bellek boyutunda detaylı olarak ortaya konulmuştur. Araştırmada engelleyici faktörler alt teması altında definecilik sorunu üzerinde durulmuştur. Araştırma sonucu elde edilen bulgulara bakıldığında yerel halk neyin kültürel miras olduğunu bilmektedir ama defineciliğin kendisine, topluma, gelecek nesillere ve devlete nasıl veya ne şekilde zarar verdiğinin ya farkında değildir ya da önemsememektedir. Bu durum toplumun kimliği ile doğrudan ilgilidir. Kültür miraslarının tahribine karşı önce yerel halk bilinçlendirilmelidir ve sonrasında kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilirliğine yönelik çalışmalar yürütülmelidir. Yerel yönetimlerden devlete kadar uzanan tüm yönetim birimleri kültürel miras alanında hangi çalışmayı yaparlarsa yapsınlar, kültürel mirasını bilmeyen ve kültürel miras konusunda bilinçli olmayan bir toplulukta bu çalışmalar boşa çıkacaktır. Çünkü yürütülecek politikalar/çalışmalar topluma bağlıdır, kültürel mirası deneyimleyen kişiler yine onlardır. Bu durumla ilgili basit bir örnek vermek gerekirse katılımcılardan P14 kodlu kişi ““Belediye kültürel mirası korumalı. Devlet oradan burayla ilgilenemez. Buranın yönetimi bir şeyler yapmalı. Halkı bilinçlendirmek konusunda bir şey yapmıyor. Yapsa en önce ben duyarım Kale Mahallesinde oturuyorum. Seminerler yapabilirler. İnsanları bir araya getirmek için konser düzenlenir, konser öncesi bir film gösterilebilir. İnsanların dikkatini çekebilir. Broşür dağıtmakla olmuyor işte. Broşürleri soba tutuşmak için kullanır insanlar.” Belediye broşür dağıtıyor mu diye araştırmacı tarafından

sorulduğunda “Evet! O soba tutuşturan biri de benim o broşürlerle” ifadesinde bulunmuştur. Bu örnekten anlaşıldığı üzere yönetimler daha etkili çalışmalar yürütmelidir. Aynı zamanda somut olmayan kültürel miras değerlerinin korunmasına ve sürülmesine yönelik çalışmalar başlatılmalıdır. Bergama ilçesinde toplum bilinci oluşturulmazsa somut ve somut olmayan miras değerleri tükenecektir.

Kültür ve kültürel miras herhangi bir ülkenin milli değerlerinden biridir. Araştırmanın içeriğine bakıldığında defneciliğin normal bir durummuş gibi karşılanması, toplumun bu davranışı sergilemesi toplumun kültürel miras ile ilgili bilinci ile alakalıdır. Ayrıca belirtmek gerekir ki bu durum toplumun hafızasında kültürel miras ile ilgili birikimi olmamasından da kaynaklanır (Assmann, 2018). Bu duruma ilişkin bireylerin kendi kültürel miras değerlerini daha bilinçli bir şekilde deneyimlemeleri için toplumsal arkeolojiden yararlanılabilir. Eğer toplumsal arkeoloji planlı ve programlı yürütülürse Türkiye’de de başarılı olabilir (<https://www.saa.org/education-outreach/public-outreach/centers-public-archaeology>, erişim tarihi: 23.07.2019)

2. Kültürel mirasın korunması ve aktarılmasında toplum bilinci nasıl geliştirilir?

Öncelikle yerel halkın veya toplumun, kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilirliği için kültürel mirasa karşı duyarlı olması gerekir. Bu anlamda toplumun öğrenmeye, benimsemeye açık olması oldukça önem taşır. Yapılan araştırmada Bergama ilçesinde yaşayan yerel halkın kültürel mirasını öğrenmeye istekli olduğu katılımcıların ifadesinden de anlaşılmaktadır. Bu konuyla ilgili olarak yönetimler yanlış anlaşılımları veya bilgilendirmeleri önlemek amacıyla kültürel miras alanında yaptığı çalışmalardan yerel halkı devamlı olarak bilgilendirmelidir. Özellikle her yıl düzenlenen Bergama Kermesi bu anlamda bir araç olarak kullanılabilir. Yapılan doküman analizinde geçmişte Bergama Kermesi’nde yapılan faaliyetler ile ilgili bilgi verilmiştir. Bergama Kermesi günümüzde devam ediyor olsa da Bergama Kermesi eskiden yapılan faaliyetler ile birlikte tekrar hayata geçirilmelidir. Böylece somut ve somut olmayan kültürel mirasın korunması ve sürdürülmesi sağlanabilir.

3. Kültürel mirasın korunmasında ve aktarılmasında toplumun/yerel halkın rolü nedir?

Kültürel mirasın korunmasında ve aktarılmasında toplumun/yerel halkın bir sorumluluk hissetmesi, araştırmacı için beklenen bir durumdu ancak Bergama ölçeğinde yapılan bu araştırmada ortaya konulan yerel halkın kültürel mirasın korunmasında ve aktarılmasında sorumluluk bulmaması, değerlerine sahip çıkmaması gibi durumlar ortaya çıkarmıştır. Araştırmacı görüşmeleri yaptıktan sonra bu soruyu ekleme gereği duymasının sebebi de budur. Çünkü Bergama ilçesinde yaşayan yerel halkın kültürel miras değerlerine

ilişkin algısı, kültürel mirasın korunmasında yerel halk sorumlu değildir şeklindedir. Kültürel mirasın korunmasında ve aktarılmasında yerel halk ile yapılan görüşmeler ve araştırmacının ortaya koyduğu bulgular toplumdaki bu algıyı doğrulamaktadır.

Araştırmaya bakıldığında aslında Bergama ilçesinin tarihi değerlerinin ne kadar fazla olduğu görülse de, katılımcıların ifadeleri Bergama'da korunacak bir şey kalmadığı, Zeus Sunağı gibi tarihi eserlerin yurtdışında bulunuyor olması ve en önemlisi katılımcıların hafızalarında kültürel kimlik unsurlarına ilişkin bir birikimi olmaması geri kalan tüm tarihi değerlerin yok sayılmasına neden olmaktadır. Bu durumla ilgili olarak öncelik yerel halkın kültürel miras konusunda eğitimi olmalıdır.

4. Toplumun, kültürel mirasını korunmasının gerekçeleri ne/neler olabilir?

Katılımcılar kültürel mirası neden koruduklarına ilişkin farklı cevaplar vermişlerdir. Katılımcıların kültürel mirası koruma nedenlerinin farklı olduğu ortaya konmuştur. Bu durum koruma teması kapsamında olan bireysel faktörler çerçevesinde detaylı olarak anlatılmıştır. Katılımcılara göre kültürel mirası koruma nedenleri ise şu şekildedir:

1. Gelecek nesillere aktarmak,
2. Yerli yabancı turistlerin görmesi için korumak,
3. Kimliğinin bir parçası olarak gördüğü için korumak,
4. Geçmişe bağlılıkla veya sempati duyduğu için korumak,
5. Dini için korumak, olmak üzere beş farklı kategoride ortak görüş bildirmişlerdir.

Araştırmada Bergama ilçesinde yaşayan yerel halkın kültürel miras değerlerine ilişkin toplumsal kimlik unsurunun zayıflamış olduğu gözlenmiştir. Yerel halkın somut ve somut olmayan kültürel miras değerlerini öğrenme istekleri olduğu anlaşılmıştır. Kültürel değerlerin öğrenilmemesi ve aktarılmaması, Bergama ilçesinde turizm anlamında ilginin ve toplumun kültürel mirasın sürdürülebilirlik bilincinin azalmasına neden olmuştur. Turizmin olumsuz etkileri ve toplumun kültürel miras fenomenine ilişkin bilinçsizliği göz önüne alındığında toplumun turizmin olumsuz yönlerinden daha çabuk etkilenebileceği unutulmamalıdır (Rızaoğlu, 2003: 47-57). Ayrıca bu konuyla ilgili olarak kültürel miras alan yönetimi ile ilgili yapılan çalışmalar genellendirilmemeli, her bölge, her toplum için ayrı ayrı düzenlenmelidir. Kültürel miras yönetimi ile ilgili çalışmalar ayrıca genişletilmelidir (Aygün, 2011).

Araştırmanın sınırlılıkları bakıldığında araştırmanın yöntemiyle ve seçilen örnekleme araştırma bulgularının sadece araştırma örnekleme genellenebilir olmasıdır. Araştırma Bergama ilçesinde yaşayan yerel halkın kültürel miras deneyimleri ile ilgilidir. Farklı

bölgelerde/kentlerde yaşayan insanların kültürel miras-deneyimleri farklı olduğundan bu araştırma sadece Bergama ilçesinde yaşayan yerel halk ile sınırlıdır. Bu nedenle toplumun kültürel miras deneyimlerine yönelik yapılacak araştırmalar her toplum için ayrı ayrı olarak değerlendirilmelidir. Yapılan bu çalışma toplumun kültürel miras fenomenine ilişkin algılarını derinlemesine değerlendirilmesi açısından gelecekte yapılan çalışmalara bir örnek teşkil etmektedir. Kültürel mirasın korunması ve aktarılması konusu oldukça geniş açıyla ele alınması gereken bir unsurdur. Bu araştırma sadece yerel halk üzerinde değil, acenteler, yerel yönetim gibi daha geniş kapsamlı bir araştırmaya konu olabilir. Ayrıca bu duruma ilişkin sosyolojik alanda daha derinlemesine araştırmalar yapılabilir. Araştırmanın bir diğer sınırlığı ise şu olabilir: kültürel miras durağan bir yapıda olmaması sebebiyle toplumun kültürel miras fenomenine ilişkin algının değişebileceğidir.

Bergama ilçesinin 2014 yılında UNESCO Dünya Miras Listesi'ne girdiği ve Alan Yönetim Planı'nın 2017'den 2021'i kapsadığı ve bu araştırmanında 2018 yılında yapıldığı düşünüldüğünde, yerel halkın yerel yönetimin kültürel mirasın korunması ve aktarılması konusunda her hangi bir girişimde bulunmadığı yönündeki ifadeleri Alan Yönetim Planı'nın stratejik hedefleri uygulama konusunda yetersiz kaldığının bir göstergesidir. Ayrıca Alan Yönetim Planı ile ilgili olarak sadece sit alanı olan mekânları değerlendirilmesi değil, daha bütüncül bir yapıda alan yönetim planı oluşturulmalıdır.

Genel olarak kültürel miras değerlerini korumak için önce bireylerin kültürel miras fenomenine ilişkin algılarının değiştirilmesi gerekir. Toplumun kültürel mirasa ilişkin algıları değiştirmeden yapılacak herhangi bir çalışma boşa çıkacaktır. Çünkü toplum kültürel miras fenomenini deneyimleyen ilk basamaktır. Toplum kültürel değerlerine sahip çıkmazsa somut ve somut olmayan tüm kültürel miras değerleri tükenecektir. Aynı zamanda bu durum hem kültürel mirasın tahrip edilmesine hem de kültürel mirası korumak için ayrılan bütçenin zarara uğratmasına neden olacaktır (Özdemir, 2008). Bu durumda toplumun kültürel miras bilincini değiştirmek için medyanın doğru bir şekilde kullanılması yararlı olacaktır. Örneğin; günümüzde Türkiye'de devletin yürüttüğü çalışmalardan olan kanser, sigarayla mücadele, kadın hakları gibi medyada yer alan kamu spotları toplumun algısını değiştiren ve bu konularda bilinçlendiren uygulamalardan birkaçıdır Bu şekilde kamu bilinci oluşturmak için yapılacak olan bir çalışma olumlu sonuçlar doğuracaktır.

KAYNAKÇA

- Aas, C., Ladkin, A. ve Fletcher, J. (2005). "Stakeholder Collaboration And Heritage Management". *Annals of Tourism Research*, 32(1): 28-48.
- Ahunbay, Z. (1996). *Tarihi Çevre Koruma Ve Restorasyon*. Yem. İstanbul.
- Ahunbay, Z., Akay, A., Türkün, A ve Germen M. (2018). *Kültürel Mirası ve Komşuluk İlişkileri*. Albatros Kitap, İstanbul.
- Akgül, O. (2003). *Turistik Ürün Çesitlendirmesi Kapsamında Kültür Turizmi, Aphrodisias-Geyre Örneği*. Turizm Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Akoğlan Kozak, M. ve Bahçe, S. A. (2009). *Özel İlgi Turizmi*. Detay Yayıncılık, Ankara.
- Aksu, M. ve Kayabalı C. (2006). "Alternatif Bir Turizm Olarak Kültür Turizmi", *Standart Ekonomik ve Teknik Dergisi*, 533, s. 25-28.
- Altanlar, A. ve Akıncı Kesim, G. (2011). "Sürdürülebilir Turizm Planlaması İçin Yöre Halkı ve Yerli Turistlerin Davranış ve Beklentilerini Anlamaya Yönelik Bir Araştırma; Akçakoca Örneği". *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*, 3(2): 1-20.
- Altınay, R. (2011). "Bergama'da Halk Müziği Alanında İlk Tespitler ve Çözümlemeli Bir İnceleme". *Uluslararası Bergama Sempozyumu*. 7-9 Nisan 2011, Bergama, s. 689-703.
- Apaydın, V., Çilingiroğlu, Ç. (ed.) ve Özgüner, N. P. (ed.). (2015). "Toplum Arkeolojisi: Dünya ve Türkiye'deki Yeri, Önemi ve Problemleri". *1. Teorik Arkeoloji Grubu Türkiye Toplantısı Bildirileri Kitabı*, Ege Yayınları. 9-10 Mayıs 2013, İzmir, s. 175-190.
- Arntzen, S. (2001). Cultural Landscape And Approaches To Nature, Ecophilosophical Perspectives, In Place And Location, Vol 2 (Ed.) Virve Sarapik, Kadri Tüür, Mari Laanemets (Editörler) Proceedings of The Estonian Academy of Arts 10, Tallinn, Estonia, s. 27-49.
- Aronson, J. (1995). A Pragmatic View Of Thematic Analysis. *The Qualitative Report*, 2(1).

- Asiliskender, B. (2006). "Kayseri Eski Kent Merkezi'nde Cumhuriyet'in İlanından Günümüze Mekan Ve Kimlik Deneyimi", *Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 22(1-2): 203-212.
- Assmann, J. ve Tekin, A. (ed.). (2018). *Kültürel Bellek Eski Yüksek Kültürlerde Yazı, Hatırlama ve Politik Kimlik*. Ayrıntı Yayınevi, İstanbul.
- Attide-Stirling, J. (2001). Thematic Networks: An Analytic Tool For Qualitative Research. *Qualitative Research*, 1, s. 385–405. doi:10.1177/146879410100100307
- Avcı, M. (2016). "Kültürel Miras Eğitimine İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerin Görüşleri". *Elementary Education Online*, 15(1): 104-124.
- Avcı, N. (2001). *Kültürel ve Doğal Mirasımızın Korunmasında Örgütlenme ve Koruma Sorunları, Türkiye'de Risk Altındaki Doğal ve Kültürel Miras*, TAÇ Vakfının 25. Yılı Anı Kitabı, TAÇ Vakfı Yayını, İstanbul.
- Avrupa Konseyi, 2000 Avrupa Peyzaj Sözleşmesi, Madde 5a.
- Aygün, H. M. (2011). "Kültürel Mirası Korumada Katılımcılık". *Vakıflar Dergisi*, Sayı:35.
- Bağana, G. (1993). "Nasıl Bir Kermes Olmalıdır?". *Bergama Belleten Dergisi*, Sayı: 4, s. 35-36.
- Bahçe, A. S. ve Çakır, M. (ed.). (2010). *Kültürel Miras Yönetimi*. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Baltacı, A. (2018). "Nitel Araştırmalarda Örnekleme Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme". *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1): 231-274.
- Baudelaire, C. (2003). *Modern Hayatın Ressamı*. (Çev. Ali Berktaş), İletişim Yayıncılık, İstanbul.
- Bauman, Z. (2015a). *Sosyolojik Düşünmek*. (Çev. A.Yılmaz) Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Bauman, Z. ve Yılmaz., A.(ed.). (2015b). *Küreselleşme Toplumsal Sonuçları*. Ayrıntı Yayınevi, İstanbul.
- Bayatlı, O. (1944). *Bergama'da Köyler*. Güneş Basımevi, İzmir.
- Bektaş, C. (1992). *Koruma Onarım*, Yem Yayınları, İstanbul.
- Belber, B.G. ve Sözbilen, G. (2017). "Yerel Halk Gözüyle Turistik Talebin Kültürel Mirasa Etkisi: Kapadokya Örneği" *The Journal of Academic Social Science Studies International*, Numara 59: 439-457.
- Bennett, A. (2005). *Kültür ve Gündelik Hayat*. N. Tokdoğan, B. Şenel ve U. Y. Kara (drl.). Phoenix Yayınevi, Ankara.

- Bergama Belediyesi ve T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı. (-). “Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzajı Alan Yönetim Planı UNESCO Raporu 2017-2021”
- Bergama Belediyesi ve T.C. Turizm ve Kültür Bakanlığı. (2017). Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzajı Alan Yönetim Planı 2017-2021.
- Bergama Kültür ve Sanat Vakfı. (2004). “*Bergama Türküleri ve Zeybek Havaları.*” Belleten Dergisi, 13, Bergama.
- Bergama Kültür ve Sanat Vakfı. (2005). “Bergama Krallık Kültü”. *Belleten Dergisi*, 14, Bergama.
- Bilgin, A. ve Oksal, A. (2018). “Kültürel Kimlik ve Eğitim”. *Academy Journal of Educational Sciences*, 2(1): 82-90.
- Binan, C. (1999). *Mimari Koruma Alanında Venedik Tüzüğü'nden Günümüze Düşünsel Gelişimin Evrim Süreci*. Yıldız Teknik Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Bingöl, Z. (2007). *Gelenekten Evrensel Anadolu'da İnanç Turizmi*. Detay Yayıncılık, Ankara.
- Biröl, G. (2007). “Bir Kentin Kimliği ve Kervansaray Otel Üzerine Bir Değerlendirme” *Arkitekt Dergisi*, 514: 46-54.
- Blanck, H. (2000), *Antikçağda Kitap*. (Çev. Z. A. Yılmaz), Dost Kitapevi, Ankara.
- Boyatzis, R. E. (1998). *Transforming qualitative information: Thematic analysis and code development*. Thousand Oaks, California.
- Braun, V. ve Clarke, V. (2006). Using Thematic Analysis in Psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3, 77–101. doi:10.1191/1478088706qp063oa
- Buzinde, C. Santos, C. ve Smith, S. (2006). Ethnic Representations: Destination Imagery. *Annals of Tourism Research*, 33(3)8: 707-728.
- Can, B. ve Işıklı, M. (2013). “Arkeoloji Ve Sanat Tarihi Bilimlerinin Kurumsal Ve Kuramsal Birlikteliği Üzerine”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(25): 170-177.
- Cave, J., Ryan, C. ve Penakara, C. (2003). “Residents’ Perceptions, Migrant Groups and Culture as an Attraction-The Case of a Proposed Pacific Island Cultural Centre in New Zealand”. *Tourism Management*, 24: 371-385.
- Chhabra, D., Healy, R. ve Sills, E. (2003). “Staged Authenticity And Heritage Tourism”, *Annals of Tourism Research*, 30(3): 702-719.
- Christensen, B. L., Johnson, R. B. ve Turner A. L. (2015). *Araştırma Yöntemleri Desen ve Analiz*. (çev. A. Aypay). Anı Yayıncılık. Ankara.
- Connerton, P. ve Şenel, A. (ed). (2014). *Toplumlar Nasıl Anımsar*. Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

- Creswell, J. W. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşımına Göre Araştırma Deseni*. M.Bütün ve S. B. Demir (çev. ed.). Siyasal Kitapevi, Ankara.
- Creswell, J. W.ve Miller, D. L. (2000). Determining Validity in Qualitative Inquiry. *Theory Into Practice*, 39, 124-130.
- Çalpak, I. E. (2012). “Kentsel ve Kolektif Belleğin Sürekliliği Bağlamında Kamusal Mekânlar: ULAP Platz Örneği, Almanya”, *Tasarım + Kuram*, 13: 34-47.
- Çalışkan, S. (2009). *Tarihi Konut İşletmeciliği Ve Kültür Turizmi İlişkisi Beypazarı Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çapçioğlu, İ. (2008). “Küreselleşme, Kültür ve Din” Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. 57: 153-183.
- Çeçener, B. (1995). *Ülkemiz Taşınmaz Kültür ve Doğa Varlıklarını Koruma Olayı*, İstanbul’un Kültür ve İmar Sorunları. TMMOB Mimarlar Odası. İstanbul Büyükşehir Şubesi Yayını. İstanbul.
- Çelik, H. (2012). “Küreselleşme Sürecinde Kimlik Tartışmaları Ve Medyanın Rolü: Kosova Örneği”. <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423901815.pdf>, (erişim tarihi:26.03.2019).
- Çiçek, A. (2012). *Ekoloji ve Turizm*. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Çiçek, D. ve Bahçe, A. S. (ed.). (2013). *Alternatif Turizm*. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Çulha, O. (2008). “Kültür Turizmi Kapsamında Destekleyici Turistik Ürün Olarak Deve Güreşi Festivalleri Üzerine Bir Alan Çalışması”. *Journal of Yasar University*, 3(12): 1827-1852.
- Dalbay, R. S. (2018). “Kimlik ve Toplumsal Kimlik Kavramı”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı:31*, s. 161-176.
- Denzin, N. K. ve Lincoln, Y. S. (2005). *The Sage Handbook of Qualitative Research*. 3. Baskı. Sage.Thousand Oaks, CA.
- Diñer, İ. ve Akın, O. (1994), “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kapsamında Koruma Planı ve İdari Yapısı”, 2. Kentsel Koruma Yenileme ve Uygulama Kolokiyumu. 15 Nisan 1994, İstanbul, s. 127-131.
- Doğan, H. Z. (2004). *Turizmin Sosyo-Kültürel Temelleri*. Detay Yayıncılık, Ankara.
- Doğan, Ö. (2016). *Kültür Bilimleri Ve Kültür Felsefesi*. Notos Yayınevi, İstanbul.

- Dönmez, C. ve Yeşilbursa, C. C. (2014). “Kültürel Miras Eğitiminin Öğrencilerin Somut Kültürel Mirasa Yönelik Tutumlarına Etkisi”. *Elementary Education Online*, 13(2): 425-442.
- Eagleton, T. (2016). *Kültür Yorumları*. Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Ekici, M. (2004). “Somut Olmayan Kültürel Miras Neden Ve Nasıl Korunmalı ve Nasıl Müzelenmeli: Sorunlar, Çözümler ve Ülkelerden Örnekler”. *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzelenmesi Sempozyum Bildirileri*, 4-6 Mart 2004, Ankara, s. 57-65.
- Ekinci, O. (1997). Sanayileşme Sürecinde Kentsel Koruma ve Aydınlanma, Sanayi ve Sanat Sempozyumu Bildirisi, 15-17 Mayıs 1997, Ankara, s. 179-196.
- Eliot, T. (1962) Notes Towards The Definition of Culture, London, Faber.
- Emekli, G. (2006). “Coğrafya, Kültür Ve Turizm: Kültürel Turizm”. *Ege Üniversitesi Coğrafya Dergisi*, 15: 51-59.
- Emre Kongar, *Kültür Üzerine*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1989, s.13-32.
- Ender, C. (2007). *Tarihi Çevre Bilinci*. ODTÜ Mimarlık Fakültesi, Ankara.
- Er, Y. (2012). Klasik Arkeoloji Sözlüğü. Phoenix Yayınevi, Ankara.
- Erder, C. (2007). “*Tarihi Çevre Bilinci*”. ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayını No:18, Ankara.
- Erder, C. Aktaş, Y. D. (ed.). Akyıldız Diri F. (ed.). (1971). *Tarihi Çevre Kaygısı*. Yem Kitabevi, Ankara.
- Eriş, E. (2003), “Bergama Tarihinde İnanç Coğrafyası”, Bergama Belleten-12, Berksav, İzmir.
- Ersoy, B. (2012). “Bergama Çukur Han”, *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Dergisi*, 21(1): 70-85.
- Fereday, J. ve Muir-Cochrane, E. (2006). Demonstrating rigor using thematic analysis: A hybrid approach of inductive and deductive coding and theme development. *International Journal of Qualitative Methods*, 5, 1–11.
- Genç K. ve Şengül S. (2015). “Kültürel Miras Turizmüne Yönelik Yerel Halkın Görüşlerinin Ortaya Çıkarılması: Mudurnu Ölçeğinde Bir Araştırma”. 16.Ulusal Turizm Kongresi. 12-45 Kasım 2015 Çanakkale, s. 218-237.
- Georgiev, G. ve Terziyska, I. (2013). Masterpieces of Intangible Heritage In The Countries of Southeast Europe And Tourism Development, Management”, Knowledge and Learning Conference, 19-21 Haziran 2013, Zadar, Croatia, s. 1279-1285.
- Gerkhe, H. J. (2014). *Bir Antik Dönem Metropolünün Tarihçesi*. Pirson, F. (ed.) ve Scholl, A. (ed.) Pergamon. *Anadolu’da Hellenistik bir Başkent*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 122-141.

- Giritlioğlu, İ. ve Bulut, E. (2015). “Yerel Halkın Bakış Açısına Göre Gaziantep Turizmi ve Sürdürülebilirlik”. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 5 (1): 25-31.
- Graham, B. (2002). “Heritage As Knowledge: Capital Or Culture?”. *Urban Studies*, Cilt: 39(5-6): 1003-1017.
- Griswold, W. (2008). *Cultures And Societies In A Changing World*. Pine Forge Press, Thousand Oaks, California.
- Gülbetekin, M. ve Öztürk, M. (2016). “Mekan (Kültürel) Bellek İlişkisi ve Yer Adları”. *TÜCAUM Uluslararası Coğrafya Sempozyumu*. 13-14 Ekim 2016, Ankara, 587-590.
- Gülcan, B. (2010). “Türkiye’de Kültür Turizminin Ürün Yapısı ve Somut Kültür Varlıklarına Dayalı Ürün Farklılaştırma İhtiyacı”. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 2(1): 99-120.
- Güneş, G. ve Kocamaz, M. (2011). “Cumhuriyet’in İlk Yıllarında Taşra’da Turizm Politikaları Arayışı: Bergama Kermesi”. *Belgi Dergisi*, 2(1): 205-212.
- Güvenç, B. (2002). *İnsan ve Kültür*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Halbwachs, M. (2017). *Kolektif Hafıza*. Heretik Yayıncılık, İstanbul.
- Hall, S., Held D. ve McGrew T. (1992). *Modernity and Its Features*. The Open University ve Polity Press, Cambridge.
- Hampton, P. M. (2005). “Heritage, Local Communities And Economic Development”. *Annals of Tourism Research*, 32(3): 735–759. doi:10.1016/j.annals.2004.10.010.
- Hayes, N. (1997). Theory-led thematic analysis: Social identification in small companies. In N. Hayes (Ed.), *Doing qualitative analysis in psychology s.* 93–114. Hove, England: Psychology Press
- Hayta, Y. (2016). “ Kent Kültürü ve Değişen Kent Kavramı”. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2): 165-184.
- Heidegger M. (2007). *Kent Felsefesi*. Cogito 8 Kent ve Kültürü. 3 Aylık Düşünce Dergisi. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Herold, S., Langer, B.ve Lechler, J. (2010). *Reading the City: Urban Space and Memory in Skopje*. Universitätsverlag der Technischen Universität, Berlin.
- Herzog, C., Handke C., Hitters E. (2018). “*Thematic Analysis of Policy Data*” (<https://ssrn.com/abstract=3068081>, erişim tarihi: 22.03.2019)
- Hitchcock, M. (1999). “Tourism And Etnicity: Situational Perspectives”. *International Journal of Tourism Research*, 1(1): 17-32.
- Holtorf, C. J. (2007). *Archaeology is a Brand: The Meaning of Archaeology in Contemporary Popular Culture*. Walnut Creek: Left Coast Press.

- Horejs, B. (2014). *Tarih Öncesi Dönemde Pergamon ve Bakırçay (Kaikos) Ovası*. Pirson, F. (ed.) ve Scholl, A. (ed.). *Pergamon. Anadolu'da Hellenistik bir Başkent*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 106-122.
- Huh, J. (2002). *Tourist Satisfaction With Cultural/Heritage Sites: The Virginia Historictriangle, The Faculty of The Virginia Polytechnic Institute And State University In Partial Fulfillment of The Requirements For The Degree of Master of Science In Hospitality and Tourism Management, Virginia*.
- ICOMOS 1987, Tarihi Kentlerin Ve Tarihsel Alanların Korunması Tüzüğü, 8 Genel Kurul, Washington, Giriş Bölümü.
- Kaderli, L. (2014). "Kültürel Miras Koruma Yaklaşımlarının Tarihsel Gelişimi".Tüba-Ked, <http://dx.doi.org/10.22520/tubaked.2014.0002> (erişim tarihi:23.11.2018)
- Karaduman, S. (2010). "Modernizmden Postmodernizme Kimliğin Yapısal Dönüşümü". *Journal of Yasar University*. 17(5): 2886-2899
- Kayıpmaz, F.; Kayıpmaz, N. (2001). "Tarihten Günümüze Bergama Halıları". *Bergama Belleten Özel Sayı*, 38-151.
- Kejanlı, D.T., Akın, C.T. ve Yılmaz, A. (2007). "Türkiye'de Koruma Yasalarının Tarihsel Gelişimi Üzerine Bir İnceleme". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(19): 179-196
- Keskin, N. (2014)."Kentlerde Yeni Bellek Mekanları: Kent Müzeleri". *Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Folklor Edebiyat Dergisi*, 79: 25-39.
- Kocadaş, B. (2005). "Kültür ve Medya". *Bilig Dergisi*. Sayı 34: 1-13
- Kousis, M. (2000). "Tourism And The Environment A Social Movements Perspective". *Annals of Tourism Research*, 27(2): 468-489.
- Köktürk, M. (2015). *Kültürün Dünyası*. Hece Yayınları, İstanbul.
- Ksenophon, A. (2011). *Onbinlerin Dönüşü*. (Çev. O. Yarlıgaş) Kabalşçı Yayınevi, İstanbul.
- Külcü, T. Ö. (2015). "Kültürel Miras Kavramının Eğitim Açısından Önemi". *Akademia Disiplinlerarası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 27-32.
- Lea, J. (2001). *Tourism And Development İn The Third World*. Routledge, London.
- Lincoln, Y. S., ve Guba, E. G. (1985). *Naturalistic Inquiry*. Sage. Beverly Hills, CA.
- Lynch, K. (1960). *The Image of The City*. Massachusetts Institute of Technology. Cambridge, Massachusetts, and London, England.
- Macdonald, R. ve Jolliffe L. (2003). Cultural Rural Tourism. *Annals of Tourism Research*, 30(2): 307-322.
- Madran, E. ve Özgönül, N. (2005). *Kültürel Ve Doğal Değerlerin Korunması*. TMMOB Mimarlar Odası, Ankara.

- Mahiroğulları, A. (2010). “Küreselleşmenin Kültürel Değerlere Etkisi”. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 1275-1288.
- Marshall, C. ve Rossman, G. B. (2010). *Designing Qualitative Research*. 5. Baskı. Sage. Thousand Oaks, CA.
- Matthews, H. (2014). *Greco-Roman Cities of Aegean Turkey. History, Archaeology, Architecture*. Ege Yayınları, İstanbul
- Mckercher, B. ve Cros H. (2002). *Cultural Tourism, The Partnership Between Tourism And Cultural Heritage Management*, The Hawort Pres, New York.
- Mejuyev, V. (1998). “*Kültür ve Tarih*”. 1. Baskı, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul.
- Mellinger, W. (1994). “Toward A Critical Analysis of Tourism Representations”. *Annals of Tourism Research*, 21(4):756-779
- Merriam, S. B. (1998). *Qualitative Research and Case Study Applications in Education*. Jossey-Bass, San Francisco.
- Merriman, N. (2000) *Beyond the Glass Case. The Past, the Heritage and the Public*. London: UCL Institute of Archaeology.
- Merriman, N. (2004). “Diversity and Dissonance in Public Archaeology”. https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=iZKCAgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=merriman+2004+public+archeology&ots=IoF25tMbYW&sig=vg47QZKpTpYzRY490gGPxyPuNUg&redir_esc=y#v=onepage&q=merriman%20&f=false, (erişim tarihi: 20.04.2019)
- Meydan Uygur, S. ve Baykan, E. (2007). “Kültür Turizmi Ve Turizmin Kültürel Varlıklar Üzerindeki Etkileri”. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2: 30-49.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: A Sourcebook of New Methods*. Sage. Thousand Oaks, CA.
- Miles, M. B., Huberman, A. M. ve Saldana, J. (2014). *Qualitative Data Analysis: A Methods Sourcebook*. Sage, Thousand Oaks, CA.
- Mortara, M., Catalano, C. E., Bellotti, F., Fiucci, G., Houry-Panchetti ve M., Petridis, P. (2015). “Learning cultural heritage by serious games”. <http://dx.doi.org/10.1016/j.culher.2013.04.004>.
- Müller, H. (2014). *Bir Kent olarak Pergamon: Kurumlar, Görevliler ve Halk*. Pirson F. (ed.), ve Scholl, A. (ed.). *Pergamon Anadolu’da Helenistik Bir Başkent*. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul. 262-273.

- Negiz, N. (2017). "Kentlerin Tarihsel Sürdürülebilirliğinde Kültürel Miras: Önemi ve Değeri Üzerine Düşünmek". *Akademia Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(3): 159-172.
- Nora, P. (2006). *Hafıza Mekânları*. Dost Kitapevi, Ankara.
- Nuryanti, W. (1996). "Heritage And Postmodern Tourism". *Annals of Tourism Research*, 23(2): 246-260.
- Oakes, T. S. (1993). "The Cultural Space of Modernity: Ethnic Tourism And Place Identity İn China". *Environment And Planning D: Society And Space*, 11: 47-66
- Oğuz, E. S. (2011). "Toplum Bilimlerinde Kültür Kavramı". *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 28 (2), 123-139.
- Oğuz, Ö. M. (2013). *Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir?*. Geleneksel Yayıncılık, Ankara.
- Okuyucu, A. ve Somuncu, M. (2012). "Kültürel Mirasın Korunması ve Turizm Amaçlı Kullanılmasında Yerel Halkın Algı ve Tutumlarının Belirlenmesi Osmaniye Örneği". *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*, 4 (1): 37-51.
- Osmay, S. (1998). *1923'ten Bugüne Kent Merkezlerinin Dönüşümü, 75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık Bilanço '98*. Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul.
- Otten, T. (2014). *Bizans Dönemi'nde Pergamon*. Pirson, F. (ed.) ve Scholl, A. (ed.) *Pergamon. Anadolu'da Hellenistik bir Başkent*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 164-183.
- Özdemir, C. (2001). "Kimlik ve Söylem". *Osman Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2: 101-122.
- Özdoğan, M. (2006). *Arkeolojinin Politikası ve Politik Bir Araç Olarak Arkeoloji*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Özdoğan, M. (2008). *Türk Arkeolojisinin Sorunları ve Koruma Politikaları I*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Özkan, F. (2016). "Dinin Anlaşılmasında Kültürel Etki." *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 10: 299-314.
- Öztürk, A. ve Caber, M. (2017). "Kültürel Miras Ve Üniversitelerin Turizm Rehberliği Bölümlerinde (Lisans/Önlisans) Kültürel Miras Eğitimi Üzerine Bir Durum Tespiti". Uluslararası Turizm ve Kültürel Miras Kongresi. 15 Aralık 2017, Marmaris, s. 2-11.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative Research & Evaluation Methods*. Sage. Thousand Oaks, CA.
- Pirson, F. (2011). "Bergama ve Onun Denizcilik Uydusu Elaiası: (Elaiia Antik Kenti-Kazıkbağlar- Zeytindağ) Hellenistik Başkentın Kentsel Alanı ve Bölgesi Üzerine Yeni

- Bir Araştırma". *Uluslararası Bergama Sempozyumu I. Cilt.* 7-9 Nisan 2011, Bergama Belediyesi Yayınları, İzmir, 246-253.
- Pösteği, N. (2012) "Sinema Salonlarının Dönüşümünde Bellek Ve Mekân İlişkisi", [Http://Akademikpersonel.Kocaeli.Edu.Tr/Nposteki/Bildiri/Nposteki31.05.201300.54.44bildiri.Pdf](http://Akademikpersonel.Kocaeli.Edu.Tr/Nposteki/Bildiri/Nposteki31.05.201300.54.44bildiri.Pdf). (erişim tarihi: 02.11.2017)
- Pustu, Y. ve Tosun, N. (ed.). (2006). "Küreselleşme Sürecinde Kent Antik Site'den Dünya Kentine". *Sayıştay Dergisi*. 17(60): 129-151.
- Rabotic, B. (2010). "Tourist Guides In Contemporary Tourism", International Conference On Tourism And Environment, Philip Noel-Baker University, 4-5 Mart 2010, Sarajevo, Bosnia Herzegovia. 353-364.
- Radt, W. (2014). *Antik Pergamon Kentinin Konumu ve Gelişimi*. Pirson, F. (ed.) ve Scholl, A. (ed.). *Pergamon. Anadolu'da Hellenistik bir Başkent*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 188-205.
- Rızaoğlu, B. (2003). *Turizm Davranışı*. Detay Yayıncılık, Ankara.
- Samidi, M. H. (2001). "Cultural Heritage Preservation And Presentation In Indonesia", Workshop 6: Cultural Heritage And Its Representation, Cultural Heritage, Man And Tourism, Report of The Asia-Europe Seminar-Hanoi.
- Santos, C. ve Buzinde, C. (2007). "Politics of Identity And Space: Representational Dynamics". *Journal of Trave Research*, 45(3): 322-332.
- Sevin, V. (2001). *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası I*. TTK, Ankara.
- Shenton, A. K. (2004). "Strategies for Ensuring Trustworthiness in Qualitative Research Projects". *Education for information*. 22(2): 63-75.
- Sidekli, S. ve Karaca, L. (2013). "Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yerel, Kültürel Miras Öğelerinin Kullanımına İlişkin Öğretmen Adayı Görüşleri". *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi*, 5: 20-38.
- Silberman, N. A. (2016). "Sustaible Heritage? Puclic Archaeological Interpretation and the Marketed Past" *Archaeology and Capitalism: From Ethics to Politics*. P. Duke ve Y. Hamilakis (drl.). Routledge.
- Tanrıverdi, H. (2018). "Din-Kültür İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme." *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 8(3): 595-601.
- Taylan, H.H. ve Arkman, Ü. (2008). "Medya ve Kültür: Kültürün Medya Aracılığıyla Küreselleşmesi". *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1): 86-97

- Tekeli, İ. (2003). Modernite Projesi İçinde Yapıların ve Kentsel Dokuların Korunması Sorunsalı”. *Her Dem Yeşil Yapraklı Bir Ağaç Cevat Eder’e Armağan*. N.Şahin Güçhan (drl.). ODTÜ Mimarlık Fakültesi Basım İşliği, Ankara.
- Tekeli, İ., Bozdağan S.ve Reşat Kasaba (ed.). (1998). Bir Modernleşme Projesi Olarak Türkiye’de Kent Planlaması. Türkiye’de Modernleşme Ve Ulusal Kimlik İçinde. Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul. 155-172.
- Tekin, O. (2011). *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Tok, C. (2005). “Kültür Turizmi”. *Standard Ekonomik ve Teknik Dergisi*, 44(6): 42-43.
- Tok, N. (2003). *Kültür, Kimlik ve Siyaset*. Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Troel, J., Bruch C., Cassar A. ve Schang S. (2005). Enhancing Participation And Governance In Water Resources Management: Conventional Approaches And Information Technology, Libor Jansky And Juha I. Uitto (Ed.), United Nations University, New York.
- Tuckett, A. G. (2005). Applying Thematic Analysis Theory To Practice: A Researcher’s Experience. *Contemporary Nurse*, 19, 75–87. doi:10.5172/conu.19.1-2.75
- Tunçsiper, B. (1996). “Sürdürülebilir Kalkınma ve Çevre”. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi T.İ.O.Y.O. Yayını, 6. Ulusal Turizm Kongresi. 18-20 Kasım 1996, Kuşadası, 104-107.
- Türker, A. ve Çelik, İ. (2012). “Somut Olmayan Kültürel Miras Unsurlarının Turistik Ürün Olarak Geliştirilmesine Yönelik Alternatif Öneriler”. *Yeni Fikir Dergisi*, 12: 86-98.
- Ulusoy Binan, D. ve Cantimur, B. Özaslan, N. (ed.). Özkut, D. (ed.). (2010). *Mimari Korumada Güncel Konular*. Anadolu Üniversitesi Yayınları ve Mühendislik Mimarlık Yayınları. Anadolu Üniversitesi Basımevi Tesisleri.
- Urry, J. ve Öğdül, R. G. (ed.). (2015). *Mekânları Tüketmek*. Ayrıntı Yayınevi, İstanbul.
- Usal, A.ve Kuşluyan Z. (2002). *Davranış Bilimleri Sosyal Psikoloji*. Barış Yayınları, İzmir.
- Uslu, A. ve Kiper T. (2006). “Turizmin Kültürel Miras Üzerine Etkileri: Beypazarı/Ankara Örneğinde Yerel Halkın Farkındalığı”. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 3(3): 304-314.
- Uygur, N. (2013). *Kültür Kuramı*. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Vaismoradi, M., Jones J., Turunen H., Snelgrove, S. (2016) “Theme development in qualitative content analysis and thematic analysis” *Journal of Nursing Education and Practice*, Vol. 6, No. 5 s. 100-110.

- Varnacı Uzun, F. ve Somuncu, M. (2011). “Kültürel Peyzajın Korunması ve Turizm İlişkisi Bağlamında Yerel Halkın Görüşleri: Ihlara Vadisi Örneği”. *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*, 3(2): 21-36.
- Walters, T. (2016). Using Thematic Analysis in Tourism Research. *Tourism Analysis*, 21: 107-116. DOI: 10.3727/108354216X14537459509017
- Williams, R. (2005). “Keywords: A Vocabulary of Culture And Society Culture And Society”.
(https://books.google.com.tr/books?id=ciHZIYnF8iwC&printsec=frontcover&hl=tr&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false, erişim tarihi: 14.08.2018)
- Yaltırık, H. (2011). “Çok kültürlülük Bağlamında Bergama Zeybeği Üzerine Bir İnceleme”. Uluslararası Bergama Sempozyumu. 7-9 Nisan 2011, Bergama, s. 704-717.
- Yeşilbursa, C. C. (2011). *Sosyal Bilgilerde Miras Eğitiminin Öğrencilerin Somut Kültürel Mirasa Karşı Tutumlarına Ve Akademik Başarılarına Etkisi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Yeter, E. (2008). *Kentsel Gelişme Ve Kültür Değerleri*, Tarihi Kentler Birliği Yayını, İstanbul.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Yıldırım, M. (2018). “Turizmin Yerel Halkın Sosyo-Kültürel Yapısına Etkisi”. *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(2):79-91
- Yılmaz, B. (2009). *Türkiye’de Kültür Politikası ve Kütüphane*. Art Basın Yayın Hizmetleri, Ankara.
- Yılmaz, M. (2015). Türk Dünyası Kültürel Mirası Envanter Çalışması, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi, 2014, SFN Televizyon Tanıtım Tasarım Yayıncılık Ltd. Şti., Baskı: Şubat 2015, Ankara.
- Yim, H. (2002). “Cultural Identity and Cultural Policy In South Korea”. *The International Journal of Cultural Policy*, 8(1): 37-48.
- Zeren, N. (1981). *Kentsel Alanlarda Alınan Koruma Kararlarının Uygulanabilirliği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Mimarlık Fakültesi İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

İnternet Kaynakları

- <http://www.bergama.bel.tr/Home/Page/2047> (erişim tarihi:23.11.2018).
- <http://www.bergama.bel.tr/Home/Page/369> (erişim tarihi: 23.11.2018).

- http://www.berksav.org/2017/bergama_camiler.asp (erişim tarihi:18.11.2018).
- <http://www.berksav.org/berksav&bazilika.asp>, (erişim tarihi: 23.11.2018).
- <http://www.berksav.org/berksav&kultur&sanat&odulleri38.asp> (erişim tarihi:01.12.2018).
- <http://www.berksav.org/berksav&turkislameserleri1.asp> (erişim tarihi:23.11.2018).
- <http://www.berksav.org/berksav&turkislameserleri1.asp>, (erişim tarihi: 23.11.2018).
- http://www.icomos.org.tr/dosyalar/icomostr_0623153001387886624.pdf, (erişim tarihi:23.11.2018).
- http://www.izto.org.tr/Portals/0/allianoi_kazilari_ve_gelismeler.pdf, (erişim tarihi: 20.11.2018).
- <https://izmir.ktb.gov.tr/TR-77096/bergama-muzesi.html>, (erişim tarihi: 20.11.2018).
- <https://www.saa.org/education-outreach/public-outreach/centers-public-archaeology>, (erişim tarihi: 23.07.2019)
- <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss555.pdf> (erişim tarihi: 02.05.2017).
- <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss555.pdf>, (erişim tarihi: 25.06.2018).

EK 1- GÖRÜŞME FORMU

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ VE OTELCİLİK ANABİLİM
DALI

Bu görüşme *kültürel mirasın yerel halkın sahip olduğu değerleri, kendi kültürel miraslarına olan bakış açısını irdelemek* amacıyla hazırlanmakta olan yüksek lisans tez çalışması çerçevesinde yapılmaktadır. Bu bağlamda size anlatılan bulgular ile ilgili eklemek, düzeltmek veya eleştirmek istediğiniz hususları bizimle paylaşmanızı rica ediyoruz.

DEMOGRAFİK BİLGİLER

1. Yaşınız: 18-25( ) 26-35( ) 36-45( ) 46-55( ) 56-65( ) 65 ve Üzeri
2. Eğitim durumunuz: İlkokul ( ) Ortaöğretim ( ) Lise ( ) Üniversite ( )
Yükseklisans( ) Doktora ( )
3. Aylık geliriniz:
4. Mesleğiniz:
5. Ne kadar süredir Bergama'da ikamet ediyorsunuz?

GÖRÜŞME SORULARI

1. Sizce Bergama'nın somut kültürel mirasları nelerdir?
2. Sizce Bergama'nın somut olmayan kültürel miras varlıkları nelerdir?
3. Sizce kültürel miras korunmalı mı? Neden korunmalıdır?
4. Bergama'nın kültürel mirası yeterince korunmuş mudur? Korunmamışsa nedenleri nelerdir? Korunması için neler yapılmalıdır?
5. Sizce, Bergama'da kültürel mirasın korunmasında kimler ya da hangi kurum ve kuruluşlar sorumludur? Saymış olduğunuz bu kurum/ kişi bu mirası korumak için neler yapmaktadır?
6. Bergama ölçeğinde düşürsek kültürel mirasın korunmasında ve sürdürülebilirliğinde sizce saymış olduğunuz kurum/kişilerin rolü nedir? Saymış olduklarınızdan bu konuda ne yapılmalıdır ya da yapılmamalıdır?

ARAŞTIRMACI
Gizem Demirci
Akdeniz Üniversitesi Turizm
Fakültesi
07058 Kampüs Antalya
gizem.kavurmaci@gmail.com

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Ü. Nurşah Şengül
Akdeniz Üniversitesi Turizm
Fakültesi
07058 Kampüs Antalya
nurshahsengul@akdeniz.edu.tr

KATILIMCI

EK 2- GÖNÜLLÜ KATILIMCI BİLGİLENDİRME FORMU

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ VE OTELCİLİK ANABİLİM
DALI

BULGULARIN DOĞRULANMASI AMACIYLA YEREL HALK İLE YAPILAN GÖRÜŞMELERE İLİŞKİN GÖNÜLLÜ KATILIMCI BİLGİLENDİRME FORMU

Bu form *kültürel mirasın yerel halkın sahip olduğu değerleri, kendi kültürel miraslarına olan bakış açısını irdelemek* amacıyla hazırlanmakta olan yüksek lisans tez çalışmasına katılmayı kabul ettiğimi göstermektedir. Ayrıca araştırmada vereceğim bilgilere dayalı sonuçların bilimsel ortamlarda tartışılmasına ve yayınlanmasına izin verdiğimi ve bu araştırmaya katılmakla aşağıda belirtilen hususları anladığımı ve kabul ettiğimi de beyan ederim.

- Araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır. Katılımcılar istemedikleri konularda gerekçe belirtmeksizin konuşmayabilir veya istedikleri zaman herhangi bir sebep bildirmeksizin arattırmadan çekilebilir. Bu durumda edinilen bilgiler kullanılmayacak ve imha edilecektir.
- Araştırma gizlilik esası çerçevesinde yürütülecektir. Bu kapsamda verilerin toplanması, analizi ve araştırma sonuçlarının yayınlanması aşamalarında katılımcıların bilgileri kesinlikle gizli tutulacaktır.
- Araştırmadan elde edilecek veriler yalnızca bilimsel amaçla kullanılacak ve bu amaç dışında hiçbir kişi, kuruluş ya da kurumla paylaşılmayacaktır. Ayrıca tüm veriler çalışma sonunda imha edilecektir.
- Mülakatların ortalama 15-20 dakika sürmesi beklenmektedir.
- Mülakatlar, katılımcıların izni doğrultusunda ses kayıt cihazına kaydedilecektir. Ayrıca araştırmacı, mülakat boyunca gözlem ve izlenimleri ile gerekli diğer hususları not edebilecektir.
- İstenildiği takdirde çalışma tamamlandıktan sonra araştırmanın genel özeti katılımcılara iletilebilecektir.

ARAŞTIRMACI
Gizem Demirci
Akdeniz Üniversitesi Turizm
Fakültesi 07058
Kampüs/Antalya
gizem.kavurmaci@gmail.com

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Ü. Nurşah Şengül
Akdeniz Üniversitesi Turizm
Fakültesi 07058
Kampüs/Antalya
nurshahsengul@akdeniz.edu.tr

KATILIMCI

EK 3- ARAŞTIRMA GÜNLÜĞÜ

TARİH	AÇIKLAMA
01.11.2016	Tez öneri formu oluşturuldu.
20.12.2016	Tez öneri formu YÖK sistemine yüklenmiştir.
13.05.2018- 24.08.2018	Araştırma ile ilgili literatür çalışması gerçekleştirildi. Araştırmacı bu dönemde gereken okumaları yapmıştır.
29.08.2018- 27.10.2018	Araştırmanın literatür kısmı oluşturuldu. Danışmanına göndererek gerekli düzenlemeler ilerleyen zamanda devam etti.
22.10.2018- 21.11.2018	Araştırmanın görüşme soruları araştırmacı ve danışmanı ile oluşturuldu.
21.11.2018- 12.12.2018	Araştırmacı Bergama'ya giderek görüşmeleri gerçekleştirmiştir. Aynı zamanda Bergama Belediyesi UNESCO Birimi ile iletişime geçmiştir. Ayrıca araştırmacı Bergama'da bulunan Bergama Araştırmaları Kütüphanesi'ne giderek Osman Bayatlı'nın kitaplarına buradan erişim sağlayabilmiştir.
12.12.2018- 13.01.2019	Katılımcıların ses kayıtlarının transkripsiyonları yapılmıştır. Kodlamalar oluşturulmaya başlanmıştır. Araştırmacı elde edilen transkripsiyonları tekrar tekrar okumuştur.
14.01.2019	Araştırmacı Bergama Müzesi'ne giderek Müze Müdürü ile görüşmüştür ve bilgi almıştır. Aynı zamanda araştırmacı Bergama Müzesi'ni gezmiştir. Çalışmada Bergama'nın somut ve somut olmayan kültürel mirasına yönelik oluşturulan literatür de yanlışlık veya eksiklik olması istenmemiştir. Ayrıca görüşmelerde katılımcıların müze ile söylemlerinin doğruluk payına ilişkin gözlemler gerçekleştirilmiştir.
05.02.2019- 15.02.2019	Araştırmanın ana temaları oluşturulması için araştırmacı danışmanı ile görüşmüştür. Ana temalar belirlenmiştir. Alt temalar oluşturulmuş ve çalışma raporu araştırmacı tarafından danışmanına iletilmiştir.
16.02.2019- 01.03.2019	Tezin literatür kısmı ile ilgili olarak araştırmacı danışmanı ile görüşerek bazı kısımlarda değişiklik yapılmıştır.
02.03.2019	Tezin konu başlığında değişikliğe gidilmiştir.
03.03.2019- 11.03.2019	Tezin araştırma yöntemi üzerinde çalışılmıştır. Tematik yöntem kullanılarak araştırmanın kodları tekrar düzenlenmiştir. Ayrıca tekrar literatüre geri dönülerek literatürdeki eksiklikler giderilmiştir.
12.03.2019- 24.03.2019	Araştırmanın bulguları doküman haline getirilerek incelenmiştir ve araştırmacı bu dönemde araştırma bulgularını ortaya koymaya çalışmıştır. Devamlı olarak araştırmacı danışmanı ile iletişime geçerek araştırma bulguları hakkında tartışarak görüş ve fikir birliği sağlanmıştır. Araştırmanın bu döneminde danışmanın eksik gördüğü kısımlarda tamamlanmıştır.
25.03.2019- 16.04.2019	Araştırmacı elde edilen bulgular neticesinde literatür kısmını kontrol etmiştir. Ayrıca araştırma bulguları neticesinde araştırma sorularının ve araştırma yöntemlerinin geliştirilmesi uygun bulunulmuştur.
18.04.2019- 30.04.2019	Araştırmadan elde edilen bulguların yorumlanması bölümü çalışmaya eklenmiştir. Ayrıca yine bu dönemde araştırmacı devamlı olarak danışmanına bilgi vermiştir ve danışmanında konuyla ilgili olarak görüşleri alınmıştır.
01.05.2019	Çalışmanın raporu ve çalışma araştırmacı tarafından danışmanına iletilmiştir.
02.05.2019	Çalışmada metin içinde yer alıntılarının ilgili kaynakçada olup olmadığı kontrol edilmiştir.
03.05.2019- 10.05.2019	Çalışmaya ekler eklenmiştir. Araştırmacının danışmanı tarafından incelenen çalışma araştırmacı tarafından imla ve yazım hataları düzeltilerek danışmana tekrar iletilmiştir.
11.05.2019	Araştırma boyunca araştırmacı tarafından tutulan çalışmaların notları ve günlüğü çalışmaya araştırma günlüğü başlığı altında oluşturulmuştur.
12.05.2019- 20.05.2019	Çalışmanın şu anki taslak ve içeriğe getirilmesi ile sonuçlanmıştır.

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	Gizem DEMİRCİ
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Halim Foçalı Anadolu Turizm ve Otelcilik Meslek Lisesi, İzmir /Foça, 2011
Lisans Diploması	Gazi Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği (Türkçe Eğitim, %100 YÖK bursu, Onur Mezunlu), 2015
Yabancı Dil / Diller	İngilizce
İŞ DENEYİMİ	
Çalıştığı Kurumlar	Stajlar: Vultur İtalyan Tatil Köyü, 06-10.2009, Ön Büro Departmanı Kefaluka Resort Hotel, 06-09.2010, Yiyecek ve İçecek Departmanı Mövenpick Hotel İzmir, 06-09.2014, Yiyecek ve İçecek Departmanı
Katıldığı Bilimsel Kongreler	6. Ulusal ve 1. Uluslararası Kırsal Turizm Kongresi, 4-6 Mayıs 2017, Bursa Uludağ Üniversitesi III. Uluslararası Turizm ve Kültürel Miras Kongresi, 24-28 Nisan 2019, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
E-Posta	gizem.kavurmaci@gmail.com